

HET TOONEEL.

**Nederlands Theater Instituut
Herengracht 166-168
1016 BP Amsterdam**

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

UITGEGEVEN ONDER LEIDING VAN HET HOOFDBESTUUR.

HOOFDREDACTEUR :

TACO H. DE BEER.

Vijftiende Jaargang 1885—86.

UTRECHT — J. L. BEIJERS.

HET NEDERLANDSCH TOONEEL.

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND.

UITGEGEVEN ONDER LEIDING VAN HET HOOFDBESTUUR.

NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND.

15^e ALGEMEENE VERGADERING te Utrecht, Zaterdag 10 October 1885,
des voormiddags om elf uur, in den foyer van den Schouwburg
(Vreëburg).

Punten van Beschrijving ¹⁾.

1. Opening der Vergadering.
2. Verslag van den Algemeenen Secretaris over het afgelopen Bondsjaar.
3. Rekening over het afgelopen Bondsjaar.

a. Algemeene Rekening.

Ontvangsten:	
Art. 1.	Saldo der vorige rekening. f 860.02½
„ 2.	Contributiën:
	Leden der afdelingen 1754. f 5260.71 *
	Algemeene leden..... 35. „ 174.35½
	„ 5435.06½
„ 3.	Rente..... „ 36.47
„ 4.	Toevallige bate:
	Saldo opgeheven afdeling Zwolle „ 6.66
Te kort.....	„ 335.72
	f 6673.94

Uitgaven:	
Art. 1.	Bijdrage aan de Tooneel-school..... f 5376 60
„ 2.	Tijdschrift:
	Drukkosten..... f 774.—
	Verzendingskosten..... „ 236.26½
	Redactiekosten..... „ 400.—
	f 1460.26½
	terug: Verzendingskosten f 236 27
	verkochte 17 exemplaren. „ 47.60
	„ 327.07
	„ 1133.19½
„ 3.	Reiskosten..... „ 17.50
„ 4.	Drukwerk..... „ 56 33
„ 5.	Bureaunkosten..... „ 11.02½
„ 6.	Onkosten Algemeene Vergadering..... „ 25.—
„ 7.	Onkosten inning van gelden „ 19.54
„ 8.	Onvoorziene uitgaven.... „ 34.75
	f 6673.94

* Van de Leidsche Studenten-Afdeling waren echter bij het afdrukken, nog slechts f 210.— van de als ontvangen aangenomen f 582.—, ingekomen.

1) Over alle aan de orde gestelde onderwerpen wordt door de vertegenwoordigde afdelingen gestemd bij meerderheid van stemmen naar de bepalingen van de artt. 9 en 10 der Wet. De voorzitter behoudt zich het recht voor om over motiën van orde door de aanwezige afgevaardigden, hoofdelijk en bij meerderheid van stemmen, te doen besluiten.

b. Rekening Tooneelschool.

Ontvangsten:

Art. 1. Bijdrage van Z. M. den Koning.....	f	5000.—
„ 2. Bijdrage van de Gemeente Amsterdam.....	„	2000.—
„ 3. Schoolgelden.....	„	692.50
„ 4. Giften:		
Jaarlijkse bijdragen.....	f	165.—
Opbrengst Voorstelling Dilett. Tooneel- vereniging D. V. G te Amsterdam „	„	65.02
	„	230.02
„ 5. Rente Fonds Hacke van Mijnden.....	„	60.—
„ 6. Bijdrage uit de algemeene kas.....	„	5376.60

f 13359.12

Memorie. Herman Linde-Fonds.. f 139.10
4. Begrooting over 1885/86.

Uitgaven:

Art. 1. Jaarwedde Directeur....	f	4000.—
„ 2. Jaarwedden onderwyzend personeel.....	„	6391.66 $\frac{1}{2}$
„ 3. Jaarwedde inwonende Directrice, met inbegrip van toelage voor belasting, vuur en licht...	„	1000.—
„ 4. Toelage aan de Directrice voor hulp bij het onderwijzen.....	„	100.—
„ 5. Erfpacht terrein.....	„	246.05
„ 6. Rente der 4 pCt. Leening groot per resto f 7500.—	„	300.—
„ 7. Aflossing van het tiende Aandeel groot f 500.—	„	500.—
„ 8. Schoolbehoeften en Bibliotheek.....	„	222.25
„ 9. Bureaukosten.....	„	40.—
„ 10. Stukadoorswerk en ander onderhoud gebouw,	„	54.77
„ 11. Ameublement.....	„	13.30
„ 12. 7de termijn Pijpgascompagnie.....	„	84.26
„ 13. Assurantie (vooruit bet.)..	„	—.—
„ 14. Piano.....	„	60.—
„ 15. Huur Gymnastieklokaal en kachels.....	„	64.—
„ 16. Aankoop costumes.....	„	9.99
„ 17. Onvoorziene uitgaven, waaronder f 125.— voor mobiliair 5e inwonende leerlinge.....	„	2726.3

f 13359.12

a. Algemeene Begrooting.

Ontvangsten:

Art. 1. Contributiën:		
a. Afdelingen:		
Rotterdam . . . 509 leden f 1527.—		
Amsterdam . . . 340 „ „ 1020.—		
den Haag . . . 232 „ „ 696.—		
Leiden (studenten) 194 „ „ 582.—		
Utrecht . . . 111 „ „ 333.—		
Dordrecht . . . 70 „ „ 210.—		
Leeuwarden . . . 51 „ „ 153.—		
Delft . . . 44 „ „ 132.—		
Groningen . . . 35 „ „ 105.—		
Haarlem . . . 31 „ „ 93.—		
Middelburg . . . 30 „ „ 90.—		
' s Hertogenbosch. 21 „ „ 63.—		
Zaandijk . . . 18 „ „ 54.—		
Tiel . . . 16 „ „ 48.—		
Gouda . . . 13 „ „ 39.—		
Goes . . . 13 „ „ 39.—		
Gent . . . 9 „ „ 27.—		
b. Algen eene leden 34 „ „ 170.—		
	f	5381.—
Te kort.....	„	1334.03
	f	6715.03

Uitgaven:

Art. 1. Te kort der vorige rekening f 335.72		
„ 2. Bijdrage Tooneelschool.....	„	4969.31
„ 3. Tijdschrift:		
Drukkosten f 775.—		
Verzendingskosten . . . „ 300.—		
Redactiekosten . . . „ 400.—		
Terug: f 1475.—		
Verzendingskosten en verkochte exemplaren . . . f 340.—		
	„	1135.—
„ 4. Reiskosten.....	„	50.—
„ 5. Drukwerk.....	„	100.—
„ 6. Bureaukosten.....	„	25.—
„ 7. Onkosten Algemeene Vergadering.....	„	25.—
„ 8. Onkosten inning van gelden „	„	25.—
„ 9. Onvoorziene uitgaven.....	„	50.—
	f	6715.03

b. Begrooting Tooneelschool.

Ontvangsten:

Art. 1. Bijdrage van Z. M. den Koning	f 5000.—
„ 2. Bijdrage van het Rijk	„ memorie.
„ 3. Bijdrage der Provincie Noord-Holland	„ memorie
„ 4. Bijdrage der Gemeente Amsterdam	2000.—
„ 5. Schoolgelden	„ 650.—
„ 6. Giften, jaarlijksche bijdragen	„ 160.—
„ 7. Rente Fonds Hacke van Mijnden	„ 60.—
„ 8. Bijdrage uit de algemeene kas	„ 4969.31

f 12839.31

Memorie: Herman Linde-Fonds . . . f 143.08

Uitgaven:

Art. 1. Jaarwedde Directeur, tevens onderwijzer in leen, algemeene geschiedenis, Nederlandsche taal en letterkunde	f 4000.—
„ 2. Jaarwedden onderwijzend personeel:	
a. Onderwijzeres in voordracht en spel op het tooneel	f 1000.—
b. Onderwijzer in voordracht en grimeerkunde	„ 1000.—
c. Onderwijzeres in kunstmatig spreken	„ 640.—
d. Onderwijzer in hoogere mimiek, kunst van costu-meeren en aethetica	„ 200.—
e. Onderwijzer in techniek van het drama en geschiedenis van het tooneel	„ memorie
f. Onderwijzer in de voordracht van dramatische poëzie	„ memorie
g. Onderwijzer in costuumkennis	„ 150
h. Onderwijzer in Nederlandsche taal, algemeene en vaderlandsche geschiedenis	f 350.—
i. Onderwijzeres in Fransche en Hoogduitsche taal- en letterkunde	„ 1500.—
k. Onderwijzeres in Engelsche taal- en letterkunde	„ 100.—
l. Onderwijzer in mythologie	„ 100.—
m. Onderwijzer in aardrijkskunde	„ 150.—
n. Onderwijzer in rekenkunde	„ 150.—
o. Onderwijzer in teekenen	„ 150.—
p. Onderwijzer in gymnastiek en schermen	„ 150.—
q. Onderwijzer in dansen, etc.	„ 150.—
	„ 5790.—
„ 3. Jaarwedde inwonende Directrice, met inbegrip van toelage voor belasting, vuur en licht	1000.—
„ 4. Erfpacht terrein	„ 246.05
„ 5. Rente der 4 pCt. Leening, groot per resto f 7000	„ 280.—
„ 6. Aflossing van 1/24 ^{de} Aandeel (het elfde)	„ 500.—
„ 7. Schoolbehoeften en bibliotheek	„ 100 —
„ 8. Bureaukosten	„ 40.—
„ 9. Onderhoud Gebouw	„ 500.—
„ 10. Ameublement	„ 50.—
„ 11. 8e termijn Pijpgascompagnie	„ 84.26
„ 12. Assurantie (nog voor 1/2 jaar betaald)	„ 20.—
„ 13. Piano	„ 65.—
„ 14. Huur gymnastieklokaal en kachels	„ 64.—
„ 15. Aankoop van costumes	„ memorie
„ 16. Onvoorziene uitgaven	„ 100.—
	f 12839.31

De Algemeene Penningmeester
JOS. JACOBSON. —

5. Beraadslaging over de wijze, waarop c. q. in het tekort kan voorzien worden.
6. Wetsherziening. — De Commissie, benoemd in de vorige Algemeene Vergadering, en bestaande uit gedelegeerden der Afd. Rotterdam (Dr. G. PEKELHARING), den Haag (Mr. J. E. BANCK) en Haarlem (den heer J. KRELAGE), en van het Hoofdbestuur (de Heeren M. A. PERK en JOSEPH JACOBSON), na van de ingediende amendementen kennis genomen en ze overwogen te hebben, stelt voor de Statuten te wijzigen als volgt:

ART. 1.

Onder den naam van »Nederlandsch Tooneelverbond" heeft zich eene maatschappij gevormd, die zich de verbetering van het tooneel in Noord- en Zuid-Nederland ten doel stelt.

ART. 2.

Het Nederlandsch Tooneelverbond tracht zijn doel te bereiken door:

- a. De oprichting en instandhouding van eene Tooneelschool te Amsterdam.
- b. De aanmoediging van verdienstelijke tooneelkunstenaars en tooneelkunstenaressen.
- c. Het bevorderen van oorspronkelijke tooneellitteratuur.
- d. Het uitgeven van een tijdschrift, gewijd aan de algemeene belangen van het Nederlandsch tooneel.
- e. Het houden van voordrachten, bijeenkomsten en openbare vergaderingen, en het doen geven van voorstellingen door personen, die tot de bestaande schouwburgen behooren of tot tooneelkunstenaars worden opgeleid.
- f. Het oefenen van invloed op tooneeldirectiën, teneinde in gemeenten, waar geen tooneel is gevestigd, van tijd tot tijd voorstellingen te doen geven.
- g. De bevordering van een degelijke tooneelcritiek.
- h. De zaak van het Nederlandsch tooneel in Noord en Zuid bij de regeeringen voor te staan.

ART. 3.

De leden der maatschappij worden verdeeld in *leden* (afdeulings- en algemeene leden) en *donateurs* (*donatrices*), die allen gelijke rechten hebben.

ART. 4.

De leden betalen eene jaarlijksche bijdrage van vijf gulden (10 franken). Om donateur of donatrice te worden, moet men of een gift van ten minste honderd gulden (200 franken) in ééns, of een jaarlijksche gift van ten minste tien gulden (20 franken) ter beschikking van de maatschappij stellen.

ART. 5.

Eerstgenoemde giften worden geheel gestort in de algemeene kas, berustende bij het hoofdbestuur. Van de jaarlijksche bijdragen, zoowel van de leden als van de donateurs (donatrices), die zich bij een afdeeling hebben aangesloten, worden, behoudens de uitzondering in Art. 7 vermeld, vóór 1° Januari drie vijfden gestort in de algemeene kas en twee vijfden in de kas der afdeeling.

ART. 6.

In iedere gemeente kan slechts ééne afdeeling van de maatschappij worden opgericht. Er zijn ten minste tien personen noodig voor de vorming van een afdeeling. Daalt het aantal leden eener afdeeling beneden dit getal, dan beslist de algemeene vergadering over het voortbestaan dier afdeeling.

ART. 7. (*)

Studenten eener Universiteit en van de Polytechnische school kunnen ook daar waar reeds eene afdeeling gevestigd is, eene afzonderlijke studentenafdeeling vormen. De jaarlijksche bijdrage harer leden wordt voor de helft gestort in de algemeene kas.

ART 8.

De afdeelingen geven, zoodra zij zich gevormd hebben, daarvan kennis aan het hoofdbestuur. Voor het overige zijn zij geheel vrij in hare inrichting en de regeling van hare werkzaamheden, met inachtneming van de beginselen en de bepalingen van de statuten der maatschappij.

ART. 9.

Zij die in eene gemeente wonen, waar geene afdeeling is gevestigd, en leden wenschen te worden van de Maatschappij, kunnen zich als leden bij een afdeeling hunner keuze of als algemeene leden bij het hoofdbestuur laten inschrijven. Hetzelfde geldt voor hen, die geen student zijn en wonen in eene gemeente, waar alleen een studentenafdeeling bestaat.

De jaarlijksche bijdragen of giften der algemeene leden vloeien geheel in de algemeene kas.

De algemeene leden vormen te zamen de Algemeene afdeeling. De leden dezer Algemeene afdeeling kunnen zich op de Algemeene vergaderingen doen vertegenwoordigen. De bepaling van art. 10, betreffende het aantal stemmen, geldt ook voor hen.

ART. 10.

Op de jaarlijksche algemeene vergadering, die op het einde van April of in het begin van Mei gehouden wordt in eene der gemeenten, waar

*) Door het nieuwe artikel 7, verandert de nummering van alle volgende artikelen, zoodat art. 8 overeenkomt met het oude art. 7, enz.

eene afdeeling is gevestigd, wordt de algemeene begrooting voor het volgende maatschappelijk jaar vastgesteld en het verslag van den algemeenen secretaris, loopende van 15 April des vorigen jaars tot den 14 April, uitgebracht. Over hetzelfde tijdsbestek strekken zich de verslagen uit, die de afdeelingen aan het hoofdbestuur hebben in te zenden vóór of op den 16^{en} April.

Op de algemeene vergaderingen heeft de stemming afdeelingsgewijze plaats.

Iedere afdeeling beneden de 20 leden heeft ééne stem, van 20 tot 40 leden twee stemmen van 40 tot 60 leden drie stemmen, en zoo vervolgens op iedere twintig leden ééne stem meer; met dien verstande echter, dat geen afdeeling meer dan tien stemmen zal mogen uitbrengen.

Bij staking der stemmen beslist het lot.

ART. 11.

Over alle in den beschrijvingsbrief aan de orde gestelde onderwerpen beslist de meerderheid. Niet aan de orde gestelde onderwerpen worden niet in behandeling genomen, tenzij twee-derden der stemmen daartoe verlof geven.

ART. 12.

Tot ontbinding der maatschappij kan niet worden besloten dan met twee derden der stemmen, terwijl het oorstel tot ontbinding ten minste drie maanden vóór de algemeene vergadering, met omschrijving van redenen, zoowel aan het hoofdbestuur als aan de afdeelingen, door den voorsteller moet worden ingezonden.

Over de bestemming, aan de bezitting van de maatschappij te geven, wordt op dezelfde wijze beslist. Haar archief wordt aan de gemeente Amsterdam aangeboden.

ART. 13.

Het hoofdbestuur bestaat uit zeven leden, Het wordt door de algemeene vergadering verkozen voor den tijd van drie jaren, doch in dezer voege, dat volgens rooster, het eerste jaar drie en in de beide volgende jaren telkens twee leden aftreden.

De aftredenden zijn herkiesbaar.

De maatschappij vergoedt reis- en verblijfkosten aan de leden van het hoofdbestuur die zich in haar belang op reis begeven.

ART. 14.

Het hoofdbestuur, dat uit zijn midden een Voorzitter, een Secretaris en een Penningmeester kiest, vertegenwoordigt de maatschappij en wordt zelf in rechten vertegenwoordigd door zijn Voorzitter en zijn Secretaris. Het voert de besluiten der algemeene aergadering uit, beheert de financiën door tusschenkomst van zijn Penningmeester en doet jaarlijks vóór 1° October rekening en verantwoording van zijn beheer

aan de afdeeling, daartoe door de algemeene vergadering aangewezen. Onthoudt deze afdeeling hare goedkeuring, dan wordt er rekening en verantwoording gedaan aan eene buitengewone algemeene vergadering, binnen den tijd van ééne maand bijeen te roepen.

ART. 15.

Aan een commissie van negen leden is het beheer en het toezicht over de tooneelschool opgedragen. Die commissie bestaat uit twee leden van het hoofdbestuur der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, twee leden van het comité der Damespatronessen en vijf leden, door de algemeene vergadering te benoemen. Van deze laatstgenoemde vijf moeten er drie leden zijn van de *Amsterdamsche* afdeeling en gekozen worden uit door de commissie zelve voor te dragen tweetallen.

Van de vijf door de algemeene vergadering benoemde leden, die voor den tijd van drie jaren zitting hebben, en waarvan er jaarlijks twee en eens één aftreden doch herkiesbaar zijn, kunnen slechts twee uit de leden van het hoofdbestuur worden benoemd.

ART. 16.

Het reglement der tooneelschool wordt vastgesteld door het hoofdbestuur, na overleg met de afdeelingbesturen.

Wijzigingen kunnen door het hoofdbestuur niet in het reglement worden aangebracht, dan na gepleegd overleg met de commissie van beheer en toezicht.

Elk der afdeelingen laat zich door een afgevaardigde in de vergaderingen dier commissie vertegenwoordigen.

ART. 17 (oud 15).

De maatschappij geeft een tijdschrift uit, dat de leden en donateurs (donatrices) kosteloos ontvangen. Dit tijdschrift is het officiëel orgaan voor de mededeelingen van het hoofdbestuur, en wordt geleid door een redacteur, voor den tijd van twee jaren, uit een voordracht van het hoofdbestuur, door de Algemeene vergadering te benoemen. De redacteur woont de algemeene vergadering bij en ontvangt daarvoor vergoeding van reis- en verblijfkosten.

ART. 18 (oud 16).

Het maatschappelijk jaar loopt van 1 September tot 31 Augustus.

ART. 19 (oud 17).

Er zal geen verandering of wijziging in deze statuten gebracht worden, tenzij het hoofdbestuur een voorstel dienaangaande doet, of ten minste drie afdeelingen een verandering of wijziging noodig oordeelen. Elk voorstel tot wetsverandering zal vóór 1 Maart aan alle afdeelingen bekend moeten zijn.

ART. 20 (oud 18).

De maatschappij, haar zetel hebbende te Amsterdam, erkend als zedelijk lichaam bij Koninklijk Besluit van 16 Maart 1871 No. 7, bestaat voor den tijd van 29 jaren, 11 maanden, integaan den 19 Dec. 1870, den dag, waarop de statuten door een algemeene vergadering van afgevaardigden zijn vastgesteld.

Aldus vastgesteld in de algemeene vergadering te Amsterdam den 19 Dec. 1870; daarna gewijzigd bij besluit der algemeene vergaderingen van 18 Oct. 1879, van 15 Oct. 1881 en van 28 Oct. 1892; laatstelijk gewijzigd door de algemeene vergadering van den 1885.

Voorzitter.

Secretaris.

6. Voorstellen tot reorganisatie der Tooneelschool.

1°. Voorstel Rotterdam.

Dit voorstel, door de Afdeling aan de zuster-afdeelingen toegezonden en in de nieuwsbladen meêgedeeld, is algemeen bekend. Het Hoofdbestuur heeft het gesteld in de handen der Commissie van Toezicht en Beheer over de School, die in de eerste plaats geroepen en bevoegd is daarover een oordeel te vellen, met verzoek hare beschouwingen deswege mede te deelen.

De Commissie heeft het volgende rapport ingezonden, dat het Hoofdbestuur den leden van het Verbond meent te moeten mededeelen. Het rapport vangt aan met een inleiding, die, als minder ter zake afdoende, kan achterwege blijven en gaat aldus voort:

De Commissie komt thans tot den inhoud der voorstellen, die geen mindere bezuiniging dan $\pm f$ 4000 jaarlijks beoogen, en dus het bestaan eener Tooneelschool verzekeren, ook in het geval, dat alle subsidie van stad en provincie haar mochten ontvallen. Bedenkt men dat het Verbond bij het oprichten der Tooneelschool van den aanvang af op eene uitgave van $\pm f$ 12000,— jaarlijks ten behoeve dier inrichting gerekend heeft, waaronder alleen de kosten van het onderwijs, niet die van het gebouw, begrepen waren, dan moet men zich reeds terstond de vraag voorleggen, of bij zulk eene belangrijke bezuiniging de Tooneelschool dezelfde inrichting zal kunnen blijven, die het Verbond bij de stichting er van bedoelde.

Men kan toch niet in ernst beweren, dat de jaarwedden van leeraars, aan welk onderwijs ook verbonden, onlangs aanzienlijk verminderd

zijn, en dat dus op deze wijze thans een bezuiniging zou verkregen kunnen worden waaraan in den beginne niet gedacht was.

De Commissie is dan ook tot de slotsom gekomen, dat met deze belangrijke besparing, ook al liet men programma en organisatie onveranderd, de Tooneelschool in haren aard als school voor kunstonderwijs, noodzakelijk zou moeten veranderen. Zij wil voor een oogenblik aannemen, dat het mogelijk zou zijn, de twee onderwijzers L. O. te verkrijgen op de voorwaarden, door Rotterdam voorgesteld. Maar moet nu het karakter der school niet noodzakelijk veranderen, indien een onderwijzer L. O. als Directeur aan het hoofd komt te staan? Welke geest zal van hem uitgaan? Hoe zal hij de Inrichting leiden? Zal van hem verwacht kunnen worden, dat hij de beteekenis der school als een Kunst-instituut begrijpt? Zal hij met genoeg practischen takt bedeed zijn, om het hoofd der inrichting te zijn, niet alleen tegenover de jongere, maar ook tegenover de oudere leerlingen, niet alleen tegenover zijn collega in het L. O., maar tegenover de leeraren M. O., aan de z. g. vakschool verbonden, en vooral tegenover de vak-leeraren, om niet te spreken van Tooneeldirectiën, enz?

Wie bekend is met de vorming, de opleiding der Leeraren L. O., zal niet aarzelen die vragen ontkennend te beantwoorden.

Eenstemmig was de Commissie, waarin mannen zitting hebben, die met het L. O. volledig vertrouwd zijn, van gevoelen, dat door de aanstelling van een leeraar L. O. tot Directeur der School, het peil verlaagd zou worden, en de School niet langer zou beantwoorden aan de eischen, die men bij de oprichting gesteld had, en die de Maatschappij tot N. van 't Alg. o. a. bepaaldelijk geformuleerd heeft, toen zij tot de oprichting der School eene subsidie van /10.000 bijdroeg.

Uwe Commissie meent dat het karakter der School voor alles moet gehandhaafd blijven. Zij kan daarbij ter nauwernood vermoeden, dat Rotterdam over deze principiële kwestie een andere meening koestert; ja, zij heeft door bemiddeling van het Hoofdbestuur de verzekering verkregen, dat Rotterdams voorstel niet in de verte bedoelt de organisatie der School te wijzigen, en vraagt zich dus af, hoe men tot een voorstel gekomen kan zijn, waarvan de aanneming noodzakelijk tot eene ingrijpende verandering in den geest der School moet leiden.

En zij meent de oplossing te kunnen vinden in de omstandigheid, dat wellicht in de laatste jaren aan de eischen van toelating tot de eerste klasse niet streng genoeg de hand gehouden is, zoodat jongelieden zijn aangenomen, die, zooals vaak het geval is, onmiskenbaren aanleg voor het tooneel paarden aan tekortkomingen in hun lager onderwijs.

Dit kan den indruk gemaakt hebben, dat de Tooneelschool een gewone school voor L. O. was, waaraan een Vakschool was verbonden.

Op dat standpunt schijnt het verdedigbaar, aan een lagere school lagere onderwijzers te willen verbinden.

De commissie is nu ten volle overtuigd, dat deze opvatting in geenen deele strookt met de beteekenis der Tooneelschool als Kunstinstituut, en volkomen in strijd verkeert met de oorspronkelijke wenschen van het Verbond.

Aan de eigenlijke vakschool moet — gelijk Prof. Pierson het eens zoo juist heeft uitgedrukt — evenals aan de Handelschool te Amsterdam, eene voorbereidende inrichting verbonden zijn, maar deze voorbereidende school zij nimmer een gewone lagere school zij houde reeds van den aanvang af rekening met het doel, dat de leerling der Tooneelschool beoogt, zij worde of blijve eene voorbereidende vakschool

Is nu in de laatste jaren van dit beginsel afgeweken, niet bij toeval, maar in een enkel geval, thans zijn Directeur en Commissie overtuigd, dat op dien weg niet mag worden voortgegaan,

Al kan de Commissie dus niet in alle deelen medegaan met de beginselen, door Rotterdam onder No. II van hare voorstellen uitgesproken, toch wenschte zij en aan den leeftijd en aan de eischen der toelating, die in het programma gevonden worden strikt vast te houden, en zou zelfs wenschen, dat een ietwat scherpere Redactie van Art. I, regl. Tooneelschool, haar voornemen ook naar buiten deed blijken.

De Commissie heeft verder nauwgezet overwogen, in hoeverre het voorstel van Rotterdam, om het Engelsch van het programma der Tooneelschool weg te nemen, aanbeveling verdient.

In haar midden deden zich stemmen hooren, die wegens de weinige uren, welke aan dit leervak besteed kunnen worden, en wegens de tot heden slechts geringe resultaten van dit onderwerp, de voorstellen van Rotterdam omtrent dit punt warm verdedigden. Daar het hier echter eene wijziging van het Programma gold; daar men moest erkennen, dat aan dit Programma een zekere bindende kracht tegenover hen die de Tooneelschool subsidiëeren, niet kon worden ontzegd; daar men eindelijk erkennen moet, dat eenige bekendheid met de beginselen en de uitspraak der Engelsche taal den beschaafden tooneelspeler niet onthouden worden mag, zoo kon men zich ten slotte bij het denkbeeld neêrleggen, voorloopig in het programma der school geene wijzigingen te brengen.

Als slotsom harer overwegingen, meent dus de Commissie aan het Hoofdbestuur te mogen mededeelen, dat zij in den geest, het karakter en het programma der school geene veranderingen wenschte te zien gebracht—; en dat, indien de financiële krachten van de Tooneelschool niet toereikend zijn, om het Programma uit te voeren in den geest bij de stichting bedoeld, men of tot het besluit moet komen om de Tooneelschool op te heffen, of, om door verhooging der bijdragen van de afdelingen aan de Algemeene Kas de uitvoering van dit programma mogelijk te doen blijven.

Met betrekking tot de voorstellen van Rotterdam, meent de Commissie U te mogen mededeelen:

- 1^e. Dat zij het aannemen van Voorstel I ontraadt, omdat ook de voorbereidende school der Tooneelschool niet het karakter van het alg. L. O. mag dragen; en veel minder de vakschool onder de leiding van een onderwijzer L. O. als directeur mag worden gesteld.
- 2^e. Dat zij met betrekking tot Voorstel II, zonder geheel en al meê

te gaan met de eischen, die alleen den leeftijd der leerlingen betreffen, toch verscherping van en vasthouding aan de toelatingsvoorwaarden, dringend geboden acht.

- 3° Dat zij ten opzichte van Voorstel III, opmerkt dat reeds vroeger nu en dan enkele geschikte rollen door leerlingen der Tooneelschool in de schouwburgen zijn vervuld, en dat daartegen geen bezwaar bestaat, indien door het vervullen van die rollen geen schade wordt toegebracht aan den leergang, en het verzoek daartoe van de Schouwburg-directie zelve uitgaat, en eindelijk in elk afzonderlijk geval de toestemming wordt gegeven van Directeur en Commissie.

Het laatste deel der werkzaamheden der Commissie betrof het overwegen van de vraag, welke bezuinigingen de begrooting der Tooneelschool kan lijden, zonder nadeel voor het karakter en het programma.

Met medewerking van den Directeur is zij er toegeraakt voor 1885—86 een bedrag van *f* 850.— en voor 1886—87 een som van *f* 2000.— uit te sparen.

De laatste bezuiniging kan niet terstond worden ingevoerd, omdat een Maatschappij als de onze vroeger aangegane verbindtenissen niet opeens kan losmaken.

De Commissie verheelt zich echter niet, dat de voorgestelde bezuinigingen slechts als tijdelijke maatregelen aanbeveling verdienen; dat zij alleen mogelijk zijn door tijdelijk zich van zeer gewaardeerde krachten te versteken; den Directeur meer onderwijs op te dragen dan in het belang der school wenschelijk is; door van de inwonende Directrice gewichtige diensten aan te nemen, waarvoor men haar niet honoreeren kan; door in het algemeen een stelsel te huldigen, waarbij de zuinigheid de wijsheid wel eens zou kunnen bedriegen.

De Commissie doet U verder opmerken dat de bedoelde bezuinigingen onder den drang der omstandigheden zeer goed kunnen worden ingevoerd, maar dat men zich niet moet voorspiegelen, alsof de raming eener jaarlijksche uitgave van *f* 12000 — zooals men die bij de oprichting der School heeft opgemaakt, ooit belangrijk zou kunnen warden verminderd, zonder dat in een of ander opzicht aan het gehalte van het onderwijs of aan het karakter der Tooneelschool als inrichting tot opleiding van Kunstenaars en Kunstenaressen wordt te kort gedaan.

In eene Bijlage heeft de Commissie de eer U een overzicht aan te bieden van de Uitgaven over 1884—85; '85—'86; '86—'87. waaruit U zullen blijken de bijzonderheden der door haar voorgestelde bezuinigingen.

Aldus opgemaakt in onze Vergadering van 20 Juni 1885.

Namens de Commissie voornoemd,
F. VAN DER GOES, *Secretaris*.

BIJLAGE bij het Rapport der Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool aan het Hoofdbestuur, wegens het in hare handen gestelde Voorstel der Afdeling Rotterdam, betreffende vermindering der uitgaven voor de School.

Salarissen van den Directeur en het Onderwijzend Personeel

	1884/5	1885/6	1886/7
Directeur.....	f 4000.....	f 4000.....	f 4000
Mevr. Kleine.....	„ 1000.....	„ 1000.....	„ 1000
De Hr. Le Gras.....	„ 1000.....	„ 1000.....	„ 800
„ V. d. Goes. . .	„ —.....	„ —.....	„ —
Mej. Knijpers ¹⁾	„ 800.....	„ 640.....	„ 640
De Hr. Simons.....	„ 200.....	„ 200.....	„ 200
„ De Beer.....	„ —.....	„ —.....	„ —
„ Hofdijk ²⁾	„ —.....	„ 150.....	„ 150
Mej. Smits.....	„ 1700.....	„ 1500.....	„ 1500
De Hr. Van Dragt... „	600.....	„ 350.....	„ —
Mej. V. Overzee.....	„ 100.....	„ 100.....	„ 100
De Hr. Abresch.....	„ 100.....	„ 100.....	„ —
„ Hagedoorn... „	200.....	„ 150.....	„ —
„ Kapteyn..... „	200.....	„ 150.....	„ —
„ Veth..... „	200.....	„ 150.....	„ 150
„ De Blécourt.. „	150.....	„ 150.....	„ 150
„ Witt..... „	150.....	„ 150.....	„ 150
Mevr. Rennefeld.....	„ 1100.....	„ 1000.....	„ 700
TOTAAL... f	11500	f 10790	f 9540

Aanmerkingen:

In 1885/86 wordt bezuinigd f 710.—

„ 1886/87 „ „ „ 1960.—

De Schoolgelden kunnen worden geraamd op f 650.— in plaats van f 500.—, en dus vermeerderd worden met de som van f 150.—.

2e Voorstel den Haag.

(Ontwerp)punt van beschrijving voor de Alg. Vergadering van het Ned. Tooneelverbond.

Aan de Algemeene Vergadering wordt voorgesteld, te besluiten tot eene reorganisatie van de *Tooneelschool* op de volgende grondslagen:

Het onderwijs aan de *Tooneelschool* draagt het karakter van beroeps-onderwijs. Het omvat de vakken, die thans in de 2de en 3e klassen van de zoogenaamde Vakschool worden onderwezen. Het voorbereidend onderwijs vervalt en wordt vervangen door herhalingsonderwijs gedurende een beperkt aantal uren en in vakken, waaraan de aanstaande tooneelspeler de meeste behoefte heeft, met name de Nederlandsche taal.

1) Zal voortaan, wegens gezondheidsredenen, enkel van 1 October tot Ultio. Mei les geven.

2) Gaf 1884-5 geen les wegens het ontbreken der hoogste klasse.

Om op de School te worden toegelaten, wordt een examen vereischt, ter beoordeeling of de candidaten voldoende kennis hebben in de vakken, welke aan eene school voor meer uitgebreid lager onderwijs onderwezen worden.

De cursus wordt zoodanig ingericht, dat de mannelijke leerlingen op hun 20e jaar, de vrouwelijke leerlingen op haar 18de jaar de school kunnen verlaten. In verband hiermede wordt de leeftijd van toelating geregeld.

Met de algemeene leiding van het onderwijs wordt bij voorkeur belast een in de practijk van het tooneel ervaren deskundige.

De Algemeene Vergadering draagt de uitvoering van deze hervorming op aan het Hoofdbestuur.

Bij schrijven van 10 Juli werd dit voorstel aan het Hoofdbestuur toegezonden, doch kwam eerst eenige dagen later in handen van den Secretaris, die zich in het buitenland had bevonden. Het was niet mogelijk om de Commissie van Toezicht over dit voorstel te raadplegen. De meeste harer leden waren, evenals de directeur, afwezig. Eerst 1 September is haar het nieuwe voorstel meêgedeeld, te laat om van haar nog een rapport te ontvangen, dat in den beschrijvingsbrief kon worden opgenomen. Het Rapport zal dus mondeling bij de Alg. Verg. worden ingediend.

8. Verkiezing van leden van het Hoofdbestuur, (bij aanneming van art. 13 der herziene Statuten, behooren alle leden af te treden. In ieder geval moet prof. Pierson worden vervangen.)

9. Bepaling van de plaats, waar de 16e Algemeene Vergadering zal gehouden worden.

Uit naam van het Hoofdbestuur:

De Secretaris,

M. A. P E R K.

VRIJSDAG 9 OCTOBER, des avonds om zeven uur ontvangst van Hoofdbestuur en Afgevaardigden in den Foyer van den Schouwburg. Om half acht Tooneelvoorstelling in dien Schouwburg, aangeboden aan de leden van het Hoofdbestuur, de afgevaardigden en de leden der afdeling Utrecht, deze laatsten ieder met één dame.

Na afloop der voorstelling Gezellige Bijeenkomst van het Hoofdbestuur, Afgevaardigden en Leden in den Foyer.

ZATERDAG 10 October, des namiddags half zes, gemeenschappelijke maaltijd à f 5.— het couvert met een halve flesch wijn, ten huize van den Heer J. H. WEGERIFF, Kromme Nieuwe Gracht, F 389.

Aan Heeren Afgevaardigden, Hoofdbestuurders, Gewone leden en Donateurs, die aan de avondbijeenkomst en den maaltijd, of aan een van beiden, wenschen deel te nemen, wordt verzocht dit te melden vóór of uiterlijk op Dinsdag 6 October aan den secretaris van het afdelingsbestuur. Mr. W. G. F. A. VAN SORGEN, Plompstorengracht H 682.

V E R S L A G

DER

15de ALGEMEENE VERGADERING

te Utrecht.

Tegenwoordig, de leden van het Hoofdbestuur; de HH. Prof. B. J. STOKVIS, *vice-voorzitter*; M. A. PERK, *secretaris*; JOSEPH JACOBSON, *penningmeester* en LODEWIJK MULDER.

De Afgevaardigden der Afdeelingen:

Rotterdam (tien stemmen): J. EBELING M. HORN, G. PEKELHARING P. HAVERKORN VAN RIJSWYK.

Amsterdam (tien stemmen): J. A. LEVY, F. VAN DER GOES, A. C. WERTHEIM, 's *Gravenhage* (tien stemmen): Mr. A. Wm. JACOBSON P. A. HAAXMAN JR., JOH. GRAM, J. E. BANCK.

Leiden (studenten afd.) (tien stemmen): E. JACOBSON.

Utrecht (zes stemmen): W. DOLK, A. W. WICHERS, M. VAN SORGEN.

Dordrecht (vier stemmen): Dr. H. KIEWIET DE JONGE en Jhr. Mr. J. SCHURBECQUE BOEYE.

Delft (drie stemmen): C. J. VINKESTEIJN, J. C. SPARKER.

Middelburg (twee stemmen): JOH. L. VAN DER PAUWERT.

Haarlem (twee stemmen): J. H. KRELAGE.

's *Hertogenbosch* (twee stemmen): D. G. M. ROLDANUS en J. N. HOUBA.

Gouda (een stem): J. POST VAN DER BURG.

Tiel (een stem): J. A. HEUFF, J. C. VAN LITH DE JEUDE.

Te zamen uitbrengende 61 stemmen.

Verder werd de vergadering nog bijgewoond door de HH. Mr. J. N. VAN HALL, eeredid; S. J. BOUBERG WILSON, directeur der Tooneelschool, TACO H. DE BEER, redacteur van het Tijdschrift; D. J. v. HEYST, (*den Haag*); JACOBSON SERVATIUS (*den Haag*), P. BROOSHOOFT (*Utrecht*), J. L. BEIJERS (*Utrecht*).

Te kwart over elf opende waarnemende voorzitter de vergadering met de volgende toespraak, die aan het slot luide werd toegejuigt:

HH. Afgevaardigden en Leden van het Tooneelverbond.

Is het wonder dat ik met een gemengd gevoel van vreugdevolle en smartelijke gewaarwordingen u op deze 15e Alg. Vergadering het welkom toeroep? Tegenover de vreugde van het weerzien, en de opwekkende gedachte, dat zoo vele oude medestrijders weer op nieuw op de bres staan, om de belangen van ons Verbond te verdedigen, staat immers de smartelijke gewaarwording dat onze rangen gedund zijn. Het is waar: de verliezen, die wij leden, zijn niet groot in aantal, maar zij worden diep gevoeld — aan ons hoofd ontbreekt de man, door talent, door geestesgaven, door zijn studiën geroepen onder ons de eerste plaats

in te nemen, aan wien gij met zooveel vertrouwen de leiding dezer vergadering, de leiding van het Tooneelverbond hadt opgedragen. Hem boeit op dit oogenblik het land der klassieke kunst met onweerstaanbare macht, en om zich gansch aan zijn studiën te kunnen wijden, heeft hij de plaats verlaten, waarop wij hem heden zeer zeker meer noode dan ooit missen. Tijdelijk dient hij in een ander leger, maar ontrouw werd hij ons niet, en de hoop hem weder te winnen voor de zaak, waarvoor hij zooveel moeite, zooveel tijd heeft ten offer gebracht, blijft zeker levendig onder ons allen. Maar helaas! Naast dit tijdelijk verlies, nog een verlies voor altijd! De trouwste vriendin van het Nederlandsch Tooneelverbond hebben wij voor immer verloren en met haar de voortreffelijkste onderwijzeres in dramatische kunst, die Nederland tot nog toe heeft bezeten, en waarop onze Tooneelschool met recht trotsch kon zijn! En dan, heeft niet hier en daar ontevredenheid, onverschilligheid, kleingeestigheid bres geschoten in onze gelederen, en het aantal leden van ons Verbond doen afnemen?

Maar wat nood, zoolang ons de overtuiging blijft bezielen, dat ons eene nationale zaak bijeenbrengt, dat wij met de verheffing van ons Tooneel niet een persoonlijk, niet een tijdelijk maar een groot nationaal belang beoogen? Laten de gelederen gedund zijn, het is het sein voor ons, om ons nauwer aaneentesluiten, om meer dan ooit elkander te steunen, om meer dan ooit tweedracht en geschilpunten uit ons midden te bannen en als één man op de bres te blijven!

En toch, wie van uit de verte de openbare uitingen verneemt van schijnbaar principiële verschillen in den boezem van ons Verbond, hij zal allicht in den waan worden gebracht dat het Tooneelverbond behalve door het dunnen van zijne rangen, nog veel gevoeliger bedreigd wordt door innerlijke tweespalt! Hij zal gelooven, dat in deze Algemeene Vergadering meer dan ooit twistappels geworpen zijn, en niet vrij van zekere »Schadenfreude» wacht hij met spanning den uitslag van deze Alg. Vergadering af »waarin »ghebroeders van één orde», naar zijne meening, gereed staan elkander op het felst te bestoken en te bekampen!

Waarlijk, het zou de smartelijkste gewaarwording van alle zijn, indien uwe tegenwoordige, uwe waarnemende voorzitter die vrees voor tweedracht bij het openen dezer vergadering in zich had voelen opkomen! Maar die vrees heeft zich ook niet een oogenblik van hem meester gemaakt! Meer dan ooit ben ik M. H., van uw aller samenwerking tot het goede doel verzekerd. De geschilpunten, die wij hebben, zijn verschillen van inzicht, zooals zij in elke groote familie voorkomen, die het voorrecht heeft een troetelkind te bezitten. Ieder heeft het kind even lief, maar ieder meent cok, dat hij ten opzichte van dat kind, waarvan zooveel verwacht wordt, dat de trots en de glorie der familie is en moet blijven, hij zijn meening moet zeggen, waar de gezondheid, de opvoeding, de verpleging van den lieveling niet op die wijze behartigd worden, die in zijn oog de beste is. Dan klaagt de een, dat het kind er bleek uitziet, een ander mompelt, dat het in te weidsche kleeren steekt, deze roept luid, dat het te sterk, gene dat het te weinig groeit

en ieder meent, dat had hij als pleegouder voor het kind kunnen zorgen, aan de welvaart van het troetelkind niets zou ontbroken hebben! Maar de liefde, die elk er voor koesterde, is onbetwistbaar, is onveranderlijk! En als straks de familie bijeen is, dan blijkt het als van zelf, dat al dat pruttelen en mompelen, al die kleine plagerijen niets te kort doen aan de hechtheid en de kracht van den band, die alle leden der familie vereenigt! In eigen boezem mogen wij kibbelen, en onze eigene meening niet zoo klakkeloos willen laten varen, tegenover de buitenwereld staan wij als één man pal, waar het de verdediging van het dierbare pand, waar het de behartiging zijner belangen betreft. In die overtuiging verklaar ik de 15e Algemeene Vergadering van het Nederlandsch Tooneelverbond geopend.

Hierna bracht de Algemeene secretaris, de heer M. A. Perk, het volgende jaarverslag uit, dat eveneens met groote belangstelling werd aangehoord.

M. M. H. H.,

Wanneer ik aan het hoofd van het verslag, dat ik krachtens het voorschrift onzer wet gehouden ben u aan te bieden, een motto wilde plaatsen, zou ik er geen kunnen vinden, dat beter den indruk vertolkte, waaronder ik mij neêrzette om de geschiedenis van ons Verbond over het jaar 1884/85 te boek te stellen, dan de welbekende lijfspreuk van onze Gerbrant Adriaensz. Bredero: *'t Kan verkeeren.'*

Ja, *'t Kan verkeeren!* Die gedachte rees onwillekeurig bij mij op, toen ik het door mij te betreden veld overzag en, met een terugblik op den afgeloopen tijdkring, het heden vergeleek bij het verleden.

Hoevele onzer ten vorigen jare, op goeden grond gekoesterde verwachtingen zijn deerlijk in rook vervlogen!

Daar hebt ge in de allereerste plaats den geldelijken toestand.

Heugt het u nog met welk een ingenomenheid de begrooting werd vastgesteld, die met een goed overschot van *f* 520, in ronde cijfers, sloot? Met welk een dankbaarheid gingen wij den nieuwen jaarkring in, die thans achter ons ligt! Het onweêr toch, dat eenige maanden vroeger zoo dreigend opstak, was door de krachtsinspanning der afdelingen afgedreven. Eendracht had nu ook weêr macht gemaakt!

En thans! Droevige teleurstelling! Niet alleen is het vermoedelijke overschot ingeboet. De rekening sluit met een tekort van ruim *f* 330 en de begrooting voor het volgende jaar met een van ruim *f* 1330. En dit zal nog wel hooger stijgen, wanneer de bepaling in het Ontwerp der herziene wet betreffende de verplichtingen der studentenafdeelingen opgenomen, uwe instemming verwerft, en de huidige staat der Afdelingen, wat het ledental aangaat, gesteld wordt in de plaats der door onzen penningmeester, met het oog op den toestand des vorigen jaars geraamde cijfers.

Ja, waarlijk, hier is wel het *'t Kan verkeeren* van toepassing.

Gij weet, M. M. H. H. aan welke omstandigheid grootendeels dit ongunstig

verschijnsel is toe te schrijven. Niet zoozeer aan het overschrijden der posten, op de begrooting der uitgaven gebracht. Maar veeleer aan het besluit der Provinciale Staten van Noord-Holland om de, twee jaar geleden toegekende subsidie niet verder te bestendigen.

Ook te dezen aanzien geldt de door mij aangehaalde spreuk. Hoe hadden wij ons geveleid dat nu de overwinning, zij het ook niet dan na warmen strijd, behaald was, de provinciale onderstand ons in de toekomst gewaarborgd zou blijven, evenals aan andere kunstinstellingen, die zich in dien steun sinds tal van jaren mogen verheugen! Feller dan ooit verhief echter in de zitting der bestuurders van het gewest de oppositie hare stem. Een welsprekend tegenstander, die met gemoedsbezwaren in het strijdperk trad, wist enkele weifelende leden over te halen tot het uitbrengen van een ongunstig votum. Een goed gemeente, doch op dat oogenblik zeer ontijdig, in een der groote bladen verschenen beschouwing over de School, door een, in het oog der buitenwereld gezaghebbenden vriend, die haar hare feilen toonde, — bracht enkele leden van hun plan af, om de subsidie toe te staan. Te vergeefs werd onze zaak, op de hem eigen welsprekende wijze bepleit door een onzer warmste en trouwste medestanders, wien wij onze dankbare hulde niet mogen onthouden, en lieten andere voorstanders zich evenmin onbetuigd. Eerst staakten de stemmen. In de volgende zitting werd echter het voorstel met een kleine meerderheid verworpen. En het kwam het hoofdbestuur, na raadpleging van enkelen der invloedrijkste leden der vergadering ongeraden voor, dit jaar reeds, nu de reorganisatie der school niet zonder ophef aan de orde gesteld en ook in de dagbladen in het breede was besproken, stappen te doen, om te trachten de Heeren Staten terug te doen komen op het besluit van het vorige jaar. Wij moesten dus een bron van inkomsten derven, die wij niet missen kunnen.

Ook aan de stille hoop, die wij het vorig jaar nog koesterden, dat de bijdrage van het Rijk, als memoriepost op onze begrooting voorkomende, met een flink cijfer er achter, ditmaal uitgetrokken zou mogen worden, is de bodem ingeslagen. Op een eerbiedig, deswege tot den betrokken Minister gericht verzoek, is geantwoord, dat Z. E. met het oog op den toestand van 's Rijks schatkist, bezwaren had daaraan gevolg te geven. En dat, terwijl er toch 30 millioen ongeveer voor onze levende en doode strijdkrachten worden uitgegeven, en ieder die doordenkt, moet erkennen, dat de ontwikkeling en de bloei van de Nederl. kunst en de Nederl. taal een niet minder krachtig wapen zijn tot handhaving onzer nationaliteit dan achterladers en inundatiestelsels, dan militiewetten en legerorganisaties.

't Kan verkeeren. Die gedachte rees insgelijks bij mij op, toen ik het aantal onzer leden vergeleek bij dat des vorigen jaars. Het bedroeg toen ruim 1800. Oude vrienden werden door den dood ons echter ontruk, of ontvielen ons door vertrek naar elders, terwijl hun plaatsen niet door het opkomende geslacht zijn aangevuld. En al erkennen wij dankbaar, dat geen onzer 17 afdeelingen bezweek, de achteruitgang in leden is niet onbelangrijk. Voor zoover ik dit kan nagaan uit de mij

verstrekte opgaven, bedraagt hun aantal thans ongeveer 1730. Het grootste verlies onderging Rotterdam, dat van 509 tot op 486, den Haag dat van 232 tot op 220, Haarlem dat van 31 op 24 daalde. Ook Leeuwarden heeft zich van het verlies van hare 50 leden, het vorige jaar geleden, tot dusver niet kunnen herstellen.

Op die afdeeling is dan ook in hooge mate onze spreuk van toepassing, wanneer wij haar toestand vergelijken bij dien van voor twee jaren. Gij herinnert u hoe onze geachte hoofdbestuurder uit die stad, zijn herbenoeming op de laatste alg. vergadering aannam, omdat hij dit als eene eereschuld beschouwde, en hoe hij zich verbond de afdeeling tot een nieuw leven te zullen wekken. Met vertrouwen durfden wij dan ook verwachten, dat de stormwind, die zoo plotseling in het noorden was opgestoken en zooveel verwoesting in Friesland's hoofdstad had aangericht, eerlang bedaren en de achteruitgang een *reculer pour mieux sauter* zijn zou. Aan die toezegging om de verloren schapen tot de kudde terug te brengen, werd door ons schriftelijk en mondeling herinnerd. »Daar waren zekere voorwaarden eerst te vervullen, die het terrein dienden effen te maken, en ongetwijfeld zou dan de zaak haar beslag erlangen,» was het antwoord. »De Amsterdamsche afdeeling van het Nederl. Tooneel moest een voorstelling geven.» »De Rotterdamsche komt eerstdaags, en dan zal het bestuur aangevuld worden, en tal van nieuwe leden zullen zich weder om de banier van het Tooneelverbond scharen!» luidde het wederom. Een en ander geschiedde. De afscheidsvoorstelling van Mevr. Kleine zelfs had te Leeuwarden plaats. De Rotterdammers traden er op... Van alle geopende vooruitzichten werd tot dusver geen enkele verwezenlijkt! »Zuster Anna» vroeg het hoofdbestuur; »ziet ge nog niets komen uit 't Noorden?» Geen antwoord op onze vragen. Zelfs geen verslag. Geen opgave van bestuurders.

Alleen bij de verrekening met den penningmeester bleek, dat er in vergelijking bij het vorige jaar, een aanwinst van zes leden was te boeken. Zoo hebben waarschijnlijk, dachten wij, op onoverkomelijke bezwaren of halstarrig verzet de krachtdadige pogingen, gewis aangewend door ons medelid, wiens ijver en toewijding in deze wij allerminst wenschen te betwijfelen, schipbreuk geleden.

Den dag voor de alg. vergadering ontving ik echter het verslag, dat later volgt. Hieruit zal men zien, dat wij recht hadden niet aan den goeden wil van ons geacht medelid te twijfelen.

Dit M. M. H. H., wat de leden aangaat.

Was het hoofdbestuur gelukkiger? Kon ik het maar getuigen! Doch helaas, zoowel wat *zijn samenstelling* als *zijn werkzaamheden* betreft, bleek het, dat Bredero's lijfspreuk ook daarop niet ten onrechte kon worden toegepast.

Wij konden immers het vorige jaar vertrouwen, dat na de herbenoeming der aftredende leden, het hoofdbestuur in zijn geheel zijn taak zou blijven voortzetten en thans voor u had kunnen verschijnen, om met u onder de voortreffelijke leiding van onzen voorzitter, het belangrijke

werk der wetsherziening tot stand te brengen. Gij weet, dat wij hem missen. Pierson meende uitvoering te moeten geven aan een besluit, reeds vroeger aan zijn medeleden bericht, om zich terugtetrekken. Gaven hem de aanvallen daartoe aanleiding, waaraan de Tooneelschool bloot gestaan had, en de wijze, waarop onverwachts een voorstel tot reorganisatie door de nieuwsbladen het eerst ter kennis kwam van hoofdbestuur en Commissie van toezicht, nadat vroeger een vriendschappelijke enquête was aangekondigd?

Ik zal dit niet beslissen. Zooveel is zeker, dat wij alle pogingen om hem op zijn besluit te doen terugkomen tot ons leedwezen, als hopeloos moesten beschouwen. Hoe noode ook, wij konden niet anders dan berusten in het onvermijdelijke. De brief, waarin Pierson zijn ontslag nam, is u bekend. Hij werd in het tijdschrift opgenomen. Met het hoofdbestuur zult gij M.M.H.H., ten volle den omvang van het verlies beseffen, dat dit collegie niet alleen, maar het geheele Verbond heeft geleden door het aftreden van onzen hooggewaardeerden, verdienstelijken en talentvollen voorzitter, van wiens humane leiding en voorlichting het voortaan verstoken moet blijven en van wiens veeljarige ondervinding op het gebied, waarop wij werken, wij de vruchten niet langer zullen mogen plukken. Het hoofdbestuur heeft gemeend uw aller tolk te zijn, toen het, ook namens het Bond, den heer Pierson den warmsten dank bracht voor de vele en groote diensten, door hem een reeks van jaren bewezen, voor de toewijding, door hem aan de belangen onzer Vereeniging betoond, en niet het minst voor de vriendschappelijke wijze, waarop hij met zijn medeleden in het hoofdbestuur samengewerkt had. Piersons naam zal, hoe men ook oordeele over de beweegredenen die hem noopten zich terug te trekken, in de geschiedenis onzer Vereeniging met onuitwisselbare letters blijven prijken. Bij het afscheidnemen hebben wij het streven onzer Maatschappij in zijn belangstelling en steun aanbevolen.

Straks zult gij geroepen worden hem te vervangen, en wellicht ook, wanneer het desbetreffende artikel in het Ontwerp van Wetsherziening wordt aangenomen, de andere leden van het hoofdbestuur, die hun mandaat in den schoot der vergadering zullen neerleggen. Moge met het nieuwe bloed, in dat lichaam te brengen, ook een nieuw leven daarvoor aanvangen en zich aan onze Maatschappij mededeelen!

Wat de verdere werkzaamheden van het hoofdbestuur betreft, wijs ik op de wetsherziening, thans aan de orde gesteld, en op de overweging van de verschillende voorstellen tot reorganisatie der School, ingediend door de Afdelingen Rotterdam, den Haag en ook door Dordrecht, maar door deze te laat om in den beschrijvingsbrief te worden opgenomen. Het hoofdbestuur heeft gemeend zich van een collectief preadvies in deze materie te moeten onthouden, al werd het daartoe door enkele afdelingen uitgenoodigd. De commissie van Toezicht en Beheer is in zijn oog de meest bevoegde om in deze haar oordeel uit te spreken. Zij kweet zich van hare taak ten deele, gelijk u bekend is, en zal straks het ontbrekende aanvullen. —

Gij herinnert u hoe ik het vorige jaar mijn mededeeling omtrent de

onderhandelingen met de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst besloot met het bericht, dat er een proef genomen zou worden van samenwerking, zoodra er kweekelingen waren, die tot dramatische zangers en zangeressen opgeleid moesten worden. Ik uitte daarbij den wensch dat langs dezen weg een nieuwe bron van inkomsten voor onze Vereeniging mocht geopend worden. Och, arme! ook hier is Bredero's spreuk van toepassing. Wij vernamen sedert niets van de zaak, hoewel sinds geruimen tijd het conservatorium geopend is. Die wensch schijnt het getal van het soort dat men vrome noemt, te hebben vermeerderd.

Nog werd het hoofdbestuur meer dan eens ter verantwoording geroepen over couranten- of tijdschrift-artikelen, en moest het, waar vroeger eendracht in den boezem onzer Vereeniging en de beste verstandhouding bestond tusschen de Afdeelingen en de bijzondere leden onderling en tuschen dezen en de Koninkl. Vereeniging Het Nederl. Tooneel, handelend optreden, zooals het Tijdschrift te zijner tijd u heeft kunnen mededeelen.

Komt ons dan onwillekeurig Bredero's lijfspreuk voor den geest, wanneer wij in het algemeen den toestand van het Verbond en van het hoofdbestuur vergelijken bij dien in het vorige jaar, — met de bijzondere afdeelingen is dit veel minder, of liever in het geheel niet het geval. Wel wat het ledental hier en daar aangaat, met name, gelijk wij reeds opmerkten, te Rotterdam, hoewel de afdeeling aldaar toch nog altoos in dit opzicht de kroon spant en haar eervolle plaats aan de spits blijft handhaven.

Maar getrouw aan de bedoelingen van het Verbond bleven zij, op enkele uitzonderingen na, elk in haren kring, naar gelang van hare krachten arbeiden, al kon dit hier en daar uitteraard niet veel wezen, en deden zij met opgewektheid wat hare hand vond te doen.

Dit blijkt uit de verslagen, door hare Secretarissen ingezonden. Alleen die van Gent bleef in gebreke iets van zich te doen hooren; zij gaf geen ander teeken van leven dan het storten harer bijdragen in de Algemeene kas. Nu, ge zult wel toestemmen dat dit in elk geval beter is dan het omgekeerde: veel beweging maken en zijn verplichtingen jegens het Bond niet nakomen.

Het zal u niet ongevallig zijn, vertrouwd ik, eenige bijzonderheden omtrent de werkzaamheden der afdeelingen te vernemen. In de eerste plaats spreken wij, die eer komt haar rechtmatig toe, over *Rotterdam*.

Blijft de Afdeeling Rotterdam met haar 436 leden, dus schrijft haar geachte Secretaris, nog steeds alle andere overtreffen, en is voor een deel de vermindering in ledental ongetwijfeld toe te schrijven aan den druk der tijden (waarvan bij vereenigingen als de onze de gevolgen zich in de eerste plaats doen gevoelen), de achteruitgang is betreurenswaardig in zooverre hij kan worden beschouwd als te getuigen van minder hoog gespannen verwachtingen omtrent het nut van het Tooneelverbond. In den breedte de vraag te behandelen of de verwachtingen terecht lager gespannen zijn, ligt niet op onzen weg. Wij voor ons meenen van ten onrechte.

En wij zijn overtuigd, dat deze meening wederom algemeen ingang vinden zal, als het gelukken mag eene bevredigende reorganisatie van de Tooneelschool tot stand te brengen. Want, te ontkennen valt het o. i. niet, dat, zoolang niet voor de instelling, aan welke het Tooneelverbond zich in de allereerste plaats te wijden heeft, eene regeling is verkregen meer dan de bestaande in overeenstemming met de financieële, krachten van het Verbond, zoolang ook een ernstig bezwaar aan den hernieuwden bloei der Vereeniging in den weg zal staan.

Wat ter bereiking van dit doel door de Afdeeling werd gedaan, is bekend. Nadat hare afgevaardigden ter Algemeene Vergadering, den 18^{en} Oct. 1884 te 's Gravenhage gehouden, de bezwaren tegen de toen ingediende begrooting hadden kenbaar gemaakt, en een door hun Afdeeling in te stellen onderzoek hadden aangekondigd, heeft eene commissie (bestaande uit de heeren P. Haverkorn van Rijsewijk, L. A. Gleichman en M. Horn) een advies uitgebracht ten aanzien der verbeteringen, in de tegenwoordige inrichting der Tooneelschool volgens haar gewenscht en mogelijk. Dit advies, hetwelk eenige, in korte trekken toegelichte en geformuleerde, voorstellen behelsde, is door de Afdeelingsvergadering van den 9^{en} Mei j.l. goedgekeurd en overgenomen, en ter kennis gebracht van het Hoofdbestuur en de Afdeelingsbesturen. Nadere overwegingen (waarvan intusschen op het oogenblik waarop het verslag geschreven werd, de definitieve uitslag nog niet was vastgesteld) kunnen er toe leiden dat de bovenbedoelde denkbeelden nader worden uitgewerkt en ter a. s. Algemeene Vergadering worden aanhangig gemaakt in den vorm van meer nauwkeurig geformuleerde voorstellen. Maar de grondgedachten zullen daarbij onaangetast blijven.

Het bestuur, zich geenszins onbewust van de bezwaren, welke tegen de voorstellen kunnen en zullen worden aangevoerd, zal, ook al mocht onverhoopt blijken dat de meerderheid der a. s. Alg. Verg. die bezwaren overwegend acht, niet nalaten oprecht te waardeeren de verklaring van het Hoofdbestuur: „dat het de pogingen der Afdeeling Rotterdam, om door bezuiniging het bestaan der tooneelschool te waarborgen, op hoogen prijs stelt.”

Verder vallen er nog een paar zaken te vermelden betreffende het optreden der afdeeling te Rotterdam. In de eerste plaats eene herinnering aan de opvoering van *Platijn & Co.* door de toen nog bestaande Afd. Rotterdam van de Kon. Vereen. Het Nederl. Tooneel, ter eere van den dag waarop de heer Le Gras gedurende vijf en twintig jaren aan het Tooneel verbonden was. En ten tweede de afscheidsvoorstelling van Mevrouw Kleine—Gartman. Bij beide gelegenheden werd aan de Afdeeling eene aanleiding geschonken, openlijk blijk te geven van hare vereering van hooge en edele kunst. Voorts kwam in een vergadering de inhoud van het tijdschrift ter sprake en werd met algemeene stemmen het leedwezen uitgesproken, waarmee de Afdeeling kennis had genomen van een paar opstellen, voorkomende in het orgaan van het Verbond en wel dien, betiteld: *De Gestie van het Nederlandsch Tooneel* en *Tooneel-kritikasters.*

Ten slotte wordt in het verslag met een enkel woord herdacht de

vorming der nieuwe vennootschap van de »Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten." Het bestuur acht het onnoodig te zeggen dat het, na het tot stand komen eener even bevredigende als in vriendschappelijken geest gemaakte hervorming der Tooneelschool, niets sterker wenscht dan dat de genoemde nieuwe vennootschap volkomen moge slagen. De naam, dien de leden — de meesten hunner althans — zich reeds hebben verworven, schijnt voor dat slagen een waarborg.

Wat *Amsterdam* betreft, het voornaamste feit uit de geschiedenis dezer Afdeeling is de voorstelling, die op den 6 Maart 1884 door haar werd gegeven, en waarbij alleen oudleerlingen en eenige tegenwoordige leerlingen der Tooneelschool optraden.

De aanleiding tot dit uitnemend geslaagde feest was de omstandigheid, dat in die maand de Tooneelschool tien jaar had bestaan. Door zijn uitnodigingen te richten tot belanghebbenden en belangstellende personen, corporatiën en regeeringslichamen, meende het bestuur der Afdeeling op deze wijze het treffendst de resultaten van het tienjarig tijdvak der school ter algemeene kennis te brengen. Het talrijke publiek betoonde zich ten hoogste voldaan, en de reputatie der Tooneelschool kan geacht worden niet gering te zijn versterkt. De hulp, die het bestuur mocht ondervinden van de Heeren Bouberg Wilson en De Leur, regisseur der Kon. Ver. Het Nederlandsch Tooneel, en van Mevrouw Kleine bij het organiseren der voorstelling, stelt het op hoogen prijs.

Bij twee andere voorvallen in de Tooneelwereld heeft de Amsterdamsche Afdeeling zich evenmin onbetuigd gelaten.

Vele leden van haar bestuur zijn in verschillende betrekkingen werkzaam geweest bij de voorbereiding van het Bredero-feest op 30 en 31 Maart l.l., en officieel heeft de afdeeling er aan deelgenomen, door zich bij het stichten van een Waarborg-fonds voor f 100, te verbinden. Het bestuur is hiertoe overgegaan in de meening dat de voortreffelijke geslaagde herdenking van dezen tooneeldichter, met name de vertooning van *het Moortje* geheel in den geest viel van ons Verbond.

Den merkwaardigen dag, waarop Mevrouw Kleine-Gartman haar 50-jarigen loopbaan als tooneelspeelster besloot, heeft de afdeeling niet onopgemerkt laten voorbijgaan. Ter herinnering aan dit feest, medegevierd door het geheele kunstlievende Amsterdam, heeft zij Mevrouw Kleine een oorkonde aangeboden, waarin van het gedenkwaardige feit werd melding gemaakt. De Voorzitter, de Heer M. J. Waller, overhandigde der jubilaresse in den foyer van den Stadsschouwburg met een korte toespraak dit document, een kunstwerk van Grevenstuk.

De *Haagsche* afd. had, zoo schrijft zij, de eer den 11 Oct. 1884 de Algem. Vergad. ten harent te ontvangen. En gij herinnert u, MM. HH., met welke gastvrijheid! Wij herdenken die allen met erkentelijkheid. Bij die gelegenheid heeft de Raad van beheer van de Koninklijke Vereeniging het Nederl. Tooneel op 17 October 1884 aan de afgevaardigden ter algem. vergad. een tooneelvoorstelling aangeboden, waartoe de leden der afdeeling, elk met een dame gratis toegang hadden.

De voorstelling bestond uit:

»Hun Zusje» Comedie in 1 bedrijf van Grenet Dancourt, vertaald door Marie.

De voordracht van Coppées »Wrakhout» en de Genestet's »Komen en Gaan» door Mevr. Kleine en »de familie Evrard» (»le bel Armand») van Victor Jannet, vertaald door J. H. Rössing.

Even als het vorig jaar was de geheele schouwburgzaal, buiten abonnement ter beschikking gesteld van de afdeling. Van deze welwillendheid, die door hare leden zeer wordt op prijs gesteld, werd met groote erkentelijkheid, ook door hun dames, gebruik gemaakt.

In de afd. deden zich echter enkele stemmen hooren, die er het bestuur een verwijt van maakten dat dit geen pogingen had aangewend om in plaats van de »familie Evrard» een ander stuk te doen geven, daar zij deze keuze uit een zedelijk oogpunt beschouwd, minder gelukkig oordeelden.

Door de Afd. werd weder de gewone subsidie uitgekeerd ten behoeve van Mejufvr. Beukers, leerlinge der Tooneelschool, die voortdurend reden geeft tot tevredenheid; de rapporten omtrent hare vorderingen luiden niet ongunstig.

Door bijzondere omstandigheden is de afdeling ditmaal niet vertegenwoordigd geweest bij de overgangsexamens in Juli j.l. aan de Tooneelschool gehouden.

Met groote belangstelling werd door haar kennis genomen van het ontwerp tot wetsherziening, door de Commissie ad hoc saamgesteld. Het werd eerst op eene bestuursvergadering en toen op eene algem. vergad aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen en van de door de afdeling voorgestelde wijzigingen werd aan den Secret. der Commissie kennis gegeven.

Het voorstel van de afd. Rotterdam tot wijziging van de inrichting der Tooneelschool lokte in de afd. een meer ingrijpend voorstel uit van den Heer Haaxman Jr., bestuurder der afdeling. Dit voorstel is u bekend. Een commissie werd benoemd, bestaande uit de H.H. Mr. J. E. Banck, Joh. Gram, Mr. Maas Geesteranus, Mr. F. Stam en Haaxman om beide voorstellen te onderzoeken.

De vrucht van hun arbeid is neêrgelegd in een rapport, waarvan aan het hoofdbestuur een afschrift gezonden is en ten gevolge waarvan de Haagsche afd. het voorstel Haaxman heeft overgenomen — Straks zal dit, zooals u bekend is, M.M.H.H., aan uwe beraadslagingen worden onderworpen.

Nu volgt onze bloeiende studenten-afdeeling *Leiden*. Terwijl deze afdeling het jaar met 133 leden begon, nam het ledental gaandeweg toe, zoodat het 't aanzienlijke aantal 196 bereikte. Twee wanbetalende leden moesten evenwel geschrapt worden, zoodat het aantal thans 194 bedraagt.

Ook dit jaar werd voornamelijk gearbeid op het gebied van het Leidsch studenten-Tooneel.

Krachtig werd het bestuur hieri bijgestaan door de heeren J. V. D. Willigen en C. G. J. Bijleveld, Commissarissen van het Studententoneel.

Slechts ééne voorstelling werd gegeven op 19 Maart 1885. Gespeeld werden »de Brandstichter» uit het Fransch van Labiche; »Op het Postkantoor» van S. K. en de »twee Misdadigers, naar het Fransch van Labiche. De schouwburg was uitnemend bezet, en de opvoering mocht alleszins geslacht heeten.

Aan het einde van het verslag wijst het bestuur er met genoegen op dat de Afdeeling zich nog steeds in veler sympathie blijft verheugen." Gij vereenigt u zeker MM. HH., met den wensch, dat dit in steeds toenemende mate het geval moge blijven.

Utrecht berichtte dat het op dit oogenblik 133 leden telt, dat het dien leden èn Tooneelvoorstellingen (met ééne dame) en eene lezing van Prof. Scheler heeft aangeboden in het afgelopen seizoen, en bijgedragen heeft tot de opleiding van eene leerlinge der school, dit jaar bevorderd tot eene hoogere klasse.

De afd. *Dordrecht* heeft dit jaar zich moeten bepalen tot het initiatief in het huldebewijs aan Mevr. Kleine, en haar een album overhandigd met composities van uitsluitend Dordtsche musici en schilders. Door gebrek aan geld kon den leden geen voorstelling worden aangeboden.

De afdeeling *Leeuwarden* moge niet kunnen spreken van veel belangrijks, waardoor het afgelopen jaar zich voor haar heeft gekenmerkt, zij mag toch met vertrouwen den blik vestigen op de toekomst. Was ten vorigen jare het getal leden tot 37 gedaald, langzamerhand rees het weer tot 51, uitsluitend tengevolge van hernieuwde aansluiting van personen, eerst bedankt hadden. Doch er is meer. De opinie herleefde, dat voor Leeuwarden op het gebied van het tooneel eene traditie te handhaven viel, die der belangelooze sympathie, welke niet in de eerste plaats vraagt naar de practische voordeelen, aan het betalen der contributie verbonden, maar op het gebied der kunst ook het »*noblesse oblige*» laat gelden. Bij de twee leden van het vroegere bestuur, die niet hebben bedankt, hebben zich thans een drietal vrienden van het tooneel aangesloten, zoodat er thans alle kans bestaat, dat de afdeeling voor het vervolg weer door een regelmatig georganiseerd bestuur zal worden gerepresenteerd. Door eene circulaire, uitgevaardigd om het recht van bestaan ook der kleinere afdeelingen aan te toonen en tevens tot aansluiting op te wekken, hoopt het nieuwe bestuur velen te bewegen op nieuw tot de Afdeeling toe te treden.

Overigens zij nog vermeld: 1°. dat door de welwillendheid van den Heer A. van Lier de leden der Afdeeling dit jaar de gelegenheid hadden om Mevr. Frenkel Bouwmeester in een harer beste créaties te bewonderen en 2° dat zoowel bij die gelegenheid als bij de afscheidsvoorstelling van Mevr. Kleine, (helaas! waarom thans reeds wijlen) de Afd. de gelegenheid mocht te baat nemen om ook door stoffelijke bewijzen van belangstelling te toonen, dat zij het talent weet te waardeeren.

Hebben de pogingen, door de Afdeeling *Delft* in het werk gesteld ter bevordering der zaak van het Tooneel, al niet altijd het gewenschte resultaat gehad, toch mag de toestand dier Afdeeling, vooral met het oog op haar kort bestaan, bevredigend genoemd worden. Meermalen toch bestond er gelegenheid openlijk op te treden.

Met het oog op de vele klachten over de tooneelstukken, die daar ter stede werden opgevoerd en veelal bestaan uit zoogenaamde echtbreukdrama's of zouteloze kluchten, machtigde de Afdeelingsvergadering van 19 December 1884 het Bestuur tot het aanwenden van pogingen om invloed te verkrijgen op de keuze der stukken, die er zullen worden opgevoerd. — Bij gelegenheid der viering van het jubileum van den Heer A. J. Le Gras, werd hem namens de Afdeeling een krans aangeboden. Een gelijke onderscheiding viel den Heer Jan C. de Vos te beurt bij de opvoering zijner vertaling van de »Medea» van E. Legouvé. Op initiatief van het Afdeelingsbestuur vorude zich ook te Delft eene commissie om een huldeblijk aan Mevr. Kleine—Gartman aantebieden bij haar afscheid van het Tooneel.

De werkzaamheden der afdeeling *Middelburg* bestonden in het bijdragen aan de algemeene kas, en het hulde brengen aan Mevr. Kleine—Gartman en Mevr. Frenkel—Bouwmeester, beiden bij gelegenheid van hare afscheidsvoorstelling aldaar, de eerste om eene welverdiende rust te genieten, de laatste om eene haar toekomende eerste plaats bij de vereeniging *Het Ned. Tooneel* in te nemen.

Met het oog op die geringe werkzaamheden der afdeeling verwondert het ons nog, zegt het bestuur, maar verheugt het ons tevens, dat het aantal leden niet vermindert. Hunne geldelijke bijdragen willen wij niet gaarne missen, omdat daardoor nut gesticht kan worden in het belang van ons nationaal tooneel. Wij hopen dat er spoedig een tijd moge aanbreken, waarop onze afdeeling op krachtiger wijze zal kunnen doen blijken van haar streven om mee te werken aan het doel, door het Bond beoogd. Men verlieze echter niet uit het oog, dat in gemeenten als de onze, zegt het bestuur, zoo geheel buiten het centrum des lands gelegen, waarmede men meer het nut van het tooneel leert kennen, het altijd moeilijk valt, die belangstelling op te wekken en levendig te houden.

Het verslag van de Afdeelingen *Groningen* en *Zaandijk* bepaalt zich alleen tot de opgave van het ledental en van de samenstelling der besturen.

Haarlem was in den afgelopen winter zonder schouwburg, dus luidt de mededeeling van den secretaris der Afdeeling aldaar, daar de oude wegens het niet voldoen aan de gegeven voorschriften, gesloten moest blijven, en de plannen voor den nieuw te stichten Schouwburg nog niet zijn tot rijpheid gekomen. Intusschen is het oude gebouw in andere handen overgegaan. Het wordt thans geheel gerestaureerd; de Directie heeft aangekondigd, dat de voorstellingen zullen hervat worden in 't begin der volgende maand.

Volledigheidshalve moet hier nog vermeld worden, dat in den afge-loopen winter de heer A. van Lier uit Amsterdam door een houten hulpgebouw zooveel mogelijk in de behoefte aan tooneelvoorstellingen door zijn gezelschappen heeft trachten te voorzien. Eene poging, door het Bestuur der Afdeeling en eenige andere kunstvienden aangewend, om voor Mevr. Kleine, in de dagen van haar gouden feest, eene feestvoorstelling te doen geven door „het Nederlandsch Tooneel”, mislukte, omdat deze Vereeniging niet in genoemde tent wilde optreden.

De afdeeling 's *Hertogenbosch*, met haar 22 leden, had den 22 Jan. dezes jaars een feestavond. Het kunstlievend publiek van de gemeente werd door haar onthaald op eene voorstelling van »Fijne beschuiten,” gegeven door de Amst. afdeeling van het Nederlandsch Tooneel. De leden hadden echter een vrijkaart. De zaal was stampvol. Na afloop vereerde de afdeeling de dames, die in het stuk waren opgetreden, met bloemruikers. Vanwege de afdeeling werd nog den 2 Febr. Platijn & Comp door de Rotterdamsche afdeeling van het Nederl. Tooneel vertoond tot algemeen genoegen. Voor de verpoozing, ontvingen de dames Burlage-Verwoert, Faassen-van Velzen en Vink ieder een bouquet. In de pauze werd den Heer Le Gras, ter gelegenheid van zijn gevierd jubilé het prachtwerk »Amor en Psyché” aangeboden als een klein bewijs van groote ingenomenheid met zijn persoon en werk. In de hoofdstad der Meierij is bij elk kunstvriend de wensch levendig, dat het Nederl. Tooneel in het vervolg minder onverbiddelijk zal zijn om afdeelingen van het Verbond nu en dan in de gelegenheid te stellen, kennis te nemen van zijn werkzaamheid, vooral wanneer dit, zooals dan, zonder finaciëel nadeel kan geschieden.

Uit *Tiel* wordt gemeld: dat op den 27 November 1884 de afdeeling eene buitengewone vergadering hield, waartoe mede waren uitgenoodigd de leden van het Departement der Maatsch. tot Nut van 't Algemeen, met hunne Dames. Als sprekers traden op de Heeren H. A. van de Garde uit Zalt-Bommel en F. D. Heuny uit Utrecht.

De eerste droeg voor »de Werkstaking van Coppée”, vertaald door Werthem, de tweede drie stukjes, door hem zelf vervaardigd, getiteld: »de vertrapte Pier”, »de Mode Dame” en »de Wedstrijd in het reciteeren.” Op de onlangs gehouden vergadering der afdeeling werden de bestuurders tot afgevaardigden ter algemeene vergadering benoemd, en besloot men het volgende voorstel in te dienen:

Het hoofdbestuur wordt door de alg. verg. uitgenoodigd, stappen te doen, opdat van de Regeering verkregen worde, de volgende wijziging in Art. 15 van de wet van 28 Juni 1881, tot regeling van het auteursrecht. „De uitsluitende bevoegdheid voor de dramatisch muzikale werken of Tooneelwerken uit of op te voeren duurt:

Voor àl of niet door de pers gemeen gemaakte en vertaalde werken tijdens het leven van den auteur en Dertig jaren na zijn dood.”

Het overige van dit artikel behoort dan te vervallen.

Tot toelichting kan dienen wat over dit artikel gezegd is door de Commissie van Rapporteurs, bij de behandeling van de wet in de Tweede Kamer op den 1 & 2 Juli 1881, en het stuk 'Auteursrecht' voorkomende in 'het Nederlandsch Tooneel' afl. van 1 Decbr. 1880.

Het voorstel bij missive van 11 Sept. te Amsterdam ingezonden, kwam te laat in, om nog op den beschrijvingsbrief te worden gebracht, die reeds werd afgedrukt. Uwe vergadering zal te beslissen hebben of het nog in overweging kan worden genomen.

Is de werkkring van een kleine afdeeling als de *Goudsche*, dus luidt het verslag van haar secretaris, uit den aard van zeer bescheiden aard, zij deed wat hare hand vond om te doen met liefde en lust en hoopte op deze wijze bevorderlijk te zijn aan het doel van het Verbond.

Vooreerst mag vermeld dat onze afdeeling twee leerlingen op de Tooneelschool door betaling van kost- en schoolgeld in de gelegenheid stelde de lessen te volgen.

Voorts dat het bestuur op 29 Januari ll. namens vele kunstvrienden bij eene voorstelling te dezer stede van de Rotterdamsche afdeeling van *Het Nederlandsch Tooneel* den heeren A. J. Le Gras en Rosier Faassen stoffelijke bewijzen van belangstelling en hulde aanbood. Onder een hartelijke toespraak van onzen voorzitter werden hun respectievelijk een *Gouden remontoir* en twee *Vazen in cuivre poli* overhandigd.

Verder dat bij de afscheidsvoorstelling van Mevrouw Kleine te Gouda onze afdeeling aan de geliefde actrice een ovatie bereidde.

In de pauze der genoemde voorstelling overhandigde het bestuur haar een bloemmand, die een cadeau bevatte, waarbij onze voorzitter haar de gevoelens vertolkte harer vereerders. Terwijl wij op deze wijze Mevr. Kleine als *Actrice* een blijk van hulde brachten, stelde men er prijs op haar ook als *Leerares aan de Tooneelschool* een bewijs van waardeering te geven. Wij meenden dus niet beter te kunnen doen dan door den oudsten leerlingen der school, Mevr. A. Rössing-Sablairolles en de heer C. Schulze, bij deze gelegenheid mede een blijk van sympathie te overhandigen.

Na afloop der voorstelling werd aan Mevr. Kleine in haar hôtél een serenade gebracht, waarna men nog eenige gezellige oogenblikken met de artisten doorbracht. Den volgenden morgen begeleidde ons bestuur Mevr. Kleine met muziek naar den trein, waar zij onder toevloed van een groote menigte belangstellenden van Gouda afscheid nam.

Eindelijk *Goes*. Dat het verslag eener afdeeling van 12 à 13 leden niet zeer belangrijk zijn kan, schrijft de secretaris, is licht te bevroeden.

Niettegenstaande ons ijverig streven mochten wij in het afgelopen jaar geen enkel nieuw lid zien toetreden; zelfs ging ons ledental, door vertrek naar elders, van 13 op 12 terug.

Waar onze afdeeling alzoo niet bij machte is op eigen initiatief iets te verrichten, daar ziet zij hare taak beperkt tot het opwekken van

anderen om iets in het belang der kunst te doen. En hierin meent de afdeeling niet ongelukkig te zijn geweest.

In de eerste plaats is op aansporing van onze afdeeling door de directie der sociëteit V. O. V. alhier overgegaan tot het aanbrenge van eenige hoognoedige verbeteringen op haar tooneel, daartoe gesteund door onze afdeeling en door bijdragen van eenige belangstellende ingezetenen. Dit tooneel voldoet daardoor thans aan, wel is waar zeer bescheiden eischen, maar het is toch geschikt voor salonstukken, wat voorheen in geenen deele het geval was.

Wij zijn op verdere, zeer gewenschte verbeteringen in deze opmerksaam en wij vleien ons te dien opzichte ook in het vervolg met succès werkzaam te zullen zijn.

In het winterseizoen 1884/85 hebben wij door het bijeenbrengen van een garantiefonds weten te bewerken, dat het tooneelgezelschap van den heer A. van Lier uit Amsterdam een drietal voorstellingen alhier kwam geven tegen een vaste uitkoopsom. Door hooge reiskosten en verdere vele onvermijdelijke uitgaven was het financiële resultaat van dien aard, dat het geheele garantiefonds noodig was om de uitgaven te dekken. Het behoeft wel geen betoog, dat bij zulke slechte uitkomsten eene dergelijke onderneming in het aanstaand seizoen weinig kans van slagen aanbiedt.

Moge in het nu komende jaar onze afdeeling aanmerkelijk zijn toegenomen in ledental en daarmede hare werkzaamheid gelijken tred kunnen houden!"

Gaarne sluiten wij, niet waar M. M. H. H. ons bij die wenschen der jeugdige, met zulk een goeden wil bezield afdeeling aan, en willen ook wij de hoop voeden dat »het kan verkeeren," een volgend jaar, in den goeden zin des woords, op haar van toepassing zij.

't Kan verkeeren. Wij achten het een voorrecht u te kunnen mededeelen dat wij die spreuk, evenmin als op verreweg de meesten der bijzondere afdeelingen, toepassen mogen op onze Tooneelschool, wanneer wij haar toestand en lotgevallen in oogenschouw nemen en ons rekenschap geven van de wijze waarop zij ook in den afgelopen tijdkring bleef beantwoorden aan de bestemming, overeenkomstig de bedoelingen harer stichters en krachtens de latere besluiten uwer vergadering, haar aangewezen.

Laat mij tot staving van deze uitspraak u eenige bijzonderheden betreffende de inrichting mededeelen. U, hare voorgden kan het niet dan aangenaam zijn iets omtrent den welstand en de ontwikkeling van ons pleegkind te vernemen.

Als naar gewoonte werd den dag vóór de hervatting der lessen, met den nieuwen cursus, dus op maandag 1 September 1884, aan de leerlingen, die zich voor plaatsing aangemeld hadden, de gelegenheid gegeven van hun aanleg en talenten te doen blijken. Vier van de 17, die zich hadden laten inschrijven, allen meisjes, onderwierpen zich aan dit toelatingsexamen. Een harer werd onvoorwaardelijk toegelaten, echter

onder beding dat zij na afloop van den cursus, niet naar klasse III zou bevorderd worden, tenzij ze de *noodige* vorderingen zou gemaakt hebben in die vakken, waarin ze nog achterlijk bevonden was, met name Fransch en Duitsch. De drie anderen werden slechts voorloopig tot aan de Kerstvacantie aangenomen. Bleek dan dat zij de hinderpalen voor haar plaatsing voldoende hadden uit den weg geruimd (vooral haar slechte uitspraak), dan zouden ze definitief worden toegelaten.

De 13 overige candidaten kwamen deels niet op, of waren reeds te voren volkomen ongeschikt bevonden om aan het examen deel te nemen. Bij sommigen deed zich ook een financiël bezwaar gelden. Enkel en hadden zich alleen voor vaklessen aangemeld.

Op één na, kwamen alle leerlingen, die de overgangsexamens hadden afgelegd, terug, zoodat op 2 September de School heropend werd met 18 kweekelingen, van welke er zes gesubsidieerd en onder deze vier inwonende zijn. Bovendien volgde sinds half September Mej. A. M. Van GORKUM, leerares aan de Openb: H: Burgerschool voor meisjes, voor een deel de vaklessen van Mej: Kuijpers.

Van de drie voorloopig toegelatenen moesten twee met de Kerstvacantie de School verlaten, wijl zij de haar gestelde voorwaarden niet vervuld hadden. De derde werd definitief aangenomen. Aan de proef, waaraan dit drietal op Dinsdag middag 23 Dec: werd onderworpen, nam ook een meisje deel, wier achterlijkheid en bekrompen verstandelijke vermogens een hinderpaal voor welslagen werd geacht. De raad werd haren vader gegeven ze van de school te nemen. Op diens verzoek echter bleef ze: door privaattlessen en voortdurend toezicht op haar huiswerk zou hij trachten het ontbrekende te doen aanvullen. Dit geschiedde met goeden uitslag. Het eerstvolgend rapport (April) toonde eene verbetering van ruim 100 pCt, in de cijfers aan, en in Juli is deze élève zelfs naar eene hoogere afdeeling bevorderd.

Met het begin van Maart werd besloten, dat het subsidie door „Gouda” aan twee leerlingen verstrekt, niet zou verlengd worden. Beider aanleg was niet groot genoeg om eene jaarlijksche uitgave van $\pm f$ 1050 te rechtvaardigen. Na eerst van de vaklessen te zijn vrijgesteld, verlieten beide met 1 Juni de Tooneelschool. Inmiddels waren reeds drie anderen vertrokken: twee meisjes, waarvan de eerste, hoewel voorloopig vrijgesteld van $4\frac{1}{2}$ lesuren in de week, zich niet opgewassen voelde tegen de taak, welke zij vrijwillig op zich genomen had, terwijl de vader der andere, den wensch voorkwam van den Directeur, door haar uit eigen beweging weg te nemen. Ook vertrok een mannelijke leerling, wiens toch niet reeds te groote ijver al sinds geruimen tijd zóó verzwakt was, dat zijn langer aanblijven niet geraden werd geoordeeld. Zeven (of 5 leerlingen, als men de twee voorloopig toegelatenen niet mederekent) verlieten alzoo tusschentijds de School. Daarentegen werden vijf nieuwe toegelaten tot aan de zomervacantie. Bovendien werden nog toegelaten twee vakleerlingen, beide leden van het tooneelgeselschap van Bamberg en Charlier, de H. H. A. C. SMITS (1 Februari) en J. H.

ALBERS (1 Mei). De eerste volgde aanvankelijk de lessen van Mej. Kuypers en den Hr. Le Gras, later alleen die van Mw. Kleine; — de 2de woonde slechts die van Mw. Kleine bij. — Ook meldden zich nog een tiental andere aspiranten, deels voor het volledig onderwijs, deels voor het vakondericht aan, die om allerlei redenen hun aanzoek zagen weigeren.

In den loop van het jaar werd de school dus in 't geheel bezocht door 23 leerlingen voor het volledig onderwijs en 3 vakleerlingen. Aan het einde ervan waren nog aanwezig 15 discipels der eerste soort, benevens de drie voor enkele lessen.

Na de op 3 en 4 Juli gehouden overgangsexamens zijn 12 bevorderd naar een hoogere afdeling of klasse. Uit 3 leerlingen is thans de hoogste klasse samengesteld, het zijn: Betsy v. Gelder, Anna Beukers & Adriaan v. d. Horst.

Met vorige jaren vergeleken wijzen de cijfers over het algemeen, eene vermindering van het schoolverzuim aan. Toch moeten de ouders van verscheiden leerlingen voordurend gewezen worden op het groot belang van het trouw volgen der lessen. Zoo ondervindt één, door zijn niet-overgaan de natuurlijke gevolgen van zijn kolossaal verzuim, dat meestal onnoodig was, al werd het door kennisgeving gewettigd.

De verhouding der leerlingen onderling en tot hunne onderwijzers liet niets te wenschen over. Ook het gedrag gaf geene aanleiding tot klachten. De ijver en vlijt vermeerderen gaandeweg. Zoo was de gunstige invloed der inwoning bij een der meisjes in dit en andere opzichten zeer merkbaar. --

De door de leerlingen bijgewoonde voorstellingen werden voor het grootste aantal gegeven door de beide afdelingen van het »Nederlandsch Tooneel», enkele ook door het gezelschap van Bamberg en Charlier. Eenmaal bezochten vier leerlingen de uitvoering van »Macheth» door Sarah Bernhardt. De drie voordrachten van prof. Strakosch werden door eif élèves gevolgd; door vier werd de Bredero-matinée, door vier anderen (de oudste jongens) de Bredero-voorstelling bijgewoond.

De staat der Bibliotheek mag bevredigend worden genoemd. Zij werd met eenige werken verrijkt.

Behalve de 217 deelen aan leerlingen, werden nog 74 boeken uit de bibliotheek aan sommige leden der Commissie, aan leeraren en leeraren e. a. uitgedeeld. zoodat in 't geheel 291 dln. in leen gegeven werden. Wel een bewijs dat die inrichting in een dringende behoefte voorziet, en aan de bedoeling der stichteressen de dames-patronessen der school beantwoordt.

Drie kweekelingen ABRAM KREMER, VAN GOCH en VAN DER HORST verleenden hunne medewerking aan de voorstelling van oud-leerlingen op 6 Maart, ter herdenking aan het tien-jarig bestaan der School.

Aan BETSY VAN GELDER werd verlof gegeven bij 't gezelschap van

Bamberg en Charlier eenige malen op te treden in »De Sabijnsche Maagdenroof.»

Wat het onderwijzend personeel betreft, trad met het begin van den cursus voor het eerst daarbij op de heer A. J. van Dragt, candidaat in de letteren, in de groote vacantie benoemd tot leeraar in Nederlandsch en Geschiedenis, hoofdzakelijk om den Directeur van een deel zijner lessen te ontlasten. Tegen een bezoldiging van f 600 's jaars gaf hij 9 uren per week, uitsluitend in de voorbereidende afdeeling, onder-richt. Op zijn kennis en ontwikkeling en ijver valt niet de minste aanmerking te maken. De financiële moeielijkheden, waarin de kas van 't Verbond verkeert, maakten het echter noodzakelijk, dat de in te voeren b zuinigingen het eerst op hem werden toegepast; vandaar dat hij het volgend jaar slechts 5 uur per week, tegen f 350, zijne functie zal waarnemen. Tevens zal de Directeur, om hem te gemoet te komen, zijne drie lessen in Nederl. taal- en letterkunde in klasse II, aan hem afstaan in ruil tegen 4 uur Nederl. en 2 uur alg. geschiedenis in I a en b.

Mej. N. Stemmerik, door de zorgen der Dames-Patronessen reeds gedurende de laatste maanden van 1883/1884 met de lessen in costuumnaaien aan de oudste meisjes belast, naast Mw. Rennefeld, verving deze laatste in 't afgelopen jaar geheel.

Door het ontbreken der hoogste klasse, was de heer Hofdijk niet als leeraar aan de school verbonden.

De heer F. van der Goes daarentegen verscheen voor het eerst op de lijst der leeraren.

Behalve zijne lessen in aethetica, vervulde de heer Theod. C. Simons thans ook, ter vervanging van den naar het buitenland vertrokken heer Colinet, die in hogere mimiek- en costuumkunde. Het examen bewees met welk een goeden uitslag ze gegeven werden.

Krachtens een besluit der Commissie werd aan den Heer Jac. Van Looy, op zijn verzoek, met ingang van 1 Februari een verlof van één jaar verleend, tot het ondernemen van een kunstreis in Italië, waartoe hij van regeeringszijde werd in staat gesteld. Zijn tijdelijke plaatsvervanger is de Hr. J. P. Veth, die met onmiskenbaar talent zijne taak vervult.

Mej. Kuypers zag zich om gezondheidsredenen verplicht half Mei hare lessen af te breken. Echter heeft zij van te voren al de verzuimde uren, op twee na, ingehaald, en was zij op het examen tegenwoordig.

De geregelde gang van het onderwijs van Mw. Kleine heeft ongelukkig veel geleden door de herhaalde ongesteldheden en haar 50-jarig jubilé. Zelfs werd zij in de week, aan het examen voorafgaande, na een aanvankelijk herstel, nog verhinderd de laatste hand aan haar werk te leggen, zoodat de heer Wilson zich hiermede moest belasten. Dit kon echter niet geschieden, dan ten koste der stipte vervulling van zijn taak als directeur. De hoop dat de goede tijdingen, sedert van Mw. Kleine's beterschap vernomen, de voorbode mochten zijn van eene krachtiger

gezondheid, die de begaafde leerares nog lang in staat zou stellen, hare talenten aan de school te wijden, is helaas! niet verwezenlijkt.

Wie had het niet, en zoo gaarne, ook om haar eigen wil, anders gewenscht, en begeerd haar lange jaren te zien genieten van hare welverdiende rust en van de stoffelijke bewijzen van waardeering en hulde, zoo ruimschoots haar door het geheele volk geschonken! Die rust zou ook onze school ten goede zijn gekomen. Het mocht zoo niet wezen! Haar dood is, wie die dit niet beseft? een onherstelbaar verlies voor onze inrichting, aan wie haar naam voor altijd zal verbonden blijven — evenals hare nagedachtenis in eere zal voortleven in onze harten. Ook de door haar uitgestrooide zaden harer kunst zullen zich, naar wij vertrouwen, welig ontwikkelen in de hoofden en gemoederen der door haar gedeeltelijk of geheel gevormde jonge kunstenaars en kunstenaressen. Voor hen zal in de toekomst de naam van *leerling van Mevr. Kleine* een eeretitel wezen, evenals het voor hun ontwikkeling een onschatbaar voorrecht was haar leiding te hebben genoten.

Mochten de kweekelingen onzer school, die de geliefde onderwijzeres met heel hun hart aanhingen, op den 4 Mei getuigen zijn van de hulde, haar bij gelegenheid van haar 50 jarig jubel  gebracht in den foyer van den Stadsschouwburg, — wegens haar ongesteldheid is het eigen huldebetoon der School niet kunnen doorgaan op den daarvoor bestemd dag. Het moest verschoven worden tot na de zomervakantie. Helaas! het is vervangen door de aandoenlijke uitvaart, waarbij zij zich 11. Maandag aansloten, om haar overschot de laatste eer bewezen.

Een ander der leeraars van de school mocht ook een blijden, voor hem aangebroken herinneringsdag, door hem korte dagen te voren te Rotterdam gevierd, te midden zijner leerlingen herdenken. Het was de Heer Le Gras. Bij zijn komst op de school Vrijdagochtend 16 Jan. werd hij plechtig ontvangen door den president en den secretaris der Commissie van toezicht en beheer en door eerstgenoemde toegesproken en gelukgewenscht. De directeur en eenige leeraren, benevens al de kweekelingen, die zijn onderwijs genoten, waren daarbij tegenwoordig. Ook op het feest zelf hadden Commissie en Directeur den jubilaris blijken van hun belangstelling en achting aangeboden. En zeker vereenigt gij u, MM. HH., met de bede dat de waardige, degelijke kunstenaar, ook voor onze school nog een reeks van jaren blijve gespaard.

In het afgelopen jaar mocht verder de Tooneelschool wederom van verschillende kanten teekenen van belangstelling ontvangen. Zoo verleende de Koninkl. Vereeniging »*Het Nederlandsch Tooneel*» iedere week, evenals vroeger, 8 gratis-toegangen tot hare voorstellingen; de Directie Bamberg en Charlier stond op aanvraag steeds eenige plaatsen ten behoeve der leerlingen af; — de *Panoramamaatschappij* (Plantage) gaf voor het onderwijs in Aesthetica, doorlopend vrijen toegang evenals de *Maatschappij Arti* op aanvraag. Bezocht werden in beider kunstzalen de Tentoonstellingen van gravuren en etsen, van aquarellen, van

schilderijen (2 maal), van porseleinschilderwerk, van schilderijen fonds Willink, van Kartons van Kleijn (voorstellingen uit het leven van Prins Willem I) bestemd voor den Willemstoren te Dillenburg, van schilderijen voor de groote tentoonstelling te Antwerpen, van werken van Israëls en van het Wertheim-Album.

Boekgeschenken werden ontvangen van Jhr. Mr. W. J. Quintus te Groningen, Mr. I. E. Banck, te 's Gravenhage, het Gemeentebestuur van Amsterdam en den leerling D. J. Beth.

Het zoeven vermelde Wertheim-Album, met zulk een bewonderenswaardige volharding en opoffering van tijd en moeite saamgebracht, en dat bijdragen bevat van tal van vorstelijke en andere hooggeplaatste personen, van letterkundigen, toonkunstenaren en schilders, van mannen en vrouwen die op eenig gebied uitmunten en tot allerlei nationaliteiten behooen, wenscht men ten behoeve der school te verloten. Wanneer de wakkere leden der commissie in hun plan slagen en alle loten geplaatst krijgen, dan zal de bate, hierdoor afgeworpen, aanzienlijk wezen. Moge zij spoedig hun doel bereiken! Lof en dank inmiddels aan die warme vrienden, onder wie in de eerste plaats onze hulde toekomt aan den Heer W. D. T. v. Werkhoven.

Ook op dien dank hebben een tweetal dames aanspraak, wier vriendelijk bewijs van belangstelling reeds ten vorigen jare had behooren te worden vermeld. In Juli 1884, doch te laat om op een vergadering der Commissie van Beheer en Toezicht vermeld en in het verslag opgenomen te worden, is door twee onbekende dames, door tusschenkomst van Mevr. de Wed. Hartogh Heys van de Leur te 's Gravenhage, twee honderd gulden aan het Wertheim-Fonds ten geschenke gegeven. Met dezelfde ingenomenheid, waarmeê ik dit blijk van sympathie voor onze school bericht, zult gij MM. HH., het ongetwijfeld vernemen. Moge dit voorbeeld navolging vinden, en op dergelijke feiten nooit: „het kan verkeeren” worden toegepast.

Eer ik mijn mededeelingen betreffende onze School, die ik voor het grootste gedeelte ontleend heb aan het verslag van den directeur, besluit, kwijt ik mij van een aangenamen plicht, door dezen namens hoofdbestuur en commissie, ja, ik durf zeggen het geheele Verbond, een welmeenende hulde te brengen voor den grooten takt en onbezweken ijver, waarmee hij ook dit jaar zijn moeilijke taak vervulde. Aan hem toch hebben wij den goeden geest, die op de inrichting heerscht en den flinken gang van het onderwijs hoofdzakelijk te danken. Hem zij daarvoor de betuiging onzer erkentelijkheid, uit de volheid des harten, aangeboden.

En zoo M. M. H. H., ben ik gekomen aan het einde van mijn taak. Ik moest misschien wat veel van uw welwillende aandacht vergen. Uwe belangstelling in ons Verbond, uw liefde voor het doel, dat het beoogt, gaf mij daartoe de vrijmoedigheid. Met de betuiging mijner erkentelijkheid voor uw geduld, zou ik dan nu ook gevoegelijk kunnen besluiten. Toch doe ik dat niet. Er moet mij nog iets van het hart. 't Is een toe-

lichting en een wensch, dien gij mij wel zult willen ten goede houden.

Een toelichting. Mijn verslag was ver van rooskleurig. Er lag een wel wat sombere tint over verspreid. Dit kon niet wel anders met het oog op de gebeurtenissen, die ik had te vermelden en de teleurstellingen, door ons ondervonden. En onze gezichtseinder, op dit oogenblik, gij stemt mij dit volmondig toe, is nog alles behalve onbeneveld. Donkere wolken pakken zich dreigend samen. Wie weet of niet een storm in aantocht is, die over onze stichting zal losbarsten en haar grondvesten aan het wankelen brengen, een storm door ons zelve misschien voor een deel verwekt! — Misschien ook heeft een opmerking, hier of daar voorkomende in mijn verslag, dezen of geneen mishaagd of ontstemd. Ik verzoek hem, als dit zoo is, mij die niet al te euvel te duiden. Niemand heb ik met opzet willen kwetsen en allerminst den zedemeester nithangen. Alleen de feiten, zooals zij zich aan mijn waarneming voordeden, misschien, ik geef dit gaarne toe, door het prisma van mijn liefde voor ons Verbond en met name voor onze tooneelschool, eenigszins sterker gekleurd of in een ander licht aanschouwd, stelde ik te boek, zonder bijvoegmerk. En ik sprak alleen uit eigen naam. Ik alleen ben verantwoordelijk voor mijn verslag. Niet het hoofdbestuur. Dit tot toelichting.

Nu mijn wensch, en wel een dubbele wensch.

Er is veel wat ik zou willen zien *verkeeren* in het nieuwe jaar. Veel ook, waarop ik hoop, dat Bredero's spreuk niet zal kunnen worden toegepast.

Wat zou ik willen zien verkeeren? Dat is allereerst: de onverschilligheid van zoovele duizenden gegoeden in den lande, die zich zoo weinig laten gelegen liggen aan de verheffing van ons nationaal tooneel, dit alleregewichtigst volksbelang. Is het niet treurig dat zij geen twee rijksdaalders in het jaar daarvoor over hebben, wanneer zij persoonlijk voor hun geld niet iets kunnen genieten!

Dat is verder: de volharding, waarmede 's lands overheid de tooneelspeelkunst als een Aeschepoetster onder de zusters bij voortdoring blijft bejegenen en de opleiding in dit kunstvak verwaarloost of beschouwt als een zaak van geen het minste algemeen belang. En toch, worden er niet belangrijke sommen uit 's rijks kas besteed ten behoeve der beeldende kunsten en van kunstverzamelingen, voor muziekscholen, teekenscholen en teekenacademiën en zoovele andere instellingen, waarvan ook slechts een gering aantal landgenooten voordeel kunnen hebben?

Dat is voorts nog: de ongunst van onze Noord-Hollandsche Staten, die wel is waar met een kleine meerderheid van stemmen, het voorstel om de subsidie aan onze Tooneelschool te bestendigen, verwierpen en toch niet aarzelen in het belang der kunstnijverheid offers te brengen, zich aan de school Quellinus gelegen laten liggen, en aan kweekscholen voor allerlei vakken, ook aan het conservatorium der Maatschappij van Toonkunst hun krachtigen steun verleen. Hebben wij dan geen reden om te verwachten dat zij hun beschermende hand zullen reiken aan onze tooneelschool om haar in staat te stellen het hoofd te bieden aan de stormen welke haar bedreigen?

Wat ik ten laatste zou wenschen te zien verkeeren — en och, mijne heeren!

hoort mij hier vooral met zachtmoedigheid aan, want ik weet dat ik een heel, heel teedere snaar aanroer en op een allergevaarlijkst terrein mij waag — wat ik eindelijk zou wenschien te zien verkeeren, dat is — maar 't is niet zonder zekeren schroom dat ik waag het te zeggen, het hooge woord moet er evenwel uit — het is het behandelen in de dagbladen van aangelegenheden, die binnenskamers, onder de vrienden en betrekkingen beter besproken kunnen worden. Gij kent het Fransche spreekwoord van *Le linge sale*. Verre van mij, dat ik de grootsche roeping der pers miskennen zou, verlangen dat zij haar plicht om het publiek voor te lichten en te leiden, verzaakte. Maar wat onze school betreft, rees in het afgelopen jaar meer dan eens bij mij de vraag, of waar het spreken zilver was, het tijdelijk zwijgen niet goud zou geweest zijn. Het is mijn innige overtuiging, — en ik spreek die hier uit, omdat ik dit in het belang acht van onze maatschappij, — dat het mengen van het publiek in de aangelegenheden van de Tooneelschool haar benadeeld heeft in de openbare meening, en meer dan één belangstellend vriend van vroeger doen wankelen in zijn welwillende gezindheid of deze wijzigde. Zeg ik te veel? Maar verneemt dan, dat nog dezer dagen bij de behandeling der sted. begrooting voor 1886 in de afdeelingen van den gemeenteraad men den post *Subsidie Tooneelschool* heeft bestreden, — ik haal de woorden van het verslag letterlijk aan — vooral met een beroep op den onderlingen strijd der voorstanders van die inrichting! — Och, ons kind is een teedere plant, nog zwak, nog gebrekkig, al belooft het veel Velen in den lande zijn haar niet genegen echter en zouden niet zonder voldoening haar zien bezwijken. Worden haar zwakheden en gebreken in het openbaar breed uitgemeten, verschaft men dan niet wapens aan de tegenstanders, waarvan zij zich maar al te gereedelijk bedienen? Zooveel te eer, als die wapens haar door mannen worden geleverd, die als haar vrienden bekend staan of optreden. Laat ons in onzen familieraad onverholen onze denkbeelden omtrent de vorming, de opvoeding van ons kind, zijn welstand of zwakheden uitspreken, en daar overleggen, wat in zijn belang is, en dan de vrucht van ons ernstig, gemeenschappelijk overleg aan het groote publiek meêdeelen.

Nogmaals, M. M. H. H., houdt mij deze kleine ontboezeming ten goede. Waarlijk, ik wilde niemand de les lezen. Ik moest spreken, omdat de noodzakelijkheid mij was opgelegd.

En nu kom ik ten slotte tot het positief gedeelte van mijn wenschen, tot wat ik hoop dat *niet* in het aanstaande jaar zal verkeeren, maar nog langen tijd bestendigd blijven.

't Is in de eerste plaats, de machtige steun van Z. M. onzen geëerbiedigen Koning, de belangstelling van het kunstlievende Hoofd van den Staat, die onze school enigszins als Zijn stichting beschouwen kan, en van Wien wij vertrouwen dat Hij niet gedooogen zal, dat zij een kwijnend bestaan voortslepe! —

't Is verder: de sympathie van Amsterdam's Gemeenteraad, die, zijner roeping zich zoo uitnemend bewust, zulk een ontzagwekkende som aan

het onderwijs der jeugd ten koste legt, en ook niet weigeren wil een offer te brengen ten behoeve van het onderwijs aan volwassenen, hetwelk het tooneel verschaft. En dit komt niet slechts enkelen maar der gansche burgerij oud en jong, aanzienlijken en geringen, al wie dit maar verlangen, ten goede. Hoe zouden dan onze Beschreven Vaders niet gaarne het middel blijven aangrijpen om een waarborg te hebben, dat die offers in het belang, het welbegrepen belang der burgerij worden gebracht? Veel meer toch dan in de overlegging van een »Tableau de troupe» of in de aanstelling en de bemoeiingen van stedelijke Commissarissen of in den naam en het verleden der personen, aan welke zij de bespeling van den sted. schouwburg gunnen, kunnen zij dien waarborg vinden in de algemeene verheffing der Tooneelspeelkunst zelve. En die verheffing, is het niet de Tooneelschool alleen, die haar op den langen duur kan bewerken? Moge onze Achtebare gemeenteraad dan ook de betrekkelijk kleine subsidie aan de School blijven toestaan! —

Eindelijk wat ik hoop, dat evenmin zal verkeeren: dat is de belangstelling onzer trouwe vrienden in de afdeelingen en daar buiten, onze eigen ijver en toewijding, MM. HH., aan de grootsche nationale zaak, welke wij voorstaan. Onze eendrachtige samenwerking, ook bij verschil van meening. De zelfverloochening daarenboven, die ons moet bezielen en in staat stellen eigen denkbeelden gewillig ten offer brengen op het altaar van het gemeenschappelijk overleg. Onze genegenheid, door geene teleurstelling over mislukking onzer plannen of bedoelingen, door geen afkeuring onzer inzichten te verzwakken!

Moge die wensch ook op deze onze 15^e algemeene vergadering verwezenlijkt worden. Allerbelangrijkste onderwerpen zijn ter behandeling aan de orde gesteld. De meeningen zullen scherp tegenover elkander staan. Wat nood! Als liefde voor de zaak die wij voorstaan, onshart maar vervulle en onze stem bepale. Die liefde blijve haar verpand! En wat dan ook de uitslag onzer beraadslagingen zijn moge, als een eenig man geschaard om de schoone banier, die wij sinds 15 jaren met onbezweken trouw omhoog houden, zullen wij onze eendracht ook nu weêr macht zien maken.

Dan zal de donkere lucht opklaren en zullen de nevelen wegtrekken, die thans ons hart benauwen. En onze vrees zal verkeeren in dankbare opgewektheid, wanneer wij den tijd zien aanbreken, dat onze school zich in een toenemenden bloei mag verheugen om krachtiglijk de aanvankelijke wedergeboorte van het Nederlandsch Tooneel, dit machtig middel tot volksopvoeding en volksbeschaving, te bevorderen, der gansche natie, tot in het verre nageslacht, ten zegen!

De voorzitter zegt, onder de toejuichingen van de vergadering, den secretaris dank voor zijn belangrijk verslag. Naar aanleiding van het gehoorde vraagt de Heer Haverkorn van Rijsewijk inlichting aan den secretaris over zijn klacht betreffende de ontijdige behandeling der aangelegenheden van de tooneelschool en zou die gaarne nader gepreciseerd zien.

De voorzitter wenscht dat de vergadering eerst beslisse, of zij hierover discussie verlangt.

De Heer Haverkorn v. Rijsewijk zegt, dat hij alleen een inlichting vraagt. Bedoelde de secretaris de pers in het algemeen? Of betrof zijn opmerkingen een bepaald blad?

De Heer Perk antwoordt, in zijn verslag alleen in het belang der school den wensch te hebben geuit, dat men de aangelegenheden der school eerst in den familieraad behandelde en dan het groot publiek daarmede bezig hield in de pers — en niet omgekeerd. Ook de voorzitter bevestigt de verklaring van den secretaris, dat die bespreking in de pers nadeel heeft toegebracht.

De Heer Banck komt op tegen de persoonlijke verantwoordelijkheid, die de heer Perk voor zijn verslag op zich genomen heeft, en zegt dat openbaarheid niet te vermijden is en z. i. ook niet schadelijk, wanneer zij binnen de perken blijft, en maakt voorts opmerkzaam op de opstellen van den directeur zelve. De heer Ebeling vraagt, dat voortaan het verslag van den algemeenen secretaris zich bepale tot bloote mededeeling van feiten, en dat in ieder geval, als er beschouwingen in mochten voorkomen, die komen uit den boezem van het hoofdbestuur. De voorzitter verklaart te gelegenertijd van dien wensch nota te zullen nemen. Hiermede loopt dit incident af.

3°. Rekening en verantwoording van den Algemeenen penningmeester.

De Utrechtsche afdeeling, in wier handen de rekening en verantwoording gesteld was om haar te onderzoeken, geeft, bij monde van Mr van Sorgen, verslag van haar arbeid. Alles is in de voortreffelijkste orde bevonden. — Met dankzegging aan de genoemde afdeeling voor de genomen moeite en aan den penningmeester voor zijn beheer, wordt daarop, bij acclamatie, de rekening en verantwoording goedgekeurd.

4°. De behandeling der begroting wordt op voorstel van den voorzitter aangehouden, totdat de andere onderwerpen, in den beschrijvingsbrief vermeld, zijn afgelopen. De penningmeester verzoekt echter reeds aan de vergadering, twee posten te verminderen op de algemeene begroting der uitgaven en wel dien voor het Tijdschrift tot op *f* 600 en de jaarwedde van de leeraren in voordracht en spel op het tooneel, tot op *f* 700, zoodat 't eindeijfer een vermindering van *f* 835 moet ondergaan.

5°. Nu komt aan de orde de Wetsherziening.

De voorzitter vraagt aan de vergadering verlof de amendementen, die tot op 't laatste oogenblik schriftelijk zijn ingediend, en niet door de commissie onderzocht zijn geworden, in behandeling te brengen. Dit wordt goedgevonden.

Een geruimen tijd hield de behandeling van het door de commissie *ad hoc* ingediend ontwerp de vergadering bezig.

Art. 1 werd ongewijzigd goedgekeurd.

Art. 2 lokte een warmen strijd uit.

Een amendement 's *Gravenhage*, om de omschrijving der middelen waardoor het Verbond zijn doel tracht te bereiken, niet terstond te beperken, doch de bevoegdheid tot uitbreiding open te laten, door

achter *doel* te laten volgen de woorden: »onder anderen», werd verworpen met algemeene stemmen, op die van den voorsteller na.

Rotterdam bleef nagenoeg alleen staan met zijn voorstel, om de aanmoediging van verdienstelijke tooneelkunstenaars en tooneelkunstenaressen uit de bemoeiingen van het verbond te schrappen. Het werd bestreden door *den Haag*, dat de gelegenheid om jonge artisten aan te moedigen, niet afgesneden wenschte te zien. Alleen Gouda stemde met *Rotterdam* voor het amendement.

Op al. *d* «het uitgeven van een tijdschrift, gewijd aan de algemeene belangen van het Nederlandsch tooneel», waren drie verschillende amendementen voorgesteld. *Rotterdam* wilde die geheele alinea weglaten en dus het tijdschrift afschaffen; *Amsterdam* wilde het tijdschrift door een jaarboekje doen vervangen, dat ongeveer, bij een omvang van twintig vel druks, een bezuiniging van *f* 450 zou opleveren, onaanmerkt nog de opbrengst van den verkoop; *den Haag* wilde achter »uitgeven» laten volgen de woorden »of ondersteunen», en dus de mogelijkheid openlaten, dat, tot bezuiniging op de uitgaven, men zich met een ander bestaand tijdschrift, in betrekking zou stellen. Een eigen tijdschrift werd vooral aanbevolen met het oog op kleine afdeelingen, voor wie het dikwijls de eenige band is, die hen met het Verbond vereenigt; het denkbeeld van subsidiëering werd bestreden, omdat dan het Verbond in zijn orgaan niet zijn eigen meester zou zijn en het hoofdbestuur er geen beschikking over zou hebben; een jaarboekje zou miuder aan het doel beantwoorden, vreesde men, dan een periodiek verschijnend tijdschrift. Er behoorde een band tusschen het hoofdbestuur en de leden te zijn. Waar het jaarboekje bij verkoop voordeelen zou kunnen afwerden voor de kas, gelijk de voorstellers onderstelden, zou dit, volgens het gevoelen van *Haarlem*, eer nadeel doen. Men zal het koopen en geen lid van het Bond worden, tenzij de prijs op *f* 5 wordt gesteld. Nadat de voorzitter nog herinnerd had, dat het Bond niet begonnen was met het tijdschrift gratis te verstrekken, maar langzamerhand hiertoe door de omstandigheden genoopt werd, vooral om de kleine afdeelingen te behouden, werden bij de stemming de drie amendementen verworpen. Voor het eerste stemde *Rotterdam* alleen, voor het tweede *Amsterdam* en *Dordrecht*, voor het derde *den Haag*, *Utrecht* en *Middelburg*; de alinea zelve werd aangenomen met 41 stemmen tegen 20 (die van de afdeelingen *Amsterdam* en *Rotterdam*).

Een voorstel van *Rotterdam* om al. *g* te laten vervallen, als liggende buiten de macht van het Tooneelverbond, werd verworpen met 36 tegen 25 stemmen. (*Rotterdam*, *Amsterdam*, *Dordrecht* en *Tiel*).

Op art. 5 werd een voorstel, ingediend door *Den Haag* en *Haarlem*, om in eens ingekomen giften te kapitaliseeren, na bestrijding door den Alg. penningmeester, verworpen met 47 stemmen tegen 14 (die van *den Haag*, *Haarlem* en 's *Bosch*).

Een amendement van *den Haag* om de bevoegdheid open te laten tot het geven eener hoogere bijdrage dan $\frac{3}{8}$, en dus om voor dit cijfer in te

voegen *minstens*, werd verworpen met algemeene stemmen, behalve die van den voorsteller.

Op voorstel van *Tiel* wordt er beslist een uitzondering te maken voor nieuw opgerichte afdelingen, ten einde het stichten daarvan gemakkelijker te maken en te bepalen, dat deze het eerste jaar van het bestaan $\frac{1}{3}$ zullen storten in de alg. kas. 15 stemmen, die van den Haag, Middeburg, 's Bosch en Gouda, verklaarden zich er tegen.

Door de intrekking van het amendement *den Haag*, dat die begunstiging niet wilde gedoogen, bleef in art. 7 de bepaling bewaard, dat studenten-afdeelingen slechts de helft van de jaarlijksche bijdragen in de algemeene kas storten.

Een amendement, door diezelfde afdeling voorgesteld op art. 6, strekkende om de tweede alinea te doen wegvallen, werd insgelijks verworpen, evenals een ander op art. 10, inhoudende dat de alg. vergadering in Juli zou gehouden worden en, als zij te Amsterdam plaats vindt, haar te doen samenvalen met het jaarlijksche examen der tooneelschool; beide met 51 stemmen tegen de tien van den voorsteller. Op datzelfde art. 10 stelde *Rotterdam* een amendement voor, strekkende om elke afdeling het recht te geven evenveel stemmen ter algemeene vergadering uit te brengen, als ze twintigtallen van leden telt. Dit amendement lokte een langdurige bestrijding uit. *Rotterdam* verenigde zich ten slotte met een door *Tiel* geopperd denkbeeld, volgens hetwelk elke afdeling boven de 200 leden, voor elke 40 leden meer, één stem meer zal uitbrengen doch slechts tot een maximum van 15 stemmen. Het amendement werd echter verworpen. 17 stemmen (*Rotterdam*, *Dordrecht*, *Delft* en *Tiel*) verklaarden zich er voor. De bestaande regeling, die er voor waakt dat de kleine afdelingen niet door de grootere worden overvleugeld, blijft dus gehandhaafd.

De laatste alinea van art. 10: „Bij staking der stemmen beslist het lot”, werd in dien geest door de commissie voor de herziening gewijzigd, dat bij staking over een voorstel, betreffende zaken, dit geacht wordt te zijn verworpen; wordt er over een persoon gestemd, dan zal bij staking het lot beslissen.

In de eerste zinsnede van art. 14 werd, eveneens bij overneming van deswege ingediende amendementen, eene wijziging gebracht, waardoor zij luidt:

Het hoofdbestuur, dat uit ziju midden een voorzitter, een secretaris, die te Amsterdam zijn woonplaats moet hebben, en een penningmeester kiest, vertegenwoordigt de maatschappij en treedt voor haar in rechten op

Over de samenstelling van de commissie van beheer en toezicht op de tooneelschool, die in art. 15 geregeld is, werd lang gedebatteerd, naar aanleiding van bezwaren door *Rotterdam* ingebracht over het overwicht van *Amsterdam* daarin, en het gevaar voor coöptatie, dat in de voorgestelde regeling gelegen was. Om aan dit laatste bezwaar tegemoet tekomen, — het eerste vond geen steun — terwijl de bepaling omtrent een voordracht alleen bij *Haarlem* verdediging vond, werd er besloten dat de vijf leden door de algemeene vergadering te benoemen waaronder drie,

uit de leden der Amsterdamsche afdeeling aantewijzen, gekozen moeten worden rechtstreeks door de algemeene vergadering.

Art. 16 wordt door de commissie in dien zin gewijzigd dat het reglement voor de tooneelschool zal worden ontworpen door het hoofdbestuur, in overleg met de Commissie van beheer en toezicht, en vastgesteld worden door de algemeene vergadering. Ook nam zij het tweede amendement van *Rotterdam* over, volgens hetwelk eventueele wijzigingen in dat reglement de bekrachting van de algemeene vergadering behoeven, en aan de afdeelingen de bevoegdheid verleend wordt zich in de vergadering der commissie van beheer en toezicht door een afgevaardigde te laten vertegenwoordigen.

Een slotartikel werd nog aan de Statuten toegevoegd, bepalande, dat de gewijzigde wet niet in werking treedt, dan nadat de koninklijke bewilliging zal zijn verkregen.

De gewijzigde wet werd daarop bij acclamatie vastgesteld en de eind, redactie aan hoofdbestuur overgelaten.

Bij monde van de voorzitter ontving de commissie van de wetsherziening den welverdienden dank der vergadering voor haar belangrijken arbeid.

6°. Nu waren aan de orde de bekende voorstellen tot reorganisatie der school, ingediend door *Rotterdam* en den *Haag*, terwijl betreffende deze materie ook *Dordrecht* een voorstel had gedaan, dat is rondgezonden aan de afdeelingen, doch te laat inkwam om op den beschrijvingsbrief te worden opgenomen.

Dat van *Rotterdam* is, na de verzending van dien beschrijvingsbrief gewijzigd, tengevolge waarvan het oorspronkelijke voorstel is vervallen.

De voorzitter raadpleegt de vergadering over de vraag of het latere in de plaats van het eerste mag worden gesteld. Verklaart een afdeeling zich daartegen, dit had het Hoofdbestuur aan de afdeeling *Rotterdam* bericht, dan zou volgens art. 10 der vigeerende wet, de vergadering met een meerderheid van $\frac{2}{3}$ daartoe eerst de vergunning moeten geven. Hij meent evenwel te moeten opmerken, dat het hoofdbestuur de gelegenheid niet had gehad, evenmin als de commissie van toezicht, om een rapport daarover gereed te maken.

Amsterdam achtte het noodig de prealable kwestie te stellen en door de vergadering te doen uitmaken of zij het voorstel in behandeling wenscht te nemen. Niet alleen miste men het rapport van het hoofdbestuur, maar door een verzuim, bij de rondzending van het voorstel begaan, droegen verscheidene leden der vergadering — speciaal de afgevaardigden van de afdeeling *Amsterdam* — niet eens kennis van het nieuwe voorstel. In een zaak van dergelijk gewicht, als de reorganisatie van de Tooneelschool, mocht men althans niet onvoorbereid eene beslissing nemen, daargelaten nog, dat het niet raadzaam was de behandeling van het voorstel thans, aan het einde van eene vermoeiende vergadering, te doen plaats hebben. Het advies van *Amsterdam* was derhalve de zaak te laten rusten, 't zij tot een buitengewone, 't zij tot de volgende vergadering in April a. s.

De heer Haverkorn van Rijsewijk sloot zich, namens *Rotterdam*, bij dit advies aan, niet zonder zijn leedwezen te erover betuigen, dat de zaak zoo

laat aan de orde kwam en dat enkelen, buiten de schuld der afd. Rotterdam, het voorstel niet in handen hebben gekregen. Hij doet het onder voorwaarde evenwel, dat men althans over éne principiële vraag nog in deze vergadering beslissen zou, namelijk: over de vraag of aan de tooneelschool eene voorbereidende klasse zal verbonden blijven. — Hiertoe werd besloten, zoodat de quaestie in haren geheelen omvang thans niet ter sprake kwam. Overeenkomstig het voorstel des voorzitters, waarmede allen zich vereenigden, zal zij worden behandeld in de algemeene vergadering, te houden het volgende jaar en waarin het hoofdbestuur, ingevolge de nieuwe statuten, art. 16, een ontwerp-reglement omtrent de inrichting van de tooneelschool met toelichtende memorie ter tafel zal brengen.

Er bleef dus alleen nog over te beslissen over het beginsel, in het voorstel van de afdeling 's *Gravenhage* nedergelegd: zal de tooneelschool worden vervormd uitsluitend tot een vakschool, met opheffing van de inrichting van voorbereidend onderwijs, die er thans aan verbonden is?

Over die vraag had de Commissie van beheer en toezicht op de tooneelschool haar gevoelen doen kennen in een schriftelijk advies aan het hoofdbestuur, dat door den voorzitter werd voorgelezen. Zij verklaarde zich tegen de aanneming van het voorstel 's *Gravenhage* op de volgende gronden:

1. Is de tooneelschool ontstaan uit toestanden, die veel gelijken op de phase, die thans den Haag wensch in te treden. Toen de leerlingen van het Nut door het Verbond zijn overgenomen, geschiedde dit om te voorzien in een gebleken behoefte aan een stelselmatige opleiding, die reeds zoo vroeg mogelijk zou moeten aanvangen. Het blijkt nog steeds, dat voorbereidend onderwijs zeer noodzakelijk is en wel in voorbereidend vakonderwijs, dat op géén enkele andere inrichting kan worden gegeven. Allerlei vakken dienen op zeer bepaalde wijze op een tooneelschool te worden gedoceerd. Bovendien moeten lees- en spreeklessen een plaats innemen, die zij op gewone scholen onmogelijk kunnen bekleeden.

2. Ontstaat deze behoefte uit een bijzondere omstandigheid, dat zich tot heden geen voldoende aantal goed ontwikkelde en wel onderwezen leerlingen hebben aangemeld, die het voorbereidend onderwijs konden ontberen. Er is intusschen alle reden om aan te nemen, dat het gehalte oer leerlingen zal voortgaan zich te verbeteren, gelijk het zich in de laatste jaren werkelijk verbeterd heeft.

Het voorbereidend onderwijs zal dus binnen telkens enger perken bepaald worden, naarmate er minder behoefte aan gaat bestaan. Zoowel voor de commissie als van den directeur, is een zuivere vakschool het ideaal, en van de tegenwoordige titularissen zal niet de geringste tegenstand worden geboden, zoodra dit ideaal vatbaar blijkt voor verwezenlijking.

3. Veroorlooft de commissie zich nog de opmerking, dat tot heden alleen die leerlingen in meerdere of mindere mate zijn geslaagd, die de geheele school met het voorbereidend onderwijs hebben genoten. Zij, die in den tusschentijd met een ontwikkeling van elders zijn gekomen, zijn heengegaan en verdwenen, zonder eenig spoor in de tooneelwereld achter te laten.

4. Eindelijk meent de commissie, dat het voorstel den Haag geen bezuiniging tengevolge zou hebben, ook al acht zij het niet noodig, na het voorgaande, op dit bezwaar nader aan te dringen.

Na een bestrijding door mr. Banck, waarin vooral werd opgekomen tegen het aannemen van exceptioneele toestanden in Nederland, kwamen de Voorzitter en de heer Horn nader op tegen de toepasselijkheid eener vergelijking met andere landen. Daaraan voegde de heer Wilson de mededeeling toe, dat ook in Duitschland de behoefte aan voorbereidend onderwijs duidelijk wordt gevoeld. *Den Haag* verklaarde becijferd te hebben dat, met twee klassen, een inwonend directeur met het herhalingsonderwijs belast enz., de kosten op *f* 7000 zouden komen.

Amsterdam meent dat alleen het beginsel moet worden uitgemaakt, of er eene voorbereidende klasse noodig is. *'s Bosch* vraagt van den directeur het cijfer der mislukkingen van de vakleeringen en van hen die op de voorbereidende school gingen.

De heer Wilson antwoordt: van de eersten mislukt ongeveer alles, en van de anderen niet meer dan hoogstens een vijftig percent. De vakschool is intusschen volstrekt geene bijzaak. — De heer Rössing trekt de juistheid der mededeeling van de directeur omtrent de stemming in Duitschland in twijfel.

Tegenover het betoog der Haagsche leden, dat van hun voorstel een ingrijpende bezuiniging van *f* 4 a *f* 5000 wachten was, werd aangevoerd dat men zich daarover geen illusiën mocht maken; een vakschool, die in alle opzichten goed is, zou niet, of althans niet belangrijk goedkooper zijn dan de tegenwoordige inrichting. Op een vraag van den afgevaardigde van *Middelburg* gedaan, waarom een voorbereidende klasse onnoodig kon zijn, verheft een der Haagsche afgevaardigden zelf, mr. Jacobson, zijne stem tegen het voorstel; hij haalt het advies aan, door Regnier, den directeur van het Parijsche conservatoire, gegeven bij de oprichting der tooneelschool: in een klein land als Nederland, waarin de zucht voor het tooneel niet in alle standen is doorgedrongen, is een uitsluitende vakschool een onding. Na de ervaring van de tien jaren, waarin de tooneelschool bestaat, staan we nog op hetzelfde standpunt; een voorbereidende school dient er bij te zijn. Mr. Banck, sprekende namens de Haagsche afdeeling, merkt op dat deze het voorbereidend onderwijs op de school zelve niet noodig acht, en dit elders even goed kon worden bekomen en er wel degelijk een belangrijke bezuiniging zou worden verkregen.

Het einde dezer discussie was, dat het denkbeeld om de tooneelschool tot een zuivere vakschool te vervormen, met algemeene stemmen, op die van *'s Gravenhage* na, verworpen werd. Bij de mededeeling van dit resultaat sprak de voorzitter de hoop uit, dat nu allen zouden medewerken tot reorganisatie van de tooneelschool op den bestaanden grondslag. Die opwekking werd met luid applaus beantwoord.

7°. De begrotingen (punt 4 en 5 van de beschrijvingsbrief) moesten nu nog behandeld worden. Op de algemeene begrooting is de post voor het tijdschrift van *f* 1135 tot *f* 600 teruggebracht, om het tekort minder

drukkend te maken. Die vermindering was mogelijk, zegt de penningmeester, vooreerst doordat het aantal afleveringen zal worden ingekrompen en in de tweede plaats, doordien de redacteur, de heer Taco H. de Beer en de nitgever, de heer J. L. Beyers, ten behoeve van de tooneelschool van het tractement, dat zij tot dusver genoten, hebben afstand gedaan. De voorzitter bracht hun daarvoor hulde. De heer de Beer voegde daaraan den wensch toe, dat de voorstanders van het tooneel ook hunnerzijds zouden toonen offervaardig te zijn, door het leveren van gratis-bijdragen voor het tijdschrift.

Ook de begrooting van de tooneelschool is eenigszins ontlast, doordien de directeur, de heer Bouberg Wilson, afstand heeft gedaan van f 500 van zijn traktement, dat derhalve voor het volgende jaar op f 3500 is uitgetrokken, terwijl, gelijk reeds is medegedeeld, dat de bezoldiging, vroeger door Mevr. Kleine genoten, voor dit jaar op f 700 is uitgetrokken.

De heer Haverkorn v. Rijsewijk brengt verschillende opmerkingen in het midden en vraagt ophelderingen. Hij drukt den wensch uit, dat de bezuinigingen van jaarwedden van het onderwijzend personeel niet gespaard zullen gaan met vermindering der lesuren en dus zullen werken tot schade van het onderwijs. De directeur, de heer Bouberg Wilson, deelt mede, dat de lesuren hetzelfde blijven: slechts het kunstmatig lezen (of liever ongekunsteld lezen, zooals mr. Levy opmerkt, en ook op de school genoemd „uitspraak en stemvorming“) zal gedurende 2 maanden minder gegeven worden. De heer v. Rijsewijk hoopt, dat weer spoedig ook dat belangrijke onderwijs als vroeger, zal worden gegeven. De post van f 1000 voor de onderwijzeres in de voordracht, wordt als maximum weder hersteld en daarna de begrooting goedgekeurd.

89. Daarna komt in behandeling punt 5 van den beschrijvingsbrief, nl. de wijze, waarop in het te kort: oorspronkelijk van f 1330, dat nu waarschijnlijk f 300 à f 500 zal bedragen, zal worden voorzien. De verschillende wijzen waarop hierin kan worden voorzien, gaat de voorzitter na; hij wijst op vermeerdering van het ledental der verschillende afdelingen en spoort deze aan niets onbeproefd te laten om het ledental te doen aangroeien. Hij wenscht verder het te Amsterdam gegeven voorbeeld te zien navolgen, en dringt aan op de werving van donateurs en donatrices voor de tooneelschool; hij herrinuert dat de commissie voor het Wertheim-album de opbrengst daarvan heeft toegezegd aan de Tooneelschool. Dit album zal f 10000 opbrengen, als al de loten à f 10 geplaatst worden: de afdelingen kunnen het Album van de commissie ter bezichtiging krijgen, om aldus de verloting in de hand te werken. Verder wijst de voorzitter op tooneelvoorstellingen, die in verschillende plaatsen ten voordeele van de Tooneelschool kunnen gegeven worden. — De heer mr. v. Sorgen vestigt nog de aandacht op zijn werk over de Tooneelspeelkunst te Utrecht, ten voordeele van de Tooneelschool uitgegeven en waarop men à f 2 kan inteekenen. Eindelijk geeft mr. Levy in overweging of het niet wenschelijk zou zijn eene nieuwe petitie om subsidie aan het Rijk en de Provinciale Staten van Noord-Holland te richten; de voorzitter zal in overleg met het hoofdbestuur het gunstige oogenblik daarvoor afwachten.

Toch blijft de Penningmeester nog altijd bezwaard met het tekort, maar zwicht ten slotte voor de meer optimistische verwachtingen, die worden gekoesterd.

9°. Aan eene hartelijke opwekking van den Voorzitter, dat de eenheid bewaard worde, welke reeds is verkregen door de aanneming van het groote beginsel dat van de Tooneelschool geen enkele vakschool zal worden gemaakt, gepaard aan het uitspreken van het denkbeeld, om te verkrijgen dat in de groote steden door de bestaande tooneelgezelschappen ten minste eenmaal per jaar eene voorstelling worde gegeven ten bate der school, ging vooraf aan het voorstellen der twee volgende moties voorgedragen door het hoofdbestuur: 1. „De alg. vergadering vertrouwende, dat, met het oog op het groote nationale belang van de zaak, waaraan, het Ned. tooneelverbond zijne krachten wijdt, de regeering niet in gebreke zal blijven haar onontbeerlijken steun te verlenen, gaat over tot de orde van den dag” en 2. „De alg. vergadering betuigt haar dank aan al degenen, die met den directeur zich bereid hebben verklaard, om onder de gegeven omstandigheden, de uitvoering en handhaving van het bestaande programma der Tooneelschool voor het oogenblik mogelijk te maken en gaat over tot de orde van den dag.” Beiden moties worden bij acclamatie aangenomen.

10°. Omtrent de verkiezing van een nieuw bestuur, vraagt de voorzitter wat de wensch der vergadering is, daar er eerst de koninklijke goedkeuring op de nieuwe statuten verkregen moet worden, wilde zij kracht van wet hebben. Met het oog daarop, wordt op voorstel van de afd. Rotterdam, ondersteund door Amsterdam, besloten die verkiezing en ook de vervulling der vacature uit te stellen tot de volgende algemeene vergadering; en het hoofdbestuur uitgenoodigd tot dien dien tijd in functie te blijven.

Dit verklaart zich hiertoe bereid.

11°. Door de afd. *Tiel* werd ten slotte gevraagd, dat het stichten van een monument op het graf van mevr. Kleine uitga van het Verbond, en het hoofdbestuur zich plaatse aan het hoofd der beweging. Dit zal dien wensch in overweging nemen.

12°. De bepaling der plaats voor de volgende vergadering (punt 9) zal later door het hoofdbestuur in overleg met de afdeulings-besturen geschieden.

Na den dank door de voorzitter aan de afd. Utrecht gebracht voor de ontvangst en na een hulde van wege deze afdeeling aan den voorzitter voor zijne uitstekende leiding, wordt te ruim 5 uur de vergadering gesloten.

Des avonds te half zes vereenigden zich de hoofdbestuurders, de afgevaardigden, de bestuurders, en enkele leden der Utrechtsche afdeeling en eenige genoodigden aan een vriendschappelijken disch, aangericht ten huize van den Heer Wegeriff, Menige feestdonk werd daaraan ingesteld, getuigende van een opgewekten geest en hartelijke belangstelling in het streven van het tooneelverbond en wederkeerige waardeering. Gelijk van zelf spreekt, werd in de allereerste plaats door den voorzitter een eerbiedige hulde gebracht aan Z. M. den Koning, den machtigen Beschermheer van het Verbond.

Die dronk, overgeseind naar het Loo, werd den volgenden ochtend met het volgende telegram beantwoord:

Zijne Majesteit de Koning draagt mij op de leden van het Nederlandsch Tooneelverbond Hoogstderzelver erkentelijkheid te betuigen voor aangeboden hulde en voorspoed op hinnen arbeid toe te wenschen.

Voor afschrift: Roëll, adjudant dienst.

Des avonds te voren waren hoofdbestuurders en afgevaardigden en eenige genoodigden de gasten van de Utrechtsche afdeeling, die hun een voorstelling aanbod in de lokalen van Buitenlust, gegeven door de leerlingen der tooneelschool.

De avond werd besloten met een gezellige bijeenkomst, aangeboden in de lokalen van Buitenlust door de Utrechtsche afdeeling.

HOOFDBESTUUR:

..... Voorzitter.

Prof. B. J. Stokvis, *Onder-Voorzitter*.

M. A. Perk, *Secretaris*.

Joseph Jacobson, (Rotterdam), *Penningmeester*.

W. J. Hofdijk.

Lodewijk Mulder (den Haag).

Mr. A. Bloembergen Ez. (Leeuwarden).

Eerelid van het Verbond Mr. J. N. van Hall, te Amsterdam.

AFDEELINGEN.

ROTTERDAM (485 leden).

F. Ebeling, *Voorzitter*.

Jean Browne.

C. M. F. Kolff, *Penningmeester*.

Dr. G. Pekelharing, *Secret.*

J. J. Havelaar J.Ez.

AMSTERDAM (340 leden).

M. J. Waller, *Voorzitter*.

F. van der Goes.

W. J. Hofdijk, *Onder-Voorzitter*.

C. Schöffer.

H. Binger, *Penningmeester*.

H. C. Hacke, *Secretaris*.

W. A. van der Mandere.

DEN HAAG (220 leden).

Mr. J. Telting, *Voorz.*

Mr. F. Stam.

Mr. A. Wm. Jacobson, *Secret.*

D. J. van Heyst,

J. C. van Brakel, *Penningm.*

P. A. Haaxman Jr,

Joh. Gram.

LEIDEN (140 leden), Studentenafdeling.

Ed. Jacobson, *Voorzitter*.

H. Braat, *Secretaris*.

P. A. Francken, *Thesaurier*

J. Nijman, *Vice-thesaurier*.

Ondervoorzitter.

J. D. Doorman Jr., *Vice-secret.*

UTRECHT, (113 leden).

J. C. van Eelde, *Voorzitter*.

Mr. W. T. F. A. van Sorgen,

W. K. M. Vrolik.

Secretaris.

DORDRECHT (63 leden).

Jhr. Mr. J. Schuurbecque Boeye

I. H. van der Sande, *Penningm.*

Voorzitter.

D. Crena de Jongh.

Dr. H. Kiewiet de Jonge,

J. A. François.

Secretaris.

LEEUWARDEN (51 leden.)¹⁾

Mr. A. Bloembergen Ezn.,

.....

Voorzitter.

.....

Mr. W. J. van Welderen Bn.

.....

Rengers.

¹⁾ Een herhaald verzoek om de namen der drie nieuw opgetreden bestuurders (zie verslag der afdeling blz. 24) op te geven, bleef onbeantwoord

GRONINGEN (43 leden).

Jonkh. Mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein, <i>Voorz.</i>	Dr. T. J. Halbertsma. Jhr. J. E. van Panhuys.
Jhr. Mr. W. J. Quintus, <i>Secr.</i>	E. Dull.
Jhr. Mr. A. A. J. H. Verheyen, <i>Penningm.</i>	

DELFT (42 leden).

S. A. Bisschop, <i>Voorzitter.</i>	C. J. Vinkesteyn, <i>eerste secr.</i>
R. Witte, <i>Ondervoorzitter.</i>	I. C. Spakler.
N. de Vicq, <i>Penningm.</i>	

HAARLEM (24 leden).

J. H. Krelage, <i>Voorzitter.</i>	P. J. Huët.
Mr. Th. de Haan Hugenholtz, <i>Secretaris.</i>	M. N. Beets. H. J. Waller.

MIDDELBURG (29 leden en een Donateur).

Jhr. Mr. W. Snouck Hurgronje, <i>Voorzitter.</i>	J. P. van der Pauwert, <i>Secr.</i> <i>cretaris.</i>
A. W. Berdenis van Berle- kom, <i>Penningm.</i>	

's HERTOGENBOSCH (21 leden).

D. G. M. Roldanus, <i>Voorz.</i>	Mr. E. E. Baron Rijkevoorsel van Kessel.
J. N. Houba.	
L. J. Baron Gansneb gen. Teng- nagel.	Mr. F. Pleyte, <i>Secret.-Penn.</i>

TIEL (16 leden).

J. A. Heuff Az., <i>Voorzitter.</i>	M. J. Versteegh, <i>Penningm.</i>
J. L. van Lith de Jeude, <i>Secr.</i> <i>cretaris.</i>	

ZAANDIJK (14 leden).

J. de Jager Sz., <i>Voorzitter.</i>	M. C. Honig, <i>Penningmeester.</i>
J. J. Honig, <i>Secretaris.</i>	

GOUDA (13 leden).

H. W. G. Koning, <i>Voorzitter.</i>	Mr. W. J. Fortuin Droogle- ver Jr., <i>Secretaris</i>
J. Post van der Burg, <i>Penningmeester.</i>	

GOES (12 leden).

Z. D. v. d. Bilt La Motte, <i>Voorz.</i>	J. Franssen van de Putte, <i>Penningmeester</i>
P. H. van der Mandere, <i>Secr.</i>	

GENT (19 leden).

O. Geigerat, <i>Voorzitter.</i>	J. van Hoorde.
B. Block, <i>Secretaris.</i>	Mr. Ad. Hoste.
Mr. J. O. de Vigne.	

ALGEMEENE LEDEN.

Dr. Max Rooses, Fr. Gittens, *Antwerpen.* — Mr. H. H. van Cappelle, Gerard Keller, Mev. C. J. Sleyster, Mej. G. Sleys-

ster, Dr. M. A. N. Rovers, M. A. Sipman. *Arnhem*. — J. Hart-
sen, *Baarn*. — Maurits H. van Lee, *Brussel*. — Dr. L. A. J. Bur-
gersdijk, Mr. H. ter Haar Bz. *Deventer*. — Willem Sepp. *Fre-
deriksoord*. — Kapitein Drabbe, W. G. Boele, *Kampen*. — Prof. R.
Fruin, W. Pleyte. Dr. W. N. du Rieu, A. W. Sythoff, Dr. M. de
Vries, Mr. J. T. Buys, R. Fruin allen te *Leiden*. — Mr. C. J.
Sickesz, *Lochem*. — H. J. C. Vieweg, *Nijmegen*. — P. H. de Clerq.
Petersburg. — K. J. van Erpecum, *Schiedam*. — F. Baron van Tuyll
van Serooskerken, *Velzen*. — R. Pieper, *Wormerveer*. — J. V.
M. van Toulon vander Koog, *Wijk bij Duurstede*. — W. J.
Bonte *Zalt-Bommel*. — J. C. van Wessem Az., *Zaandam*, — Vereniging
Polyhymnia, *Zutphen*. — F. G. van Pesch, J. de Goeijen Jz. *Zwolle*.

PROGRAMMA VAN HET ONDERWIJS

TE GEVEN AAN DE

TOONEELSCHOOL

GEDURENDE DEN CURSUS 1885-1886.

Commissie van Beheer en Toezicht:

de HH. Voorzitter.

Prof. B. J. STOKVIS, *Onder-Voorzitter*.

Mr. A. BLOEMBERGEN, *Ez.*

F. VAN DER GOES, *Secretaris*.

H. BINGER.

W. F. LOMAN.

.

Mevr. M. E. A. WALLER - SCHILL.

„ O. WÜSTE-VON GÖTSCH.

„ A. C. WERTHEIM - BICKER.

„ L. C. BOISSEVAÏN --TOE LAER.

} *Dames-Patronessen.*

Directeur: de Heer S. J. BOUBERG WILSON.

Inwonende **Directrice**: Mevr. de Wed. H. RENNEFELD—LOWENSTAM.

Onderwijs wordt gegeven door:

.....	in	<i>Voordracht en Spel op het Tooneel.</i>
den Hr. A. J. LE GRAS	„	<i>Voordracht en Kunst van Grimeeren.</i>
den Hr. F. VAN DER GOES	„	<i>Voordracht (Fransch en Hoogduitsch).</i>
Mej. AAFKE KUIJPERS	„	<i>Uitspraak en Stenvorming.</i>
den Hr. THEOD. C. SIMONS	„	<i>Hoogere Mimiek, Kunst van Costumeeren en Aesthetica.</i>
den Hr. TACO H. DE BEER	„	<i>Techniek van het Drama en Geschiedenis van het Tooneel.</i>
den Hr. W. J. HOFDIJK	„	<i>Costuumkunde.</i>
den Hr. S. J. BOUBERG WILSON	„	<i>Lezen, Nederlandsche Taalen Letterkunde en Algemeene Geschiedenis.</i>
den Hr. A. J. VAN DRAGT	„	<i>Nederlandsche Taal- en Letterkunde en Vaderlandsche Geschiedenis.</i>
Mej. M. J. L. SMITS	„	<i>Fransche en Hoogduitsche Taal- en Letterkunde.</i>
Mej. F. P. VAN OVERZEE	„	<i>Engelsche Taal- en Letterkunde.</i>
Dr. F. L. ABRESCH	„	<i>Mythologie.</i>
den Hr. A. D. HAGEDOORN	„	<i>Aardrijkskunde.</i>
Dr. N. P. KAPTEYN	„	<i>Rekenkunde.</i>
den Hr. JACS. VAN LOOY	„	<i>Teekenen.</i>
Mej. N. STEMMERIK	„	<i>Costuumnaaien.</i>
den Hr. W. J. C. DE BLÉCOURT	„	<i>Gymnastiek en Schermen.</i>
den Hr. J. M. G. E. WITT	„	<i>Dansen, enz.</i>

Overzicht van het getal Lesuren in de week:

Vakken:	Klassen:					
	I, a. I, b.		II, a, II, b. III			
I. { Lezen.....	4	4	—	—	—	—
{ Voordracht (de Hr. Le Gras).....	—	—	2½	3½	3½	—
{ Voordracht en Spel (.....)	—	—	5½	7½	7½	—
II. Voordracht Fransch en Hoogduitsch	—	—	—	1	1	—
III. Uitspraak en Stenvorming.....	1½	1½	2½	2½	2½	—
IV. { Mimiek en Costumeeren.....	—	—	—	1	1	—
{ Aesthetica.....	—	—	1	1	—	—
V. Techniek v. h. Drama, Gesch. Tooneel	—	—	—	1	1	—
VI. Costuumkunde.....	—	—	—	1½	1½	—
VII. { Nederlandsche Taal (Wilson).....	4	4	—	—	—	—
{ Nederl. Taal en Letterk. (Van Dragt)	—	—	3	2	—	—
{ Nederlandsche Letterkunde (Wilson)	—	—	—	—	2	—
VIII. Fransche Taal en Letterkunde.....	6	6	4	3	3	—

		I, a. I, b		II, a. II, b. III		
IX.	Hoogduitsche Taal en Letterkunde	—	—	3	2 2	
X.	Engelsche Taal en Letterkunde ...	—	—	—	1 2	
XI.	{	Vaderl. Geschiedenis	2	2	—	—
		Algemeene Geschiedenis	2	2	2½	2 2
XII.	Mythologie.....	—	—	1	—	
XIII.	Aardrijkskunde.....	1	1	1	—	
XIV.	Rekenkunde	1½	1½	—	—	
XV.	Teekenen.....	—	1½	1½	1½ 1½	
XVI.	Costuumnaaien (vrouwel. leerl.)..	2½	2½	2½	2 2	
XVII.	Gymnast. en Scherm. (mann. leerl.)..	2	2	2	2 2	
XVIII.	Dansen, enz.	1½	1½	1½	1½ 1½	
Totaal.....		28	29½	33½	36 36	

N.B. De beide afdelingen van Kl. I vormen de Voorbereidende School, waaraan dit jaar de derde afdeling ontbreekt. De Vakschool bestaat uit Kl. II (voor dezen cursus in tweeën gesplitst) en III. — Mw. Kleine is tijdelijk vervangen door Mw. Chr. Stoetz, evenals de Hr. Van Looy door den Hr. J. P. Veth. — Mej. Kuijpers geeft om gezondheidsredenen hare lessen slechts vnn October tot aan Juni. — Het onderwijs in Costuumnaaien wordt op dezelfde uren gegeven als dat in Schermen en Gymnastiek.

Nadere Omschrijving van het Onderwijs.

I. Lezen, Voordracht en Spel.

- Kl. I. Het Leesonderricht strekt ter voorbereiding van de lessen in Voordracht, en stelt zich ten doel zoowel het gelezene goed te doen begrijpen, als eene zuivere uitspraak en een natuurlijken leestoon te doen verkrijgen.
- Kl. II, a. Oefeningen in Voordracht van proza en poëzie uit onzen tijd. — Een aanvang wordt gemaakt met de Lecturen en Voordracht van classieke dichtwerken. — Oefeningen in het spelen van kleine en eenvoudige tooneelstukjes.
- Kl. II, b en III. Voortzetting en uitbreiding der Voordracht van classieke en moderne dichtwerken. — Id., id. der oefeningen op het tooneel, door de vertooning van moeilijker moderne dramatische werken en fragmenten van het classieke repertoire.

II. Voordracht in Fransch en Hoogduitsch.

- Kl. II, b en III. Deze lessen worden gegeven met het doel, om door het overwinnen der moeilijkheden aan het lezen in vreemde talen en aan de uitspraak van deze verbonden, zoowel

eene goede voordracht der leerlingen te verkrijgen, als hunne stemmiddelen te ontwikkelen. Dit onderricht strekt dus ter aanvulling van het sub I en III genoemde.

III. Uitspraak en Stemvorming.

- Kl. I, II, III. Door dit onderwijs tracht men de fouten in spraak en uitspraak zoo voor klinkers als medeklinkers, te verbeteren; de stem te ontwikkelen, en het gehoor te oefenen, zoowel bij het spreken en lezen, als óók door middel van den zang.

IV. Aesthetica, Hoogere Mimiek en Costumeeren.

- Kl. II, *a* en *b*. Door „Aesthetica” worden algemeene grondbegrippen van het schoone in de beeldende kunsten gegeven en opmerkingsgave en oordeel gescherpt door de beschouwing van verschillende kunstwerken in musea en op tentoonstellingen.
- Kl. II, *b* en III. Onder »Hoogere Mimiek” wordt verstaan: onderricht in het aannemen van academische standen en het vormen van groepen, het voorstellen van allerlei karakters en de uitdrukking van hartstochten. — Door oefeningen in de »Kunst van Costumeeren” moeten de leerlingen leeren zich te kleeden en te bewegen hoofdzakelijk in het classiek costume en dat uit de XVIIde eeuw.

V. Techniek van het Drama en Geschiedenis van het Tooneel.

- Kl. II, *b* en III. Wezen en inrichting van het drama in zijne verschillende soorten. -- Literarische en technische critiek. — Een en ander over de inrichting van het tooneel.

Bij de lessen in Letterkunde en Algemeene Geschiedenis wordt doorgaande gewezen op de ontwikkeling van het tooneel en de dramatische literatuur bij de voornaamste volken; maar bovendien in de genoemde klassen een afzonderlijke cursus gegeven ter bespreking van den hedendaagschen toestand van tooneel, tooneelspeelkunst en tooneelletterkunde in Nederland, Frankrijk en Duitschland.

VI. Costuumkunde.

- Kl. II, *b* en III. De leerlingen ontvangen een geregeld overzicht der klederdrachten van de Grieken en Romeinen en van de belangrijkste historische volken der Middeleeuwen en Nieuwere tijden. Ter verduidelijking van den hun gedichteerden tekst worden voortdurend afbeeldingen in kleuren bezichtigd en besproken.

VII. Nederlandsche Taal en Letterkunde.

- Kl. I, *a* en *b* krijgen alleen taalonderricht, zoowel aan de hand van eene beknopte spraakleer, met toepassingen en oefeningen

- in zuiver schrijven, als door de bespreking van woorden en uitdrukkingen.
- Kl. II, *a* en *b*. De lectuur van dicht en on dicht uit de XVIIde tot de XIXde eeuw wordt dienstbaar gemaakt aan de vermeerdering van taal- en stijlkennis. — Historisch overzicht onzer letterkunde tot de XVIIde eeuw.
- Kl. III. Geschiedenis der letterkunde van de XVIIde tot de XIXde eeuw met cursorisch lezen der werken van de beste schrijvers. — Lezen en verklaren van classieke drama's in moderne vertalingen.

VIII. Fransche Taal en Letterkunde.

- Kl. I, *a* en *b*. Zooveel mogelijk in overeenstemming met de wijze waarop de moedertaal wordt aangeleerd, tracht men de leerlingen zich het Fransch te doen eigen maken door, naar een systematisch ingericht handboek, woorden en zinnen van buiten te laten leeren en daaraan lees- en vertaal-oefeningen te verbinden.
- Kl. II, *a*. Voortzetting en uitbreiding van het onderwijs der vorige klassen, volgens dezelfde methode. — Lectuur en vertaling van eenvoudige prozastukken en gedichten.
- Kl. II, *b* en III. Lezen, verklaren en vertalen van classieke tooneelstukken, óók van de XIXde eeuw. — Poëzie, maar vooral proza wordt uit het hoofd geleerd en telkens herhaald, ten einde woorden, vormen en zinswendingen zich vast in het geheugen te doen prenten.

IX. Hoogduitsche Taal en Letterkunde.

- (Kl. I, *c*. Eerst nadat, in een 2jarigen cursus, de noodige vorderingen in het Fransch zijn gemaakt, wordt met Duitsch begonnen. De taalregels en vormen worden met behulp eener grammatica aangeleerd; hierbij wordt meer in 't bijzonder op de punten van overeenkomst en verschil met het Nederlandsch gewezen, en door lectuur de woordenkennis bevorderd.)
- Kl. II, *a*. Voortzetting en onderhouding van het in Kl. I, *c* geleerde. Vertalingen in het Duitsch. — Lectuur van gemakkelijke dicht- en prozawerken, met mondelinge vertaling.
- Kl. II, *b* en III. Lezen en verklaren van classieke en moderne drama's, in beide klassen afzonderlijk.

X. Engelsche Taal en Letterkunde.

- Kl. II, *b*. Het onderwijs in dit vak is niet verplichtend en wordt alleen dan gegeven, wanneer het niet ten nadeele strekt van de beoefening der beide andere vreemde talen. Bovendien wordt alleen tot taak gesteld eenvoudig proza te doen verstaan en, in 't bijzonder, voor eene zuivere uitspraak gezorgd.
- Kl. III gaat van 't jaar verder en ontvangt ook letterkundig onderricht

XI. Geschiedenis.

- Kl. I, *a* en *b*. Overzicht der *Vaderlandsche* Geschiedenis, in verhalen, en uitgebreider behandeling van sommige punten. — De belangrijkste personen en gebeurtenissen der *Algemeene* Geschiedenis, in schetsen en verhalen.
- Kl. II, *a*. Oude Geschiedenis, vooral ten opzichte der onderscheiden beschavingstoestanden (voortzetting) en geschiedenis der Middeleeuwen, slechts van de voornaamste volken (eerste helft.)
- Kl. II, *b* en III. Voortzetting der Middeleeuwen, en Nieuwe Geschiedenis.

XII. Mythologie.

- Kl. II, *a*. De godenwereld en sagenkring der classieke Oudheid, populair behandeld en opgehelderd door afbeeldingen.
- Kl. II, *b* en III. Bijzonderheden uit het huiselijk en openbare leven van Grieken en Romeinen; vooral hun tooneel en hunne dramatische letterkunde. (Herhaling van het in den vorigen cursus geleerde: eens per maand ongeveer.)

XIII. Aardrijkskunde.

- Kl. I, *a* en *b*. Dit onderricht wordt niet zoozeer op wetenschappelijke wijze gegeven, maar meer met het doel den gezichtskring der leerlingen uit te breiden, door hen met de merkwaardigste landen en volken in en buiten Europa bekend te maken, waarbij met Nederland en zijne bewoners wordt begonnen. Een leerboek wordt niet in handen gesteld; daarentegen veel van platen, geïllustreerde werken, reisbeschrijvingen en kaarten gebruik gemaakt.
- Kl. II, *a*. Voortzetting in bovenbedoelden zin.

XIV. Rekenkunde.

- Kl. I, *a* en *b*. »Rekenen» is op het programma gebracht met het doel, de geestesontwikkeling der leerlingen op minder eenzijdige wijze te bevorderen, dan geschieden zou wanneer uitsluitend literaire vakken onderwezen werden. Het is dus niet om het rekenen zelf te doen. De practische behoeften worden evenwel niet uit het oog verloren.

XV. Teekenen.

- Kl. I. *b*.
 Kl. II *a* en *b*.
 Kl. III. } Het teekenenonderwijs wil, naast oefening van oog en hand, de aankweeking van den schoonheidszin en moet bovendien zooveel kennis van het gelaat geven als onontbeerlijk is voor het volgen der lessen in Mimiek en Grimmeeren. De leerlingen werken naar voorbeelden, pleistermodellen en de natuur.

XVI. Costuumnaaien.

De gezamenlijke meisjes der verschillende klassen worden vereenigd voor deze lessen, bij welke er vooral op gelet

wordt, dat zij de noodige vaardigheid verkrijgen in het knippen van patronen en het maken en veranderen van eenvoudige costumes uit allerlei tijdperken.

XVII. Gymnastiek en Schermen.

Alleen de mannelijke leerlingen van alle klassen ontvangen, gezamenlijk, onderricht in deze vakken. Eene vlotte, ongedwongen houding en losheid in de bewegingen te doen verkrijgen is hoofdstrekking ervan.

XVIII. Dansen, enz.

Met deze lessen zijn verbonden mimische en plastische oefeningen in staan, loopen, binnenkomen, groeten, wenen, knielen, enz. De leerlingen van alle klassen worden voor dit onderricht gecombineerd.

N.B. De rooster voor de verdeeling der verschillende lesuren is afzonderlijk gedrukt.

Leerboeken.

Deze e. a. hulpmiddelen bij het onderwijs ontvangen de leerlingen kosteloos van de School in gebruik.

Voor Lezen en Voordracht.

Klasse

J. P. De Keyser, Een Bloemkrans, 7de druk	I, a en b.
Hildebrand, Camera Obscura	II, a en b; III.
Vondel's Gijsbrecht van Aemstel	id. id.
Molière's Tartuffe, vertaald door J. A. Alb. Thijm	id. id.
Shakespeare's Macbeth, vertaald door L. A. J. Burgersdijk	II, b en III.
Uit verschillende dichtbundels en bloemlezingen	II, a en b; III.
Fragmenten van Fransche en Hoogduitsche klassieken, in nieuwe vertalingen en in 't oorspronkelijke	II, b en III.

Voor het Nederlandsch.

P. Kat, Kleine Nederlandsche Spraakkunst	I, a en b.
P. Karssen, Ontwikkeld Taalonderwijs en De Taalvriend	I, a en b.
C. F. Van Duijl, Oefeningen in 't zuiver Schrijven	I, a en b.
L. Leopold, Hoofdpersonen uit de Nederl. Letterk.	II, a en b.
De Groot, Leopold en Rijkens, Nederl. letterkunde	III.
Dr. J. Ten Brink, Kleine Geschied. der Nederl. Lett.	II, a en b; III.
Meesterstukken der Letterkunde, in afzonderlijke uitgaven (Roelants' Classiek letterk. Pantheon, e. a.)	II, a en b; III.
Grieksche Tragedies, in nieuwe vertalingen	III.

Voor het Fransch.

A. S. Schoevers, De Fransche Taal, 4 stukjes	I, a en b; II a.
Lafontaine, Fables	I, a en b.
Perles de la Poésie contemporaine	II, a.
Augier, Le Gendre de M. Poirier	id.
Ponsard, Le Lion amoureux	II, b en III.
Victor Hugo, Poésies	id.

MARIA JOHANNA KLEINE—GARTMAN.

't Was bij de feestvoorstelling ter eere van de Alg. Vergadering van ons Verbond in het jaar '84. De heer Louis Bouwmeester, die, in de pauze tusschen *Hun Zusje* en *De familie Ewrad, De Schipbreukeling* zou voordragen, was plotseling verhinderd dit te doen. Met hare gewone welwillendheid, kondigde de heer Morin aan, en dit *gewone* was hier geen nietszeggend woord, zou mevr. Kleine—Gartman zijn taak overnemen, en *Het Wrakhout* van Coppée voordragen met *Komen en Gaan* van de Génestet

Ik weet niet, wat de andere toehoorders bij die aankondiging gevoelden, maar mij ontroerde ze, gelijk de herinnering aan dien avond nog heden. Reeds toen wisten we, dat mevr. Kleine spoedig het tooneel dacht te verlaten, en het dus wel de laatste maal zou zijn, dat wij haar konden hooren voordragen, voordragen met al dien eenvoud, die soberheid, dat fijn gevoel, dien doordringenden, harttreffenden toon, helaas niet meer met die zeggingskracht, welke haar boven allen eigen waren. En die laatste keer: *Komen en Gaan!* — *Komen en Gaan*, dat weemoedig gedichtje, waaromtrent ik Prof. C. P. Tiele, 's dichters vriend, enkele jaren geleden had hooren getuigen, dat hij het slechts *iemand* goed had hooren voordragen, en dat die *iemand* was... Mevr. Kleine Gartman!

En rustig, ernstig, met diep, schoon geen overdreven gevoel, vroeg zij ons:

Daar is een tijd van komen,

Daar is een tijd van gaan,

Dat hebt ge meer vernomen,

Maar hebt gij 't ook verstaan? —

en het vervolg bewees, dat *zij* althans het wel verstaan had — zij, die den weemoed had leeren kennen van 't wisselend menschenlot, zij, voor wie thans de klok van scheiden reeds heeft geluid! en die, zoo ooit eene, zich had leeren bereiden,

bereiden voor 't geval. —

Inderdaad, het lied van *Komen en Gaan* was wel op haar toepasselijk! — gelijk zij ook de levensspreuk van den dichter tot de hare had gemaakt, en *Levenslust* vereende met *Stervensmoed*.

Want zij heeft gearbeid zoolang het dag voor haar was, gearbeid met moed, opgewektheid en volharding, zooals alleen zij dat kunnen, die het leven, trots al zijn bitterheid, niet als een last beschouwen maar als een lust. Zij heeft gearbeid als eene, die het besepte, dat de uren kostbaar zijn en men eenmaal rekenschap heeft af te leggen van den besteden tijd. Zij heeft gewerkt met een heilig doel voor oogen, hetwelk haar altijd geschraagd heeft — het grootmaken, niet van zich zelve, maar van haar Kunst.

En het is die diepe eerbied geweest voor de heiligheid van haar Kunst, die ook haar heeft groot gemaakt. Dat bewustzijn van niets gering te mogen achten, hetwelk met haar Kunst in betrekking stond, deed haar voortdurend zichzelf onderzoeken, beoordeelen, aansporen. Geen rol, die zij op zich nam, of zij schonk er in wat zij geven kon. Nooit liet zij iets over aan het toeval, of aan den luim en inval van het oogenblik. Zij beheerschte zichzelf en haar kunst; zij eerde de een door de ander.

En zoo kon het geschieden, dat zij, tot op het einde van haar loopbaan, de hooge plaats bleef innemen, welke zij zich verworven had; dat men in haar de vrouw als de kunstnares huldigde op eene wijze, zóó indrukwekkend door het algemeene, het ongekunstelde, als ten onzent, als elders, nog maar zelden werd waargenomen. Haar afscheidstocht door het land was een lange triumpf, niet zoozeer meer voor haar Talent, maar voor haar Karakter. Wat men voor haar gevoelde was geen Bewondering langer, maar Eerbied. Men besepte het onwillekeurig: eene vrouw uit één stuk als zij, zoo begaafd, zoo degelijk, zoo veelzijdig, zoo fijngevoelig, zoo waarachtig beschaafd, zulk eene vrouw zouden wij niet weer spoedig zien als middelpunt en steun van ons tooneel. Door haar vertrek leed de zaak van ons Nationaal Tooneel een onherstelbaar verlies.

Maar:

Daar is een tijd van komen,

Daar is een tijd van gaan;

en wie haar den afscheidsgroet brachten, zij begrepen het, dat *die* tijd voor haar was aangebroken. Niemand, die haar zelfkennis ook in het kiezen van dien tijd bewonderde, misgunde haar de zoo welverdiende rust.

Wij weten allen, dat helaas niet de rust is gekomen, maar het lijden. Een vreeselijk lichaamslijden, hetwelk het een geluk moest doen heeten, dat de klok van scheiden niet al te laat voor haar sloeg, voor haar, die zich inderdaad, met stervensmoed, had voorbereid op den dood.

't Was den 14^{den} Augustus l.l. Den 3^{den} van die maand waren de statuten opgemaakt voor het fonds, waaraan haar naam voor altijd verbonden zal blijven, door welks stichting zij opnieuw en onwraakbaar getoond heeft, dat zij een edel hart bezat, 't welk klopte voor de Kunst, maar niet minder voor de Kunstenaars¹⁾. Den 11^{den} daaarop werd de

¹⁾ Ziehier de drie voornaamste artikelen uit de Statuten van het KLEINE — GARTMANFONDS:

ART. 1. De vereeniging stelt zich ten doel, het ondersteunen van oude

Koninklijke goedkeuring alreeds verkregen en drie dagen later, den 14^{den}, moest haar notaris komen om haar uitersten wil op te maken. En toen dit geschied was, en in kleinigheden beschreven wat er gebeuren moest met haar bezittingen en kostbaarheden, toen zei ze, kalm maar ernstig:

„Ziedaar, nu ben ik gereed, nu kan ik sterven!”

„Nu kan ik sterven!”

En bij het neerschrijven van die woorden, zoo vol kalme berusting, te moeten denken, dat een blad, hetwelk den dienst des Heeren heet gewijd, de schandelijke heiligschennis dorst plegen, de vrouw, die dus leven, arbeiden en sterven konde, een dienaar te noemen van de hel, dat wil zeggen van de ondeugd, de onzedelijkheid, — de misdaad misschien!?

Maar het is waar, ze weten nu eenmaal niet beter, die zich noemende dienaars des Heeren, zij beseffen het niet, het woord van den dichter:

Echte zin voor 't schoone
Sluit ook vroomheid in;
Vroomheid derft haar krone
Zonder schoonheidszin!

En de naam van hem, die dit dichtte, als van haar, die men ver-
gulsde, zullen langer leven dan die van den man, die zijn pen dus
onwaardig doopte in slijk!

Gelukkig ook, dat de groote meerderheid van ons volk, niet nog zoo-
zeer naar het aantal als naar de hoedanigheid, er niet aldus over
denkt! 't Was bewezen bij haar afscheidstocht door ons land, 't bleek
opnieuw ten duidelijkste, toen zij de laatste reis hier op aarde ondernam!
Haar begrafenis was een gebeurtenis, en liet een indruk na, zoo on-
uitwischaar, als er één in dit drukke leven wezen kan. Niet zoozeer
om hetgeen men op omtrent haar getuigde in woorden, maar met
der daad. Of lag er geen welsprekendheid in die menigte van
ernstig voor zich uit starende mannen, bijeengekomen van alle deelen,
uit de beste kringen des lands; daar vereenigd door hun vriendschap,
eerbied en achting voor eene vrouw, die niet door haar stand of rang,
neen ondanks deze, door haar zelve, die verworven had? Lag er geen

tooneelspelers en tooneelspeelsters door middel van wekelijksche, maandelijksche
of jaarlijksche uitkeeringen.

Zij tracht onder anderen dit doel te bereiken door het vormen van een fonds,
waarvan de renten in de eerste plaats tot het doel dier uitkeeringen worden
gebezigd.

ART. 3. Leden der Vereeniging zijn allen, die zich tot betaling eener
jaarlijksche bijdrage van ten minste *f* 5.— zullen hebben verbonden, of eene
som van ten minste *f* 100.— in eens, aan de Vereeniging zullen hebben
geschonken.

ART. 7. Het Bestuur der Vereeniging is opgedragen aan eene commissie
van drie leden.

Voor de eerste maal worden tot bestuurders aangesteld de Heeren A. C.
Wertheim, S. J. Bouberg Wilson en J. L. A. Schut.

stille welsprekendheid in dien langen, zwarten stoet, zooals hij daar op een somberen Octoberochtend zich voortbewoog door Amsterdams straten, en van haar levendigheid een oogenblik van aandacht vergde voor haar scheidende, groote burgeres? Was het niet om den weemoed te overstemmen door vreugde, als men bedacht, dat die openbare, die vorstelijke hulde door zoovele mannen van aanzien werd gebracht aan het lid van een stand, die vijf en twintig jaar geleden uit zichzelf alreeds de aandacht onwaard werd gekeurd van wie zich verhief op rang en fatsoen, op wetenschap en smaak? En is het 't minste, wat mevr. Kleine deed voor haar Kunst en haar Beroep, dat zij de vooroordeelen tot zwijgen bracht, en aantoonde, hoe, wie zichzelf eerbiedigt, ook van anderen een gelijken eerbied kan vergen en verkrijgen?

Maar er waren onder dien stoet ook haar kunstbroeders en zusters, er waren ook haar leerlingen.

De eersten, om mede te getuigen omtrent haar verleden, niet zoozeer als kunstnaares, maar als vrouw, als vriendin, als deelgenoot in lief en leed; de tweeden om haar te huldigen als Leermeesteres en Moeder; om te herinneren aan de toekomst, die zij in hunne hand had overgedragen.

Want zoo men het al betreuren mag, dat de kunst des tooneelspelers er slechts eene is van het oogenblik en verdwijnt met haren schepper, wie als mevr. Kleine zijne uren mede mocht wijden aan de vorming van een nieuw geslacht, hij heeft zich ook daardoor reeds een aandeel in de toekomst verzekerd.

En zijn niet op haar de woorden van toepassing, waarmede Limburg Brouwer zijn Akbar besluit?

»En toch sterven zulke mannen niet, wanneer de dood een einde aan hun leven maakt. Zij blijven voortbestaan in de herinnering, die zij ons achterlaten en in hunne werken. Hunne gedachte bezielt anderen, die na hen komen en wederom anderen, die komen na dezen. Of dat niet de onsterfelijkheid zou zijn?....»

Amsterdam, 31 Oct. '85.

L. SIMONS Mz.

OP HET GRAF VAN MEVR. KLEINE.

Eenvoudig als de onvergetelijke doode, wier stoffelijk overschot wij thans ter aarde bestellen, zij het woord, dat het Nederlandsch Tooneelverbond, dat de Commissie van Toezicht op de Tooneelschool, die ik de eer geniet hier te vertegenwoordigen, aan deze geopende groeve doet hooren.

De hoogbegaafde en beminnelijke vrouw, de edele, steeds naar waarheid en eenvoud strevende kunstnaares, heeft in haar werkzaam en welvolbracht leven zoovele heerlijke gewaarwordingen gewekt, zoovele duienden aan zich verplicht, zoo krachtig tot de verheffing van het Tooneel

bijgedragen, dat haar verlies de snaren der diepste droefheid doet trillen in het hart van alle Nederlanders, die het wel meenen met de Nationale kunst. Wij weten het, dat wij met haar, Neêrland's grootste dramatische kunstenaars der laatste dertig jaren, met haar, de voortreffelijkste onderwijzers in dramatische kunst, die ons nationaal Tooneel tot nog toe heeft bezeten, voor immer ten grave dragen. Nog ruischen als uit de verte de heldere, opwekkende tonen, die haren zegetocht verkondden, toen zij afscheid nam van dat tooneel, waarop zij gedurende een halve eeuw met den heerlijksten uitslag en de meest onbezweken trouw, het vaandel van het goede en schoone had omhoog gehouden; maar helaas! terwijl zij zachtkens wegsmelten, huwen zij zich met de doffe sombere tonen van den doodenmarsch, tot ééne melodie van diepgevoelden weemoed en innige smart. De warme erkentelijkheid, de dankbare sympathie, de onverholen bewondering, de eerbiedige vereering, die zich nog straks op zoo verschillende wijzen door daad en woord tegenover de levende konden uiten, zij lossen aan de geopende groeve zich alle op in één gevoel van zwaren, onherstelbaren rouw!

En van dien rouw getuige vooral het Nederlandsch Tooneelverbond en zijne stichting: de Tooneelschool! Priesteresse der kunst in den waren zin des woords, was U de bekrompenheid en de misplaatste hooghartigheid ten eenenmale vreemd, die soms den kunstenaar met wantrouwen vervullen, wanneer buiten hem om, pogingen worden aangewend om de kunst te verheffen, Niet met zoogenaamde belangstelling, maar met de warmste sympathie, met het volst vertrouwen werd door U, onvergetelijke doode, het optreden van het Nederlandsche Tooneelverbond als de dageraad van een nieuw leven op het gebied der Tooneelspeelkunst begroet! En toen dat Verbond de verwezenlijking van zijn idealen zocht en gevonden had in de stichting der Tooneelschool, toen hebt gij U terstond met hart en ziel aan die school gewijd, en door Uwe algeheele toewijding het geloof in de toekomst der Tooneelschool geschoord, versterkt en doen triomfeeren. Uw streven, uw strijden kende voortaan bijna slechts een doel: den bloei der Tooneelschool, en naarmate de onherstelbare ziekte diepere en diepere vorens drukte in Uw edel gelaat, naar die mate scheent gij meer en meer uwe hoogste voldoening, uw grootst geluk te zoeken in het bewustzijn, dat gij die jeugdige gemoederen kondt doen blaken van liefde voor de kunst, dat gij hen door raad en daad kondt leeren, hoe het hoogste ideaal, in het leven, zoowel als in de kunst, slechts bereikt wordt, door zich zelf te zijn. Uw naam moge dan ook in de rollen der Nederlandsche kunstgeschiedenis met gouden letteren prijken, wij zijn er trotsch op, dat uw leven en streven der laatste jaren geheel met dat van het Tooneelverbond en der Tooneelschool veréénzelvigd was. Want uw arbeid op het gebied der kunst was, om een woord van Baco te gebruiken, niet als die der mieren, die, steeds op eigen welzijn bedacht, slechts werken en bijeengaren om er zelven nut van te trekken, noch als die der nijvere spin, die vol eigenwaan en zelfgenoegzaamheid, slechts aan zich zelve het kunstig web wil danken, waaraan zij voortdurend werkt; uw leven en streven was, als dat der onvolprezen bij, die aan allerlei bloemen, geurige en niet geurige, zuiveren honig weet te ontleenen, door noeste

vlijt dien honig zuivert, verwerkt, als zij hem volmaakt heeft, neerlegt en opspaat, als de kostbaarste schat voor de toekomst.

Zoo moest en kon het wel niet anders, of wij allen, die tot het Tooneelverbond en het Bestuur der Tooneelschool behooren, moesten U bewonderen, vereeren en liefhebben, maar des te dieper en des te zwaarder is dan ook de rouwe, waarin uw verscheiden Neerland's tooneelspeelkunst en de Tooneelschool dompelt.

Maar toch, in de aandoenlijke melodie van weemoed en neerdrukkende smart zijn de tonen van het zegelied nog niet geheel verstomd. Straks zwellen zij aan en zeggen ons, dat uw naam zal blijven voortleven te midden van het Nederlandsche volk, dat uw naam en uw voorbeeld een talisman zal zijn voor de leerlingen, die het voorrecht hadden uwe lessen met bewonderenden eerbied te hooren en, wat voor hen eensluidend was, U met kinderlijke genegenheid aan te hangen; zij zwellen aan en zeggen ons, dat uwe nagedachtenis de standaard zal blijven, die slechts behoeft ontplooid te worden, om de kleinmoedigen en wankelenden onder ons, met nieuwen moed te bezielen daar waar het geldt, de ook door U zoo geliefde stichtingen tegenover kleingeestigheid en onverschilligheid te verdedigen.

In vrede ruste uw assche. Zoo iemand, dan hebt gij niet vergeefs geleefd.

PROF. DR. B. J. STOKVIS,

BIJ DE UITVAART

VAN

MEVROUW KLEINE—GARTMAN.

5 October 1885.

Wat glansrijke eer en rouw! — o, Kon in dezen stond
 Uw eens zoo scherpziende oog nog eens in 't ronde weiden
 En al deze oogen zien, in 't uiterste van 't scheiden,
 Een lach van zegepraal zou blinken om uw mond,

Uw mond, die half een eeuw tot harten heeft gesproken,
 Die leven schonk en gloed aan 's dichters ideaal,
 't Verheffende zijns woords verhief door kleur van taal,
 Door zielsgevoel, — die mond voor eeuwig is geloken.

Wat al gedaanten heeft uw beeldkunst niet herbaard,
In al heur glans, ellende en lijden, deugd en grootheid,
Heur driften, droomen, hartstocht, list en snoodheid.—

Wat beeldengalerij verdwijnt met u in de aard!

Het rijk van 't Schoon heeft u een gaadlooze verplichting.
Veredeling der kunst veredelt 's volks gemoed.

Gy, meesteres van 't schoon, waart leerares van 't goed.
Uw spel was waarheid, uw verdichting was verlichting.

Nog zijn de lauwwren groen, het keurgebloemt vol geur,
Waarmeê de liefde en dank des lands u heeft beregend:
Nog ruischt de juichtoon rond, waarmeê gy wierdt bejegend. —
Thands, by uw lest vaarwel, zwijgt alles, in getreur.

De paden, waar de kunst heur kronen moet veroveren,
Zijn steil en steenig-ruw, vol steeklig struikelbosch;
Maar op de bergkruin throont, in zonnestralendos,
De roem en reikt den moed heur gouden eereloveren.

Gy, kloeke kunstnares! gy hebt gewerkt, volhard. —
Geen roes van handgeklap, geen onverstand van vrinden
Gebloemt noch eermetaal kon uwen blik verblinden.
Nooit werd van gulle hulde uw helder brein verward.

Gy hebt gewerkt, volhard . . . en 't rijkste loon gestreken.
Een eere, als u gebeurde, ontving geen rijksvorstin.
Men stuwde een kronenvracht uw kleine woning in —
Toen zijt gy, onder 't wicht uws roems, te zwak, bezweken.

Een vogel, van nature aan stoute vaart gewend,
Als hy de veêrkracht voelt besterven in zijn wieken,
Zoekt heil omlaag, een heil, waarin hy weg moet zieken.
Zijn vlucht ontvlucht hy niet, dan op zijn levensend.

Toen op uw sponde uw lijk, als in een rozengarde,
Te prijck lag, toen omspeelde een lachje uw vale koon,
En 't scheen alsof ge spraakt: „Zoo eindigt ons vertoon!
Wie rust in 't leven zoekt, hy vindt ze niet op aarde.”

H. BINGER.

MARIA JOHANNA KLEINE-GARTMAN.

31 December 1818—29 September 1885.

Toen gij, nog zoo kort geleden, rondgingt met een afscheidsgroet,
En men lauw'ren voor u saamvlocht, bloemen strooide voor uw voet,
Klonk uit lied en rede en bede meer een hulde dan een smart,
Meer triomf en eerbetooning, dan 't vaarwel van 't droevig hart.

't Was omdat men 't niet geloofde; — wie u kende en hoorde en zag,
Telde 't niet als laatste weerzien, hield het niet voor scheidensdag;
„Wie der kunst betoov'ring boeide” zei men, „zoekt haar telkens weer,
Wie de gloed van 't voetlicht laafde, leeft van koeler lucht niet meer.

„Nogmaals zal zij tot ons komen,” spelde men, „en nogmaals klinkt
In ons oor die stem vol weemoed, die in 't diepst des harten dringt;
Nogmaals treft ons kracht en goedheid in den opslag van haar oog,
Nog bekoort ons eens de glimlach, die haar fiere lip bewoog.”

't Was vergeefs gehoopt; het afscheid moest voor eeuwig afscheid zijn;
Uw triomf was stervenshulde, doodenklacht het feestrefrein.
Wie voorzag, dat aan uw schoud'ren slechts het hermelijn ontgleed,
Om zijn blankheid te verwiss'len met het bleeke doodenkleed!

Rust in vrede, grootsche doode; daal in 't marm'ren kunstnaarsgraf,
Met de kroon der dank'bre hulde, den betraanden lauwer, af;
Blijve uw naam in teed're erinn'ring, in gezang en beeld en lied;
Wie de Kunst naar waarheid minden, hen vergeet de Kunst ook niet.

FIGURE DE LA NEVE.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

Vrijdag en Zaterdag 3 en 4 Juli l.l., van 10 - 1/2 5 uren, zijn aan de Tooneelschool door 15 leerlingen de overgangsexamens in de wetenschappelijke en kunstvakken afgelegd, tengevolge waarvan naar eene hoogere klasse bevorderd werden: Alida Klein, Suze Wesseling, Bertha Van Wulften, Joséphine Spoor, Abraham Kremer, Sophie Dusault, Hendrik Van Goch, Anna Beukers, Betsy Van Gelder en Adriaan V. d. Horst. Twee mannelijke leerlingen werden slechts voorwaardelijk verhoogd, twee andere slaagden niet, terwijl Anna Theunissen de School nog te kort bezocht om voor overgang in aanmerking te kunnen komen.

Met den nieuwen cursus, in September aangevangen, hebben 3 van de bovengenoemden de School verlaten, terwijl na afgelegd examen werden aangenomen: Jules De Boer, Martha Coerdes en George Verenet (de laatste voorloopig). Later werden nog toegelaten: Rika Kley en Roset De Boer.

De gezamenlijke leerlingen zijn thans volgenderwijs ingedeeld: in klasse I, a: Lourens Poolen, Jules De Boer, Martha Coerdes en Rika Kley;

in klasse I, b: Alida Klein, Suze Wesseling, Bartha Van Wulften, Anna Theunissen en Roset De Boer;

in klasse II, a: Joséphine Spoor, Abraham Kremer en Gerard Pilger (de laatste voorwaardelijk);

in klasse II, b: Sophie Dusault en George Verenet;

in klasse III: Anna Beukers, Betsy Van Gelder en Adriaan Van der Horst.

Bovendien volgen nog vier leerlingen de vaklessen, waaronder twee die reeds aan een tooneelgezelschap verbonden zijn.

KONING LEAR.

EERSTE BEDRIJF.

De Koning heeft zijn rijk op gelijkmatige wijs tusschen de hertogen van Alban en van Cornwallis verdeeld, ofschoon vroeger Alban altijd werd voorgetrokken. De graaf van Gloucester deelt dit mede aan den graaf van Kent en hun gesprek komt vervolgens op Edmond, Glocesters natuurlijken zoon, dien de vader liefheeft als Edgar, den zoon, uit zijn huwelijk gesproten. Edmond wordt aan Kent voorgesteld en aangebevolen.

Koning Lear treedt zelf ten tooneele, vergezeld van de beide reeds genoemde hertogen van Alban en Cornwallis, gelijk van zijne drie dochters Goneril, Regan en Cordelia. Hij zendt Gloucester heen om de soevereinen van Frankrijk en van Bourgondië tot hem te brengen, en maakt inmiddels aan zijne drie dochters zijn voornemen kenbaar. Hij heeft zijn rijk in drieën verdeeld om zelf van den last der regeeringszorgen ontheven te zijn en rustig den dood te ontmoet te kunnen gaan. Zijne schoonzons, Alban en Cornwallis, weten van nu aan wat de huwelijksgift is van hunne echtgenooten. De vorsten van Frankrijk en Bourgondië, sedert geruimen tijd dingende naar de hand van Lears derde dochter, zijn ontboden om zijn antwoord te vernemen. De gelijke verdeling van zijn rijk, waartoe hij eerst was overgegaan, schijnt niet onherroepelijk. Hij wil veeleer degene onder zijne dochters die hem op het hoogste liefheeft, ook op het hoogst beloonen. Zij moeten hem dus haar hart blootleggen. Goneril moet het eerst spreken. Zij blijft niet in gebreke haar vader medetedeelen, dat hare liefde voor hem alles overtreft wat ooit een dochter voor haren vader heeft gevoeld. Hare uitdrukkingen zijn zoo overspannen, dat Cordelia reeds bij zichzelf zucht en klaagt: niets blijft mij over dan lief te hebben en te zwijgen.

De koning schenkt aan Goneril haar deel, dat zij met haren echtgenoot, den hertog van Alban, zal bezitten en besturen. Nu is het woord aan Regan, die bekent, dat hare zuster ook als in haren naam heeft gesproken en er bijvoegt, dat zij alleen gelukkig is in de liefde tot haren vader. Cordelia is op het punt om zichzelf andermaal te beklagen, dat haar niet gelijke overvloed van woorden ten dienste staat, maar zij herneemt zich: mijn liefde, zoo spreekt zij, is rijker dan mijn taal.

Regan ontvangt een deel gelijk aan dat van haar zuster. Nu wendt de Koning zich tot zijne jongste dochter, tot Cordelia, opdat ook zij hare gezindheid openbare. Hij doet het in de onmiskenbare verwachting, dat hare verklaringen die van hare zusters zullen overtreffen, en dat hij dus

in staat zal zijn aan Cordelia's hoogste liefde den hoogsten prijs toe te kennen. Zij spreke slechts.

Maar zij heeft niets te zeggen. Niets? het kan niet zijn, zegt de Koning, maar zij blijft er bij. Haar hart kan geen uiting vinden door hare lippen. Zij heeft den Koning lief gelijk het haar plicht is, niet meer, niet minder. Lear laat haar den tijd om terug te komen op een verklaring waarvan de koelheid hem treft. Maar zij heeft niets meer te zeggen. Zij begrijpt niet, dat hare zusters gehuwd zijn om haren vader meer lief te hebben dan iemand op aarde. Juist met het oog op haar aanstaand huwelijk, wil zij niets meer zeggen. Indien haar man eens de helft van haar hart, haar zorg, haar plicht in beslag nam! Lear kan nog niet gelooven, dat zij werkelijk zegt wat zij meent. Als hij eindelijk ziet, dat hij Cordelia geen andere belijenis kan ontlokken, verloochent hij haar op het plechtigst als zijne dochter. De grootste woestaard, de menscheneter zullen hem voortaan even na aan het hart gaan als zij. Te vergeefs poogt Kent tusschenbeide te komen. Lear heeft Cordelia boven al zijne dochters liefgehad. Te diep is hij thans gegriefd. Zij moet uit zijn gezicht. Hare goede zorgen hadden hem de rust zijns ouderdoms moeten geven. Nu verwacht hij geen vrede dan van het graf. Voor Alban en Cornwallis te zamen het erfdeel dat hij Cordelia onthoudt! Zij moeten vereenigd regeeren in zija plaats. Om de beurt, zal hij een maand bij elk hunner doorbrennen met een gevolg van honderd ridders, dat zij zullen hebben te onderhouden. Alleen den koningstitel en het uitwendig vertoon der koninklijke waardigheid wil Lear behouden. Al het overige is voor hen. Tot onderpand zijner belofte geeft hij zijn kroon.

Kent, die koning Lear altoos heeft geëerd als zijn vorst, bemind als zija vader, gevolgd als zijn meester, in zijne gebeden aangeroepen als zijn patroon, kan het gedrag des Konings niet lijdelijk aanzien. Is Lear waanzinnig, dan mag Kent onbescheiden zijn. De koninklijke macht bezwijkt voor vleitaal, maar de gehechtheid aan den vorst zal zich den mond niet laten snoeren. Kom, zoo roept hij hem toe, kom op uw besluit terug. Hij, Kent, staat er voor in, dat niet zijn jongste dochter degeen is, die hem het minste lief heeft.

Het is slechts olie in het vuur. Lear ontsteekt in toorn tegen den man die te vergeefs zijn geneesmeester wil zijn. Hij grijpt reeds naar zijn zwaard. Hij, de Koning, zal zijn woord breken; hij, de Koning zal zich door een onderjaan van zija voornemen laten afbrengen? Vijf dagen worden Kent slechts gelaten om maatregelen te nemen ten einde zich voor ellende in de toekomst te vrijwaren. Den zesden dag moet hij in ballingschap gaan. Mocht hij na tien dagen nog binnen de palen van het rijk worden gevonden, dan zal hij des doods schuldig zijn.

Kent roept den Koning het vaarwel toe. Hij zal het land verlaten, waar de vrijheid niet woont. Hij richt een teeder woord van afscheid tot Cordelia. Zij heeft juist gedacht en juist gesproken. Zijn afscheidswoord aan Goneril en Regan is bittere ironie.

Kent vertrekt. De Vorsten van Frankrijk en Bourgondië treden op. Aan den laatste deelt Lear mede, dat zijn haat, zijn verwensching thans

Cordelia's eenige huwelijksgift uitmaken. Wil de vorst zijn aanzoek nog volhouden, nu het begeerde zoo weinig begeerlijk is geworden? Bourgondië trekt zich ten slotte terug. Den Koning van Frankrijk wil Lear de belediging niet aandoen van hem het voorwerp van den vaderlijken haat ten huwelijk te geven. De vorst verwondert zich over zoo plotseling een omkeer in de gevoelens van den vader en weet niet wat te denken. Of zij heeft zich zwaar vergrepen óf vroeger heeft Lear haar met te groote toegevendheid beoordeeld, toen hij haar den troost van zijn ouderdom en zijn dierbaarst kind noemde, en eer de vorst van Frankrijk dat gelooven kan?

Cordelia treedt hier tusschenbeide, om haren vader te smeeken aan den vorst mede te willen deelen wat haar 's vaders gunst heeft doen verliezen; het was immers dit alleen, dat zij geen oog heeft dat altijd bedelt en geen tong zooals zij er ook geen zou willen hebben.

De Koning van Frankrijk laat zich dan ook niet afschrikken. Hij heeft er Cordelia te liever om, nu zij arm is en veracht. Hem deert het niet dat de vader hem zijn dochter als toewerpt. Zij neemt afscheid van hare beide zusters, met bedekte woorden te kennen gevende, dat zij haren vader veiliger zou achten wanneer hij zich aan hare liefde had kunnen toevertrouwen. Goneril en Regan, in onderling gesprek na het vertrek van Cordelia en den Koning van Frankrijk, verraden terstond haren aard. Regan is er volstrekt niet op gesteld, haren vader juist reeds de eerste maand bij zich te hebben en beiden vreezen, dat de ouderdom, gelijk de heftigheid en het onverstandige van zijne uitingen, reeds lang hem eigen, hem nog lastiger zal maken: beiden willen zorg dragen, dat de Koning nu hij de regeering heeft afgestaan geen enkele daad van gezag meer verrichte (Het eerste tooneel).

Edmond, Glocesters natuurlijke zoon, treedt op, een brief in de hand. In een alleenspraak drukt hij de verwachting uit, dat, wanneer die brief zijn doel niet mist, hij over Glocesters wettigen zoon zal heerschen. Wat is, vraagt hij, dan ook wettig en onwettig, toegepast op de geboorte? Zijn godin is de Natuur en hij verheerlijkt de vrije liefde, wier telgen het winnen van kinderen, in den echt gekweekt.

Glocester verrast hem, en leest den brief dien Edmond in de hand hield, een brief van Edgar, Glocesters wettigen zoon. Edgar noodigt daarin Edmond uit tot een onderhoud over hetgeen te verrichten zou zijn ten einde spoediger in het bezit te komen van het vaderlijk erfdeel. Kon hij zijn vader doen slapen, tot hij hem zelf wakker maakte, dan zou hij, Edgar, bereid zijn met Edmond te deelen. Glocester wil dadelijk lucht geven aan zijn toorn tegen Edgar, maar Edmond raadt hem aan liever een gesprek te beluisteren, dat hij spoedig met zijn broeder hebben zal, en waarin Edgars ware gezindheid jegens zijn vader wel zal blijken. Glocester neemt dien voorslag aan en vertrekt.

Daar is Edgar zelf, tegenover wien Edmond even behendig huichelt. Hij moet, zegt Edmond, zijn vader vermijden, die, waarschijnlijk ten gevolge van inblazingen, ontstemd is jegens hem. Hij doet zijn broeder hetzelfde voorstel dat hij zooveen aan Glocester heeft gedaan. Edgar

moet zich verbergen in een vertrek waar Edmond een gesprek zal houden met Gloucester, dat hem de gezindheid van zijn vader zal openbaren. Hij drukt hem daarbij op het hart niet dan gewapend zich in het vertrek te verbergen. (Het tweede tooneel).

Wat het slot van het eerste tooneel reeds voorspolde, komt hier nog duidelijker aan het licht. Goneril hitst haar intendant Oswald tegen haar vader op. Lear moet in haar huis zonder eenige hartelijkheid behandeld worden, en zij zal hare zuster terstond schrijven, opdat deze dezefde gedragslijn volge. (Derde tooneel).

Lear zal het spoedig ondervinden. Vooraf ontmoeten wij hem in gesprek met Kent, die zich vermomd heeft en den Koning zijne diensten aanbiedt. Kent is namelijk gebleven in het land om den Koning, als ondanks hem zelf, bij te staan. Zijn spreken behaagt aan Lear die hem niet herkend heeft, en geneigd is voor goed hem aan zijn dienst te verbinden.

Hij heeft de goede diensten van Kent al dadelijk noodig, want de geschiedenis van zijn lijden begint. De intendant van Goneril behandelt hem niet alleen koel, maar met zooveel geringachting, dat de vermomde Kent zich niet weerhouden kan dien intendant op den grond te werpen. Begint Lear de dwaasheid reeds in te zien, die hij heeft begaan? Zijn nar zal hem dienaangaande niet in het onzekere laten. Hij verwijt Lear de onbezonnenheid waaraan deze zich heeft schuldig gemaakt door alles, tot zijn kroon toe, weg te schenken. Er is geen plaats meer voor een nar, als de wijzen zelf narren willen zijn.

Al te spoedig komt Goneril die bittere taal bevestigen. Zij spreekt tot haar vader als meesteres. Zij valt hem zeer hard over het gedrag van zijn gevolg van honderd ridders, die van haar paleis een gemeene herberg maken. Hij moet hun aantal verminderen; anders zal zij zelve er eenigen wegzenden.

Het begint Lear reeds te schemeren voor de oogen. Is hij Lear? Is dat zijn dochter die hem zulk een taal doet hooren? Maar waarom zal hij het dulden? Heeft hij niet nog een tweede dochter. De paarden gezadeld en naar het paleis van Regan geijld!

Maar het binnenkomen van zijn schoonzoon, den hertog van Albanië, wien hij terstond vraagt, of het zijn wil is, dat Goneril hem op zulk een wijze behandelt, doet hem alle zelfbedwang verliezen. Na de aangestaste eer van zijn gevolg gehandhaafd te hebben, vaart hij in de schrikkelijkste bewoordingen tegen zijn dochter Goneril uit. Nu schijnt wat Cordelia tegen hem heeft misdreven een licht vergrijp, vergeleken bij hetgeen hij van deze dochter ondervindt, die dan ook door de onbarmhartigste verwenschingen van haren vader wordt getroffen, zelfs tot in de mogelijke vrucht van haren schoot. De Hertog van Albanië begrijpt niets van het tooneel waarvan hij getuige is en vraagt inlichtingen aan Goneril, die hem eenvoudig antwoordt, dat hij zich om den kindschen grijsaard niet verder bekommeren moet. Zij heeft haar plicht gedaan door onmisbare voorzorgen te nemen. Met dat talrijk gevolg zou Lear immers te allen tijde in staat wezen zijn gezag te doen gelden en het

hunne tot een schijn te maken. De Hertog heeneemt, dat zij misschien al te ver gaat in haar voorzorg. Inmiddels heeft haar intendant Oswald den brief aan hare zuster ter hand gesteld, waardoor zij deze aanmaant haar voorbeeld tegenover haren vader te volgen. Oswald wordt gelast den brief zelf te zijner bestemming te brengen. (Einde van het vierde tooneel).

In het vijfde en laatste tooneel van dit Bedrijf hooren wij Lear, terwijl hij zijn paarden in gereedheid laat brengen om naar Regan te gaan, de bede uiten, dat hij nog bewaard moge blijven voor den waanzin waarvan hij de duisternis reeds ziet neerstrijken op zijn geest.

TWEEDE BEDRIJF.

In den hof van Glocesters kasteel deelt Curan, een hoveling, aan Edmond mede, dat de hertog en hertogin van Cornwallis Gloucester dien avond zullen bezoeken. Edmond ziet daarin een zeer gelukkig incident, waarvan hij niet verzuimen zal partij te trekken. Als Curan hem verlaten heeft en Edgar tot hem komt, tracht hij dezen op te dringen, dat hij beter doet met Cornwallis te ontwijken, daar deze reden schijnt te hebben om vertoord op hem te zijn. Ook weet Edmond, als hij zijn dader ziet naderen, Edgar te wikkelen in een tweegevecht, waarbij Edmond, voor om hulp te roepen, den schijn aanneemt van de aangevallen partij te zijn. Inmiddels fluistert hij Edgar den raad in om de vlucht te nemen. Edgar geeft gevolg aan dien raad.

Glocester treedt op en Edmond maakt hem diets, dat Edgar hem heeft willen overhalen tot een vadermoord; op zijn weigering, hem te lijf heeft gewild, en hem bastaard heeft gescholden. De vader ontsteekt in drift en zal Edgar overal doen grijpen, ten einde hem naar de strafplaats te slepen.

De hertog en de hertogin van Cornwallis komen aan en vernemen van Edgars vermeenden aanslag. Regan stelt de ontarding van den zoon op rekening van zijn omgang met het gevolg van haar vader. De hertog neemt Edmond, wegens zijn waardige houding tegenover Gloucester, als een bijzonder betrouwbaar persoon in zijn dienst. Regan deelt daarop Gloucester mede, dat zij tot hem gekomen zijn om in zijn kasteel, liever dan in eigen woning, immers onder zijne voorlichting, het antwoord te geven op de brieven van vader en zuster, die van ernstige oneenigheden gewagen. (Einde van het eerste tooneel).

Kent en Oswald, de intendant van Goneril, zijn voor Glocesters kasteel bijeen en zetten hun vroegeren twist voort. Kent overlaadt Oswald met scheldwoorden en verwijten, en slaat hem. Glocester treedt op met den hertog en de hertogin, die terstond partij trekken voor den intendant van hunne zuster en, in weerwil van Glocesters voorbede, Kent laten boeien. (Het tweede tooneel).

Edgar, die kennis draagt van het tegen hem gevelde vonnis van zijn vader

dat inmiddels afgekondigd was, besluit zich het uiterlijk te geven van een ontvluchte uit Bedlam, ten einde niet herkend te worden. (Het derde tooneel).

Lear komt zelf voor het kasteel van Gloucester en vindt daar Kent in boeien. Hij kan niet gelooven, wat Kent hem mededeelt, dat zijn eigen dochter en haar gemaal last zouden hebben gegeven tot deze daad van geweld. Hij verhaalt nu, hoe hij de brieven van Lear aan Cornwallis had overgebracht, en hoe te gelijk met hem een bode te paard was aangekomen met brieven van Goneril, die Cornwallis en zijne gemalin terstond hadden gelezen eer zij de lektuur van den brief van Lear ten einde hadden gebracht. Daarop waren zij naar het kasteel van Gloucester gereden, terwijl hij het bevel had gekregen van hen te volgen en dan te wachten tot het hun gelegen zou komen, antwoord te geven. Toen had de twist plaats gehad met Oswald.

Lear, die eindelijk Cornwallis en Regan mag zien, beklaagt zich jegens hen over de behandeling die hij van Goneril heeft ondervonden. In weerwil van de teleurstelling die Goneril hem heeft bereid, blijft de Koning de vaste verwachting koesteren, dat hij van Regan niets soortgelijks heeft te vreezen.

Daar is Goneril zelve, en nu blijkt het, dat beide zusters dezelfde gezindheid koesteren, ja, dat Regan de vijftig man gevolg, die Goneril had toegestaan, op vijf en twintig brengt. In één woord: beiden willen hem, en dat nog met bijzonder weinig graagte, bij zich ontvangen als een afgeleefden grijsaard, aan wien men een dak verleent, maar in geen opzicht overeenkomstig zijn koninklijke waardigheid. Nu vallen den armen vader de schellen van de oogen. Hij breekt in machteloze verwenschingen los, waaraan hij zelf geen bepaalden vorm weet te geven en voelt den waanzin over zich komen. Hij gaat heen en niemand tracht hem terug te houden, ofschoon het nacht is en alles een vreeslijken storm aankondigt.

DERDE BEDRIJF.

Kent zoekt den koning en zendt een ongenoemde uit met hetzelfde doel, na hem te hebben medegedeeld, dat een leger van Frankrijk reeds voet aan wal heeft gezet, en hem te hebben opgedragen naar Dover te gaan, om daar zekere personen bekend te maken met het lot dat Lear wedervaart en om aan Cordelia een ring te overhandigen. Straks vindt Kent den Koning die met zijn nar rondzwerft te midden van de verschrikkingen van dien nacht. Hij poogt den Koning te bewegen een kleine hut binnen te gaan. (Eerste en tweede tooneel).

Gloucester heeft te vergeefs getracht Cornwallis gunstiger te stemmen voor den Koning. Men heeft hem het zwijgen opgelegd. Hij verhaalt dit aan Edmond en voegt er bij vooreerst, dat hij een brief heeft ontvangen, die de komst van het leger uit Frankrijk meldt; dan, dat hij den Koning in het geheim behulpzaam wil zijn. Hij weet natuurlijk zeer goed, waar hem dit aan bloot stelt, maar hij heeft het voor den ongelukkigen Koning

over. Edmond, alleen gebleven, verkneukelt zich in de goede kansen die Glocesters openhartigheid hem geeft. Hij zal niet nalaten bij Cornwallis gebruik te maken van zijn wetenschap. (Het derde tooneel).

Nu zijn wij getuigen van een treurig trio: Lear, Edgar en de nar wisselen elkander af of vereenigen zich in weeklachten, cynische opmerkingen, verwenschingen, ruwe kwinkslagen, terwijl de storm blijft gieren. (Het vierde tooneel.)

Glocester, — wij hebben inmiddels (het vijfde tooneel) Edmond zijn geheim hooren mededeelen aan Cornwallis, — brengt zijn voornemen ten uitvoer. Hij doet den uitgeputten Koning opnemen en naar Dover brengen. Zelf ontgaat hij de gevolgen niet van zijn edelmoedige handelwijs. Cornwallis is ten hoogste verbolgen, dat Lear hem is ontsnapt, en Glocester verstandhouding heeft met Frankrijk ter bescherming van den Koning. Hij doet hem vatten; een van Glocesters dienaren verdedigt hem, trekt zijn degen en brengt Cornwallis een wonde toe. De gebonden Glocester roept Edmond aan om hulp en moet nu vernemen, dat het Edmond is die hem heeft verraden.

VIERDE BEDRIJF.

Glocester is met minachting losgelaten, opdat ook hij zijn weg naar Dover zoeken, tastend zoeken, want hij is half blind getrapt door Cornwallis. Op den weg ontmoet hij zijn verstooten zoon Edgar, die hem naar Dover geleidt, zonder zich aan zijn vader bekend te maken, hoeveel moeite het hem ook koste om zijn rol te blijven spelen van een weggeeloopene te Bedlam. (Het eerste Tooneel).

Tot dusver was de gemaal van Goneril, de hertog van Alban, op den achtergrond gebleven. Thans treedt hij op, maar om zich af te scheiden van al die boosdoeners. Wij hooren hem Goneril met de bitterste smaadereden overladen, waarvan de werking op haar zenuwgestel nog verhoogd wordt door de tijding, dat Cornwallis aan de gevolgen van zijn wond is overleden. (Het tweede Tooneel).

Lear is wel in Dover aangekomen, maar verklaarbare schaamte houdt hem terug van Cordelia te zien, die zich insgelijks daar bevindt, namelijk in het fransche kamp. (Het derde tooneel). Lear blijft in zijn waanzin ronddolen langs de zee. Maar Cordelia is vast besloten hem tot zich te brengen en alles aan te wenden, om hem te genezen. (Het vierde tooneel).

De engelsche legers zijn in aantocht, maar een tooneel in het kasteel van Glocester (het vijfde) tusschen Regan en Oswald doet ons de kiem ontdekken van de naderende oneenigheid tusschen de beide zusters. Regan, thans weduwe, begeert Edmond tot tweeden gemaal en gunt hem niet als minnaar aan Goneril, die hem insgelijks bemint, en hem geschreven heeft onder omstandigheden, die Regan's argwaan wekken.

Ook Glocester is inmiddels te Dover gekomen onder begeleiding van Edgar, die zijn Bedlamsch kostuum voor zijn gewone kleeding heeft

verruild. Zij beklommen te zamen een der hooge rotsen aan het strand, Gloucester maakt van het oogenblik, waarop Edgar den schijn aanneemt van hem, op zijn verzoek, te verlaten, gebruik, om zich van de steilte te werpen. Zijn val laat hem ongedeerd. Edgar richt hem weder op. Hij kent nog altijd niet zijn zoon, maar gevoelt den weldadigen invloed van zijn tegenwoordigheid, en bidt dat de Booze hem niet weder verleide om een gewelddadig einde aan zijn leven te maken. Een oogenblik later zijn Gloucester en Lear bijeen, en is Gloucester de blinde getuige van de eigenaardige verstandsverbijstering van den koning, zich openbarende in een taal die als een snerpende wind heengaat over de wereldsche zaken en toestanden om alle bedrog te ontmaskeren.

Goneril had het een groote dwaasheid geacht, dat men Gloucester levend had laten trekken. Zij heeft hem dan ook Oswald achteraan gezonden, die Gloucester moet dooden. Hij is te Dover aangekomen. Maar als hij zijn last wil volbrengen en zijn degen heeft getrokken, wordt hij zelf door Edgargedood, die den brief van Goneril bij hem vindt; een brief, waaruit hare overspelige liefde blijkt en haar zucht om van Alban verlost te worden. (Het zesde tooneel).

Het is Kent gelukt, Lear in een tent te dragen van het fransche kamp. Hij slaapt. Hij is in zulk een loggen slaap gevallen, dat men hem van een andere kleeding heeft kunnen voorzien. Cordelia is bij hem; op de teederste wijs waakt zij bij hem, en zij poogt den nacht te verdrijven die zijn bewustzijn verduistert.

De slag tusschen het engelsche en het fransche leger is op handen en, Kent spreekt het uit aan het slot van dit bedrijf, die slag zal beslissend zijn.

VIJFDE BEDRIJF.

Het blijkt opnieuw, dat Regan en Goneril elkander de liefde van Edmond misgunnen en dat deze tegenover beiden een dubbelhartige rol speelt. Terwijl hij in een alleenspraak betuigt nog daarmede voort te willen gaan en meent de kansen van zijn fortuin te beheerschen, heeft Edgar reeds aan Alban den brief overhandigd, dien hij bij Oswald gevonden had. (Het eerste tooneel).

De veldslag neemt een ongunstige wending voor Lear en Cordelia. Beiden ziet men weldra gevangen weggevoerd op Edmond's last, die aan een kapitein schriftelijke orders geeft, waarvan de inhoud niet moeilijk valt te raden. (Het eerste tot en met het begin van het derde tooneel).

Maar de hertog van Alban treedt op en begint met den overmoedigen Edmond op zijne plaats te zetten. Regan duidt het hem euvel en deelt haar voornemens mede om hem tot haar gemaal en daardoor tot den gelijke van Alban te maken. Goneril behoeft het zich niet aan te trekken, want zij heeft reeds gezorgd, dat dit huwelijk nooit zal worden gesloten. Zij heeft haar zuster vergiftigd. Alban noemt Edmond open-

lijk een verrader en werpt zijn handschoen neder als onderpand, dat hij, zoo niemand anders het doet, zijn aanklacht met het zwaard zal bewijzen. Een heraut nodigt elk hiertoe uit. Edgar biedt zich aan. Hij herhaalt de beschuldiging van verraad; daagt Edmond uit te ontkennen, dat hij den naam van verrader verdient, opdat hij, Edgar, zijn aanklacht moge staven in het tweegevecht. Het duel grijpt plaats en Edmond valt ter aarde. Nu toont de hertog van Alban den brief van Edmond, dien Edgar had overhandigd: hij toont dien brief aan Goneril en aan Edmond zelf. Goneril verlaat het tooneel in wanhoop. Edmond erkent wat hij natuurlijk niet meer ontkennen kan, maar vraagt, wie de man is die hem heeft uitgedaagd. Edgar deelt het eindelijk mede. Op de vraag van Alban, waar deze zich sedert zijn verbanning heeft opgehouden, doet Edgar het verhaal van zijn omzwerfen, van de wijze waarop hij Lear naar Dover heeft gebracht en van het edelmoedig gedrag van Kent.

Eer Kent zelf optreedt, ontvangt de hertog het bericht, dat Goneril hare zuster, zijne gemalin, heeft vergiftigd en zich zelf met een dolk het leven heeft benomen. Alban verneemt het natuurlijk zonder eenige ontroering. De lijken der beide zusters worden binnengedragen. Edmond zendt in aller ijel iemand naar de gevangenis om het leven van Lear en Cordelia te sparen. Maar Lear verschijnt ten tooneele met het lijk van Cordelia. Daar ontmoet hij Kent, die zich aan zijn Koning doet kennen, en hem den dood zijner twee andere dochters meldt. Er komt bericht dat Edmond is gestorven. Alban herstelt Edgar en Kent in hunne waardigheid en geeft Lear zijn rijk terug. Maar het lijden van den Koning is ten einde. Stervend zinkt hij neder op het lijk van Cordelia. Het drama eindigt met Alban's weemoedige betrachting van het gebeurde. Op Kent en Edgar is zijn eenige hoop voor de toekomst van den Staat gevestigd. (Slot van het derde tooneel).

SAMENVATTING.

Eerste Bedrijf. Koning Lear bedriegt zich in Regan en Goneril, zijne twee dochters, onder wie hij zijn rijk heeft verdeeld; in de derde, Cordelia, die hij heeft verstooten, en eindelijk in Kent, zijn getrouwsten dienaar. Evenzoo bedriegt zich Gloucester in zijn onwettigen zoon Edmond, gelijk in Edgar, den zoon uit zijn huwelijk.

Tweede Bedrijf. Gloucester in zijn dwaling bevestigd. Lear, ten aanzien van Regan en Goneril geheel ontgoocheld, begint zijn zwerftocht in nacht en storm.

Derde bedrijf: Gloucester, partij trekkende voor den Koning, knoopt verstandhouding aan met het fransche leger in Dover, waar hij, ten koste zijner eigen vrijheid, den koning in veiligheid doet brengen. Ook hij wordt ontgoocheld ten aanzien zijner zonen.

Vierde Bedrijf: Ontkiemende oneenigheid tusschen de twee misdadige zusters Hereenigd daarentegen zijn Lear en Cordelia, Gloucester en Edgar.
Vijfde Bedrijf. Vruchteloos overwinning van het engelsche leger. D

eene zuster doodt door vergif de andere, daarna zichzelf. Cordelia sterft, ook Lear, nadat hij door Alban, die nooit medeplichtig was, in zijn rijk is hersteld.

DE SAMENSTELLING.

Men kan er nauwelijks van spreken. Er is hier kompositie noch drama. Het is louter een gedramatiseerd verhaal. Er wordt geen enkele knoop gelegd. Men is geen oogenblik in de minste spanning, en voorziet van den aanvang al wat volgt, althans in de hoofdlijnen. Eenheid van onderwerp ontbreekt. Ongeveer wedervaart hetzelfde aan Lear en aan Gloucester. Beiden hebben te boeten voor een lichtgeloovigheid die hun de aanspraak op ons medelijden ontnemt en voor een ongegrond en daarom schuldig wantrouwen, dat al hun leed in het licht plaatst van een welverdiende straf. Achtereenvolgens wordt medegedeeld dat Lear en Gloucester zich vergissen (Eerste Bedrijf), dat Lear voor de helft zijne vergissing inziet (Tweede Bedrijf), dat Gloucester zijne geheele vergissing inziet (Derde Bedrijf), dat Lear voor de andere helft zijne vergissing inziet (Vierde Bedrijf), dat de nadeelige gevolgen, die de vergissing van Lear en Gloucester voor het koninkrijk des eersten moet dragen, door Lear's trouwen dienaar en Gloucester's nitnemenden zoon kunnen worden hersteld. Met zulke elementen maakt zelfs een Schakespeare geen drama. Men zou dit verhaal kunnen noemen: *a tragedy of errors*, en het woord *tragedy* wordt hier alleen gebruikt, omdat *comedy* nog veel minder gepast zou zijn.

Voor wien kunnen wij hier de rechte belangstelling koesteren? Lear is al spoedig wat men gewoon is krankzinnig te noemen. In ruimeren zin is hij het reeds van den aanvang. Wordt men zoo oud als hij, om onvoorwaardelijk geloof te slaan aan de overdreven taal van Goneril en Regan, of om niet de louterheid te onderkennen van de liefde van Cordelia? Gloucester is niet minder kortzichtig dan Lear. Hoe kan een vader zoo gesteld zijn op de liefde zijner kinderen en tevens zoo volslagen vreemdeling in het gemoed en den aard zijner kinderen? Wanneer Lear een Cordelia, Gloucester een Edgar kan miskennen, zijn zij in hun domheid even onbelangrijk als iemand, die zich voor een echt kunstwerk dat hij bezit een namaaksel in de handen laat spelen. Goneril en Regan, reeds louter weerzin wekkende door hare nooit geëvenaarde onmenscheijkheid, — Cordelia zegt ergens terecht: als de hond van mijn vijand mij gebeten had, zou ik voor hem in zulk een nacht niet de deur hebben gesloten, — verbeuren het laatste recht op elke poging onzerzijds om haar gedrag voor het minst begrijpelijk te maken door hare overspelige liefde voor dien ellendigen Edmond, door hare voor niets terugdeinzende onderlinge afgunst. Gloucester, Kent, Edgar en Cordelia maken door hunne persoonlijke eigenschappen al onze belangstelling gaande, maar die belangstelling wordt niet bevredigd door het weinige, dat wij van hen lezen.

Aangezien hier dus geen dramatische handeling of ontwikkeling is, onttrekt zich de volgorde van bedrijven en tooneelen aan alle kritiek. Deze kritiek mag toch geen anderen maatstaf gebruiken dan de vraag, of elk bedrijf en elk tooneel ons verder brengen. Maar die vraag onderstelt, dat wij beseffen tot een zeker einddoel te moeten komen; een doel, dat wij wel niet nauwkeurig kennen, maar toch in het algemeen vermoeden, hopen of vreezen.

Zulk een doel is hier niet, want aan het einde van het eerste tooneel van het eerste bedrijf weten wij nagenoeg evenveel als wanneer wij gekomen zijn aan het slot van het geheele treurspel.

Aan het einde van het eerste tooneel kenan wij Lear in zijn harts-tochtelijkheid, zijne overhaasting, zijne egoïstische voorliefde voor Cordelia; weten wij, dat hem van de zijde van Goneril en Regan niets dan teleurstelling wacht; dat hij tot dusver reden had, aan Alban de voorkeur te geven boven Cornwallis; dat Kent zijn Koning vereert als een patroon, liefheeft als zijn vader en onbewimpeld de zijde kiest van de verongelijkte dochter. Nemen wij het tweede tooneel er bij, dan is, al ware het alleen krachtens den eisch van het parallelisme, ook de geschiedenis van Gloucester en zijn beide zonen ons bekend.

Afgescheiden hiervan, zijn er fouten in de samenstelling. In het allereerste begin vernemen wij reeds, dat er een volkomen gelijkmatige verdeling van het rijk tusschen Alban en Cornwallis heeft plaats gehad, en dat bestaan en aard van die verdeling reeds bekend zijn aan Gloucester en aan Kent. Maar eenige oogenblikken later wordt door Lear als zijn meest geheim besluit aan zijne kinderen medegedeeld, dat hij een verdeling wil maken; dat het een drieledige verdeling zal zijn, en dat die verdeling niet gelijkmatig zal wezen, veeleer evenredig aan de mate waarin elk der drie dochters hare natuurlijke gevoelens zal openbaren.

Als Gloucester Edmond voor het eerst ontmoet (1^e Bedr. 2^e toon.) meldt hij Edmond, dat de Koning van Frankrijk „woedend” is heengegaan. In het vorige was niets daarvan gebleken. Er was ook geen reden tot eenige woede. Toen hij kwam, om naar Cordelia's hand te dingen, kon hij niet vermoeden, dat een zeker deel van haar vaders koninkrijk voor haar bestemd was. Wel moest hij vernemen, dat zij nu ook in het geheel geen huwelijksgift zou ontvangen. Maar toen hij het vernam, had hij gezegd: is het anders niet? Haar persoon is haar huwelijksgift: »lieve Cordelia, gij zijt te rijker door uwe armoede.”

Na Edgar verdacht te hebben gemaakt bij Gloucester, belooft Edmond, zijn vader in staat te zullen stellen, een gesprek te beluisteren, dat hem omtrent Edgars ware gezindheid volkomen zal inlichten. Van de vervulling dezer belofte komt niets. Gloucester dringt geen oogenblik op de vervulling van die belofte aan. Hij verstoot zijn zoon op twee gronden: op grond van een brief, waarvan hij moet vragen of het handschrift dat is van zijn zoon, en op Edmonds zeggen, dat Edgar hem tot het plegen van vadermoord heeft willen verleiden (2^e Bedr. 1^e toon.) Men moet oordeelen, dat Gloucester niets liever wenscht, dan Edgar te houden voor hetgeen Edmond hem wil doen schijnen te zijn. Edgar zelf is niet minder welwillend. Hij heeft van Edmond ver-

nomen, dat zijn vader hem verdenkt, en hij doet niets hoegenaamd, om dien vader zelf te spreken, zelf te hooren.

Alban is evenzeer van goeden wille. Hij hoort (1^e Bedr. 4^e toon.) de verwenschingen die Lear tegen zijn dochter uitbraakt, maar is zoo goed van te zwijgen en zich op den achtergrond te houden tot het tweede tooneel van het 4de Bedrijf. Haar vader heeft haar vervloekt tot in de vrucht van haren schoot Alban zegt, dat hij er niets van begrijpt, doet ook geen onderzoek naar de oorzaak van 's Konings toorn, en laat zich afschepen met de weinige woorden van Goneril, die hem zegt, dat hij zich maar geen moeite moet geven de oorzaak op te sporen. Inmiddels gebeurt er niets nieuws, en daarop overlaadt hij haar zelf in het 4^e Bedrijf met de akeligste verwijten. Waarom hij inmiddels geen hand heeft uitgestoken, om te helpen verhinderen, dat de vorst, die hem altijd had voorgetrokken, op zulk een wijze werd behandeld, wordt niet verklaard, en had toch te meer verklaring noodig nu, na het tweede tooneel van het 4^e Bedrijf, Alban volstrekt niet blijkt een zwak man te zijn. Waarom heeft hij dan, zoo als hij (1, 4 aan het slot) zelf zegt, de gebeurtenissen willen afwachten?

Wat Cornwallis en Regan bij Gloucester komen doen, wordt (2, 1) niet aanstonds verklaard. Cornwallis beseft, dat hun komst verklaring noodig heeft. Regan geeft nu de volgende opheldering: Er hebben gebeurtenissen plaats van eenig belang, waarbij uw raad ons noodig is. Tusschen onzen vader en onze zuster zijn geschillen gerezen van dien aard, dat wij de brieven, die ons dat melden, liever niet uit ons eigen paleis beantwoorden; de boden van vader en zuster wachten dus hier. Dat uw hart ruimte hebbe voor troost en schenk de zaak, die uw troost noodig heeft, uw onmisbaren raad.

Dit is geen toelichting. Wij moeten aannemen, ofschoon het niet met zoo vele woorden wordt gezegd, (zie 2, 4,) dat Goneril Regan *rendez-vous* heeft gegeven bij Gloucester en Regan blijde was in hare afwezigheid een voorwendsel te vinden, om haar vader niet terstond bij zich te ontvangen, zoodra hij Goneril zou hebben verlaten.

Het bezoek van Cornwallis en Regan bij Gloucester schijnt vooral te moeten dienen, om het aanstonds volgend tooneel tusschen Oswald en Kent mogelijk te maken, en, als uitvloeisel daarvan, Kent te laten boeien.

Lear, — dien wij (1, 5) in of bij het kasteel van Goneril hebben verlaten; die òf aldaar de terugkomst moest afwachten van Kent, door hem naar Regan gezonden, òf, gelijk hij het 1, 5 te kennen geeft, zelf tot Regan zou ijlen, wanneer zijn bode niet snel genoeg ging, — Lear is (2, 4) vóór het kasteel van Gloucester. Het was toch niet, om daarheen te gaan, dat hij (1, 5) de paarden had laten inspannen? En waarom niet met een enkel woord aan Kent gezegd, waar deze hem het antwoord moest brengen. Wat deed den dichter Lear naar Gloucester reizen? Enkel de wensch, om Lear Kent te doen aanschouwen in boeien bij Gloucesters kasteel? Kent is zoo weinig door Lear naar het kasteel van Gloucester bescheiden, dat hij zelf aan Lear mededeelt (2, 4), er op uitdrukkelijk bevel van Cornwallis en Regan te zijn heengegaan.

De gewapende tusschenkomst van Frankrijk in de engelsche zaken is uiterst zwak gemotiveerd (3, 1). Kent zegt een ongenoemde, dat er een leger komt naar het koninkrijk van Engeland dat in verwarring is. Maar van die verwarring is nog niets gebleken. Al weet Kent reeds nu, dat er oneenigheid is tusschen Alban en Cornwallis, hij voegt er zelf bij, dat die oneenigheid nog niet is uitbroken. Ook stelt Kent het niet zoo voor, als of Frankrijk alleen tusschenbeide kwam om de orde te herstellen. Frankrijk, maakt eer van „de onachtzaamheid” der regenten gebruik, om in de beste engelsche havens voet aan wal te zetten. Kent treedt in verstandhouding met den vijand, en het kan moeilijk geschieden met een ander doel dan om Alban en Cornwallis te doen ontroonen.

Kent was uit zijne boeien bevrijd, zoodra de samenkomst van Lear met Cornwallis en Regan was begonnen; dus tijdig genoeg om den Koning te hebben kunnen begeleiden, toen hij het kasteel van Gloucester verliet, en als een krankzinnige ging rondzwerven. Waarom heeft hij zijn meester niet vergezeld? Thans is hij verplicht den Koning op te zoeken.

Van Gloucester, in gesprek met Edmond, vernemen wij, dat het engel che leger geland was, om de belediging te wreken, die men den Koning heeft aangedaan. Maar die belediging is eerst aan het slot van het tweede Bedrijf voltooid, en sedert heeft niets plaats gehad dan het zwerven van Lear, dat niet den indruk maakt van reeds lang te hebben geduurd. De tijd, verlopen tusschen het tweede en het derde Bedrijf; — een tijd, waarin zooveel moet gebeuren: bericht van Frankrijk; uitrusting van leger en vloot, landing in Engeland, — moeten wij ons dus voorstellen als tamelijk lang.

De twist tusschen Goneril en Regan is niets dan een *hors d'oeuvre*. Zij draagt tot de ontkenning niet bij, want de overwinning blijft toch aan het engelsche leger. Zij dient alleen, om voor deze twee personen een levenseind te vinden eer het stuk ten einde is. Indien de liefdesbetrekking tusschen Goneril en Alban nog slechts strekte om Alban aan zijn werkeloosheid te ontrukken.

Ook het slot is weinig bevreemdend. De meesten sterven, gelijk het behoort, maar zonder voldoende reden.

HET KARAKTER VAN LEAR.

Vrij van alle zorgen wil hij langzaam wandelen naar het graf. Hij heeft behoefte aan een rustigen ouden dag en wil daarom zijn rijk onder zijne drie dochters verdeelen. Zoo zegt hij althans, maar is het volkomen ernstig gemeend? Want daar hij reeds de kaart van het land heeft gevraagd, en hetgeen elke dochter zal ontvangen zoo wil afbakenen, dat verder alle twist tusschen zijne kinderen onmogelijk zij, heeft hij, zou men zeggen, niets anders te doen dan aanstonds tot de verdeling over te gaan. Dit doet hij niet. Eerst wil hij weten wie van zijne dochters hem de grootste liefde toedraagt, en de grootste liefde het rijkst beloo-

nen. Waarschijnlijk is dus die geheele verdeling slechts een kunstgreep. Te weten, wie hem het meest bemint, daarom is het hem te doen. Men mag aannemen, dat zijn hart het innigst hangt aan Cordelia, maar dat hij sedert eenigen tijd, bijvoorbeeld sedert hare verloving, aanleiding heeft gehad om in twijfel te trekken, of zijn liefde voor haar wel volkomen werd beantwoord. Hij heeft behoefte het uit haar eigen mond te vernemen, dat zij op het zeerst aan hem is gehecht. Onstuimig, indrukkelijk, ontbloot van alle menschenkennis, roept hij met zeker geweld de gelegenheid te voorschijn tot een verklaring, die aan zijne onzekerheid een einde zal maken. Dat die onzekerheid bestaan en hem gefolterd heeft, blijkt uit de anders onverklaarbare heftigheid, waarmede hij aanstonds de kalme en verstandige, maar geenszins koele taal van Cordelia bejegt. Hij heeft al de prikkelbaarheid van een vader op het oogenblik, dat zijne rede hem zegt: gij bekleedt niet langer, gij moogt niet langer de eerste plaats bekleeden in het hart van uw meest geliefd kind; zij behoort van nu aan een ander, terwijl op datzelfde oogenblik het gemoed nog niet los kan laten, zelfs niet kan deelen, wat het tot dusver alleen en geheel heeft bezeten. Lear is een volkomen egoïst, te ongeheelijker omdat zijn egoïsme den vorm aanneemt van een uitsluitende liefde. Niet het geluk zijner dochter gaat hem het meest aan het hart, maar het besef, dat hij voor haar bovenaan staat in hare genegenheid. Dat is onmisbaar voor zijn geluk, en daaraan denkt hij alleen. Zijn zelfzucht doet hem alle kieschheid jegens Cordelia verloochenen. Waarom haar genoopt te zeggen, met zoovele woorden te zeggen, wat hij toch zelf wist of behoorde te weten? Waarom haar de voor beiden pijnlijke bekentenis niet gespaard, in stede van haar te plaatsen voor het dilemma van of onoprecht te zijn of haar vader te wonden? Er is geen ander antwoord dan altijd zijn zelfzucht. Hij zal wel een voorgevoel hebben gehad van hetgeen wij zien, dat werkelijk gebeurt; wel van te voren hebben geweten, hoezeer het oogenblik, dat hij zelf doet aanbreken, aan al zijn zelfbegoocheling een einde kan maken, en hemzelf nameloos ongelukkig. Maar hij klampt zich aan een stroohalm vast. Het ware mogelijk, dat hij zich niet bedroog in hetgeen hij zoo vurig wenscht. Indien, als bij mirakel, Cordelia eens juist zeide wat hij boven alles wenscht te hooren, misschien in zijn verbeelding reeds dikwerf uit haar mond had gehoord!

Terwijl hij, om haar te vragen naar hare gezindheid, Goncrlil aanspreekt met »onze oudste dochter», Regan met »onze zeer waarde Regan», spreekt hij Cordelia aan met »onze vreugde, onze jongste, niet de minst beminde», terwijl hij er met kwalijk verholten spijtgevoel bijvoegt: »gij, wier liefde Bourgondië met zijn melk, Frankrijk met zijn wijngaarden trachten te winnen»; ja, haar begeerigheid een lokaas voorhoudt door haar nog eens opzettelijk eraan te herinneren, dat zij woorden kan spreken, die haar het grootste aandeel in haar vaders bezit doen verwerven.

Wat het juist is, dat hem zoo diep grieft in haar antwoord, werpt nieuw licht op den aard zijner liefde. Cordelia geeft te kennen, dat zij hem bemint, gelijk het een kind betaamt. Dat is hem niet genoeg, en toch, wat kan hij meer verlangen? Maar eens *grijsaarts* liefde verlangt

meer. Het is juist dat *senile* in zijn liefde, dat hem zooveel eischend, straks zoo toornig maakt. Wanneer Lear een twintig jaren jonger ware, zou de aard zijner gehechtheid zielkundig veel minder goed zijn te verklaren. Op elken leeftijd kan liefde uitsluitend zijn en daardoor zelfzuchtig. Maar *senile* liefde is het altijd. Het voelen naderen van het oogeblik, waarop alles in deze wereld zal moeten worden verlaten en losgelaten, leidt van zelf tot een ziekelijk gehecht, verknocht, verslaafd zijn aan den persoon, in wien men de geheele wereld laat opgaan.

Ongelukkig treft Cordelia juist de wonde plek, en juist omdat zij de taal van het gezond verstand spreekt, »Waarom hebben mijne zusters echtgenooten, wanneer zij zeggen, dat zij alleen u beminnen?» Alsof Lear niet wist, dat Cordelia's huwelijk hare betrekking tot hem veranderen moest; alsof dat niet de woitel ware van zijn prikkelbaarheid! Hoe komt met dat gezond verstand, die eenvoudige beschrijving van de werkelijkheid: »Men huwt niet om uitsluitend zijn vader te beminnen», het dwepende in botsing van zijn liefde, die ten aanzien van Cordelia spreekt: alles of niets!

Het is een hoofdstuk uit de pathologie der liefde, dat wij in *King Lear* voor ons hebben; hetgeen ons doet begrijpen èn dat het stuk *als tragedie* ons telkens onbevredigd laat èn dat het niettemin altijd weder onze diepe belangstelling wekt. King Lear is de beschrijving van een ziekteverschijnsel, of wil men: een niet ongewone vorm van vaderlijke liefde in een grijsaard.

Niet alles? Dan niets. Hij rukt haar uit zijn eigen hart. Zij zal een vreemde voor hem zijn, een menscheneter hem even na als zij. Kent wil tusschenbeide treden. »Zwijg; ik beminde haar boven allen», en tot Cordelia: »van hier, vlied uit mijne oogen; rust is voor mij alleen in het graf»

Dit laatste moet wel in het oog worden gehouden bij de kenschetsing van de betrekking van Lear tot zijne twee andere dochters. Voorzeker, hij wil bij Goneril en Regan wonen; haar gedrag vernedert hem diep, toont hem duidelijk de dwaasheid die hij heeft begaan, maar de ervaring, die hij door Goneril en Regan opdoet, zou op zichzelf niet in staat zijn geweest hem tot verstandsverbijstering te leiden. Eer hij die ervaring opdoet, is het leven reeds voor hem ten einde. Rust bij Cordelia of rust in het graf, dat was voor hem het eenige dilemma. Maar nu is het helaas! geen dilemma meer. »De pijn is aan den boog ontvloten», zegt hij tot Kent, en niemand kan dien pijn nu meer stuiten in zijn vaart

De verklaring van de stemming van Lear ligt daarin, dat Cordelia, — en wie zal er haar een verwijt van maken? — inderdaad ten aanzien van haar vader veranderd is, sedert zij den man heeft leeren kennen, wiens vrouw zij hoopt te worden: den koning van Frankrijk. Zoo Lear het recht had alleen te letten op hetgeen zij tot dusver voor hem was geweest; zoo het niet zijn plicht ware, rekening te houden met de omwenteling, die ontwakende huwelijksliefde in het gemoedsleven eener dochter bewerkt, hij zou ons niet onredelijk schijnen. Zoolang de vrouw in Cor-

delia niet lief had, had de dochter lief gehad op een wijze, die den ouden Lear kon doen gelooven, dat hij haar God was, haar één en haar al. Tegenover Bourgondië noemt hij haar »dat kleine hypokriete schepsel'' Dat woord hypokriet, dat wel allerminst kan slaan op hetgeen zij zoo even tot haar vader had gezegd, heeft geen zin, tenzij wij er in lezen: Vroeger heeft zij mij doen gelooven dat zij alleen mij beminde, thans zie ik, dat dit huichelen was. Ook uit hetgeen de Koning van Frankrijk Lear herinnert, blijkt het. »Gij hebt haar vroeger genoemd het kostelijkst juweel, de eigenlijke stof van uw verheerlijking, den balsem van uw ouderdom, de dierbaarste uwer dochters. Dat alles was Cordelia dus voor haar vader geweest. De oude man kan zich een wereld niet laten welgevallen, waarin dit eens onvermijdelijk anders moest worden. Het ware dan maar beter, zegt hij, dat zij nooit geboren ware! En tot den franschen Koning: gij bezit haar; welaan, laat zij de uwe zijn; zulk een dochter behoort ons niet meer toe; nooit wil ik haar aangezicht wederzien.

Men zou bijna zeggen, dat hij twist zoekt met Goneril en Regan. In het kasteel der eerste toont hij kinderachtig ongeduld. Hij wil geen sekonde wachten op zijn middagmaal. Iedereen, zegt hij, schijnt in dit huis te slapen. Nog herneemt hij zich; hij wil nog niet gelooven, dat men opzettelijk hem veronachtzaamt; hij is misschien overgevoelig. Een oogenblik later is hij Kent dankbaar, die Gonerils intendant, Oswald, een schop heeft gegeven; hij stopt er hem een fooi voor in de handen. Als Goneril hem gezegd heeft, dat hij zijn gevolg moet verminderen, gevoelt hij zich natuurlijk op het zeerst gekrenkt, maar haar vergriep wordt terstond gebruikt, om op dat van Cordelia een gunstiger licht te doen vallen. Ja, de vergelijking tusschen Goneril en Cordelia is het keerpunt in zijne stemming jegens de laatste. Bij de smart, die hij van de houding van Cordelia heeft ondervonden, — en hier (1, 4) vernemen wij, dat die smart als een foltertuing al de deelen van zijn wesen heeft verplaatst, alle liefde uit zijn gemoed heeft verdreven om het met louter bitterheid te vervullen, — bij die smart zal zich van nu aan de smart voegen van het besef, dat hij zijne Cordelia heeft verongelijkt. Dit mag geen oogenblik uit het oog worden verloren, opdat wij de verstandsverbijstering van Lear niet wijten aan de behandeling die hij van Goneril en Regan ondervindt, maar aan hare diepste, eigenlijke oorzaak: de teleurstelling die Cordelia hem heeft bereid en de beschuldigingen, die hij met meer of minder helder bewustzijn, tegen zichzelf moet richten wegens zijn onvergeeflijke onbillijkheid jegens Cordelia. Al wat niet onmiddellijk de betrekking raakt tusschen haar en hem, is bijkomstig. In die betrekking ligt de bron van 's Konings lijden. Had hij Cordelia kunnen blijven bezitten, zoo als zijn ziel het verlangde, nooit zou hij zich de ondankbaarheid der beide andere dochters zoo sterk hebben aangetrokken. In de verwenschingen, tegen Goneril gericht, mengt zich een bitterheid die Cordelia geldt. Tegenover Goneril schaamt hij zich, dat zijn mannelijke natuur zich niet beter kan houden, en hij zegt haar dit, maar zou het nooit tot Cordelia hebben gezegd, evenmin als hij zich na de verwijdering van Cordelia

getroost heeft met de gedachte, dat hij nog andere kinderen had. Thans heet het evenwel, zoodra hij zijne liefelijke taal over Goneril heeft uitgestort; ik heb nog een andere dochter. Wat hij in Cordelia heeft verloren, is niet te herstellen, wat Goneril hem in zijn oog heeft ontnomen, is te hernemen: „gij zult wel zien, dat ik weer het personage worden kan waarvan ik afstand heb gedaan; gij zult het zien; ik sta er u voor in.” Nadat Regan zijn dienaar Kent in boeien heeft geslagen, kan hij niet gelooven, dat zij het heeft gedaan. Zij zou immers niet zoo zeer „den eerbied” hebben vergeten tegenover hem die eerbied verdient. Van teerder gevoel, dan eerbied spreekt hij niet. Ook zijne gevoeligheid over hare bejegening beschouwt hij als vrouwelijke zwakheid, *hysterica passio*, die hij gaarne ten onderbracht. Bedwing u mijn hart! roept hij uit. Cordelia is altijd tegenwoordig in zijn geest. Regan raadt hem aan tot Goneril te keeren. Tot Goneril? antwoordt hij. Ik zou even gaarne den Koning van Frankrijk te voet vallen en hem een pensioen vragen om van te leven. Het bewijst, dat deze mogelijkheid niet zoover van hem ligt. Neen, hoe zwaar deze dochters hem grieven, hier is geen algeheele en plotselinge ontwrichting van zijn wezen. Ik zal u niet verder lastig vallen, zegt hij tot Goneril. Ik wil u niet beknorren; de schaamte zal u overvallen, wanneer het u goeddunkt; ik zal haar niet inroepen; ik zal uw gedrag niet vertellen aan den oppersten Rechter. Neem den tijd om u te verbeteren; ik zal geduld weten te oefenen; ik kan zoolang bij Regan blijven. Nog eens: zoo zou Lear nooit tot Cordelia hebben gesproken. Hij is zoo weinig van zelf in opstand tegen zijne dochters Regan en Goneril, dat hij (2, 4, aan het slot,) de Goden bidt hem te bewaren voor een domme zachtmoedigheid, bidt om een edelen toorn. Hij voelt de tranen opkomen, in plaats van de drift, maar hij wil niet weenen; wil niet, dat tranen zijne wangen bezoedelen. Hij wil zulk een wraak nemen, dat...; zulke dingen doen die.. Verder komt hij niet. Hij weet zelf nog niet wat hij doen zal, maar het zal verschrikkelijk wezen. Spreekt zoo een natuurlijk en krachtig gevoel? Vooral dat slot van 2, 4 is niet te begrijpen, tenzij men aanneemt, dat hetgeen Lear van Regan en Goneril ondervindt slechts in zoover beteekenis voor hem heeft als het de wond openrijt, die de scheiding van Cordelia hem heeft geslagen. Bij de diepte van dat leed is het eenzaam zwerfen op de heide onder het loeien van den storm misschien hem meer welkom dan een rustig leven onder het dak van die twee vulgaire personen, met wie hij twist krijgt over een vertraagd middageten of een al te talrijke bediening. Hij bemerkt dien storm nauwlijks (3, 4); een veel heviger storm woedt in zijn binnenste. Of indien hij den storm bemerkt, zoo acht hij dat dit noodweer hem verhindert zich te verdiepen in zijn smart en daardoor den weg in te slaan, die tot waanzin moet leiden.

Want tot eigenlijken waanzin komt het bij Lear niet altoos. Men zou ten zijnen aanzien willen spreken van de dronkenschap der smart, gelijk men spreekt van de dronkenschap der vreugde. Vol van de smart spreekt hij de waarheid, namelijk hetgeen hij van leven en menschheid waarsichtig denkt. Die naakte Edgar hij is eigenlijk de onvervalschte mensch.

Snijdend is zijn sarkasme tegenover Gloucester, als deze met dan ook inderdaad onder deze omstandigheden onverdragelijke bedaarheid hem zijn hulp komt aanbieden. Gloucester acht zich niet geroepen in alles aan Regan en Goneril te gehoorzamen, neen, niet in alles. Wel hebben zij hem gelast de deur te grendelen; den Koning aan den nacht ten prooi te laten, maar in weerwil daarvan heeft hij, Gloucester, dan toch besloten, er alles aan te wagen, Lear op te zoeken, hem te brengen waar vuur en voedsel is. Dat heeft hij besloten. Het is het gevolg van een redeneering. Gehoorzaamheid en mededoogen heeft hij tegenover elkander in de weegschaal gelegd. Lear antwoordt: dat is wel aardig; ik wil mij met dien wijsgeer een weinig onderhouden. Wel, wijsgeer, waar komt het onweder vandaan? Kom hier, geleerde Thebaan, edele Athener, laten wij een weinig keuvelen. Gelijk hier de wijsbegeerte treft straks zijn sarkasme de rechtspleging, de theologie, de zoogenaamde fatsoenlijke samenleving. »Wij schreien als wij ter wereld komen omdat wij den grooten schouwburg der menschelijke dwaasheid zijn binnengegaan.» Zoo veel bitterheid getuigt van het bitterst zielelijden. Als Cordelia zich over hem heen buigt en hij half ontwaakt, is zijn eerste woord: Waarom mij aan het graf ontruikt; ik ben gekluisterd aan een vurig rad; mijn tranen branden als gesmolten lood. Geen twijfel of zelfverwijt heeft daarin zijn aandeel: ik weet, zegt hij tot Cordelia, dat gij mij niet lief hebt en gij hebt daartoe eenige reden. Geen enkele reden, geen enkele, snikt Cordelia, maar het troost hem niet. Hij brengt het niet verder dan tot dit weemoedige: Gij moet geduld met mij hebben; vergeet en vergeef; ik ben een oud en zwak man (4, 7).

De gevangenis, waartoe Edmond hen veroordeelt, brengt Lear nader tot Cordelia. Thans mag hij haar weer alleen bezirten. Lear is weer gelukkig. Kom, Cordelia, samen in de gevangenis, wij zullen er samen zingen als vogelen in de kooi; als gij mij om mijn zegen zult vragen, zal ik nederknielen en u vergeving vragen; zoo zullen wij leven; wij zullen bidden, wij zullen zingen, wij zullen elkander sprookjes vertellen... Heb ik u weergevonden? Hij die ons zal willen scheiden, zal uit den hemel een brandhout moeten nemen om ons uit elkander te drijven.

De scheiding komt op eene andere wijs, of neen, de hereeniging voor eeuwig, maar in den dood. Hij overleeft zijne Cordelia eenige oogenblikken van nameloos smart, lang genoeg om het vlijmend contrast te gevoelen dat een hond en een rot leven hebben en geen leven heeft wat voor ons edelst en dierbaarst is op aarde.

In deze teekening van Lear vinden wij den geheelen Shakespeare weder. De geschiedenis heeft hij van elders overgenomen en er zich weinig over bekommerd of er een treurspel van kon worden. Al wat Lear in dat stuk tot het diep meelijdenswaardig toonbeeld maakt van zelfzuchtige vaderlijke liefde, is van Shakespeare's eigen vinding. Hij heeft dit aangrijpend onderwerp aangedurfd; en naar geene oplossing, geenerlei verzoening gezocht. Lear blijft de zelfzuchtige tot het einde toe: gelukkig in de gevangenis, wanneer Cordelia met hem is, en niet bevreedende, dat een vader de gevangenis zoeter kan zijn, wanneer hij, zelf daarin zuchtende, zijn kind gelukkig weet.

Er is geen noodzaak om in de ontwikkeling van de andere karakters te treden.

A. PIERSON.

TOONEELKRONIEK ¹⁾

1 Sept.—15 Dec. 85.

KONINKLIJKE VER. HET NEDERL. TOONEEL.

AFDEELING AMST....

Neen, neen, 't is waar ook, dat »Afdeeling *Amsterdam*» kan worden geschrap't. Er is nog maar ééne sints Mei 11. De Afdeeling Rotterdam is, ik breng het straks nog uitvoeriger in herinnering, weer als vroeger haar eigen weg opgegaan. Ik geloof, niet tot schade der Vereeniging zelve, ook om andere redenen dan de financieele. De beperking van haren arbeidskring tot Hoofdstad en Residentie stelt haar immers in staat aan hare oudste dochter al haar aandacht te wijden.

Ook deze intusschen leed in zich zelve verliezen. Zij zag haar oudste lid heengaan, haar steunpilaar in den aanvang, haar eerkroon tot aan het slot. Op waardige wijze had zij haar uitgeleide gedaan bij het afscheid nemen, hetwelk intusschen geen verbreking van banden ten gevolge zou hebben. Doch wij weten het allen, helaas! dat de eerebetrekking van adviseerend lid van het gezelschap, door den Raad van Beheer der vertrekkende Mevr. Kleine zoo kiesch aangeboden, door haar slechts kort, zeer kort kon worden bekleed.

Maar al ware dit niet zoo geweest, er moest niettemin worden omgezien naar een plaatsvervangster voor haar, alsmede voor Mej. Josephine de Groot, die, om reden van gezondheid, zich ten 2^{den} male aan het tooneelleven ging onttrekken - laat ons hopen ook thans, evenmin als de eerste keer, voor goed. Doch waar de twee actrices te vinden? Waar, vooral haar, die Mevr. Kleine kon ver-

1) Deze tooneelkroniek is een proeve, een proeve, waardoor getracht wordt te gemoet te komen aan het verlangen, der Redactie van verschillende zijden geopenbaard, dat in dit Tijdschrift weer een plaats zou worden gegund aan de geschiedenis van het Hedendaagsch Tooneel.

't Is bovendien vooral dáárom een *proeve*, wijl het nu blijken moet of hetgeen in de geringe, beschikbare ruimte kan worden vermeld, de moeite der kennismaking loont. De schr. heeft getracht, zooveel hij vermocht, in deze kroniek al de gegevens op te nemen, welke later voor den beoefenaar onzer tooneelhistorie van belang konden zijn. Vandaar ook de *Bijlagen*. Voor medewerking en steun houdt hij zich inmiddels evenzeer aanbevolen als voor blijken van goed- of afkeuring, voor op- en aanmerkingen.

vangen; laat ik liever zeggen *opvolgen*. Moeilijk probleem, door den Raad van Beheer opgelost door het engagement van Mevr. Frenkel-Bouwmeester, de betrekkelijk nog jeugdige actrice, die in den laatsten tijd zich zoo ernstig beijverd had, om de uiterlijke gebreken van spraak en houding en manieren te boven te komen, om zelf aan haar groote natuurlijke gaven alle recht te laten wedervaren — door ze te cultiveeren.

Of intusschen deze oplossing er eene is? — Niemand, die zal kunnen staande houden, dat Mevr. Frenkel op 32-jarigen leeftijd de *mères nobles* zou kunnen spelen, waarin de meer dan 30 jaren oudere Mevr. Kleine, in het laatste decennium vooral, zooveel triumfen behaalde. Niemand, die beide, ook in temperament zoo verschillende, actrices, vooralsnog op éene lijn zou willen stellen. Indien eenig lid van het gezelschap den mantel van de afgestorvene op de schouders kon hangen, 't zou Mevrouw de Vries wezen. Haar optreden als *Clotilde d'Evry* in de Familie Benoiton wijst dien weg reeds uit; daar Mevr. Kleine-Gartman die rol nog in '76 vervulde. En de omtrek van Mevr. Frenkel's emplooi beslaat dan dit van Mej. de Groot, aan de ééne zijde begrensd door dat van Mevr. de Vries, aan den anderen kant door dat van Mej. van Biene. Men ziet het aaustonds, wanneer men zich berinnert, dat zij in het afgelopen trimester optrad als *Marguerite Gautier*, *Gier-Wally*, *Lea Henderson* (Dan. Rochat) en *Marie Tudor*. Opmerkelijk is daarbij wel, dat juist in eene comedierol als *Léa Henderson*, die met haar dramatisch temperament het minst schijnt overeen te komen, zij het meest algemeen geroemd werd.

Nu ik over de artisten van dit gezelschap spreek, moet ik meteen nog twee gebeurtenissen herdenken. De eene droevig. Het verlies van den heer Tourniaire en vooral de jammerlijke aanleiding er toe. Er ligt iets akelig weemoedigs in die zinsverbijstering bij een jong kunstenaar, die in zijne rollen de meest opgewekte aller menschen scheen, en van wien thans bleek dat hij al lang neerslachtig en mismoedig was! Men berinnert zich, om hem te hebben gelachen, terwijl hij zelf misschien treurde! Waarover? — Wie zal dien sluier willen oplichten? — Zij het leven van den tooneelkunstenaar, evenals hij zelf, nog zoo zeer publiek domein, er zijn grenzen, waarbinnen de kiesche bescheidenheid zich terugtrekt. Slechts niet dáár, gelukkig, waar het geldt de zijnen, die hij niet meer steunen kan, de vriendelijke hand ter hulpe te bieden op den moeilijken levensweg. Dat heeft de Vereeniging en hare kunstenaars, dat heeft het Amsterdamsch en Haagsch publiek bewezen.

En acht dagen nadat het laatste was opgekomen, om zijn penningen te offeren voor den ongelukkigen kunstenaar, verscheen het ten schouwburg, om zijn hulde te brengen aan de gelukkiger kunstzuster. Den 23sten November, beter nog van den 23sten tot den 27sten, herdacht Mevr. Sophie de Vries den dag van haar eerste optreden op de planken, 25 jaar geleden. Indien mijn beperkte ruimte het mij niet verbood, hoe gaarne zou ik spreken over haar leven — haar behaalde triumfen, de hartelijke hulde haar gebracht, te Amsterdam, te Rotterdam en in den Haag;

over het gezellig samenzijn, waarbij zij na afloop van de feestvoorstelling te Amsterdam haar vrienden vereenigde. Thans moet ik mij er toe bepalen, in een noot naar enkele geschriften te verwijzen, waarin veel van dit alles in den breedte te vinden is. ¹⁾

Gaan wij nu de werkzaamheden van deze Ver. na, dan moet allereerst met een enkel woord gewag worden gemaakt van eene poging, eigenlijk buiten haar om gedaan, om ook in de Hoofdstad eene reeks van abonnementsvoorstellingen te doen geven en in het bijzonder de Woensdag-avonden daartoe te bestemmen. En dit niet alleen, omdat hierover in enkele dagbladen vrij heftig gestreden is — men droomde al van eene geldaristocratische uitsluiting van den burgerman — maar vooral omdat de heer A. C. Wertheim, Voorzitter der Ver., zich hierdoor genoopt gevoelde te doen uitkomen, dat, tenzij het publiek haar door eene trouwe opkomst steunde, de Ver. uit bloed-, d. i. geldverlies, spoedig zou moeten verscheiden. ²⁾

Zijn mijne waarnemingen betrouwbaar, dan heeft het publiek dien steun werkelijk niet onthouden. Gelukkig, wijl — trots veel wat op het doen en laten dezer Vereeniging aan te merken bleek — zij niettemin veel heeft bijgedragen en bijdraagt om het beschaafde publiek voor den Nederl. Schouwburg te winnen. Maar ook terecht, want het répertoire bleek samengesteld naar het devies: »Elk wat wils» en de keuze van stukken evenals dier vertooning, was veelal gelukkig. Als zoogenaamd „Kussenstück” mocht eigenlijk alleen het Tooneelspel van Mevr. v. Hillern-Birch, *Gier-Wally*, beschouwd worden, een stuk, waarmee de schrijfster, naar het zeggen van een Duitsch criticus, een moord had begaan aan hare, door een ieder, behalve door haar zelve, geliefde novelle van dien naam. Maar toch, mochten al decorateur en machinist een al te groot aandeel hebben gehad aan het succes van dit stuk; mocht het vonnis, door den landgenoot der schrijfster over haar arbeid uitgesproken, door de strenge Rechtbank van het Schoone worden onderschreven, het was een stuk voor de kermismaand en bleef in elk geval ver boven het peil der melodrama's en der sensatie-stukken. Eenige overeenkomst ermede valt op te merken in Victor Hugo's spoedig verouderd drama, *Marie Tudor*, hetwelk blijkbaar slechts opnieuw werd opgevoerd ter wille van Mevr. Frenkel, die inderdaad gelegenheid vond in de 2e akte te schitteren. Desniettemin wekte de reprise van dit stuk geen zeer groote belangstelling; het werd spoedig »geschrapt.»

Zeer gelukkig daarentegen was de Ver. met het reeds genoemd tooneelspel van Sardoù, *Daniël Rochat*, waarin de heer Louis Bouwmeester, mede evenals in *Gier-Wally* met zijne zuster optrad. Beiden slaagden er in,

¹⁾ Zie artikelen in Amsterdammer (Dagblad) van 22 Nov. (de heer Justus van Maurik); in de Amsterdammer (Weekblad) van 22 Nov.; het Rotterd. Nieuwsblad 28 Nov. (de heer de Vos); De Portefeuille van 21 Nov. maar vooral het Vaderland van 26 Nov. met hoogstbelangwekkende opmerkingen van den heer A. C. Loffelt.

²⁾ Zie ook 't Verslag der Ver. 't Nederl. Tooneel over A°. '84—'85.

ook met behulp van de andere medespelers. dat stuk met zijne theologisch wijsgeerige strekking voor ons Hollandsch publiek in hooge mate aantrekkelijk te maken. Maar Sardou zou haar in deze drie maanden — behalve door zijn *Fernande*, hetwelk terecht herhaald werd om het keurig spel van Mevr. de Vries in de titelrol — nog aan een ander groot succes helpen. De *Familie Benoiton*, met welk stuk de Ver. in het seizoen '76 - '77 het eerst vasten voet kreeg in de Residentie, en waarvan indertijd de bezetting zeldzaam gelukkig was, 1) wist opnieuw het Haagsche, en, ditmaal ook, het Amsterdamsche publiek naar den Schouwburg te lokken. Zeker droeg ook thans de gelukkige vertolking daartoe zeer veel bij. Was het een genot Mevr. de Vries zoo fijn en keurig de rol van *Clotilde* te zien vertolken, men vond ook in het spel van de dames Sluyters, van Biene Welman en Lorjé, en in dat der heeren Morin, Spoor, de Boer, Clous, Schulze, Schwab en Meynadier zeer veel schoons te genieten. De heer Clous immers bewees in dit stuk, als in *Fernande*, opnieuw dat hij aanwint in kracht en losheid; de heeren de Boer, Schulze en Meynadier typeerden allergelukkigst; mej. Welman had weer eens gelegenheid te toonen, dat zij ook nog andere dan dienstbodenrollen weet te vervullen; terwijl eindelijk de jeugdige Marie Spoor als Fanfan door haar lief gezichtje en intelligent spel aller harten won. Als geheel droeg deze opvoering bovendien dat cachet van beschaving en vlugheid, welke de vertooningen der Fransche salonstukken bij dit gezelschap pleegt te kenmerken — als alien op dreef zijn en de voorbereiding deugdelijk was.

En het Duitsche en het oorspronkelijke répertoire? Het eerste werd, in de hoofdstad althans, alleen vertegenwoordigd door *die Grosse Glocke* van Oscar Blumenthal, een schrijver vol geest en vernuft met blijkbare tooneelkennis en tevens met een letterkundig geweten. Blumenthal herinnert zeer aan Fransche schrijvers, en — tenzij de dagteekening van beide werken mij logenstraffe, — waag ik de veronderstelling dat hij *Le monde où l'on s'ennuie* met groote aandacht gelezen

1) Ter vergelijking beide rolverdelingen naast elkander.

	1876		1885	
Champrosé	Hr. Morin		Hr. Morin	
Benoiton	" Albregt		" Spoor	
Formichel	" K. Vos		" J. de Boer	
Didier	" Moor		" Clous	
Prudent	" Bigot		" Schulze	
Théodule	Mej. Verwoert		" Meynadier	
Stephen	Hr. Ising		" Schwab	
Fanfan	Jongej. Sophie Spoor	Jongej.	Marie Spoor	
Clotilde	Mevr. Kleine	Mevr.	S. de Vries	
Martha	" Ellenberger.	Mej.	S. van Biene	
Jeanne	Mej. Ed. Kapper	"	Marie Lorjé	
Camille	" A. Fuchs	"	Welman	
Adolphine	Mevr. Albregt	Mevr.	Sluyters	

heeft. Maar noch dit, noch de in het oog loopende zwakheid van het laatste bedrijf, belette dat men deze proeve van een fijner Duitsch blijspel gaarne zag; en het gemis van v. Schöthan c.s. niet sterk gevoelde.

Den 28sten November had de eerste voorstelling plaats van »*Men zegt*» het nieuwe blijspel van den heer Justus van Maurik Jnr.

Ik heb na die 1e vertooning gesproken van een zeer gemengden indruk, dien dit nieuwe stuk van den schrijver van *Fijne Beschuiten* op mij gemaakt had.¹⁾ Sedert werd ik in staat gesteld het te lezen en natuurlijk het op nieuw te zien, terwijl het zelf in den lande werd rondgevoerd en alom toejuiching vond bij het publiek. Maar ook werd het van verschillende zijden getoetst en gewogen, en hier en daar, — door een enkelen beschouwer — zelfs geheel en al te licht bevonden. Er werden bezwaren geopperd tegen den opzet, vragen gesteld aangaande de ontwikkeling, gebreken ontdekt in den bouw en sterke aanmerkingen gemaakt op de ontkenning. Overweegt men al dit voor en tegen, en toetst men het werk zelf opnieuw, dan blijft ook ten slotte de indruk gemengd. Veel van de ingebrachte bedenkingen zijn zeker niet weg te cijferen, en van een volkomen geslaagd geheel zal men moeilijk kunnen spreken. Wat duidelijk blijkt, het is dat de schrijver getracht heeft het moeilijke vraagstuk: een blijspel te scheppen dat een grondgedachte in het licht stelt, op te lossen zonder, als voor *Fijne Beschuiten*, zijn toevlucht te nemen tot Deutsche voorbeelden, gelijk als die van von Moser en l'Arronge. Er is een zucht tot vermindering van het kluchtige merkbaar, een poging om een fijner blijspel in het leven te roepen naar Franschen trant. Dit blijkt o. a. uit het soiree-tooneel in het 3e bedrijf, uit de schets van den raisonneur, Mr. Kern, uit het gebruik maken van kleine hulpmiddelen, zoals van het briefje, hetwelk in zijne lotgevallen die der personen medesleept. De groote vraag rijst, of deze poging al dan niet geslaagd mag heeten. En mij dunkt dat daar noch een absoluut ja, noch een absoluut neen kan worden uitgesproken. Tegen het eerste pleiten de teekening van enkele personen, die onduidelijk, vaag of al te sterk aangezet blijken: ik wijs op van Doorn en echtgenoot, op de dames Gulthof en Plomper; voorts op de ongelijkheid in den dialoog die, soms geestig, maar hier banaal, ginds al te sterk gepeperd is. Maar daar tegenover vinden wij eene hoogst aantrekkelijke figuur als Auguste Raymond, wier echt natuurlijke eenvoud en oprechtheid sterk afsteken tegen de laagheid en het gehuichel van hare omgeving, zoodat de tooneelen, waarin zij optreedt, ware lichtpunten worden. En naast deze staat de schildering van de soiree musicale champêtre ten huize der Gulthofs, die, ofschoon een hors d'oeuvre, indruk maakt omdat zij in den grond waar is, en het diletantisme aan de kaak stelt, hetwelk op onze soireetriumpfen viert — dank zij der ijdelheid der optredenden en der mama's, dank zij der conventioneele, zoo genaamd hoffelijke, onoprechtheid der toehoorders. Die geheele soiree is een Vanity Fair, waar de een, dr. Bilus, te koop loopt met zijn quasi-

1) Zie de Portefeuille van 31 Oct. 11.

geleerdheid, van Speuren klap loopt op de uitspraken van een autoriteit. en mevrouw Gulthof: pronkt met hare dochters en haar gasten den beoemden dichter, en den vermaarden criticus. En al is het waar, dat dit tafereel onderdoet voor een gelijksoortig in de Groote Klok, en niet halen kan bij het bekende uit *Le monde où l'on s'ennuie*; men vergete niet dat de heer van Maurik zich daar bij begaf op een vroeger nooit door hem betreden gebied. In hoeverre dit een geweld plegen was aan zijn natuurlijk talent, hetwelk tot nu in de schildering van breedere komiek zijn grootste triumpfen behaalde, zal alleen de toekomst kunnen beslissen. In elk geval hebben wij den schrijver alreeds te danken voor zijn onvermoed voorwaartstreven en hem er voor erkentelijk te zijn, dat hij ons publiek wederom eens in staat stelde van zijn groote ingenomenheid te doen blijken met een oorspronkelijk Hollandsch stuk. Er moge in het succes van *Men zegt* blijken van vooringenomenheid zijn waar te nemen voor den algemeen geliefden schrijver, wie, die zich over zulk een verschijnsel beklagen zal? — Just daarin ligt eene aanmoediging voor onze oorspronkelijke auteurs, en eene aansporing voor de directies om onze nationale tooneelletterkunde de behulpzame hand te reiken. Behoudens uitzonderingen toont ons publiek zich gaarne bereid, terwille van echt Nederlandsche stukken en schrijvers, iets, zelfs veel, door de vingers te zien.

Kleiner van omvang en bescheidener in aanspraken, was het andere oorspronkelijke werk door de Ver opgevoerd, nl. *Valsche Veëren*, eene klucht in 2 bedrijven door den heer G. J. v. d. H o e v e. Diezelfde schrijver had in 1883 bij den heer v. Lier een stukje in gelijk genre doen vertoonen, en met deze klucht »*Een maaltijd met hindernissen*» eveneens succes behaald. Steeds in gezelschap van *Martha* een van O h n e t's vroegste stukken, werd het door de Ver, te Amsterdam in het zomertheater en daarna in den Haag, meer dan tien keeren voor het voetlicht gebracht. Van groote oorspronkelijkheid evenwel getuigde het noch in onderwerp, noch in de behandeling, daar een gebruikelijke verwarring er het hoofdmoment van uitmaakt. Een oude jichtige Papa heeft, evenals zijn zoon, een oogje laten vallen op het mooie nichtje, dat met haar moeder bij den ouden heer inwoont. Beiden, vader en zoon, maken een afspraak met het jonge meisje, hetwelk hen 's avonds in het prieel zal wachten. Wanneer de heeren evenwel verschijnen, vinden zij inplaats van de dochter, de moeder, die voor haar persoon niet ongeneigd is den ouden weduwnaar als plaatsvervanger aan te nemen voor haar overleden echtgenoot. Men begrijpt, hoe de zaken geschikt worden en dat in het eind jong bij jong en oud bij oud zich voegt, als in »*Patienten*» van J o h a n G r a m waar een gelijksoortig tooneel wordt aangetroffen. Maar ook, dat het succes van het stukje beslist was, toen de dames S t o e t z en L o r j é en de heeren M o r i n, I s i n g en S c h u l z e de vertolking op zich namen. Alleen de bizondere wijze reeds, waarop de laatste telkens weer »Pa» riep, deed het publiek schateren van lachen. En een klucht, waarbij men dit kan doen, beantwoordt aan het doel.

Over »*Martha*» van O h n e t behoef ik niet veel te zeggen. 't Was de vraag of het verstandig was, dezen vrij zwakken eersteling van den

schrijver van *Le Maître de Forges* ten tooneele te brengen, nadat dit stuk zijn naam alhier gevestigd had. Niet iedereen wist, dat het van zooveel vroeger dagteekende en dus zwakker mocht wezen. En als niet de dames de Vries, Stoetz, Rössing en Lorjé met de heeren Morin, Schulze, van Dommelen en Meynadier er zooveel zorg aan hadden besteed, 't zou zeker niet zoo wel ontvangen zijn als het dit nog werd.

SCHOUWBURGEN—VAN LIER.

Het Hollandsch gezelschap van den heer Van Lier is wel het talrijkst hetwelk er ten onzent bestaat. Het telt niet minder dan 11 dames en 22 heeren, ongerekend diegenen, welke nog als utilités voorkomen. Toen Mevr. Frenkel-Bouwmeester het verliet en daardoor een der beste krachten het ontviel, zocht en vond de heer v. Lier eene plaatsvervangster voor haar in mej. Jeanne de Groot, die in den laatsten tijd, vooral door haar optreden als *Dénise*, wederom veler aandacht op zich gevestigd had. En zoo deze al nog niet in staat mocht blijken de groote dramatische rollen over te nemen, de heer v. Lier rekende, en niet te vergeefs, op mevr. Ellenberger. Meer volkomen slaagde hij er in den heer Van Kuyk, die met zijne echtgenoot naar Antwerpen was vertrokken, te vervangen door den heer Moor, wiens verbintenis aan den Parkschouwborg door het faillissement der Directie vanzelf verbroken was; terwijl mej. Ev. Kapper die in den laatsten tijd deel had uitgemaakt van het gezelschap van het Alhambra te Brussel, directie Hendricx, de plaats kwam innemen van mevr. v. Kuyk. En ten laatste slaagde de heer v. Lier er in, zijn jongedames-personeel eene niet overbodige versterking te geven in mej. Roos, de veelbelovende leerling der Tooneelschool, wier engagement bij de heeren Bamberg en Charlier haar oetening en tooneelroutine geschonken had.

Werd ik geroepen de emplooiën van al die dames en heeren nauwkeurig te omschrijven, ik zou vrij verlegen zitten, vooral dewijl die emplooiën door de wijze van exploitatie van den heer v. Lier nog al eens door en in elkander loopen. Gaan wij dit systeem na, dan zouden we kunnen zeggen, dat de heer v. Lier dit omvangrijk personeel verdeelt in drie afdeelingen, die elk een paar kunstenaars van naam aan het hoofd hebben en voor het overige uit meer of minder verdienstelijke leden van den 2^{den} en natuurlijk ook 4^{den} rang bestaan.

Allereerst dan hebben wij die, welke ik SALON-AFDEELING zou kunnen noemen, daar zij voor de vertolking van het fijnere moderne tooneelspel bestemd is. Vooraan vinden wij er de twee pas genoemden, den heer Moor en Mej. de Groot, in het midden den heer Malherbe (jeune amoureux) met de dames Grader en Roos; naast deze voor de karakterrollen de heeren Vos, v. Beem, Is. v. Lier en André, Mevr. v. Rossum en soms Mevr. Ellenberger. Deze

laatste staat met de heeren Veltman en Potharst eigenlijk aan het hoofd van de afdeling MELODRAMA, als wier gebied in hoofdzaak de schouwburg-Plantage te beschouwen is. En tusschen beide in, de afdeling voor het BLIJ- EN KLUCHTSPEL met Mevrouw Albrecht-, Engelman en den heer Bigot, bijgestaan door de dames Huijzers-Rosenvelt, van Biene en Kiehl en de heeren Hesselink, Lageman, Eylders en Jurgens enz.

Het spreekt van zelve, dat deze afdelingen van tijd tot tijd leentje buur spelen en de een de ander van hare leden afstaat. Vooral de laatstgenoemde komt de tweede te hulp, wanneer deze behoefte heeft aan personen voor komische rollen, gelijk voor *Ne'lly* het bekende fabriekant van Mevr. Birch-Pfeiffer. En waar een stuk met volle kracht en veel praal moet worden gemonteerd, gelijk dit met *Théodora* het geval was, daar werpt men de scheidsmuren omver en trekken de drie regimenten gezamenlijk ten strijde.

a) DE SALON-AFDEELING.

Nu, naar ik vertrouwd, het exploitatiesysteem van den heer v. Lier mijnen lezers duidelijk zal zijn geworden, moet ik een blik werpen op de aldus verkregen uitkomsten.

Gemakkelijk te beoordeelen zijn deze intusschen niet, omdat de werkzaamheden van dit gezelschap zich niet concentreeren binnen één omtrek, de hoofdstad, en nu de gegevens ontbreken ter beoordeeling van hetgeen het daarbuiten tot stand bracht. Zoo trad, om het duidelijkste voorbeeld te nemen, de SALON-AFDEELING in dit trimester slechts enkele malen in de hoofdstad op¹⁾; en reisde zij verder door het gansche land, zeker met verschillende stukken, wier namen evenwel zelfs niet tot mij doordrongen. Bepaal ik mij tot Amsterdam, dan vind ik als voornaamste uitvoeringen die van *Dénise*, van *Vrienden van Ons*, en van *Théodora*, waarvan alleen de middelste geheel met eigen krachten tot stand kwam. Immers blijkt uit de rolverdeling, welke ik hierachter opnam²⁾, dat zoo voor het eerste als het laatste stuk Mevr. Ellenberger en de hr. Veltman hun steun verleenden. Zoo kan ik dus, ter kenschetsing van hetgeen deze Afdeling tot stand kan brengen, niet beter doen dan even stil te staan bij de vertooning van *Vrienden van Ons*, een stuk hetwelk bovendien het voordeel van algemeene bekendheid heeft. Beschouwt men iedere rol in het bijzonder, dan kon, behoudens weinige uitzonderingen, aan de vertooners de lof worden geschonken, dat zij de karakteristiek der personen duidelijk deden uitkomen, en ons deden medeleven met de handeling. Dan mocht men den heer Moor roemen

¹⁾ En dit tengevolge van de Dnitsche gastvoorstellingen door Ludwig Barnay en Mevr. Ellmenreich. Dat ik deze voorstellingen, hoe belangrijk en belangwekkend ook, hier onbesproken laat, en waarom dat gebeurt, behoeft zeker voor geen lezer te worden in het licht gesteld.

²⁾ BIJLAGE I. Bijlage II, bevattende het overzicht van de voornaamste rollen door ieder acteur en actrice in het afgelopen trimester vervuld althans voor zooverre mij de gegevens daartoe ten dienste stonden, moest wegens plaatsgebrek tot het volgende nummer blijven liggen.

om zijn beschaafd en geestig spel als dr. *Tholosan*, schoon er aanmerkingen bleven op zijn wel wat overdreven mimiek; dan kon men in Mej. de Groot als *Cécile* opnieuw haar aangeboren gracie bewonderen en haar toejuichen om menig goed gelukt tooneel, al is zij dan ook — gelijk ik het elders schreef — nog niet los genoeg van zich zelve; terwijl men in den heer Malherbe opnieuw een zeer verdienstelijken jeune amoureux kon zien, wien evenwel eveneens nog wat meer losheid niet schaden zou, en die zijn orgaan nog te beschaven heeft. En de heeren v. Beem (als *Murécot*) André (als *Vigneur*) en Is. van Lier (als *Abdallah*) gaven met Mevr. v. Rossum (als Mevr. *Vigneur*) ons de Vrienden te zien, zooals Sardou ze teekende, elkander gelijkende in zelfzucht, in de opvatting, dat zij om het aannemen van *Caussade's* vriendendiensten recht hadden op diens erkentelijkheid; maar toch verscheiden in hunne schakeeringen. En Mej. Roos en de heer Ruys maakten van hunne rolletjes als *Benjamine* en *Rafael* wat er van te maken was, terwijl de heer K. Vos zijn best deed om ons als *Caussade* te doen vergeten, dat zijn tijd voor het vervullen van zulk een rol eigenlijk voorbij is. Een geheel derhalve hoogst verdienstelijk in zijne onderdeelen, hetwelk evenwel slechts dit gebrek had, dat het in sommige partijen dit fijnere cachet miste, waaraan wij nu eenmaal in de laatste jaren elders gelukkig gewend raakten.

Ik kom tot

b) DE BLIJ- EN KLUCHTSPELAFDEELING

tot haar, die ons o. a. *Janus Tulp*, *de Lijfrente*, *Prettige Schoonouders* en *Dirk Govert Klaaszon* te zien gaf, maar wier répertoire aan degelijke frischheid en vernieuwing te wenschen overliet. Welke krachten deze in Mevr. Albregt-Engelman en den heer Bigot bezit, behoef ik voor geen mijner lezers in het licht te stellen. Hun groote verdiensten als nauwgezette kunstenaars zijn genoegzaam bekend. In welke rol men hen zien moge, steeds is men zeker, dat zij er alles uit zullen halen wat er in ligt; en met onverdeeld genoegten aanschouwt men vooral hun vertolking van de twee hoofdpersonen in van Maurik's blijspel, *Janus Tulp* en *Tante Betje*. De rol van den aansprekerparvenu is in mijn oog een der dankbaarste van den hr. Bigot, terwijl Mevr. Albregt misschien als Mrs. *Innwin* in *Nelly* nog grooter succes verwerft. Als van *Leuterom* en *Mietekée* in het gerekte kluchtspel: *Prettige Schoonouders* blijft dit paar, naar mijn smaak, door te veel jacht op effect, beneden hun talent.

Wil men nu ook van de werkzaamheid van deze Afdeeling als geheel een enkel voorbeeld, dan hoop ik aan dien wensch te voldoen, door wat langer stil te staan bij één der hoofdgebeurtenissen in dit trimester: de eerste, de eenige, opvoering van het blijspel, *Dirk Govert-Klaaszon* van Mr. P. C. Brooshoofd, schrijver van *Zijn meisje komt uit* en van *Lina Blond*.

Misschien, dat bij het hooren van dit voornemen een deel mijner lezers de wenkbrauwen fronst, en zich afvraagt of het niet kiescher

ware jegens den schrijver, zijn product te laten rusten in de vergetelheid, waartoe hij het zelf zoo spoedig gedoemd heeft. Doch laat ik, ten antwoord daarop, mogen zeggen dat voor den kroniekschrijver als voor den criticus in zeker opzicht eene mislukking gelijke beteekenis heeft als een succes; en mijn overzicht terecht onvolledig zou heeten, indien ik niet tevens constateerde, dat de heer Brooshooft zich opnieuw bereid toonde onze tooneelletteren te baten met zijn pen, maar de uitslag niet beantwoordde aan zijner en anderer verwachtingen; indien ik niet trachtte aan te toonen, waaraan die mislukking te wijten was.

De heer Brooshooft had zijn onderwerp ontleend aan de letterkundige wereld ten onzent. Aanleiding tot het schrijven van zijn blijspel waren de feestvieringen, in het laatste decennium gehouden ter eere van de nagedachtenis onzer groote dichters. In zijne hoedanigheid van satiricus zag hij in die openbare herdenking van, bij het algemeen publiek (helaas!) weinig bekende mannen een groot gedeelte aanstellerij. 't Publiek, zoo begreep hij de zaak, had aan al die feestelijkheden weinig anders dan het voorrecht er toe te mogen bijdragen; de heeren daarentegen dineerden, en vereerden zichzelf in hunne vereering voor den ouden dichter.

't Valt in het oog, dat deze laatste beschouwing vooral, hoogst gevaarlijk was, voor den blijspeldichter n.l. die geenszins tot regel mag stellen wat blijkbaar uitzondering is, of tot hoofdmotief verheffen, wat eerst in de derde of vierde plaats komt. Immers, wat er ook in de inrichting dier herinneringsfeesten mogen te laken zijn — men leze slechts de betreffende nummers van de *Lantaarn* over de Breëroo-feesten — niemand die er aan denkt kan onze letterkundigen, die ze tot stand brachten, van *louter* jacht op persoonlijke eer te beschuldigen en hun ijdelheid als de eenige springveer hunner handelingen te beschouwen. Toen de heer Brooshooft derhalve op deze *al* het licht deed vallen, werd hij zelf oorzaak, dat zijn schets alreeds in *dit* opzicht tot charge werd.

Welnu, al wat hij er bijvoegde, strekte om *zijn* voorstelling van zulke feestelijkheden tot een geheel onherkenbaar beeld te maken van de werkelijkheid. Zoo blijkt, om maar iets te noemen, geheel de roem van den te vieren, onbekenden dichter te berusten op de vervaardiging van één gedicht: »De Strijt der Harders en der Harderinnen,» en deze roem vernietigd door de ontdekking, dat dit gedicht niet dan eene vertaling is van een Latijnsch origineel; terwijl nog niemand er *in de werkelijkheid* aan dacht, zulk een man van den 3^{den} rang te eeren door eene feestviering. Maar men zou er toe kunnen komen, niet waar? en dan was toch dit niet onaardig uitgedacht? Ik gebruik die vraag als een vingerwijzing voor den schrijver en voor mijzelf, want zij wijst den weg aan, dien hij had *moeten* inslaan, om een werkelijk geestige satire te leveren. Zie hier, zoo had hij moeten zeggen, eene consequentie van uwe zucht tot viering van uwe oude schrijvers, die ons volk ter nauwernood kent: Men zal er toe komen een gelijke eer te laten wedervaren aan schrijvers van den 4^{den} rang, zoodra slechts, bij de toenemende aandacht ook aan *deze* lieden door de letterkundigen geschonken, de een

of andere nasuffelaar eene uitvoerige studie over hem geschreven zal hebben, en nu ook voor *zijn* dichter de algemeene belangstelling wil opwekken. Maar indien de heer B. ons dit had willen toonen, dan had hij niet een fictieven dichter, maar een werkelijken moeten uitkiezen uit onze talloze dii minores der 17e Eeuw, dan had de aanlegger van het feest geen hoogleeraar en de plaats der handeling geen Universiteitsstad moeten wezen. Breng geheel de handeling over naar eene *kleine* stad, laat daar een kleine grootheid dit feestplan voor *zijn* dichter, die tevens een inboorling van die stad moest zijn, opperen; een tweede kleine grootheid vol najver dit plan tegenwerken, dezke de feestviering midden onderbreken door het mededeelen zijner ontdekking, dat de geroemde dichter niet dan een vertaler zou zijn — en hetgeen thans, nu het door een *hoogleeraar* in een *grote* stad geschiedt een onmogelijkheid is, zal een in haar geheel fantastische scherts worden. Nu stonden personen en toestanden alle met één been op den bodem der werkelijkheid, en terwijl het ander hing boven den afgrond der onwaarheid. Geen wonder dat alles er scheef uitzag, en men, na om de potserlijkheid der vertooning in het begin gelachen te hebben, zich afvroeg of schrijver en vertooners bezig waren een loopje met ons te nemen.

Er kwam bij, dat men in een tooneelstuk toch ook een fabel, een handeling verlangt, voor welks afloop wij belangstelling gevoelen. En, hetzij men aan de geschiedenis van de feestviering en het lot van het gevonden Latijnsche boekje zijn aandacht schonk, hetzij men zich het jonge paar, de dochter des hoogleeraars en diens ongeletterden, dus (?) verworpen neef, en dier liefdeshistorie interesseeren wou, deze twee handelingen waren noch op zich zelf, noch te zamen in staat ons 4 akten lang te boeien. Wat kon het ons veel schelen, of die kwast van een Prof. Oudewijn al dan niet door het bekend worden van het Latijnsche origineel zijn geheele feest in duigen zou zien vallen? En hoeveel belang konden wij stellen in de lotgevallen van het jonge paar, hetwelk zich in niets onderscheidde van honderden in romans, tooneelstukken en het leven?

De zaak is, dat de schrijver noch in den omvang van zijn stuk, noch in de teekening zijner personen maat heeft weten te houden. De professor gedroeg zich hier en daar als een clown en meestal als een gek, zonder een grein verstand. (Stel u voor dat ook zijn oude huisboudster — hij is weduwnaar — in het middaguur, des noods met haar emmer aardappelen, in de huiskamer moet komen zitten, *om uit Vondet te hooren voorlezen!*) En de mededinger van den Hoogleeraar, dr. Wonder, ontzag zich niet den feestredenaar *midden in de rede* te vallen! terwijl zijn hysterische vrouw den neef van dezen, den minnaar van Hageroos, met haar aanbidding vervolgde!

Mij dunkt, het is na deze uiteenzetting duidelijk genoeg, wat *Dirck Govert Klaaszoen*, aanvankelijk met welwillendheid, ja sympathie zelfs begroet, in den loop van den avond beide moest doen verliezen: dubbel, waar het spel al dat schrille niet verzachtte, maar eer versterkte; en enkele der vertooners het ons onmogelijk maakten te gelooven, dat wij met menschen te doen hadden, die zich in de wereld weten te bewegen.

Mevr. *Huijzers-Rosenveldt* bijv. was als Mevr. *Wonder* onmogelijk in eenigen fatsoenlijken kring thuis te brengen, en noch de heer *Lageman* noch de heer v. *Eijssden* konden, de een als officier van gezondheid, de ander als student, den indruk geven dat we »heeren» voor ons zagen. In dit opzicht trouwens is deze blij- en kluchtspelaldeeeling niet rijk gezegend; zij heeft groote behoefte aan acteurs voor beschaafde jonge mannenrollen, als hoedanig noch deze genoemde heeren noch de heer de *Keukelaere* (de *Jonkheer* in *Janus Tulp*) noch de heer *Jurgens* (in *Prettige Schoonouders*) zich genoegzaam weten voor te doen. Men begrijpt dat ik daarmede niets af te dingen hebben op het vele verdienstelijke, door den laatste als 2den komiek, vaak geschonken. Zijn *Barend* (in *Janus Tulp* was bepaald zeer gelukkig.

Maar ik mag nog geen afscheid nemen van des heeren *Brooshooft's* arbeid, zonder er op te wijzen, hoeveel geest hij aan deze satire had ten koste gelegd, en met welke juistheid hij hier en ginds zijn, soms wel wat ruwe, steken toebrecht op hen die de spreuk: van een groot man is niets gering, schromelijk overdrijven; op de haarkloverijeren der letterkundige snuffelaars en critici; op veler blinde vereering voor onze ouden, die *al* hunne verzen en werken tot de *beste* verklaart enz. Er was tinteling van vernuft genoeg in, genoeg om ons te verzekeren, dat de heer *Brooshooft* een schitterende revanche zal en kan nemen. Hij is dat verplicht aan den schrijver van «*Zijn meisje komt uit*» aan de verwachtingen, welke hij als zoodanig heeft opgewekt.

Op 1 Dec. had de feestvoorstelling plaats ter eere van het 25-jarig jubilee van den heer *C. F. Bigot*, bij welke gelegenheid werd gespeeld *Prettige Schoonouders*, en de jubilaris vele blijken van sympathie ontving. Ook te 's-Gravenhage, waar hij zes jaren aan den schouwburg verbonden was, vierde hij met hetzelfde stuk, den Zondag daarop, dit feest. 1)

DE MELO-DRAMATISCHE AFDEELING.

Wie eenigszins vertrouwd is met het oud-répertoire, ziet bij het werken van een blik op de achterstaande lijst van stukken, tijdens dit trimester in den 2den schouwburg van den heer v. *Lier* gespeeld, aanstonds, dat daar nog altijd het genre der zgn. draken wordt in eere gehouden. Op zich zelf nu ligt in dit verschijnsel nog geen grond om ons te ergeren, of een weelklacht te wettigen over kunstverval. Er zijn onder die stukken verschillende, waartegen door den modernen ontwikkelden toeschouwer feitelijk niets anders kan worden ingebracht, dan dat hun nevelachtige, conventioneele karakteristiek; hun handeling, waarin de Voorzienigheid zelve schijnt tusschen beiden te treden, om de deugd te beloonen en de ondeugd te straffen, hem niet langer voldoen of boeien kunnen. Hij kan niet meer meelevens met die engelachtige helden voor wie geen zelf-

1) Een beknopte levensschets van dezen verdienstelijken acteur in de *Portfeuille* No. 35, van 28 November.

opoffering te groot is, maar in die voor niets terugdeinzende verraders slechts abstracties van het boosaardige zien. Het steeds wederkeerend contrast tusschen den braven man des volks en den schurkachtigen edele doet hem glimlachen om de naïviteit van zulk een socialisme, gelijk hij glimlacht om de voorstelling van Tollens, bij wien rijkdom steeds met slechtheid en ongeluk vereenzelvigd wordt. Het opgeheven mes van den moordenaar doet hem niet meer huiveren en geheimzinnige duisternis jaagt hem geen rilling door het lijf. Hij heeft andere idealen leeren kennen en waardeeren in de kunst; hij verlangt meer realiteit, meer verscheiden, en dieper karakterteekening. Het is niet voor de toestanden dat hij zich interesseert, maar in den mensch dat hij belang stelt. En zoo raakt die oude kunst al meer en meer op den achtergrond en in het vergeetboek. Het sprekende bewijs er voor is wel dit, dat, behoudens enkele uitzonderingen, maar die gelden juist de *echte* draken, deze stukken nog slechts een weinig talrijk publiek tot zich lokken.

Iets anders wordt dit natuurlijk, zoodra een modern schrijver, die grondig bekend is met hetgeen een hedendaagsch publiek verlangt en die de nieuwere mechaniek volkomen verstaat, zich aan den arbeid zet om naar de voorschriften dezer laatste een nieuwerwetsch melodrama te schrijven, zoodra hij daarbij tevens alle effectmiddelen uitput, en de sterkste tegenstellingen niet spaart. Men begrijpt dat ik over Sardou en over zijn *Théodora* spreek, welk stuk door den heer *v. Lier* met groote praal werd ten tooneele gebracht en waarin Mr. Ellenberger gelegenheid had, zich opnieuw een hoogst talentvolle en technisch geoefende kunstenaar te toonen. Dit stuk werd, zooals ik zei, door het geheele gezelschap gegeven, daar Sardou een groot getal bijpersonen gebruikt. Van de heeren hadden Veltman en Moor de hoofdrollen in handen en onderscheidden zich mede de heeren Potharst en Blaaser. Het geheel maakt thans op mij den indruk van een fanfarenmarsch of slotmanoeuvre bij Carré, met medewerking van het gansche gezelschap dames en heeren. 't Is dus ook voor dit overzicht van de Schouwburgen van Lier een nitmuntend slot.

SALON DES VARIÉTÉS.

Directie: BAMBERG en CHARLIER.

Wat ik in den aanvang schreef over het gezelschap van den heer *v. Lier*, geldt mede van dat der heeren Bamberg en Charlier. Ook de werkzaamheid van dit gezelschap ligt voor een goed deel buiten de hoofdstad, en aldus buiten den kring mijner waarneming. Wat het *hier* beteekent is intusschen gemakkelijk aan te wijzen, en blijkt ook uit het hierachter vermeld repertoire gedurende de laatste drie maanden. Daarop prijkt het woord blij- of kluchtspel schier zonder uitzondering; het ooneelspel als het drama beschouwt de directie — gelukkig — als buiten haar kader gelegen. Maar ook bespeurt men gemakkelijk, dat

het 't *Duitsche* blij- en kluchtspel is. hetwelk hier tiert, en dat von Moser en l'Arronge er welkome gasten zijn. Is voor den geregelden schouwburgbezoeker het repertoire juist niet geheel nieuw, dit doet aan den loop der toeschouwers weinig af. Hoofdvereischten zijn hier bovenal, dat men zich voor 60 cts. entrée vermake en de goedlachsheid kitteling vinde.

Gaat men nu na wat dit gezelschap presteert, dan mag men twee zaken niet uit het oog verliezen, 1° dat men voor zijn lagen toegangsprijs geen al te groote eischen stellen mag, en 2° dat de beperkte ruimte van tooneel en zaal de vrijheid van beweging der spelers zeer belemmert en het effect sterk vermindert. En wanneer men deze twee verzachtende omstandigheden in aanmerking neemt, dan kan men hoogstens deze algemeene klachten uiten, dat de uitspraak en manieren van onderscheidene vertolkers juist niet geheel in overeenstemming zijn met die, welke in den stand der door hen voorgestelde »dames" en »heeren" passen; en dat een enkel maal de keuze van stuk beneden de waardigheid was ook van dit gezelschap.

Want inderdaad zijn er onder die 9 dames- en 11 heeren-leden (utilités buiten gesloten) onderscheidenen, die hunne plaatsen met eere vervullen. Een groote aanwinst kregen de heeren directeuren in den heer Ch. de la Mar, die na de ontbinding van het gezelschap Parkschouwburg met zijne echtgenoot naar hen overkwam, en de karakterrollen als o. a. dr. *Klaus* en *Binkerstock* (*In den Gemeenteraad*) bij hen speelt. Voorts hebben zij in Mevr. Boas een beschaafde actrice voor de mères nobles, in welke rollen Mevr. Tormijn haar ter zijde staat. De zgn. »komekie" rollen zijn natuurlijk in handen van den hr. Charlier, die door zijn groote zekerheid en aplomb steeds het tooneel vult en o. a. de zeer onderscheidene figuren van Frits van Streksen (*De Salontiroler*) en van Zaurbrai (*In den Gemeenteraad*) met veel versatilitieit wist voor te stellen. Van de dames noem ik nog Mevr. de Boerde Rijk, die, bedrieg ik mij niet, voorheen deel uitmaakte van het Rotterdamsch gezelschap en die met veel nauwgezetheid en kunst backfischrolletjes speelde (schoon met haar individualiteit in strijd), tot het der directie nu dezer dagen gelukte een actrice te engageeren, Mej. Margo Cohen, om deze rolletjes van Mevr. de Boer over te nemen. Deze jonge dame, bij de Amsterdamsche bezoekers van den Schouwburg Frascati, directie Prot & Co., geen onbekende, debuteerde als *Ada Binkerstoc*, in »In den Gemeenteraad« en deed zich kennen als een jonge dame van gunstig en beschaafd voorkomen, die zich gemakkelijk beweegt, blijkbaar begrijpt wat haar te doen staat en dit zonder moeite kan doen. Naast haar vinden wij de jonge dames Sluiters en Grader, wier gestalte evenwel niet veel buigzaamheid verraadt. En voor de jongemannenrollen bezit de Directie in den heer van den Heuvel een jonkman van talent, die alleen zekere abruptheid van zeggwijze en bewegingen heeft af te leeren, om bij voortdurende studie van zijn toekomst zeker te zijn.

Men ziet het dus; er valt voor 60 cts. bij dit gezelschap inderdaad

nog al wat goeds te zien, en eene opvoering als van *De Salontiroler* voor-
namelijk kon veelszins worden geroemd. Vermag de heer de la
Mar, wien de regie schijnt toevertrouwd, de toetsen van veler spel te
doen verfijnen, dan is deze Salon des Variétés een goede practische
oefenschool voor onze jongere acteurs.

VEREENIGDE ROTTERDAMSCH TOONEELISTEN.

Ik heb, voor ik verder ga, de verschooning mijner lezers er voor in te roe-
pen, dat ik hen ga verhalen van gebeurtenissen, die ik zelf slechts van in de
verte heb kunnen volgen, en hen ga rondleiden op een mij zelf slechts
half bekend terrein. Dat ik dit doe, is alleen het gevolg van mijn wensch
een zoo belangrijk deel van onze tooneelgeschiedenis, als in onze 2e
koopstad wordt afgespeeld, niet geheel en al onbescheven te laten. Doch
ik maak daarbij zeer zeker geene aanspraak op volledigheid; waar ik
hier alleen naar trachtte is; nauwkeurigheid.

Welke verandering in de wijze van exploitatie van den grooten
Schouwburg sinds Mei 1. l. is gekomen, is mijnen lezers bekend. De
zgn. Rotterdamsche Afd. van de Kon. Ver. »Het Nederl. Tooneel« is,
ten gevolge van onderling overleg, weer geheel zelfstandig geworden, en
de contracten, welke de Ver. met de Rotterdamsche artisten had, zijn
overgenomen door eene combinatie van vier artisten, Mevr. B e e r s m a n s
en de heeren L e G r a s en H a s p e l s. Ten einde hun den last van exploi-
tatie te verlichten, werd hun door de Ver. het Nederl. Tooneel een deel
afgestaan van het Koninklijk subsidie, benevens de Zondags- en Kermis-
voorstellingen in de Residentie.

Wat de oorzaak was voor deze verandering was voor iedereen duidelijk.
Al wat de Vereeniging van hare Rotterd. Afd. had ondervonden was
louter verdriet en geldverlies. De winst, elders behaald, werd door het Rot-
terdamsch te kort ger geld ingeslokt. Noch de exploitatie van den Grooten
Schouwburg in den winter, noch die van het Zomertheater bleek ren-
deerend. Of het lag aan de mededinging van den kleinen Schouwburg,
of aan onvoldoenden uitgangslust bij de Rotterdammers, of aan de
samenstelling van het gezelschap en de keuze van stukken, of wel, ten
leste, aan een vooroordeel van het Rotterd. publiek tegen een van uit
Amsterdam bestuurd gezelschap, valt moeilijk uit te maken. Misschien
was er van alles wat.

Intusschen, hoe het zij, de vier artisten namen de zeker niet gemak-
kelijke taak op zich, het Rotterdamsch publiek naar den schouwburg
te lokken.

Om te beter te kunnen slagen, waren zij allereerst bedacht op een uit-
breiding en versterking van hun gezelschap, vooral in het dames-ledental,
hetwelk het zwakst was en bovendien een belangrijk verlies leed door
het vertrek van mej. J e a n n e d e G r o o t. In hare plaats engageerde
de directie mevr. de Graaf — Verstraete, terwijl zij mej.

Juliette Roos, die het *Salon des Variétés* stond te verlaten, zeer sérieuse aanbiedingen deed. Maar de eerste deed hare onderteekening alsmede die van haren echtgenoot niet gestand, en omstandigheden, die het voor haar wenschelijk maakten in de hoofdstad te blijven, deden de onderhandelingen met mej. Roos ter elfder ure afspringen. Beter slaagde de directie in hare pogingen bij mevr. Coelingh — Vorderman, die het gezelschap van den heer v. Lier voor het hare verliet, terwijl de heer v. Zuylen, nu zijn eigen directeurschap vervallen was, de banden met zijne oud-mededirecteuren weder aanknoopte en door zijn toetreden hun een belangrijken steun kwam verschaffen. En de heeren Smith, oud-leerling der Tooneelschool en H. de Vries bleken eveneens bereid op de roepstem der directie naar Rotterdam te komen, nadat zij in het *Salon des Variétés* te Amsterdam een proeftijd hadden doorgebracht.

Kwam aldus het heerenpersoneel, zoo in oude als jonge garde én wat getal én wat hoodanigheid betreft, schier de volkomenheid nabij, een belangrijke afbreuk werd daaraan gedaan door het vertrek van den heer Jan C. de Vos, die het tooneel voor den Redacteurs-lessenaar ging verlaten. Want al mocht zijn stijl van spelen door abruptheid en haast niet allen en niet altijd voldoen, en al leed zijn stem aan gebrek aan buigzaamheid, dit nam niet weg, dat een beschaafd, kloek en intelligent acteur als hij niet heel gemakkelijk te vervangen is. De toekomst zal moeten leeren of de 21-jarige heer de Vries de krachten bezit, om reeds nu de opvolger te wezen van den heer de Vos. Naar veler oordeel — hoe kon het eigenlijk anders? — ontbreekt hem *thans* daartoe nog zeer veel.

Wil ik nu mijnen lezers mededeelen, wat er tot nu in dit seizoen voor belangrijks geschiedde bij dit gezelschap, dan moet ik het licht laten vallen op drie zaken.

Allereerst op de moeilijkheden, waarmede de directie, geheel buiten haar toedoen, te worstelen had in de vervulling der damesrollen, vermits ongesteldheid twee harer leden tijdelijk buiten gevecht stelde. Dientengevolge, — de gevolgtrekking is geheel van mij —, optreden van Mevr. Cath Beersmans in het blijspel, als *Margaretha* in »de Sprookjes der Koningin van Navarre» als Mevr. *Binkerstok* in »In den Gemeenteraad.» Ik heb haar in geen van beide rollen gezien en kan er dus niet over oordeelen, in hoeverre zij vooral in de eerste rol geslaagd is. Wel weet ik, dat de oordeelvellingen der heeren critici er zeer over uiteenliepen. Trouwens, niets natuurlijker. Wij allen weten het, dat Mevr. Beersmans, die voor het treurspel geschapen is — haar *Marie Tudor* was een onbetwist succès — voor de losse en geestige Comédie d'intrigue haar persoonlijkheid noch haar stem mede heeft. Laat haar gevoel vertolken, weemoed en smart — wees zeker dat zij u roert; hartstocht, en zij sleept u mede; maar hoeveel is er van *deze* in die Koningin van Navarre, wier schoonheid, vernuft, kloekheid van handelen en levendigheid van gesprek u bekoren en betooveren?: — de *Margaretha* is een der triumpfen geweest van Mevr. de Vries. Doch wie zal het betwijfelen, of eene nauwgezette en gewetensvolle kunstenaar als mevr. Beersmans, weet in iedere rol, hoe ook

buiten haar emplooi, en in strijd met hare persoonlijkheid, iets te leveren wat der bespreking waard is. De critiek moest aldus tot twee verschillende uitkomsten geraken, al naarmate zij dacht: »Hoe verscheiden is onze Beersmans toch!» of, »hoe betrekkelijk weinig is zij geschikt voor zulk eene persoonlijkheid!» Het hing er van af, of zij lette op de kunstenaars dan wel op de voor te stellen vrouw.

Verscheidenheid van oordeelvelling! Bij welke gelegenheid kwam die sterker uit dan bij de vertooning van een nieuw oorspronkelijk stuk van den heer H. Th. Boelen: »*Gevaarlijk spel?*» Toen het den 2^{den} Nov. 11. ten tooneele werd gebracht voor de leden onzer Rotterd. Afdeling, vermocht het geenszins de goedkeuring dier gasten te verwerven, die integendeel vrij heftig zich er over uitlieten, dat de Directie hun zoo iets had voorgezet; — men weet het van vroeger, onze leden lijden niet aan overmaat van — gasten bedeedsheid. Maar terwijl de N. Rott. Cour. zich tot tolk van dezen indruk maakte, gaf het Rott. Nieuwsblad een geheel tegenovergesteld oordeel; en ook latere beoordeelaars verschilden niet weinig in hun vonnissen.¹⁾ Schijnt deze tegenstrijdigheid onverklaarbaar, wanneer men de zaak oppervlakkig beziet; inderdaad is zij dit evenwel geenszins. Ook hier hangt alles af van het standpunt, waarop men zich plaatst. Hecht men sterk aan het woord *drama*, door den schrijver minder gelukkig gekozen; wordt men enkel nog geboeid door een intrige in den trant van Sardou; begeert men sterke hartstochten, diepe, doorwrochte karakterteekening — dan kan men niet anders dan, »*Gevaarlijk spel*» als onvoldoende kenschetsen. Houdt men daarentegen in het oog, dat »*Gevaarlijk spel*» een werk is van 's heeren Boelen's ouderdom en derhalve de hartstochtelijkheid van 's heeren de Vos' *Susanne* er niet in te verwachten was; kan men behalve een schilderij vol perspectief, ook een decoratief behandelde fresco, een schets, waardeeren; trekt men de vergelijking met Augier's *Gabrielle*, — ook hieraan herinnert dit familiedrama — niet alleen om zich er van te vergewissen waarin dit Hollandsche stuk bij het Fransche *ten achter staat*, maar bovenal waarin het zich van het laatste onderscheidt; welnu dan kan men dit in *beschaafd*, misschien al te beschaafd Nederlandsch geschreven stukje met genoegen lezen en zien. De vertolking er van was bovenal gelukkig in die passages, waarin het er op aankwam den dialoog van den schrijver leven bij te zetten. Jammer was het zeker, dat Mej. Vink voor de dramatische partijen niet meer buigzaamheid bezat, de heer van Zuylen, door al te groote breedheid, ons het herkennen van den vrouwenveroveraar *Frans* minder gemakkelijk maakte, en de heer de Vos niet meer daar was om, als de *Vorstenberg*, aan de slottooneelen tusschen de jonge echtgenooten die dramatische kracht bij te zetten, welke de heer de Vries natuurlijk nog mist. Maar Mevr. Beersmans maakte haar laatste scène met *Frans*

1) Vgl. de *Portefeuille*: No. 37 (12 Dec. '85) Winst en Verliesrekening van »*Gevaarlijk spel*,» opgemaakt door de Kritiek.

tot een juweeltje van haute Comédie, de heer Faassen typeerde den ouden boekhouder met zijn gewone keurigheid; de heeren Smith en Poolman gaven ons zeer beschaafde jongelui te zien.

Of zij evenwel echt studentekoos waren in het voorspel? — Het orgaan van de Leidsche studenten beweerde het tegendeel én van de vertolkers én van de schepping des schrijvers. Zeker waren de drukfouten in het Io Vivat al heel ongelukkige in haar soort.

Heb ik al verhaald dat de heer v. Zuylen den 14den Dec. zijn 25-jarigen Tooneeldienst vierde met *Vriend Frits*? Mej. Vink speelde de Suze, door Mevr. Egener-van Dam bij dit gezelschap gecreëerd. Dat den jubelaris ruimschoots de sympathie van het publiek werd betoond, heeft geen opzettelijke vermelding. Men weet het, ook zonder deze 1).

NIEUWE ROTTERDAMSCH E SCHOUWBURG-Mij.

Directeur ALEX. FAASSEN.

Mijn overzicht loopt ten einde. Wat ik van deze Maatschappij nog te vertellen heb, kan uit den aard der zaak niet veel wezen. Immers ik was buiten staat dit gezelschap zelfs maar eenmaal in dit seizoen te zien. Doch zijne faits et gestes uit de verte volgend, geloof ik te mogen zeggen, dat het zijn repertoire, waarbij melodrama en Duitsche klncht- en blijspelen elkander afwisselen, in vele opzichten hoogst verdienstelijk ten tooneele brengt. Er zijn ongetwijfeld zeer goede krachten in dit gezelschap, hetwelk bij den aanvang van het seizoen versterkt werd door het toetreden van den heer en Mevr. Rujsbroek, en van Mej. A. Heijblom, daar de verbintenis met den Parkschouwburg om de bekende redenen verbroken werd. Daartegenover stond het vertrek van Mej. H. Kley, die in het particuliere leven terugtrad.

Zooals dit gezelschap thans is zamengesteld telt het *negen* dames (de Graeff-Verstraete, W. Kley, van Korlaar, Bruijn-Sablairolles, A. Heijblom, Tartaud-Kiehl, Rujsbroek, Ancharlar en E. van Rijk) en *twaalf* heeren (A. Mutters, Alex. Faassen, J. Tartaud, M. v. Nieuwland, G. Wagemans B. Rujsbroek, F. Leeuwendal, Wiebes, v. Koster, C. van Dijk, Sprinckhuyzen en Kreukniet). Waarom zien wij het evenwel nooit eens in de hoofdstad?

Ik zou ten slotte onvolledig zijn als ik niet mededeelde dat den 11den Dec. ook een lid van *dit* gezelschap een jubelfeest vierde. De heer v. Dijk herdacht zijn betreden der planken, 50 jaar geleden. Men gaf te zijner eere het historisch drama in 5 bedr. *Moederlijke en Heldenmoed* van A. Rujsch, waarin de jubelaris de rol speelde van *Cominate*, kolonel in het Spaansche leger.

En hiermede neem ik voorloopig afscheid van mijne lezers, onder dankbetuiging aan allen, die mij welwillend de vervulling mijner taak mogelijk maakten, door het verstrekken van inlichtingen en gegevens.

Amst., 15 Dec. '85.

L. SIMONS Mz.

1) Over den heer v. Zuylen zie *Lantaarn* no. 24 en het *Leidsche Dagblad* van 21 Dec., beide artikelen van den heer J. C. de Vos.

B I J L A G E I.
LIJST VAN OPGEVOERDE STUKKEN.

(1 Sept.—15 Dec. '85)

A. KONINKLIJKE VER. HET NEDERL. TOONEEL.

- 2 Sept. **Margu rite Gautier**, Toonsp. 5 Bedr. Al. Dumas. —
(*Margu rite*, Mevr. Frenkel) (Amst. 2. 'sH. 3 opv.)
- 5 Sept. **Gier-Wally**, Toonsp. 5 Bedr. of 6 Taf. en Voorsp. v. Frau
Hillern-Birch; vert. *J. H. Rössing*, (Amst. 20's H. 4 opv.)
(*Gier-Wally*, Mevr. Frenkel-Bouwmeester.; *Beeren-
Jozef*, hr. L. Bouwmeester).
- 1 Oct. **De groote Klok**, Blijsp. 4 Bedr. Osc. Blumenthal, vert.
Marie (Amst. 3. 'sH. 2 opv.)
- 6 Oct. **De Lijfarts**, Blijsp. 4 Bedr. (6 taf.) Léopold G nthers
(sH. 2 opv.)
- 10 Oct. **Daniel Rochat**, Toon. 5 bedr. Vict. Sardou ^wvert. *P. Boudier*
(Amst. 8. 'sH. 2 opv.) (*Daniel*, L. Bouwmeester; *L a Hen-
derson*, Mevr. Frenkel-Bouwmeester.)
- 21 Oct. **Marthe**, Toon. 4 Bedr. Georges Ohnet, \ reprises van
vert. *Marie*. } Zomer-theater.
" } **Valsche Veeren**, Kluchtsp. in 2 bedr. } (Amsterdam 1,
door G. J. v. d. Hoeve. } 'sH. 2 opv.
- 24 Oct. **Een Amsterdamsche Jongen**, Toon. 5 Bedr. *Mr. J. van
Lennep*. (reprise) (Amst. 1., 'sH. 1 opv.)
- 25 Oct. **Fernande**, Toon. 4 Bedr. Vict. Sardou vert. *M. King*
(repr.) (Am. 2. 'sH. 2 opv.) (*Clotilde*, Mevr. S. de Vries;
Fernande, Mej. S. v. Biene; *André des Arcies*, Hr. Clous;
Philippe de Pom rol, Morin.)
- 28 Oct. **Men Zegt...** Blijsp. 5 Bedr. Justus van Maurik Jnr.
(Amst. 14. 'sH. 3 opv.)
- 11 Nov. { **Het onbekende Meesterstuk**, drama 1 Bedr. v. Charles
Lafont. (Amst. 1. 'sH. 2 opv.)
" { **Invaliden in het huwelijk**, Blijsp. 3 Bedr. Dumanoir en
Lafargue, vert. *J. Roosingh* (repr. v. Zomer-theater.)
- 18 Nov. **Demi-Monde**, Toon. 5 Bedr. Alex. Dumas fils. (repr.)
(Am. 1. opv.) (Barones *d'Ange*, Mevr. S. de Vries; *Olivier
de Jalin*. Morin.)
- 23 Nov. (Feestvoorstelling, 25-jarig jubilé Mevr. S. de Vries.)
De Familie Benoiton, Blijsp. 5 bedr. Vict. Sardou.
(Amst. 8. 'sH. 2 opv.)
- 2 Dec. **Fijne Beschuiten**, Blijsp. 5 bedr. Justus v. Maurik Jnr.
(repr.) (Amst. 1. 'sH. 1 opv.)
- 9 Dec. **Marie Tudor**, drama 4 taf. Vict. Hugo vert. *L. J. Veltman*.
(Amst. 4 opv.)

SCHOUWBURG—VAN LIER (Amstelstraat.)¹⁾

- 1 Sept. **De Roovers**, Treurspel, 5 bedr. Schiller. (4 opv.)
- 3 " { **Door tantes opgevoed**, Blijspel 4 bedr. (2 opv.)
De oude Doos " 1 " G. zu Puttlitz.
- 5 " { **Richard III, (Twee Rozen) of de grafkelder der
grijze monniken**, drama 5 bedr. Vict. Séjour; vert.
F. H. Greb. (7 opv.) (*Richard*, Veltman; *Koningin-
Weduwe*, Mevr. Ellenberger).
- 9 " **Dénise**, Toon. 4 bedr. Alex. Dumas; (2 opv.) (*Dénise*,
mej. Jeanne de Groot; *Martha*, mej. Grader; *Clarisse*
mej. Roos; *Brissot*, Veltman; Graaf *André*, Malherbe;
mevr. *de Thauzette*, mevr. Ellenberger; *Fernand*, André;
de Thowenin, Is. v. Lier).
- 11 " { **In het voorvertrek van den Minister**, Toon. 2 bedr.
vert. C. P. T. Bigot.
Haar hart is ontwaakt, Blijspel 1 bedr. Konings-
winter, vert. A. J. J. Landré. (*Hedwig*, mej. Roos.)
Eigenzinnigheid, blijsp., 1 bedr., Lion v. Lier. (1 opv.)
- 12 " **Mijnheer Schimmel**, blijspel met zang, 4 bedr. uit Hgd.
C. P. T. Bigot. (21 opv.)
- 5 Oct. **Janus Tulp**, blijspel 4 bedr., Justus v. Maurik Jr. (4 opv.)
- 6 " **Zoo heer, zoo knecht**, blijspel 3 bedr. naar 't Fransch (4 opv.)
- 10 " **Albert Beaujolais, de goochelaar van Montmorency**,
drama. 4 Bedr. (4 opv.)
- 20 " **Dirck Govert Klaaszoon**, oorspr. blijsp. 4 bedr. Mr. P.
Brooshoofft. (werd na 1^e vertooning teruggenomen).
- 28 " **De Lijfrente**, blijspel 5 bedr. v. G. von Moser, vert.
C. P. T. Bigot (6 opv.) (Te Rotterdam gespeeld onder den
titel *Schmoll, Kratzer & Co.*)
- 5 Nov. **Nelly**, drama 10 tafereelen door Ch. Birch Pfeiffer; vert.
C. J. Roobol (1 opv.) (*Nelly*, mej. v. Biene; *Quilp*, hr.
Veltman; mistress. *Inwin*, mevr. Albrecht-Engelman).
- 6 " **Paul Jones of de Kaperkapitein**, hist. drama 5 bedr.
Alex. Dumas. (5 opv.)
- 14 " **De armen van Paris**, drama in 7 tafereelen. (3 opv.)
- 23 " **Vrienden van Ons**, blijspel 4 bedr. v. Vict. Sardou,
vert. J. M. Anne. (2 opv.) (*Tholosan*, Moor; *Maréca*,
v. Beem; *Causade*, Vos; *Cécile*, mej. de Groot; *Benjamine*,
mej. Roos).
- 1 Dec. Feestvoorstelling, 25-jarig jubilé van den hr. C. P. T. Bigot).
Prettige Schoonouders, blijspel 4 bedr. Thiboust en
Barrière. (1 opv.) v. *Leuterom*, Bigot; *Mitekee*, mevr.
Albrecht-Engelman).

¹⁾ Hierbij zijn natuurlijk de *Duitsche* voorstellingen weer buiten rekeuing ge-
laten; terwijl wanneer een stuk een enkel maal in den anderen schouwburg werd
gespeeld, die enkele keer ter vereenvoudiging bij de overige is gerekend.

- 3 Dec. **Een Satanskind**, blijspel Kneisel. (1 opv.)
 5 " **Théodora**, Sensatie-drama 8 taf. v. Vict. Sardou, vert.
 C. P. T. Bigot. (9 opv.) (*Théodora*, mevr. Ellenberger
 Andréas Moor; *Keizer Justinus*, Veltman.)

C. SCHOUWBURG VAN LIER, (Plantage.)

- 3 Sept. **Haar Korporaal**. Blijsp. 4 bedr. naar Carl Costa (6 opv.)
 8 " **Mensch, erger je niet**, Blijsp. met zang, 4 bedr., v. Léon
 Treptow, door C. P. T. Bigot. (4 opv.)
 9 " **De gouden schoenpoetser of het Testament van een**
 10 " **Zonderling**, drama 5 bedr. naar Chs. Dickens (Our Mutual
 Friend) (2 opv.) (Debut van den heer Moor als *John Robsey*.)
 15 " **De giftmengster**, Toon. 5 bedr. Bourgeois en Dennery,
 vert. wijlen J. C. Roobel (6 opv.) (*Hortense d'Auberive*,
 Mej. Jeanne de Groot; *Georges Maurice*, de hr. Moor.)
 24 " **De gebochelde**, groot melo-drama in 5 bedr. (2 opv.) (Mevr.
 Ellenberger, de hh. Veltman en Potharst.)
 26 " **De Koerier van Lyon**, hist. drama in 7 taf. Moreau
 Seraddin en de La Cour vert. C. H. R. Spoor. (5 opv.)
 (*Lesurques* en *Dubose* de heer Moor; *Julie*, Mej. J. Roos.)
 1 Oct. **Cath. Howard of de twee Schijndooden**, drama 5 bedr.
 van Dumas Père (3 opv.)
 8 " **De Zeekapitein**, drama in 5 bedr. of 8 taf. (1 opv.)
 30 " **Marie Antoinette**, hist. toon. 9 taf. door W. N. Peijpers
 (8 opv.)
 15 " **Jan de Huurkoetsier**, drama in 5 bedr. en een voorspel in
 2 taf. Voor Vrouw en Kind, naar het fransch Jean le Cocher.
 (8 opv.) (*Jan* de heer Potharst; *Luidgi*, de hr. Veltman
Geneviève, Mévr. Ellenberger.)
 27 " **Joh. Gray**, hist. drama 5 bedr. (5 opv.)
 1 Nov. **Paul Jones of de Kaperkapitein**, (zie onder B) (2 opv.)
 7 " **De voddenraper van Parijs**, beroemd volksstuk in 8 taf.
 en een voorspel van Felix Pyat (1 opv.)
 14 " **Lazaro de Veehoeder**, drama 4 bedr. en voersp. (5 opv.)
 21 " **Sara of de wraak eener Creoolsche**, drama 5 bedr. van
 Ducourelle en Jaime fils, vert. J. de Vries (5 opv.)

D. SALON DES VARIÉTÉS. (Directie Bamberg en Charlier.)

- 1 Sept. **Mijn naam is Lehman**, blijspel 4 bedr. van Wilh. Mejo.
 (6 opv.)
 7 " **Jansen hier, Jansen daar! Jansen overall!** nieuwe (?)
 kluchtige Vaudeville in 5 bedr. met coupletten enz. (22 opv.)
 (opgevoerd in 1875-76 in den Stadsschouwburg onder Albrecht
 en van Ollefen, onder den titel *Jansen de ongeluksvogel*.
 (Hd. Pechschulze)

- 28 Sept. **Onverstandige Vrouwen**, blijfsp. in 4 bedr. naar 't Hgd. van Hugo Bürger: „Eine unvernünftige Frau“ vert. *Jac. de Vos*. (5 opv.)
- 3 Oct. **De Salontiroler**, Blijfsp. met zang in 4 bedr. door G. von Moser, vert. v. *Vulpis* (2 opv.)
- 1 Oct. { **Het Bloemenmeisje van Parijs**, Comedie Vaudeville in 3 Bedr. naar Bayard door H. E. Capadose (8 opv.)
) **Twee dooven**, blijfsp. in een bedrijf naar 't Fransch door C. H. de Graaf.
- 2 Nov. **Geld! Geld! Geld!** nieuw groot blijspel met zang en dans van Emil. Pohl, met koren, coupletten enz. door *P. Boas, W. N. Peypers* en *Chs. de la Mar* (16 opv.)
- 18 Nov. **Dr. Klaus**, blijfsp. in 5 bedr. v. L'Arronge, vert J. H. Rössing (15 opv.)
- 28 Nov. **R!R!R! Of Maatschappelijke plichten**, blijspel in 4 bedr van Jules Rosen. (4 opv.)
- 5 Dec. **Afschrikwekkende voorbeelden**, (7 opv.)
- 12 Dec. **In den Gemeenteraad**, naar der „Hypochondrist“ van G. von Moser. (Debuut van Mej. Margot Cohen als *Ada Binkerstok*) (3 opv.)

E. VEREENIGDE ROTTERDAMSCH E TOONEELISTEN.

(Directie: LE GRAS en HASPELS).

- 22 Sept. { **Anna Lise en Leopold van Anhalt-Dessau**, Toon. 5 bedr. v. Hermann Hersch, vert. *D. Haspels*. (3 opv.)
) **Dokter Peschke of Kleine Heeren**, kluchtsp. met zang 1 bedr. nit 't Duitsch van D. Kalisch.
- 29 Sept. **De Sprookjes der Koningin van Navarre**, Toon. 5 bedr. Scribe en Legouvé, vert. *Nemo*. (*Margaretha*, Mevr. Cath. Beersmans). (3 opv.)
- 9 Oct. **In den Gemeenteraad**, blijfsp. 5 bedr. G. von Moser, vert. v. Soranus (9 opv.)
- 27 Oct. **Dr. Klaus**, blijfsp. in 5 bedr. v. L'Arronge (1 opv., reprise.)
- 2 Nov. **Gevaarlijk Spel**, drama 4 bedr. en voorspel v. H. Th. Boelen. (3 opv.)
- 10 Nov. **De Kiesvereeniging van Stellendijk**, blijfsp. 4 bedr. Lod. Mulder. (1 opv.)
- 13 Nov. **Anne Mie**, tooneelsp. 4 bedr. Rosier Faassen. (1 opv.)
- 17 „ **Marie Tudor**, drama 4 taf. Victor Hugo. (*Marie Tudor*, mevr. Catharina Beersmans; *Jane*, Mej. Marie Vink; *Gilbert*, hr. D. Haspels; *Fabiano Fabiani*, hr. H. de Vries.) (5 opv.)
- 6 Dec. **Politiezaken**, (Der Goldne Spinne). Blijfsp. 4 bedr. Fr. v. Schönthan. Loranus. (3 opv.)
- 14 Dec. (Feestvoorstelling 25-jarig jubilé W. van Zuijlen. **Vriend Frits**. Tooneelsp. 3 bedr. Ereckman-Chatrian. (1 opv.)

F. NIEUWE

ROTTERDAMSCH E SCHOUWBURG-MAATSCHAPPIJ.

Directeur ALEX FAASSEN.

- 22 Sept. **Schmoll, Kratzer & Co.** (De Lijfrente) blijspel 5 bedr.
G. v. Moser, vert. *Jac. de Vos.* (8 opv.)
- Otto Körner, Alex. Faassen. | Juffr. Kalmus, mevr Bruyn—
| Sablairole;
- Jenny, zijn dochter, mevr. Tartaud; | Wilh. Stöckel, hr. Tertaud;
George Hartwig, hr. Ruysbroek; | Geertruida, mevr. de Graaf--Ver-
| straete;
- Schmoll, hr. Mutters; | Zippe, hr v. Nieuwland;
Kratzer, hr. Wagemans; | Winkler, hr. Wiebes;
- 27 Sept. **Laurierboom & Bedelstaf**, Toon. 7 taf. C. v. Holtey. (1 opv.)
- 28 " **De Man met de Wassenbeelden**, drama. (3 opv.)
- 4 Oct. **Klaveren Aas**, drama 8 taf. Pierre Decourcelle, vert.
v. Korlaar. (12 opv.)
- 26 " **De Salontyroler**, blijsp. met zang 4 bedr. door G. von
Moser. (reprise) (2 opv.)
- 1 Nov. **Bankroetjes**, blijsp. in 4 bedr. van Julius Rosen. (3 opv.)
- 8 " **Köpnickerstrasse 110**, van G. von Moser en Heiden.
(reprise) (1 opv.)
- 15 " **John Koke of Engeland in 1651**, geschiedk. drama in 6 taf.
van Ziegler. (2 opv.)
- 22 " **De Zwarte Dokter**, drama 7 taf. Anicet, Bourgeois en
Dumanoir. (1 opv.)
- 29 " { **Mijn naam is Lehman**, blijsp. 4 bedr. Wilhem Mejo.
(reprise) (1 opv.)
{ **Mevrouw Slaapt**, blijsp. 1 bedr.
- 7 Dec. **Hoe soms de Liefde heerscht**, blijsp. 4 bedr. l'Arronge
vert. *D. v. d. Linden* (1 opv.)
- 11 " (Festvoorstelling 50-jarig jubilé v. d. hr. C. J. van Dijk).
Moederliefde en Heldenmoed, geschiedk drama 3 bedr
van J. A. Ruysch (1 opv.)
- 13 " **Margaretha Gautier**, drama 5 bedrijven, v. Alex Dumas
(1 opv.) (*Margarétha Gautier*, mevr. de Graaf-Verstraete.)

NB. Wie bekend is met de moeite, welke het kost, de verschillende gegevens voor een overzicht als dit bijeen te krijgen, zal opgemerkte, mogelijke, kleine onnauwkeurigheden en omissies niet al te zwaar aanrekenen. Algeheele volledigheid ware alleen te verkrijgen, indien de verschillende tooneel-directies mij geregeld een Ex. van hunne programma's wilden doen toekomen; zooals de Hr. Bijleveld, Administrateur van het Nederl. Tooneel, in de Residentie, zoo welwillend is te doen van al de abonnements-programma's en de heer Le Gras van die der voornaamste voorstellingen. L. S.

**De Tooneelspeelkunst in Utrecht en de Utrechtsche
Schouwburg. Door Mr. W. G. F. A. van Sorgen.
Met illustraties van A. G. A. van Rappard en
L. W. R. Wenckebach. A. RÖSSING.
*'s-Gravenhage, 1885. 4°, 106 blz.***

Een geïllustreerde omslag, vier platen en een duidelijke, flinke druk geven een aardig aanzien aan het bovengenoemde boekje, dat voor een paar dagen het licht heeft gezien. Het heeft anders die versiering niet noodig, want het werk bevat heel wat nieuws voor de geschiedenis van ons tooneel. Terwijl de Amsterdamsche Schouwburg zijn geschiedschrijver heeft gevonden in C. N. Wijbrands en Haverkorn van Rijsewijk voor een paar jaren zijne uitstekende geschiedenis van het Rotterdamsche tooneel uitgaf, biedt thans de heer van Sorgen ons zijn werk over de tooneelspeelkunst te Utrecht aan. Van drie der groote steden in het midden van ons land bezitten wij dus nu eene tooneelgeschiedenis. Als nu Leiden en den Haag, waarover Mr. van der Bergh in zijne *'s-Gravenhaagsche Bijzonderheden* één en ander meedeelt, volgen, is het belangrijkste bijeengebracht, wat er van de geschiedenis van ons nationaal tooneel is op te sporen.

Uit den titel van *De Tooneelspeelkunst in Utrecht* blijkt niet volkomen duidelijk welk aandeel de drie genoemde heeren aan het werk hebben; want het woord »illustraties» op den omslag wordt vervangen door »bijlagen.» Maar het schijnt, dat wij den heer van Sorgen als den schrijver en bewerker ook der bijlagen hebben te begroeten en de beide andere heeren als tekenaars. Die teekeningen, over het algemeen goed geslaagd, geven ons de tegenwoordige schouwburgzaal, den schouwburg van Koppedrajer en dien van van Leeuwen te zien, en eindelijk Meinke, den grijzen machinist, die meer dan 50 jaren aan den Utrechtschen Schouwburg was verbonden. Maar met allen eerbied voor den ouden man, aan wien de heer van Sorgen dank verschuldigd is voor vele inlichtingen, schijnt toch zijn portret in een werk, dat de geschiedenis der tooneelspeelkunst gedurende vier en eene halve eeuw behandelt, eenigszins misplaatst.

Evenals de illustraties zijn ook de bijlagen vier in getal. Zij bevatten eenige aanhalingen uit de notulen van gedeputeerde staten en vroedschap, eene lijst van de gezelschappen, die in de jaren 1613—1817 te Utrecht zijn opgetreden of verlof daartoe hebben aangevraagd, den afscheidsgroet, uitgesproken bij de laatste voorstelling in den vorigen schouwburg, op 5 April 1881, en een programma van 1856. Van deze bijlagen is vooral de tweede zeer belangrijk; zij is opgemaakt uit gegevens, die in het archief waren te vinden en vormt grootendeels het materiaal, waaruit de heer van Sorgen zijne geschiedenis der tooneelspeelkunst te Utrecht heeft opgebouwd. Want de schrijver heeft nauwgezette naspoo-

ringen gedaan en brengt uit ongedrukte bescheiden belangrijke zaken aan het licht.

In eene kleine inleiding wordt gewezen op de liefde voor het tooneel in de bisschopsstad, op de groote sommen, die de acteurs aan de armen moesten betalen voor het verlof om te mogen spelen — Rijn-dorp in 1711 voor 20 voorstellingen *f* 2000, en in 1712 tijdens het vredescongres *f* 2200 aan de aalmoezenierskamer — op de plaats voor de tenten, nl. het Vreeburg, den tijd der voorstellingen, de voortdurende tegenwerking der geestelijkheid, enz. En dan volgt eene opsomming van de voorstellingen te Utrecht naar tijdsorde. De rij wordt geopend met het mysterie spel van *Koninck Herodes*, dat in 1418 in de domkerk door geestelijken werd opgevoerd. In de volgende eeuw treft men de rederijkers aan, en wel voor het eerst in 1519; twee kamers worden genoemd, *De violetten* en *Wtrechte Liefd*. Iets later treden »die clerequen van Hyeronimus» op, d. i. de Latijnsche schooljeugd, die meermalen in het Latijn of Hollandsch speelde. In 1586 treffen wij te Utrecht, bij den intocht van Leicester, een Engelsch tooneelspeler aan. Het jaartal is hier verkeerd opgegeven; in het laatst van 1585 kwam Leicester in ons land en 1 April 1586 trok hij voor het eerst Utrecht binnen. Later komen er herhaaldelijk Engelsche acteurs in de bisschopsstad. Fransche tooneelspelers verschijnen er voor de eerste maal in 1619, Italianen in 1672. Maar over het algemeen zijn gedurende de 17de eeuw de aanvragen om te mogen spelen gering in aantal en ontmoeten wij alleen buitenlanders en liefhebbers.

In de 18de eeuw worden de voorstellingen veel talrijker. De bekende Jacob van Rijndorp trad zeer dikwijls met zijn gezelschap te Utrecht op en gaf in 1711 aanleiding tot den strijd tusschen professor Burman en de Utrechtsche predikanten. Deze twist had wel een weinig uitvoeriger behandeld mogen worden, hoewel er vroeger al over geschreven is want hij hoort in dit werk te huis. In 1712 tijdens de vredesonderhandelingen was de tooneelcampagne bijzonder luisterrijk; er was een Fransche opera en comédie en de troep van Rijndorp, terwijl er bovendien in het Italiaansch en Duitsch werd gespeeld. De Amsterdamsche tooneelspelers verschijnen in 1717 voor het eerst binnen Utrechts muren ten tijde van de kermis en in het midden der 18de eeuw treffen wij telkens de bekende namen aan van Anthony Spatsier, Jan Starrenberg, en iets later van Bouhon, Corver en Neijts.

Tot 1796 was er altijd in eene tent gespeeld, maar in dat jaar kreeg Utrecht zijn eersten vasten schouwburg. Twee ondernemende ingezetenen, Cornelis Koppedrajer en Laurens Swart, verzochten den raad »een royaale tent of gebouw op steenen fundeering» te mogen plaatsen, om daardoor aan hunne medeburgers de gelegenheid te verschaffen ook des winters dramatisch genot te kunnen smaken. Hun verzoek werd toegestaan; de schouwburg verrees zeer snel op het Vreeburg en kwam tot grooten bloei, vooral tijdens het verblijf van koning Lodewijk te Utrecht. Maar in den nacht van 15 op 16 Februari 1808 brandde het gebouw af. Volgens een pamflet, in het Fransch geschreven en in 1823 uitgekomen, was onvoorzichtigheid van een minnaar van ééne der schoone dochters

van den portier de oorzaak van dit ongeluk. De heer van Sorgen drukt het verhaaltje af — ik betwijfel echter de geloofwaardigheid, omdat de toon, waarin het vertelseltje wordt gegeven, buitengewoon riekt naar chronique scandaleuse. De koning drong aan op den bouw van een nieuw theater, maar dit ging niet zoo spoedig en daarom werd de stadsconcertzaal — het koor der oude Mariakerk — voorloopig in schouwborg herschepen. Eerst in 1815 hadden er onderhandelingen plaats over een nieuw gebouw tusschen de stedelijke regeering en den ingezetene Cornelis van Leeuwen, maar zij kregen niet terstond haar beslag. Eerst in 1821 werd deze nieuwe schouwborg, die evenals de vroegere op het Vreeburg stond, geopend met eene voorstelling door het Amsterkamsche gezelschap van Snoek.

De schouwborg van van Leeuwen stond na den dood van den eigenaar een tijd lang onder het bestuur van J. E. de Vries en werd in 1880 verkocht aan eene combinatie „Utrechtsche Heeren en Vrouwen.” De zaal werd herbouwd terwijl er aan het tooneel weinig werd veranderd, en den 22sten September 1882 werd de eerste voorstelling in het vernieuwde gebouw gegeven; bij die gelegenheid werd een tooneelspel van de hand van den heer van Sorgen opgevoerd.

Deze enkele hoofdpunten, die ik uit het werk aanstipte, mogen de belangrijkheid er van bewijzen. Het is maar een klein deel van het vele merkwaardige, dat het boek bevat. Want de bijlagen verschaffen vele gegevens voor de geschiedenis van ons tooneel in het algemeen, o a. voor de samenstelling van verschillende troepen, die dikwijls te Utrecht optraden. En al is de veronderstelling van den schrijver, „dat men in geen stad van ons vaderland zoo hartstochtelijk gehecht was aan tooneelspel als in Utrecht, en dat er bijna in geen stad zóó veel en zóó druk komedie gespeeld is,” misschien wat gewaagd, de bijlagen toonen, dat die hypothese niet op losse gronden berust.

In het begin van zijn boek zegt de heer van Sorgen, dat het hem aangenaam zal zijn, als men hem wil wijzen op bronnen, die hij ongebruikt heeft gelaten. Van het gegeven verlot wensch ik gebruik te maken. Niemand zal zeker den schrijver, die uit bronnen putte, welke maar voor weinigen toegankelijk zijn, met recht kunnen verwijten, dat hij uit deze niet alles heeft bijeengebracht, wat voor zijn onderwerp van belang was. Maar waarom werd er, terwijl zooveel met moeite moest worden opgespoord, geene kennis genomen van datgene, wat in ieders bereik ligt. De heer van Sorgen heeft de werken over onze tooneelgeschiedenis niet of weinig geraadpleegd; had hij het gedaan, dan zoude hij sommige zaken beter hebben kunnen ophelderen. Terwijl hij bijv. hier en daar klaagt, dat het repertoire van het één of ander gezelschap hem niet bekend is geworden, voegt hij er aan toe, dat in de Utrechtsche courant geene advertenties van de voorstellingen zijn te vinden, maar wel van den verkoop van „brochures van stukken,” zooals hij ze noemt. Maar juist die uitgaven van op te voeren tooneelwerken werden aan den schouwborg verkocht en door de toeschouwers gebruikt,

evenals thans opera-tekstboekjes, en zoo zou eene opsomming van die advertenties ons het repertoire van menig gezelschap hebben doen kennen.

Nog enkele dingen wil ik aanstippen, die in het werk opgenomen hadden kunnen worden. Bij het vermelden der feesten ter eere van den intocht van Leicester wordt Motley aangehaald. Waaronder hier geene oudere bronnen geraadpleegd? Hooft en Bor vermelden weinig van de feestelijkheden, maar zonder twijfel is er te Utrecht meer over te vinden. Immers die intocht ging niet onbezongen en onbeschreven voorbij; mij althans zijn bij name het *Elogium — Roberti Comitis Leycestrii* van Arnold van Eick en de *Brevis narratio Triumpho quo a Senatu populoque Traiectino Robertus Dudlaeus comes Leicestrius etc. Traiecti Batavorum exceptus est* bekend, welke beide werkjes in 1586 te Utrecht bij Henricus Borculaus het licht zagen. De schrijver maakt verder geene melding van de Engelsche tooneelspelers, die in 1597 Utrecht bezochten, zooals de kameraars-rekeningen leeren, die in Dodts *Archief* zijn opgenomen (dl. III, blz. 271). Den 31sten Juli van dat jaar werd nl. aan »sekere Engelsche comedianten, voor hore speelen opten Stadhuyse'» wijn geschonken. Voor de Engelsche acteurs had Cohn's bekend werk geraadpleegd kunnen worden. John Grim of Johan Grijen, zooals hij genoemd wordt, als hij in 1613 en 1620 te Utrecht optreedt, is zonder twijfel de bekende John Green, over wien in het bovengenoemde boek een en ander staat opgeteekend.

Bij name is mij verder bekend een *Voorspel voor Arminius, vertoond tot onthaal van Burgemeesteren en Vroedschappen van Utrecht, 28 Aug. 1719*; het treurspel *Arminius* van Dr. Pieter Bernagie werd toen dus ten tooneele gebracht. Den 10^{den} Juli 1780 openden de gecombineerde troepen van den Amsterdamschen en Rotterdamschen Schouwburg en de Nederduitsche Opera hunne voorstellingen te Utrecht. Zij gaven op dien dag om 5 uur de opera *De Volkplanting* en de operette *Ros. en Colas*, terwijl daarna te 9 uur werd gespeeld *Melanie* en *De verstandzoekster*. Het repertoire van den Rotterdamschen troep tijdens zijn verblijf te Utrecht in Juli 1785 is geheel bekend. Deze beide mededeelingen vindt men o. a. in Haverkorn van Rijsewijk's boek, *De oude Ritterdamsche Schouwburg*. En wat al nieuws bracht dat zelfde werk over Corver, die toch ook dikwijls te Utrecht is opgetreden!

Het zou niet moeilijk vallen deze aanvullingen met andere te vermeerderen. Waren er meer gedrukte bronnen geraadpleegd, dan zou de schrijver zijn werk nog belangrijker hebben gemaakt. Men zou de geschiedenis van het tooneel te Utrecht dan meer in het licht geplaatst zien van wat ons in het algemeen van onze tooneelgeschiedenis bekend is. Maar dit neemt niet weg, dat ook nu de heer van Sorgen daarvoor eene zeer belangrijke en welkome bijdrage heeft geleverd.

Groningen, 9 Dec 1885.

Dr. J. A. WORP.

EEN BRIEF UIT LEIDEN.

Geachte Redactie!

Een vraag, vaak op veler lippen komend, is deze: wat doen de Afdelingen van ons Verbond toch wel voor de goede zaak? En zeker, dikwijls moet een beschamend stilzwijgen volgen. Gelukkig niet waar het de studentenafdeeling geldt. In deze zit leven; ongetwijfeld dank zij het jeugdige bloed, dat bestuur en leden door de aderen vloeit.

Beschuldig mij niet van vooringenomenheid wanneer ik dit getuigenis afleg van de Leidsche studentenafdeeling. Want ik kan de feiten laten spreken — onwederlegbare getuigen. Of is niet groeien een teeken van leven, in de natuur, en figuurlijk, in de scheppingen der menschen? Welnu, wij groeien aan in ledental op eene wijze uitermate zeer groot. U herinnert u dat wij *honderd* leden telden, *honderdwijftig* nog; welnu, thans zijn wij niet 140, gelijk in de vorige aflevering abusievelijk vermeld staat, maar 240, zegge *tweehonderd veertig* leden sterk. Een schoone toeneming, niet waar?

En buiten en behalve deze zijn er nog andere teekenen van leven. *Wij spelen comédie*. Uit onze studentenafdeeling is eene studenten-tooneelvereniging voortgekomen, die eenige malen in den winter eene uitvoering geeft voor onze gewone leden met dames. Het is terwille van deze uitvoeringen dat wij van de Alg. Verg. gevraagd hebben ons toe te staan *f* 2.50 per lid in de algemeene kas te storten in plaats van *f* 3.— Want wij rekenen, dat wij, door nl. 50 Cts. per lid te gebruiken voor onze uitvoeringen, dit geld goed besteden en productief verteren. En ligt niet in die sterke toeneming van ons ledental het bewijs, dat onze rekening sluit als een bus? $240 \times f\ 2.50$ is precies gelijk aan $200 \times f\ 3.$ — en dan nog altijd te veronderstellen, dat wij, bij gebreke van die uitvoeringen, 200 leden zouden hebben en zouden kunnen behouden!

Ja, Waarde Redactie, ik durf het volhouden, onze Tooneelvereniging acht ik een groot geluk. Spreek mij niet van dilettantisme en concurrentie der vaste gezelschappen, verwijst me nog minder naar de aarts-vaderlijkheid der Utrechtsche vroede mannen der 18^e Eeuw, die, naar mr. Van Sorgen ons verhaalt — eere hebbe zijn onvermoeid onderzoek en belangloozen ijver! — het comediespelen den liefhebbers verboden, wijl er zooveel kostbare tijd mee heenging. Ik voor mij ben van meening, dat, mits de optredenden hun kunst ernstig ter harte nemen, er uit de beoefening der edele tooneelspeelkunde voor onze liefhebbers niets dan goeds kan voortkomen. En dan nog gezwegen van hetgeen er voor de zaak van ons tooneel gewonnen wordt, wanneer aldus de kiem der belangstelling gelegd wordt in zoovele jonge harten en hoofden, die later toch aan het toppunt onzer schare van ontwikkelden hopen te komen!

Glimlacht nu niet, lezers, wanneer ik van deze algemeene, ideale beschouwing overga tot de werkelijkheid. Wel erken ik, dat er reden toe zou bestaan, om de ietwat breede klove, welke de oppervlakkige

beschouwer bij dien overgang schijnt te bespeuren. Maar toch, wie bedenkt — dat studentenverenigingen bovenal lijden onder een voortdurende afwisseling van personeel; er steeds ieder jaar ouderen afgaan en jongeren bijkomen; die jongeren eerst met de ouderen moeten leeren samenwerken; zelf een oefeningstijd hebben te doorloopen; aldus van zelf iedere eerste voorstelling van het seizoen tot een soort van vuurproef wordt — die zal moeten erkennen, dat ons Studententoneel een bewijs van verstandige zelfkennis gaf, door zich niet aanstonds voor een al te heet vuur te plaatsen; door zich thans nog te bepalen tot een drietal stukjes, die niet al te veel vergden van de krachten der spelers, maar volkomen binnens hun bereik lagen. En zoo men al wat meer afwisseling in de keuze had kunnen wenschen — we kregen thans enkel iets vroolijks te zien, twee blijspelen en een klucht, alle in één akten — men weet, dat wij geen dames onder onze medewerkers tellen, en dat goede stukjes zonder damesrollen al even zeldzaam zijn als een gelukkig leven zonder vrouw.

Van al die drie stukjes was — het spreekwoord ten spot — het eerste verreweg het beste. 't Was dan ook van Scribe, en de titel er van *De twee Schoolmeesters*. De één een echte, de ander een gewaande, een weggehoopen lakkei, die zich met de grootste onbeschaamdheid weet in te dringen als Gouverneur van een levenslustigen zoon van een rijken maar dommen landeigenaar; en die, telkens en telkens weer gevaar loopend van ontmaskerd te worden, door woordenpralerij den najverigen, maar echten schoolmeester van zijn stoel praat, en door weergaloos aplomb den ouden heer steeds van zijn argwaan weet te genezen. Dat hij eindelijk, in een gezelschap van jolige vrienden zijns leerlings, door de mand valt, ontdekt wordt en weggejaagd, laat zich gemakkelijk gissen.

De vertolking viel in alle opzichten te roemen, zoo van ieder in het bijzonder als van allen te zamen. Er zat bepaald karakter in dien landeigenaar, dien lakei-gouverneur, dien oolijken zoon, dien najverigen schoolmeester. En dan, de drie vrolijke vrienden, die eenigszins zwierend en in opgewonden toestand ten toneele verschenen, hoe vermakelijk werden zij ons voorgesteld en toch zonder overdrijving!

Zal ik u ook nog de aardigheid vertellen van *de Weddenschap*, de bekende weddenschap van de studenten, die een waard de taak opleggen, gedurende een zekeren tijd, bij iedere uitgeblazen rookwolk, de woorden te herhalen: puf, daar gaat ie! en die, wanneer de waard de weddenschap gewonnen acht, gevlogen blijken. U kent het verhaal zeker al lang, welnu, hier kregen wij 't opnieuw, maar de studenten waren landloopers, de pijp een klok, de rook een slinger van een nurwerk gevorden en de taak was veranderd in het vijf minuten lang met den vinger den slinger te volgen, onder het mompelen van »hier gaat-ie daar gaat-ie!» — U ziet, de inhoud beteekent niet veel, maar — de vertooners dekten den schrijver.

Zij deden het ook in *De Leugenaar*, een — ik zei u al, er viel aan te merken op de keuze van stukken, maar ik vit niet graag — een samenraap-el dan van qui-proquo's, onzinnige ontmoetingen, vreemdsoortige samenspraken. Zeker droegen, met het spel, een viertal op onze studentenwereld toepasselijke coupletten, door een der spelers gedicht en gezongen, niet weinig bij tot de gunstige ontvangst, welke het publiek ook dit stukje ten deel liet vallen. En men speelde los en vlug en

beweest tot aan het einde, dat ons studententoneel inderdaad goede en nieuwe krachten heeft bijgeworven.

Aldus dan kunnen wij de toekomst weer hoopvol tegemoet gaan. Nu de eerste proef zoo gelukkig is doorgestaan, zal ongetwijfeld bij eene 2e opvoering meer aan de hoogere en fijnere kunst worden geofferd! Onze jeugdigen spelers moed en lust en volharding! Proficiat! voor het Leidsche studententoneel, voor de Leidsche studentenafdeeling, voor ons Verbond! Want met het oog op onze financieele moeielijkheden, die het hoofdbestuur de handen binden, zou ik ten slotte met een kleine verandering de regels willen aanhalen uit de Joan Woutersz.:

»O, had toch ons Verbond meer zonen zooals gij,
Een vendel van Uw moed, het Hoofdbestuur waar vrij!»

VALE.

BATAVUS.

Lugdunum Batavorum.

(niet DROOGSTOPPEL.)

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

Aan de leden wordt bericht dat volgens officieuse mededeeling de Koninkl goedkeuring op de Statuten is verleend. Deze worden dus afgedrukt. Het benodigde aantal exemplaren zal derhalve spoedig den afdeelingbesturen worden toegezonden.

Amst., 5 Jan. 86.

De alg secretaris:

M. A. PERK.

In het bestuur der Groningsche afdeeling is een verandering gekomen. In plaats van de HH. Jhr. A. A. J. M. Verheijen en Jhr. Mr. M. J. Quintus zijn respect. als penningmeester en secretaris opgetreden de HH. Jhr. J. E. van Panhuis en de Heer E. Dull, leden van het bestuur. De afgetreden dignitarissen bleven evenwel in het bestuur zitting houden.

Erratum. In ons vorig nummer is pag. 46 het ledental der Leidsche Afdeeling abusievelijk opgegeven als 140. Dit moet zijn 240.

's Hertogenbosch, 3 Dec. 1885. De opvoering, door de Koninklijke Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel» van Amsterdam, van Justus van Maurik's »Men zegt...», gaf aan het Bestuur der Afdeeling 's Hertogenbosch van het Nederl. Tooneelverbond eene gewenschte gelegenheid om aan de gevierde kunstenaar Mevr. Sophie de Vries, zijne vreugde te betuigen, dat zij zoo kort na haar zilveren feest hier optrad.

Toen zij in het begin van het 1e bedrijf voor de eerste maal het tooneel betrad werd haar, onder de fanfares van het orchest en de levendige toejuiching der honderden aanwezigen, eene prachtige bouquet, namens dit bestuur, overhandigd.

In de pauze werd het bestuur bij haar toegelaten en werd haar, bij monde van den voorzitter der Afdeeling, in hartelijke bewoordingen hulde gebracht, met den wensch dat het haar nog lang gegeven worde te schitteren met hare talenten.

Allerhartelijkst werd door Mevr. de Vries op deze toespraak geantwoord, waarna bij de bouquet eene keurig bewerkte porte-bouquet gevoegd werd.

Het was haar aan te zien, dat het haar genoegen verschaft te bemerken, dat haar talent ook buiten de plaatsen, waar zij gewoon is te schitteren, naar waarde wordt geschat.

De opvoering slaagde, dankzij het meesterlijk spel van alle personen, uitmuntend.

CONCEPT-REGLEMENT

VAN DE

TOONEELSCHOOL

ONTWORPEN

DOOR HET HOOFDBESTUUR IN OVERLEG MET DE
COMMISSIE VAN BEHEER EN TOEZICHT.

HOOFDSTUK I.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

ARTIKEL 1.

De TOONEELSCHOOL is eene instelling van het NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND en als zoodanig ingericht volgens de Statuten van dat Verbond en de besluiten der Algemeene Vergadering.

ART. 2.

Zij bestaat uit *twee* afdelingen: eene *Vorbereidende Vakschool* en eene eigenlijke *Vakschool*.

Het onderwijs wordt gegeven in een vijfjarigen cursus en omvat voor iedere klasse de volgende vakken:

EERSTE EN TWEEDE KLASSE.

1. Uitspraak en Stemvormig, het laatste ook door middel van den zang.
2. Lezen en Voordracht.
3. Nederlandsche Taal.
4. Fransche Taal.
5. Vaderlandsche en Algemeene Geschiedenis.
6. Land- en Volkenkunde.
7. Rekenkunde.
8. Dansen en Schermen, verbonden met Mimische en Plastische oefeningen.
9. Costnummaaien.
10. Teekenen.

DERDE KLASSE.

1. Uitspraak en Stenvorming, als boven.
2. Voordracht en eerste oefeningen in Spel.
3. Nederlandsche Taal en Letterkunde.
4. Fransche Taal en Letterkunde.
5. Hoogduitsche Taal.
6. Algemeene Geschiedenis.
7. Land- en Volkenkunde.
8. Mythologie.
9. Dansen en Schermen, als boven.
10. Costuumnaaien.
11. Teekenen.

VIERDE KLASSE.

1. Uitspraak en Stenvorming, als boven.
2. Voordracht en Spel.
3. Voordracht in Fransch.
4. Techniek van het Drama en Geschiedenis van het Tooneel.
5. Costuumkunde.
6. Aesthetica.
7. Nederlandsche Letterkunde.
8. Fransche Letterkunde.
9. Hoogduitsche Letterkunde.
10. Engelsche Taal.
11. Algemeene Geschiedenis.
12. Mythologie.
13. Dansen en Schermen, als boven.
14. Costuumnaaien.
15. Teekenen.

VIJFDE KLASSE.

Dezelfde vakken als in de vierde klasse, alleen vermeerderd met
 Voordracht in Hoogduitsch.
 Mimiek en Costumeeren.
 Grimeerkunde,
 terwijl voor Mythologie in de plaats treedt:
 Kennis der Oudheid.

NB. De klassen I—III vormen de Voorbereidende Vakschool, IV en V de eigenlijke Vakschool.

ART. 3.

Het leerjaar vangt aan op of omstreeks één September en eindigt bij den aanvang der groote vacantie, den 1sten Zaterdag in Juli.

ART. 4.

Er zijn drie vacantiën: een van veertien dagen omstreeks Kersttijd, een van den Woensdag vóór tot den Woensdag ná Paschen, en een van den 1sten Zaterdag in Juli tot op of omstreeks één September.

ART. 5.

Met den aanvang van ieder leerjaar wordt een programma openbaar gemaakt, de mededeeling bevattende van het aantal uren, in elke klasse aan de verschillende vakken van onderwijs te besteden. Tevens verschijnt een rooster van de dagen en de uren, waarop de lessen gegeven worden.

ART. 6.

Het schoolgeld is verschuldigd bij vooruitbetaling, hetzij maandelijks, hetzij per kwartaal, en bedraagt per jaar voor alle lessen *f*50.—, voor lessen in een enkel vak *f*15.—. De gelden voor de lessen in enkele vakken verschuldigd, gaan het bedrag van *f*50.— niet te boven. Bij het tusschentijds verlaten der school heeft geen teruggave der schoolgelden plaats.

Zij, die het eindexamen met gunstigen uitslag hebben afgelegd, hebben geen schoolgeld te betalen, wanneer zij enkele lessen willen blijven volgen.

HOOFDSTUK II. VAN HET BEHEER EN TOEZICHT.

ART. 7.

Het beheer en toezicht over de Tooneelschool is opgedragen aan eene Commissie van negen leden, die van al hare werkzaamheden verantwoording schuldig is aan het Hoofdbestuur. De Commissie benoemt jaarlijks uit haar midden een Voorzitter, vice-Voorzitter en Secretaris. Zij geeft van die benoemingen kennis aan het Hoofdbestuur.

ART. 8.

De Commissie bestaat uit: twee leden van het comité der Dames-Patronessen, twee leden van het Hoofdbestuur der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen en vijf leden, door de Alg. Vergadering van het Ned. Tooneelverbond benoemd, waarvan drie leden der Amsterdamsche Afdeeling moeten zijn.

Bij het ontstaan eener vacature geeft de commissie hiervan zoo spoedig mogelijk bericht aan het betrokken collegie.

ART. 9.

De Commissie treedt omtrent al wat den bloei en de verbetering der Tooneelschool kan bevorderen in overleg met het Hoofdbestuur en doet daaraan de voorstellen, die zij in het belang van het onderwijs noodig acht, voor zoover zij zelve hierin niet kan voorzien.

Voorgestelde maatregelen, die wijziging van het Reglement noodig maken, kunnen niet worden toegepast dan na goedkeuring door de Algemeene Vergadering.

ART. 10.

De Commissie vergadert zoo dikwijls zij het noodig oordeelt, en geeft van hare vergadering telkens kennis aan de gedelegeerde der afdeelingen (Art. 17 Statuten.) Zij regelt hare werkzaamheden bij een reglement van orde, waarvan zij aan het Hoofdbestuur mededeeling doet.

ART. 11.

De Commissie zendt jaarlijks vóór 15 Maart aan het Hoofdbestuur een Ontwerp-begrooting van de kosten der Tooneelschool voor het volgende Leerjaar.

Indien de begrooting door de Algemeene Vergadering is goedgekeurd, wordt aan de Commissie bij den Penningmeester van het Hoofdbestuur een crediet geopend tot het, op de begrooting geraamd bedrag.

Overschrijving van den eenen post op den anderen kan door de Commissie geschieden; voor de verhooging der verschillende posten, die in het eindcijfer wijziging brengt, is de goedkeuring van het Hoofdbestuur noodig.

ART. 12.

De Commissie brengt jaarlijks vóór 1 April en 1 October bij het Hoofdbestuur schriftelijk verslag uit harer werkzaamheden, en doet het laatste verslag vergezeld gaan van eene rekening en verantwoording der haar toegestane gelden en van een afschrift van het verslag, door den Directeur over het onderwijs uitgebracht. (zie art. 25.)

ART. 13.

De leden van het Hoofdbestuur, die der Commissie en de gedelegeerden der Afdeelingen hebben te allen tijde toegang tot de school.

ART. 14.

De Commissie heeft het recht den Directeur en de Leeraren in het belang van het onderwijs te hooren zoo dikwijls zij dit noodig oordeelt

HOOFDSTUK III.

VAN DEN DIRECTEUR EN DE LEERAREN.

ART. 15.

De leiding en het dagelijksch bestuur der Tooneelschool is, onder toezicht der in Art. 7 bedoelde Commissie, toevertrouwd aan een Directeur, die tevens met een of meer vakken van onderwijs kan worden belast.

De Directeur wordt uit eene voordracht van drie personen, door de Commissie opgemaakt, door het Hoofdbestuur benoemd. Zijne jaarwedde wordt bij de benoeming vastgesteld.

ART. 16.

Het aantal leeraren staat in verhouding tot de behoeften van het onderwijs en wordt door de Commissie bepaald.

De leeraren worden door de Commissie benoemd. Van elke benoeming wordt onverwijld kennis gegeven aan het Hoofdbestuur.

In de gevallen, bij dit artikel bedoeld, beslist de Commissie niet dan na den Directeur te hebben gehoord.

ART. 17.

De leeraren genieten eene jaarwedde, door de Alg. Vergadering vastgesteld. De Commissie wijst het vak of de vakken aan, waarin elke leeraar gehouden is onderwijs te geven.

ART. 18.

Bij ontstentenis van den Directeur treedt een der leeraren, daartoe telken jare door de Commissie in overleg met den Directeur aan te wijzen, in zijne plaats.

Indien door ontstentenis van den Directeur of een der leeraren

het onderwijs in een of meer vakken nadeel lijdt, wordt hierin door de Commissie, zoo mogelijk na den Directeur te hebben gehoord, voorzien.

ART. 19.

Ten inste tweemaal 's jaars en verder zoo dikwijls de Directeur dit noodig oordeelt, of ten minste drie leeraren dit wenschen, wordt onder voorzitterschap van den Directeur, eene vergadering van Directeur en leeraren gehouden ter bespreking der belangen van het onderwijs. Ter bevordering dier belangen doen zij de noodige voorstellen aan de Commissie.

ART. 20.

De verdeling van het onderwijs in de verschillende klassen tusschen de leeraren geschiedt volgens het programma der lessen, dat overeenkomstig art. 5 voor ieder leerjaar door de Commissie vóór den 1sten Juli wordt vastgesteld, na door Directeur en leeraren ontworpen en vóór 1 Juni, met opgave der boeken en hulpmiddelen die zij bij hunne lessen wenschen te gebruiken, bij de Commissie te zijn ingediend.

Verandering in het programma kan slechts onder goedkeuring der Commissie plaats hebben.

ART. 21.

De Directeur zendt, in overeenstemming met de leeraren, op het einde der maanden December, Maart en Juni, aan de Commissie het oordeel der leeraren over het gedrag, de vlijt en de vorderingen der leerlingen, in ieder vak van studie afzonderlijk.

ART. 22.

Alles wat betrekking heeft op de schooltucht en op de wijze, waarop de vorderingen der leerlingen beoordeeld wor-

den, wordt hij huishoudelijk reglement door den Directeur in overleg met de leeraren ontworpen en door de Commissie vastgesteld.

ART. 23.

De leeraren gedragen zich in alle zaken, die de schooltucht en de inwendige huishouding der school betreffen, naar de beslissing van den Directeur, behoudens beroep op de Commissie.

ART. 24.

De Directeur zorgt, dat de lessen door alle leeraren geregeld worden gegeven.

Hij heeft de bevoegdheid om, ook zonder het advies der leeraren te hebben gevraagd, aan de Commissie voorstellen in het belang van de school en het onderwijs te doen.

ART. 25.

De Directeur zendt jaarlijks vóór 15 Juli aan de Commissie een beredeneerd verslag over den toestand van de school en van het onderwijs. De leeraren verschaffen hem daartoe de noodige bouwstoffen; de opmerkingen door hen gemaakt worden, indien zij dit verlangen, woordelijk in het verslag vermeld.

HOOFDSTUK IV.
VAN DE LEERLINGEN.

AFDEELING I.

Van de Toelating.

ART. 26.

In den regel moeten zij, die als leerlingen worden toegelaten, den leeftijd van 13 jaren hebben bereikt.

Slechts in zeer bijzondere gevallen kan, met goedkeuring der Commissie, van dezen regel worden afgeweken.

ART. 27.

Een, zooveel mogelijk blijkbare aanleg en geschiktheid voor het tooneel is een algemeen vereischte om als leerling te worden aangenomen.

Bovendien behooren zij, die de lessen in de eerste klasse wenschen te volgen, gewoon lager onderwijs met vrucht te hebben genoten. Met name moeten zij bewijzen geven van goed te kunnen lezen en schrijven, en bedreven te zijn in de beginselen der Nederlandsche Taal, den Vaderlandsche geschiedenis, der aardrijkskunde en van het rekenen.

ART. 28.

Zij, die dadelijk tot de lessen van eene hoogere klasse wenschen te worden toegelaten, moeten, met het oog op de in die klasse onderwezen vakken, van het bezit der noodige kundigheden doen blijken.

ART. 29.

Over de toelating, in de beide vorige artikels bedoeld, wordt beslist door den Directeur en de leeraren, na een door hen, in tegenwoordigheid der Commissie afgenomen examen.

ART. 30.

Dit examen wordt éénmaal 's jaars, vóór den aanvang van het leerjaar, op de in tijds aangekondigde uren en plaats gehouden.

In buitengewone gevallen kunnen ook leerlingen, na afgelegd examen, in den loop van het leerjaar door den Directeur en met vergunning der Commissie worden toegelaten.

ART. 31.

Zij, die, zonder leerlingen van de school te zijn, de lessen in een of meer vakken wenschen te volgen, moeten daartoe vergunning gekregen hebben van den Directeur en de Commissie.

Zij zijn gedurende de les aan de bepalingen onderworpen voor de leerlingen vastgesteld.

ART. 32.

Met toestemming der Commissie en onder de door haar gestelde voorwaarden, kan de Directeur ook aan hen, die geen leerlingen der school zijn, de gelegenheid geven zich onder zijne leiding of die der leeraren in het vertoonen van tooneelstukken te oefenen.

AFDEELING II.

Van de Examens.

ART. 33.

Jaarlijks, vóór het einde van het leerjaar, nemen de Directeur en de leeraren, in tegenwoordigheid van de Commissie en genoodigden, een examen van de leerlingen van alle klassen af.

Leden van het Verbond hebben, op vertoon van hun diploma, toegang tot het examen.

ART. 34.

Naar aanleiding van de, in 't vorig artikel bedoelde examens bepalen Directeur en leeraren, welke leerlingen onvoorwaardelijk tot eene hoogere klasse kunnen overgaan of de school verlaten, welke tot het doen van een her-examen in een of meer vakken vóór het begin van het volgende leerjaar worden toegelaten, en welke onbekwaam worden geoordeeld om tot eene hoogere klasse over te gaan of de school te verlaten. Na het her-examen beslissen Directeur en leeraren op gelijke wijze over de al of niet toelating tot eene hoogere klasse, en over het al of niet verlaten der school.

ART. 35.

Jaarlijks, in de maand Januari, zal door de leerlingen der vijfde klasse een voorbereidend eind-examen worden afgelegd.

Onmiddellijk na den afloop van dit examen zal door den Secretaris der Commissie aan de verschillende afdelingen van het Nederlandsch Tooneelverbond worden medegedeeld, welke leerlingen het examen met gunstig gevolg hebben afgelegd.

ART. 36.

De ouders, voogden of verzorgers der leerlingen en de leerlingen zelve, verbinden zich schriftelijk om niet met het tooneelbestuur een engagement te sluiten, voor dat door den betrokken leerling het in art. 35 genoemd examen met gunstig gevolg is afgelegd. Bij overtreding van die verbintenis, wordt de leerling, ten wiens behoefte of door wien het engagement gesloten is, onmiddellijk van de school weggezonden.

ART. 37.

Aan de leerlingen, die het eind-examen met goed gevolg hebben afgelegd, worden getuigschriften afgegeven naar een model, door den Directeur onder goedkeuring der Commissie vastgesteld. Deze getuigschriften worden door den Directeur, door de leden der Commissie en door de leden van het Hoofdbestuur ondertekend.

In geen geval zullen zij, die tusschentijds de school verlaten, een getuigschrift ontvangen.

ART. 38.

Leerlingen der Vakschool kunnen in voor hen geschikte rollen, bij tooneelgezelschappen optreden, mits de toestemming daartoe door de Commissie, op voorstel van den Directeur, worde verleend.

AFDEELING III.**Van Belooningen en Toelagen.**

ART. 39.

De leerlingen gedragen zich geheel naar de voorschriften, hun door den Directeur en de leeraren gegeven.

ART. 40.

Geldelijke toelagen ter bestrijding van kosten en onderhoud, in de eerste plaats uit het Tooneelschoolfonds, gesticht door den Heer J. L. WERTHEIM, kunnen door het Hoofdbestuur, op voordracht der Commissie, aan een of meer leerlingen worden verstrekt.

ART. 41.

Er kunnen beloningen in geld worden toegekend aan de leerlingen der verschillende klassen, die bij het overgangs- of eind-examen naar het oordeel der Commissie blijken hebben gegeven van buitengewonen aanleg en groote plichtsbetrachting. De Commissie, die deze beloning toekent, bepaalt in overleg met het Hoofdbestuur, het bedrag.

ART. 42.

De in het vorig artikel bedoelde geldsom wordt niet aan de leerlingen uitgereikt, maar op hun naam in een daartoe bestemd en bij het Hoofdbestuur berustend register ingeschreven en zooveel mogelijk te hunnen bate belegd.

De gelden worden met de renten één jaar na volbrachten leertijd uitgereikt, indien de betrokken persoon, naar het oordeel der Commissie, zich deze beloning niet door later wangedrag heeft onwaardig gemaakt en zich na het verlaten der school naar de wenken der Commissie heeft blijven gedragen.

ART. 43.

Het willekeurig en tusschentijds verlaten der school, het door plichtverzuim veroorzaakt ontslag en het niet opvolgen der voorschriften en wenken, na het einde van den leertijd, heeft verbeurte der in de twee vorige artikelen bedoelde gelden ten gevolge.

In dat geval komen de gelden ten bate der algemeene kas van het Verbond.

HET TOONEEL TE GRONINGEN.

't Was in October 1883, dat ik in dit tijdschrift (zie den 13den jaarg. blz. en v. v.) eene schets gaf van den schouwburg te Groningen en van de opening, thans meen ik op nieuw de aandacht te moeten vestigen op hetgeen ten aanzien van het tooneel in deze stad voorvalt. Veel belangrijks is het evenwel niet, daar alle hier opgevoerde stukken reeds meermalen in Holland zijn vertoond, als wij er voor 't eerst kennis mede maken. Dit ontslaat me van de moeite om een kort overzicht er van te geven en ik behoef slechts de mededeeling te doen, dat in 1883 en 84 hier nu en dan optraden de heer W. van Zuylen met zijn gezelschap, de Amsterdamsche en de Rotterdamsche afdeeling van het »Nederlandsch Tooneel», alsmede het gezelschap van den heer A. van Lier, Buitendien hebben we enkele opera-voorstellingen gehad onder directie van den heer Jozef Juhász en van de heeren G. Prot en Zoon, terwijl het Nationaal Antwerpsch tooneelgezelschap onder leiding van den heer A. van Zuylen den 8 Maart 1884 een enkele buitengewone voorstelling gaf en later op zijn »kunstreis door Nederland» nog eene.

Er is dus ook in Groningen vrij wat afwisseling op dit gebied en gelegenheid genoeg om letterkundig genot te smaken. Ongelukkig valt dit genot niet veel in den smaak, want over 't algemeen worden de tooneelvoorstellingen niet best bezocht, en de hier verschijnende dagbladen zien hunne telken keer gedane moeite om het publiek naar den schouwburg te lokken niet beloond. Nog onlangs schreef b. v. de N. Gron. Ct.: »de schouwburg was gisteravond bezet; wij dachten anders dat het publiek den weg naar de komedie vergeten had.» Niet ten onrechte schreven we vroeger dan ook reeds ¹⁾: »Toen het tooneel nog de verboden boom was, vond het warme sympathie; nu er niet meer tegen geijverd wordt, schijnt de aardigheid er af te zijn, de belangstelling ten minste is zeer verflauwd.»

Toch gebeurt het ook niet zelden, dat de nieuwe schouwburg geheel bezet is, wanneer er iets bijzonders wordt opgevoerd of plaats heeft. Uit de vele voorbeelden halen we b. v. aan toen »De Tooneelspeler des Keizers» door de Amsterdamsche afdeeling van het Ned. Tooneel gegeven werd (in dien tijd bestond de Rotterd. afdeeling nog), alsmede den 16 April 1885, toen de benefice-voorstelling voor (wijlen) mevr. Kleine-Gaitman plaats had. Bij zulke gelegenheden is onze nieuwe schouwburg veel te klein.

Meer dan de nieuwe schouwburg wacht op dit oogenblik het lot der oude komedie onze belangstelling: zij heeft n. l. het lot van hare voorgangster ondergaan. In October 1884 publiek te koop gepresenteerd vond zij geen koper, maar werd in '85 uit de hand verkocht aan een timmerman, voor f 7000 terwijl het decoratief voor f 100 wegging in de hand des heeren A. van Lier, directeur van het bekend tooneelgezel-

¹⁾ Zie mijn werkje: De opkomst van het tooneel te Groningen, blz. III.

schap te Amsterdam. Op de plaats waar komedie en koffiezaal stonden vindt men thans zes niet onaardige burgerhuisjes van ééne verdieping. En daarmede zou iedere herinnering aan den ouden schouwburg voor goed verdwenen zijn, terwijl de nakomelingschap slechts uit de overleveringen van het oude geslacht zich nog eenig denkbeeld konde vormen van wat hij geweest is, want geene enkele teekening bestaat er van, had ondergeteekende niet gezorgd, hem door de photographie aan de vergetelheid te ontrukken. Ik heb me n. l. voor den tweeden druk van mijn boven aangehaald werkje, die wel na korteren of langeren tijd verschijnen zal, een drietal photographiën laten maken, waarvan eene de afbeelding de gevel van 't gebouw is, een ander stelt een gezicht op het tooneel voor en de derde, de zaal van het tooneel afgezien, terwijl de platte grond eene voorstelling van de ruimte van het gebouw geeft.

Of het oude gebouw die eer waardig was is m. i. geen vraag; want zijne geschiedenis gunt ons een juisten blik op het leven en streven onzer burgerij in de negentiende eeuw. Wat heeft die komedie zonderlinge lotgevallen gehad! In 1806 uit de Groote Leliestraat naar de Groote Kruisstraat verplaats kreeg het tot devies: »utilitatis et incunditatis ergo" en den naam »Heeren-Komedie" in tegenstelling van de Burger-Komedie. Zij was toen het eigendom van eenige heeren, die schatten gelds door de daarin gegeven voorstellingen zoek brachten. In 1817 werd zij, na allerlei lotwisselingen ondergaan te hebben, heropend met eene zinnebeeldige voorstelling, getiteld Hulde aan Groningen, vervaardigd door H. van Overvest Kup. Zij droeg toen den naam van Societeit, waarvan het lidmaatschap f 10 per jaar bedroeg. Acteurs waren de aandeelhouders en hunne vrienden, terwijl zich later ook dames aan het tooneel verbonden. Na vele wederwaardigheden, die zeer zonderling zijn, ging in 1870 de schouwburg in handen van den heer J. A. Ellenberger over, die hem sinds dien tijd exploiteerde. De beste, maar ook minder goede gezelschappen, beproefden er hunne krachten. Sinds genoemd jaar hadden er gedurende het winterhalfjaar geregeld volksvoorstellingen des Zondagsavonds plaats, voorstellingen, die over het geheel druk bezocht werden. Ook mag men er niet laag op neerzien, al bestond het publiek ook voor een groot deel uit dienstmeisjes en dames en heeren van den kleinen burgerstand, want acteurs en actrices van naam gaven er het hunne ten beste. We herinneren ons b. v., dat Victor Driessens met zijne voortreffelijke Vlamingen eene reeks volksvoorstellingen in den ouden schouwburg gaf; we herinneren, dat Mevr. Beermans bij bedoelde dames en heeren een goê-bekende was en om strijd bewonderd en toegejuicht werd, toen zij nog niet de actrice van heden bij het groot publiek was.

In latere jaren hadden we er des zondags gezelschappen van minder naam, doch ook daaronder waren er, die thans bij flinke troepen engageerd, een goed figuur maken en met lof genoemd worden. Het gezelschap dat wij in 't zoogenaande winterseizoen telken zondagavond zagen optreden was dat van D. W. Jacqui en Co. Ook voor de talrijke rederijkerskamers was de oude schouwburg een uitstekende localiteit.

Dat alles is thans voorbij, voor eeuwig voorbij. Moge de oude schouwburg voor het meer ontwikkelde volk ook geen aantrekkingspunt in de laatste jaren nog geweest zijn, voor den minderen stand is zijn verdwijnen een groot verlies.

Middelbert (bij Groningen) Januari 1886

K. R. VELTHUYS.

HET GOED RECHT VAN DEN TOONEELSPELER.

Het is wel noodig, er op te wijzen, dat de tooneelspeler het *recht* heeft, beschouwd te worden als *kunstenaar* en niet als de telefoon, waardoor de dramatist zijn stuk aan het publiek toeroept.

Er is geen enkele eisch, buiten de tooneelspeelkunst om, die niet door dezen of genen betrekkelijk een tooneelstuk wordt uitgesproken. De een wil een mooi vertelsel, de ander de behandeling eener ingrijpende vraag, een derde geestige gezegden, een vierde mooi decoratief en prachtige costumes, nog een ander — en zeer velen met hem — eene schoone zedeles, nog anderen mooie woorden of schoone verzen of nuttige leering of wel *une pièce à femmes* met aantrekkelijke toiletten.

Dwaas mag hij genoemd worden, die van den schilder uitsluitend vraagt een kijkje in de historie of een verhaal in beeld of een treffend voorval aanschouwelijk gemaakt, zonder dat hij in de eerste plaats naar de *kunst des schilders zelve* vraagt.

Moet de componist even als in Mozart's *Schlittenfahrt* de bellen der paarden, het slaan der hoeven en het dansen der reizigers nabootsen, of heeft zijne kunst geheel andere en zeer eigenaardige eischen?

De acteur heeft daarom het recht, te vorderen, dat men in een drama in de eerste plaats speelbaarheid vordere en aan den vertolker voor alles den eisch stelle, dat hij door gelaat, kleeding, houding, stem en gebaren de personen voorstelle, met hun wisselend gemoedsleven. Een goedgeschreven rol is er een, die den acteur gelegenheid geeft den mensch te vertoonen, zoo als de auteur dien bedoelde, daargelaten of de auteur uitvoerig genoeg geteekend heeft; heeft hij dat niet, dan vult de acteur het ontbrekende door zijn spel aan en is, wat hij zijn moet: de kunstenaar, die den arbeid des dramatischen *vertolkt*.

De auteur, de regisseur en de acteur ziedaar het driemanschap, dat het stuk op de planken brengt.

Men bewondere dus den acteur in *zijn eigen* kunst, even als men dat andere kunstenaars doet.

Maar dan brenge men den acteur ook de ware hulde op dezelfde wijze, waarop men dat aan andere kunstenaars doet en schepe hem niet af met waanzinnig voetgetrap en handgeklap of met eenige guldens bewondering in bloemen, gekocht lang voor dat men bewonderen kon. Hooger, edeler hulde voor den acteur en hem beoordeeld naar den eisch van zijn eigen kunst.

TACO H. DE BEER.

NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

16^e ALGEMEENE VERGADERING,

te HAARLEM,

Vrijdag 7 Mei 1886, des voormiddags om elf uur

in de Bovenzaal van de Societeit „Vereeniging”, Lange Bagijnestraat.

Punten van Beschrijving.

1. Opening der Vergadering.
2. Verslag van den Algemeenen Secretaris over het afgelopen Bondsjaar.
3. Begrooting voor 1886/87.

a. Algemeene Begrooting.

Ontvangsten:

Art. 1. Contributiën	f 5000.—
„ 2- Te kort.....	„ 1015.—
<hr/>	
	f 6015.—

Uitgaven:

Art. 1. Bijdrage Tooneelschool.....	f 5140.—
„ 2. Tijdschrift	„ 600.—
„ 3. Reiskosten.....	„ 50.—
„ 4. Drukwerk.....	„ 100.—
„ 5. Bureaustkosten.....	„ 25.—
„ 6. Onkosten Algemeene Ver- gadering.....	„ 25.—
„ 7. Onkosten inning van gelden	„ 25.—
„ 8. Onvoorziene uitgaven.....	„ 50.—
<hr/>	
	f 6015.—

b. Begrooting Tooneelschool.

Ontvangsten:

Art. 1. Bijdrage van Z. M. den Koning	f 5000.—
„ 2. Bijdrage van het Rijk....	„ memorie.
„ 3. Bijdrage der Provincie Noord-Holland.....	„ memorie
„ 4. Bijdrage der Gemeente Amsterdam.....	„ 2000.—
„ 5. Schoolgelden.....	„ 650.—
„ 6. Giften, jaarlijksche bijdragen.....	„ 150.—
„ 7. Rente Fonds Hacke van Mijnden.....	„ 60.—
„ 8. Bijdrage uit de algemeene kas.....	„ 5140.—

f 13000.—

Memorie: Herman Linde-Fonds... f 148.02

Uitgaven:

Art. 1. Jaarwedde Directeur, tevens onderwijzer in lezen, algemeene geschiedenis, Nederlandsche taal en letterkunde	f 4000.—
„ 2. Jaarwedden onderwijzend personeel ¹⁾ :	
a. Leerares in spel en voordracht	f 900.—
b. Leeraar in voordracht en grimeeren.....	„ 900.—
c. Leerares in uitspraak en stemvorming.....	„ 640.—
d. Leeraar in mimiek, aesthetica en teekenen	„ 350.—
e. Leeraar in voordracht (Fransch en Duitsch...)	„ memorie
f. Leeraar in techniek van het drama	„ memorie
g. Leeraar in kostuumkunde. memorie	„
h. Leerares in Fransch en Duitsch	f 1500.—
i. Leerares in Engelsch	„ 100.—
k. Leeraar in mythologie	„ 100.—
l. Leeraar in aardrijkskunde	„ 150.—
m. Leeraar in rekenen	„ 150.—
n. Leeraar in gymnastiek en schermen	„ 150.—
o. Leeraar in dansen	„ 150.—
	„ 5090.—
„ 3. Toelage aan de Directrice	„ 300.—
„ 4. Achterstallige kostgelden voor inwonende leerlingen	„ 209.50
„ 5. Belasting, vuur en licht... ..	„ 754.28
„ 6. Erfpacht terrein	„ 300.—
„ 7. Rente der 4 pCt. Leening, groot per resto f 6500... ..	„ 260.—
„ 8. Aflossing van $\frac{1}{240}$ Aandeel (het twaalfde)	„ 500.—
„ 9. Schoolbehoeften	„ 200.—
„ 10. Bibliotheek	„ 200.—
„ 11. Bureaukosten	„ 40.—
„ 12. Onderhoud Gebouw en kosten van schoeiing ²⁾	„ 500.—
„ 13. 9e termijn Pijpgascompagnie	„ 84.26
„ 14. Pianohuur	„ 65.—
„ 15. Huur van kachels en gymnastieklokaal	„ 64.—
„ 16. Onvoorziene uitgaven ³⁾	„ 402.9¢

f 13000.—

1) Bij vergelijking met de begrooting van 1885/86 en 1884/85 zal blijken, dat het aantal onderwijzers, in plaats van 16, thans 14 bedraagt, en dat het onderwijs in Ned. taal en letterkunde, algem. en vaderl. geschiedenis, geheel en al door den directeur zal worden gegeven, terwijl het onderwijs in teekenen met dat van hoog re mimiek en aesthetica verbonden wordt.

2) Een niuwe schoeiting is noodzakelijk geworden door het normaliseeren van de achter het gebouw liggende Singelgracht. De onkosten daarvan bedragen pl.m. f 400.—

3) De onvoorziene uitgaven zijn hooger dan gewoonlijk, omdat men hoopt in den loop van het jaar een nieuwen leeraar in de kostuumkunde, wiens salaris slechts voor memorie is uitgetrokken, in plaats van den Heer H. F. J. N. J., die zijn ontslag heeft verzocht, aan de School te kunnen verbinden.

4. Aanwijzing der Afdeeling, aan welke rekening en verantwoording moet worden gedaan (art. 14 Statuten)
5. Vaststelling van het reglement der Tooneelschool. Het ontwerp door het Hoofdbestuur, in overleg met de Commissie van beheer en toezicht over de School, opgemaakt, is geplaatst in de 3de aflevering van het Tijdschrift, blad. 113 en verv.
6. Benoeming van Hoofdbestuurders.
7. Benoeming der Commissie van beheer en toezicht over de Tooneelschool.
8. Benoeming van een redacteur van het Tijdschrift (art. 18 Statuten). Het Hoofdbestuur heeft de eer het volgende tweetal voor te dragen:

de Heeren TACO H. DE BEER en L. SIMONS Mzn.

9. Bepaling van de plaats, waar de 17de alg. vergadering zal gehouden worden.

Uit naam van het Hoofdbestuur,

De Secretaris,

M. A. PERK.

Donderdag 6 Mei, des avonds om 6³/₄ uur: Ontvangst van Hoofdbestuur en Afgevaardigden in den Foyer van den Schouwburg, in de St. Jansstraat. Te 7¹/₄ uur Tooneelvoorstelling in dien Schouwburg, aangeboden door de Afdeeling Haarlem, aan de leden van het Hoofdbestuur, de Afgevaardigden en de Leden der Afdeeling Haarlem.

Na afloop der voorstelling: Gezellige Bijeenkomst van Hoofdbestuur, Afgevaardigden en Leden in den Foyer.

Vrijdag 7 Mei, des namiddags te half zes uur: Gemeenschappelijke Maaltijd à f 5.— het Couvert met een halve flesch Wijn, in het hôtel Funckler (P. C. C. JACOBI in de Kruisstraat.

Aan heeren Afgevaardigden, Hoofdbestuurders, Gewone Leden en Donateurs, die aan den Maaltijd wenschen deel te nemen, wordt verzocht dit te melden vóór of uiterlijk op Dinsdag 4 Mei aan den Secretaris van het Afdeelingsbestuur, Mr. TH. DE HAAN HUGENHOLTZ, Spaarne No.

VERSLAG DER 16^e ALGEMEENE VERGADERING

te HAARLEM.

Tegenwoordig de leden van het Hoofdbestuur, de HH. Prof. B. J. Stokvis, Onder-Voorzitter, M. A. Perk, Secretaris, Joseph Jacobson, Penningmeester.

De afgevaardigden der afdeelingen:

Rotterdam (tien stemmen): M. Horn, G. Pekelharing, P. Haverkorn van Rijsewijk.

Amsterdam (tien stemmen): W. A. v. d. Mandere, A. C. Wertheim, M. J. Waller.

Leiden (tien stemmen): J. v. d. Willigen.

's Gravenhage (tien stemmen): D. F. v. Heyst, J. C. v. Brakel, A. Ising en Jacobson.

Utrecht (zes stemmen): Fr. E. G. Selle en A. W. Wichers.

Dordrecht (vier stemmen): Jhr. Mr. J. Schuurbeque Boeye.

Haarlem (twee stemmen): J. H. Krelage, Mr. Th. de Haan Hugenholtz, H. W. Groll.

's Hertogenbosch (twee stemmen): J. N. Houba.

Tiel (een stem): J. L. van Lith de Jeude.

Gouda (een stem): J. Post van der Burg,

te zamen uitbrengende zes-en-vijftig stemmen. De afdeelingen Delft, Gent en Groningen hebben zich verontschuldigd. Verder wordt de vergadering bijgewoond door de HH. J. N. van Hall, Eerelid, S. J. Bouberg Wilson, Directeur der School, Taco H. de Beer, Redacteur van het tijdschrift en L. Simons Mnz. van Amsterdam.

Te elf uur opent de waarn. voorz. de vergadering met een warmen, levendig toegejuichten welkomstgroet. Hij wijst op de omstandigheid, dat het Verbond voor de eerste maal vergaderd is in den zetel eener jonge, doch langzaam zich ontwikkelende en, naar allen hopen, spoedig bloeiende Afdeeling, die den vorigen avond getoond had een uitnemende gastvrouw te zijn. Voor 't eerst vergaderd ook onder nieuwe, pas in werking getreden statuten; vergaderd ook niet meer zooals vroeger, in 't dichterlijk seizoen, waarin de gele en verdorde bladeren een droefgeestige tint aan de natuur geven. maar in de heerlijke, liefelijke lente, die van een nieuw leven, van nieuwe kracht getuigt. Hij vindt daarin aanleiding om te wijzen op de verjongingskuur, welke het Verbond als 't ware ondergaat, en om de hoop uitte spreken, dat dit blijken zal geven van met frische

krachten zich te wijden aan het schoone doel, hetwelk het beoogt, en dat alle wanklank moge verdwijnen voor een kloek vertrouwen op de toekomst. Met dezen wensch verklaart hij de vergadering geopend.

2°. Hierna brengt de Alg. Secretaris, de heer M. A. Perk, het volgend jaarverslag uit :

M. M. H. H.

Mijn verslag moet uiteraard kort zijn. Het loopt ditmaal slechts, ten gevolge van de wijziging in de statuten gebracht, over een tijdperk van ruim zes maanden. Daarenboven, is niet het vorige jaar de wensch geuit, dat het zich voortaan bepalen zou tot het mededeelen van feiten? Niemand, die tegen dien wensch in verzet kwam. Uw secretaris moest uit het stilzwijgen dus wel afleiden, dat het te kennen gegeven verlangen instemming vond. En daar hij de gehoorzame, zij het ook vrijwillige en geheel onbezoldigde dienaar uwer vergadering is, heeft hij zich daarnaar geregeld, dankbaar voor de ontheffing van de moeite en lasten, die hij zich vroeger getroosten moest voor de samenstelling van een eenigszins onderhoudend verslag, dat, zoowel uit het oogpunt van den vorm als van den inhoud, uwe aandacht niet geheel onwaardig was. Hij zal zich nu dan ook bepalen tot een bloote mededeeling van feiten. Slechts voor zóover de Afdelingssecretarissen in hun verslagen zich verstoutten beschouwingen te leveren, zal hij die onbeschroomd overnemen, op gevaar dat dit aanleiding geeft tot een herhaling van den wensch des vorigen jaars, maar ditmaal dan van toepassing op die heeren, die wel de geheele verantwoordelijkheid zullen gelieven te aanvaarden voor wat zij meenden, ook in het belang van ons Verbond, te moeten in he midden brengen.

Ter zake dus.

Niet alle besturen zonden de noodige opgaven in, die mij in de gelegenheid moesten stellen u het juiste getal onzer leden te noemen en in dit opzicht winst of verlies te boeken. Onze alg. penningmeester echter verschaftte mij, op mijn verzoek, de hem bekende, zij het ook niet voor ledige, gegevens, zoodat ik tot mijn blijdschap en zeker ook van de uwe, in staat ben u te melden dat wij geen der afdelingen verloren. Al beperkten eenigen haar arbeid tot het innen en overmaken harer contributiën, zij bleven de oude vaan getrouw. Het gezamenlijk aantal leden echter vermeerderde met een honderdtal. Die aanwinst hebben wij te danken voornamelijk aan de Afdeling in de hoofdstad, die haar ledencijfer van 340 tot 424 zag stijgen, terwijl onze jeugdige Studenten-afdeeling te Leiden eveneens met 50 toenam. Delft ging met vijf, 's Bosch en Tiel elk met twee leden vooruit. Rotterdam, Goes en Gent ondergingen geen verandering. Wij willen

hopen dat dit ook het geval is met die van Zaanwijk en Leeuwarden, waarvan ik niets vernam. (Zie noot bladz. 140). De geheele winst zou grooter geweest zijn, stond niet daartegen een verlies van 23 leden, waarin Utrecht voor 7, Groningen en Haarlem elk voor 4, Den Haag en Middelburg elk voor 3, Gouda en Dordrecht voor één lid ieder deelden.

Het geheele getal leden bedraagt thans 1809 tegenover ongeveer 1700 in het vorige jaar. Het cijfer algemeene leden van 32 onderging geen wijziging. Eén hunner bedankte, doch een nieuw lid trad toe.

Het Hoofdbestuur heeft zich, na afloop der vorige vergadering, onverwijd bezig gehouden met de uitvoering der toen genomen besluiten. In de eerste plaats had het zijn zorgen te wijden aan de eindredactie der Statuten en het bekomen der Koninklijke goedkeuring. Het kweet zich van zijn taak en meent, wat het laatste punt betreft, met dankbaarheid te moeten gewagen van de voortreffelijke hulp, die het daarbij heeft mogen ondervinden van onzen wakkeren vriend, den oud-secretaris der Haagsche Afdeeling, Mr. A. Wm. Jacobson. Door diens persoonlijke bemoeiingen liep de zaak vrij gemakkelijk en spoedig van stapel, en ook met besparing van anders onvermijdelijke kosten. Hem komt deswege — het is, laat mij dit even opmerken, een feit, dat ik vermeld M. H.! en geen bijzondere beschouwing, waarin ik treed — een woord van hulde en dank toe.

Elke afdeeling ontving een belangrijk grooter aantal exemplaren der statuten dan zij leden telt. Zij heeft dus ettelijke jaren voorraad genoeg. Er bleven voor de verzending nog 250 exemplaren in depôt bij de drukkers, de Heeren Gebroeders Binger.

Te bekwamer tijd heeft het Hoofdbestuur in overleg met de Commissie van Toezicht en Beheer een reglement voor de Tooneelschool ontworpen. Door middel van het tijdschrift bracht het dit ter kennis van al onze leden. Wat het lot zal zijn van dezen arbeid, zal straks bij de beraadslagingen blijken.

Verschillende omstandigheden, en daaronder ambtsplichten van den secretaris, die als lid der synode van de Nederl. Herv. Kerk de buitengewone vergaderingen van dit collegie in Februari en in Maart moest bijwonen; een buitenlandsche reis van den voorzitter, en het in April invallende Paaschfeest hebben verhinderd in den aanvang van dit jaar een buitengewone vergadering van het Verbond bijeen te roepen ter behandeling van het ontwerp. Het Hoofdbestuur meende hiermede tot de gewone jaarvergadering des te veiliger te kunnen wachten, daar toch in den loop van het schooljaar geen wijziging in het onderwijs kon aangebracht worden.

Minder gelukkig was het met de uitvoering van het besluit der vorige vergadering, betreffende het stichten van een monument op het graf van Mevr. Kleine. Zooals gij u zult herinneren, werd het Hoofdbestuur uitgenoodigd zich aan het hoofd eener beweging tot dat doel te stellen. Het deed de noodige stappen om gevolg te geven aan die uitnoodiging, en constituëerde zich als Hoofdcommissie, met toevoeging van den heer

directeur der school als secretaris-penningmeester. Een circulaire met inschrijvingsbiljet werd verspreid. De inhoud is u bekend. Ieder uwer heeft ongetwijfeld een exemplaar ontvangen. De oogst echter was tot dusver bijster schraal. Maar het Hoofdbestuur blijft, in afwachting van betere tijden, zijn aandacht wijden aan de taak, die het in deze met ingenomenheid op zich nam. Hoe groot, ja schier onwederstaanbaar de verzoeking voor mij is, hier in eenige beschouwingen te treden, getrouw aan mijn program, doe ik mij geweld aan om mij daarvan te onthouden.

Dit wat de werkzaamheden van het Hoofdbestuur aangaat. Wij gaan thans over tot die der bijzondere Afdeelingen.

In de eerste rij staat *Rotterdam*. Wat wordt omtrent haar arbeid en toestand gemeld?

Het verslag der afdeeling *ROTTERDAM* kan ditmaal kort zijn, schrijft de geachte secretaris. Slechts óéne gebeurtenis van gewicht kenmerkte het afgelopen jaar, nl. de opvoering van: « *Gevaarlijk spel* », van den heer H. Th. Boelen. Den leden onzer afdeeling werd daardoor eene eerste vertooning aangeboden van een oorspronkelijk Nederlandsch stuk. Zonder in critiek te treden, mogen wij niet nalaten te verklaren, dat dit stuk niet geheel aan de verwachtingen heeft voldaan.

Ofschoon het aantal leden der afdeeling opnieuw verminderde, geschiedde dit in zoo geringe mate, dat er, vergeleken bij het vorige jaar, reden tot tevredenheid bestaat. Immers, bij den aanvang was het aantal leden 488, in den loop des jaars bedankten er 17, maar wij mochten er 14 nieuwe aanwerven, zoodat het gansche aantal nu 485 bedraagt.

In de samenstelling van het bestuur kwam geen wijziging.

Het bestuur der afdeeling heeft met genoegen opgemerkt, dat bij het samenstellen van het ontwerp-reglement voor de Tooneelschool rekening gehouden is met de denkbeelden, door de afdeeling *Rotterdam* op dat stuk ter vorige algemeene vergadering ontwikkeld. Een op ruimschaal in toepassing brengen van die denkbeelden, zou het bestuur evenwel met ingenomenheid hebben begroet.

Het verslag van *Amsterdam* luidt als volgt:

Onze afdeeling verloor door overlijden en bedanken 14 leden, maar kan zich daarentegen verheugen in een aanwinst van 102 nieuwe leden, zoodat de lijst thans 424 namen telt; van sommigen echter is het niet enwaaschijnlijk, dat de contributie niet geïnd zal kunnen worden, zoodat het getal 424 niet geheel zeker is.

De vraag rijst nu, waaraan deze buitengewone toename te danken is?

In de eerste plaats zeker aan de groote krachtsinspanning, waarvan onze afdeeling in het vorig jaar blijf gaf. Het welgeslaagd feest ter viering van het 10jarig bestaan der tooneelschool moge niet op gunstige financiële resultaten kunnen wijzen (het tekort, voorloopig door het Bestuur gedekt, is nog niet ingehaald), maar het won der afdeeling vele vrienden. Toen dan ook in het najaar van 85 een circulaire aan alle leden werd verzonden met dringend verzoek, dat ieder in eigen kring

nieuwe leden zou werven, vond die roepstem gehoor, en traden van alle zijden begunstigers toe, voor een deel zeker aangetrokken door de verschillende voorrechten, die het lidmaatschap onzer afdeling aanbiedt, maar voor een groot gedeelte ook gedreven door warme sympathie voor het streven van het Tooneelverbond.

Het Bestuur hield den eersten Zaterdagavond van elke maand geregeld zijne vergadering ter bespreking van allerlei loopende zaken en ter voorbereiding van verschillende plannen, die voor een deel nog niet tot rijpheid zijn gekomen, maar waarvan een enkel tot een uitstekend resultaat leidde. Op Donderdag 15 April toch waren de leden der Afdeling met hunne dames uitgenoodigd tot een bijeenkomst in Maison Stroucken, waar eenige leerlingen van de Tooneelschool proeven van hun bekwaamheid zouden afleggen. Hoezeer aller belangstelling was opgewekt bleek uit het feit, dat reeds vóór acht uur de groote zaal van Maison Stroucken geheel gevuld was.

Een met overleg samengesteld programma werd ten beste gegeven en verwierf de tevredenheid van het publiek. Natuurlijk was de uitvoering niet volmaakt, maar het geheel gaf blijken van zorgvuldige voorbereiding, terwijl enkele rollen met zooveel talent werden vervuld, dat wij gegronde redenen hebben om te verwachten, dat uit de ontwikkeling dier talenten iets uitstekends zal geboren worden. De resultaten op den 15den April verkregen, leveren krachtige argumenten voor het bestaan der Tooneelschool.

Nog enkele feiten, in het afgelopen jaar voorgevallen, dienen in dit verslag vermeld te worden.

De leden onzer afdeling werden achtereenvolgens uitgenoodigd door de Koninklijke Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel" bij de wederopvoering van Heyst's *George de Lalaing* op 17 Februari '86 en door den heer Van Lier tot een voorstelling op 2 Maart 86, waarop »*Uitgaan*" van Glanor, en »*Manus de Snorder*" van Rosier Faassen ten tooneele werden gebracht. Het Bestuur bood aan de dames-artisten bouquets aan, en bracht den beiden gastheeren hartelijken dank voor hun gulle ontvangst, die vooral als blijk van sympathie hoog werd gewaardeerd.

Nog was het Bestuur der Afdeling vertegenwoordigd bij de voordracht der buste van Mevrouw Kleine aan het Stedelijk Bestuur.

Recapitulerend komen wij tot de overtuiging, dat het afgelopen seizoen ons veel goeds bracht, dat er allezins reden tot tevredenheid bestaat, maar tevens, dat alleen onvermoeide ijver in staat is, de in dit jaar verkregen resultaten te behouden en voor de toekomst dienstbaar te maken aan de belangen van het Tooneelverbond.

Leiden. — Het ledental van onze afdeling, dus berichtte mij de secretaris, nam dit jaar zeer toe, aangezien dit klom van 176 tot 242. Door deze toename mocht onze bijdrage aan het Verbond, ondanks de vermindering van f 3.— op f 2.50 per lid, in totaal die van het vorige jaar overtreffen.

Het jaar 1885/86 is voor onze afdeling zeer gunstig geweest. De eerste

voorstelling werd gegeven op 19 Nov. 1885, de tweede op 31 Maart 1886. Bij beide voorstellingen mocht onze afdeeling zich in een groot succes verheugen.

De eerste maal werden opgevoerd: « *De twee Schoolmeesters* », van Scribe en Leonard; « *De Weddenschap* », uit het Duitsch vertaald; « *Een Leugenaar* », door Servaas de Bruyn.

Bij de tweede voorstelling werd een stukje opgevoerd, geschreven door een der leden van onze afdeeling, getiteld: « *De Moord op het Kasteel* » of « *Wraak en Vergelding* ».

De recensie's der studenten- en enkele dagbladen gaven ons overtuigende bewijzen, dat de schrijver deze eerste pennevrucht met succes bekroond mocht zien.

Vervolgens werd ook nog voorgedragen « *De Werkstaking van François Coppée* » en opgevoerd « *Man en Vader doch Vrouw noch Kind* ».

Aan het einde van dit verslag gekomen kunnen wij niet nalaten op het verblijdend verschijnsel te wijzen, dat onze afdeeling steeds in ledental blijft toenemen, en de sympathie, zoowel onder de leden van ons corps als onder de Leidsche burgerij, voor onze afdeeling steeds groot blijft.

Uit *den Haag* wordt gemeld: Aan de opwekking, in de vorige Algemeene Vergadering tot de Afdeelingsbesturen gericht om in hun kring belangstelling en medewerking op te wekken voor het welslagen der pogingen van de Amsterdamsche Afdeeling der Vereeniging »Schlaraffia» ten bate der *Tooneelschool*, is door ons bestuur voldaan door het houden eener beschouwing van het door die Vereeniging bijeengebrachte en ons voor dien avond welwillend afgestane *Wertheim-album*. De kunstbeschouwing werd gegeven in eene buitengewone ledenvergadering des avonds van den 24sten December l.l., en de leden en hunne dames, die tot die vergadering zijn opgekomen, hebben de uitgebreide en kostbare verzameling met hooge ingenomenheid bezichtigd. Onze Voorzitter lichtte de bestemming van het Album toe en sprak den wensch uit, dat vele leden, door het nemen van een aandeel in de verloting, ook langs dezen weg den bloei van onze Tooneelschool zouden helpen bevorderen.

In den korten tijd, die sedert de jongste Alg. Vergadering verliep, had onze Afdeeling gelegenheid om de belangstelling in het nationaal tooneel op verschillende wijzen te verlevendigen. Wegens den minder gunstigen toestand der kas kon dit jaar slechts de helft der tot heden gegeven jaarlijksche bijdrage in de kosten der opleiding van mejuffrouw Anna Beukers aan de Tooneelschool verstrekt worden. Omtrent hare vorderingen als leerlinge dier school mocht de Afdeeling wederom zeer gunstige inlichtingen ontvangen. Van den gang en de resultaten van het onderwijs aan de school heeft de Afdeeling zich kunnen overtuigen door bijwoning van de onlangs plaats gehad hebbende examens, waartoe het Bestuur zijn medelid, den heer A. Ising, afvaardigde.

Met groote ingenomenheid mag het Bestuur gewag maken van de medewerking der Kon. Vereeniging »het Ned Tooneel» in zijn streven om de belangstelling van de leden in het nationaal tooneel levendig te

houden. Op de meest welwillende wijze werd het verzoek van ons Bestuur om aan de leden wederom een voorstelling aan te bieden, niet slechts ingewilligd, maar mocht het Bestuur ook, ingevolge zijn wensch, de keuze bepaald zien op een oorspronkelijk vaderlandsch stuk, D. F. van Heyst's hist. tooneelspel «*George de Lalaing, graaf van Rennenberg*». Wegens een treurige gebeurtenis, die den heer Bouwmeester in rouw dompelde, moest aan den vooravond der opvoering het programma veranderd worden. De afdeulingsleden en hunne dames hadden dientengevolge aan den avond van 2 Maart het genoegen, een zeer goede opvoering bij te wonen van het uit 't Fransch vertaalde tooneelstuk «*Antoinette Rigeaud*» en van een bewerking van het oorspronkelijk Duitsche blijspel, «*de Schoolrijdster*»; en de Raad van Beheer van »het Nederl. Tooneel» had bovendien de welwillendheid, op het verzoek van de Afdeeling, een tweede feestvoorstelling aan te bieden, ditmaal van het voornoemde tooneelstuk des heeren van Heyst. Mocht het Bestuur de eerste maal bij den Raad van Beheer niet slagen in het verkrijgen van eene voorstelling buiten abonnement, waartoe de Directie, wegens verplichtingen jegens hare geabonneerden, tot haar leedwezen niet kon besluiten, — bij de tweede voorstelling was, dank zij eene welwillende beschikking van het Gemeentebestuur in overleg met ons Bestuur, een buitengewone avond voor deze voorstelling aangewezen, zoodat de leden een tweede uitnoodiging ontvingen en bij die gelegenheid over de beste plaatsen konden beschikken. Tot ons leedwezen moesten wij echter ervaren, dat enkele leden hunne wenschen nog verder uitstrekten en, bij verhindering om zelven van de uitnoodiging van »het Ned. Tooneel» gebruik te maken, hunne plaatsen door anderen wenschten te doen innemen, aan welk verlangen de Directie niet kon tegemoet komen. Het Bestuur moest toen de ervaring opdoen, dat enkele leden, naar aanleiding van het hun vóór de uitvoering te kennen gegeven verlangen van »het Nederl. Tooneel» om de tot hen gerichte uitnoodiging als strikt persoonlijk te beschouwen, voor hun lidmaatschap bedankten.

Zoowel aan den avond van 2 Maart als tijdens de opvoering van «*George de Lalaing*» den 31sten Maart, werd door de Haagsche Afdeeling hulde gebracht aan de medewerkende artisten, en mocht zij tevens het genoegen maken, de verdienstelijken schrijver van «*George de Lalaing*» voor het voetlicht te roepen en hem onder de krachtige bewijzen van sympathie van het publiek, een lauwerkrans aan te bieden. Na afloop der voorstelling vereenigden zich de leden van het Bestuur en hunne dames in den foyer van den schouwburg en ontvingen daar de artisten en den schrijver van het stuk, die deze gelegenheid aangreep om aan de leden van het gezelschap een woord van waardeering voor hunne vertolking toe te spreken.

Aan een der verdienstelijke leden van het gezelschap, mevrouw Sophie de Vries, bood het Restuur namens de Afdeeling een hartelijken gelukwensch aan, vergezeld van een bloemenhulde, aan den avond, toen zij ook te dezer stede in eene voorstelling haar 25-jarig jubilé als tooneel-speelster vierde.

Het deficit, waarmede de vorige jaarrekening sloot, hoopt het Bestuur

aan het einde van het nog loopende genootschappelijk jaar te hebben gedekt. Aanwinst van het ledental blijft wenschelijk. Het bedraagt thans 217.

Behalve een aantal bestuursvergaderingen, werd den 23sten Nov. l.l. eene gewone ledenvergadering gehouden, die zich kenmerkte door een protest van de afgevaardigden ter Alg. Vergadering, de heeren Mr. Banck, Gram en Haaxman, tegen hun medeafgevaarde Mr. A. Wm. Jacobson, die op de Alg. Vergadering te Utrecht, in strijd met het aan de delegatie gegeven mandaat, zich tegen een voorstel van de Haagsche Afdeeling verklaarde, zonder van die gevoelens in de vergadering der Haagsche Afdeeling, die hem tot afgevaardigde benoemde, blijkt te hebben gegeven.

In antwoord op uwe aanvraag om 't verslag toe te zenden, dus schrijft de secretaris van de *Utrechtsche afdeeling*, meld ik u, dat de Afdeeling Utrecht telt 106 leden, en dat zij, behalve de ontvangst van de Algemeene Vergadering in October ll. en de voorstelling der leerlingen, waarop zij hare leden noodigde, nog eens eene voorstelling aan hare leden in het afgelopen jaar heeft aangeboden.

Door de eerstgenoemde feestelijkheid had echter de kas zeer geleden zoodat dit jaar de grootste zuinigheid moest in acht genomen worden. Het Bestuur gaf echter eene vrijwillige bijdrage, maar niettemin bedraagt mijn voorschot nog pl. m. f 70. Onze hoop voor het finantiële gedeelte is op het volgend jaar gevestigd, daar de leden (in spijt van dit sobere jaar) toch niet bedankten.

Uit *Dordrecht* vernamen wij dat het ledental een weinig verminderd is, terwijl het bestuur het oog op vermeerdering gevestigd houdt, en de vergaderingen bij voortdoring slecht bezocht werden. Het gevolg van die vóór de Alg. Verg. te Utrecht is geweest eene missive aan Hoofdbestuur, aan de Commissie v. T. over de Tooneelschool en aan de Afdeelingen, waarin werd aangedrongen om zooveel mogelijk den bestaanden toestand te behouden. Aan de leden werd van wege de Afd. eene voorstelling aangeboden van: «*Men Zegt*», van J. v. Maurik.

Het bestuur der afdeeling *Delft* van het Nederlandsch Tooneelverbond rekende het zich tot eene aangename taak op den toenemenden bloei der afdeeling te kunnen wijzen. Koesterde het in het begin van het jaar een gegronde vrees, dat door gebrek aan medewerking van buiten, de jonge vereeniging een tijdperk van verval te gemoet zou gaan, thans heeft gelukkig die vrees voor betere verwachtingen mogen plaats maken.

Zoowel voor de afdeeling als ook, naar het bestuur vertrouwt, voo de Tooneelschool was de avond van 31 Maart jl. een groot succès. Door de welwillende medewerking van de commissie van toezicht en beheer en van den directeur der Tooneelschool was men in staat den leden der afdeeling en hunnen genoodigden een voorstelling aan te bieden der leerlingen van de twee hoogste klassen van bovengenoemde school. Hoogst aangenaam is het ons, zegt het bestuur, u de verzekering te

kunnen geven, dat de leden onzer afdeeling met zeer veel genoegen kennis hebben genomen van de resultaten der school.

Bij gelegenheid der herdenking van de dertigjarige loopbaan als tooneelspeler van den heer W. van Zuylen, werd hem namens de afdeeling een krans aangeboden. Een gelijke onderscheiding viel den heer D. Haspels bij de viering van zijn jubilé te beurt.

Van *Leeuwarden* kwam geen bericht in van de reconstructie der afdeeling. Van de aanvulling van het bestuur zoo vaak reeds toegezegd, is, in spijt der van ons herhaaldelijk uitgegane opwekking, niets gebleken. ¹⁾

Groningen en *Haarlem* bepaalden zich tot de mededeeling van het aantal leden en de samenstelling harer besturen. De eerste telt 39, de tweede 20 leden.

Het speet den secretaris der afdeeling *Middelburg* bijna niets te kunnen melden in zijn verslag. De door het bestuur uitgeschreven vergaderingen werden door niet één lid bezocht.

Eene poging om een gevierd spreker eene lezing te doen houden, tegen entré, om daardoor eenige bate voor de Tooneelschool te bekomen, leed schipbreuk. Twee daartoe door het bestuur uitgenoodigde heeren konden, om voor hen overwegende en door ons zeer gebillijkte redenen, daaraan niet voldoen.

Het eenige wat de afdeeling deed, zegt de secretaris, was den 4 Maart een krans schenken aan den heer D. Haspels, als hulde voor de groote verdiensten, die deze kunstenaar heeft en zijn practisch streven tot verheffing der tooneelspeelkunst, waarnaar het Tooneelverbond ook zoozeer streeft, en dat hem dus erkentelijk moet zijn.

Zijn jubilé, kort te voren gevierd, gaf aanleiding tot deze eenvoudige maar niet minder welgemeende ovatie. Door vertrek van twee ingezetenen uit de gemeente verminderde het aantal leden der afdeeling Dit bedraagt thans 26, terwijl wij bovendien ons in het bezit van één donateur mogen verheugen. Het bestuur bleef onveranderd.

Behalve de mededeeling, dat de afdeeling bestaat uit 23 leden en dat de Hr. Justus van Maurik een avond voor de leden optrad, is er van hier niets te melden wat niet al reeds in het Tijdschrift is opgenomen, schreef men uit 's *Hertogenbosch*.

Den 18 Decbr. 1885 had de Afd. *Tiel*, wier ledental thans 18 bedraagt,

¹⁾ Even voor de aanvang der Vergadering kwam een schrijven in van den heer Mr. A. Bloembergen, inhoudende, dat 't bestuur werkelijk gereconstrueerd is, en het ledental, tot op 37 gedaald, eerstdaags weder tot 60 zal zijn geklommen. Ongetwijfeld een verblijdend bericht, dat mondeling door den secretaris medegedeeld op deze plaats, ook met ingenomenheid door de vergadering werd vernomen.

het voorrecht »het Delftsche Studenten-Tooneelgezelschap» in haar midden te zien. Op zeer verdienstelijke wijze werd door hen opgevoerd: «*Oom Frederik*» door Huf van Buren en «*De Stiefdochter*» door Labiche.

Alle acteurs kweten zich uitstekend van hunne taak en werden door het talrijke publiek telkens teruggeroepen en ook met een krans vereerd. De Studenten, die de Damesrollen vervulden, ontvingen bouquetten.

Ook de schrijver, de geachte President der Afdeeling, werd ten tooneele geroepen en ontving mede een lauwerkrans.

7 en 21 Januari j.l. werden de Leden der Afd. door Dr. Ph. Kütthe alhier, uitgenoodigd, tot het bijwonen eener voordracht door hem te houden in de Fransche Taal over »*Les Confessions d'Arsène Houssaye.*»

Van deze uitnoodiging werd door de Leden een ruim gebruik gemaakt.

Zaandijk liet niets van zich hooren.

De afdeeling *Gouda* bepaalde zich ditmaal tot de gewone werkzaamheden. Bij gelegenheid van het jubilé van den tooneelspeler Dirk Haspels, werd dezen gevierden kunstenaar namens haar een lauwerkrans aangeboden als een bewijs van hulde en erkentelijkheid.

Ons jaarverslag, dus vangt de secretaris van *Goes* aan, kan ditmaal uitmunten door korthed, aangezien de voor onze afdeeling belangrijke gebeurtenissen in het afgelopen dienstjaar uiterst schaarsch zijn. Wij achten ons echter gelukkig hieraan dadelijk te kunnen toevoegen, dat ze van zeer gunstigen aard zijn.

Beginnende met den financiëlen toestand onzer afdeeling, doet het ons genoegen te kunnen mededeelen, dat deze vrij wat gunstiger is dan ten vorigen jare. Niet dat ons ledental is toegenomen: dit bleef hetzelfde als in ons vorig verslag is gemeld, namelijk twaalf. Niet ook, dat de door ons geregelde tooneelvoorstellingen een batig saldo opleverden: de eenige, die door onze afdeeling werd ondernomen leverde een niet onbelangrijk deficit op. De oorzaak van deze gunstige financiële wending vindt haar ontstaan in de hulpvaardigheid van den heer Justus van Maurik Jr., die, toen hem de geldelijke nood onzer afdeeling was medegedeeld, dadelijk bereid was op de voor ons meest welwillende voorwaarden alhier als spreker op te treden. Welken indruk de heer Van Maurik hier bij zijn vorig optreden heeft gemaakt, bleek wel het best uit het overtalrijk publiek, dat ook ditmaal was opgekomen om den gevierden spreker te hooren, eene omstandigheid, waardoor onze kas op eenmaal haar niet onbelangrijk deficit in een batig saldo zag verkeerren. Wij brengen dan ook gaarne hier openlijk een woord van dank aan den heer Van Maurik, in de eerste plaats voor den genotrijken avond, welken hij aan het publiek van *Goes* heeft verschafft, maar ook voor zijne betoonde hulp, waardoor weder ten volle bleek, welk een groot vriend hij is van het tooneel en van ons verbond.

Behalve de zoeoven bedoelde tooneelvoorstelling nam onze afdeeling, op verzoek van de vereeniging „De Vereenigde Tooneelisten” uit Rot

terdam, het patronaat op zich over eene, door dat gezelschap te geven voorstelling, welke uitstekend slaagde. Bij die gelegenheid werd ten tooneele gevoerd „Mejonkvrouw De la Seiglière” van Jules Sandeau, waarin wij het voorrecht hadden o. a. te zien optreden den heer D. Haspels, die dezen winter zijn 25jarig jubilé als tooneelspeler herdacht

Andere feiten van eenig belang vallen er van deze afdeeling niet te melden. Wij uiten gaarne de beste wenschen voor onzen Bond, en wij hopen in staat te zullen zijn en blijven onze afdeeling geleidelijk in bloei te doen toenemen.

Ten slotte *Gent*. — Van daar kwam een verblijdend levensteeken. Het bestuur was eenigzins gewijzigd, schreef men ons, en in de vergadering den 23 April gehouden, was besloten door een afgevaardigde de afdeeling op de Algemeene vergadering te doen vertegenwoordigen. Als zoodanig was de heer professor Paul Fredericq benoemd. Het blijkt van belangstelling in ons streven, gegeven door onze Zuidelijke broeders, zal u zeker niet minder aangenaam zijn dan aan het hoofdbestuur. — Het ledental schijnt onveranderd gebleven te zijn.

Thans blijft nog over, u te spreken over onze Tooneelschool. Eenige gunstige berichten omtrent den welstand en de voorspoedige ontwikkeling van dit ons pleegkind, zullen u welkom zijn. Ik ontleende die aan de mededeelingen van den geachten directeur, die voortdurend met onbezweken ijver en grooten takt, en — getuige de afstand van een gedeelte zijner jaarwedde ten vorigen jare — met eene niet genoeg te waardeeren toewijding hare belangen blijft behartigen.

Op dit oogenblik telt de school 20 leerlingen voor het volledige onderwijs en 2 vakleerlingen. Bij den aanvang van den nieuwen cursus keerden 12 van de 15 oudleerlingen terug; drie nieuwe leerlingen en twee vakleerlingen werden tot de bijwoning der lessen, na gehouden examens, toegelaten; twee vakleerlingen en twee oudere verlieten de inrichting in den loop des jaars. Daarentegen werden er 7 gewone en 2 vakleerlingen aangenomen.

Zaterdag 7 Februari werd het voorloopig eindexamen afgenomen. De ongesteldheid van Mevrouw Stoetz was oorzaak dat dit niet op den bij de Wet vastgestelden termijn kon geschieden (Januari). Aan alle 3 leerlingen werd toestemming verleend het definitief eindexamen af te leggen.

Des avonds vóór de Algem. Verg. v. h. Tooneelverbond te Utrecht legden aldaar proeven af van Voordracht en Spel: Anna Beukers, Betsy v. Gelder, Adr. v. d. Horst en Sophie Dusault. Dezelfde élèves hielden ieder twee voordrachten ter opening van de soirées der Internationale Kunstvereeniging. Sophie Dusault vervulde de rol van Bertha in Faassen's *Oude Kassier* (voorstelling der vereeniging Hooger Zij Ons Doel); terwijl hetzelfde 4tal ook voordrachten hield na eene lezing van den directeur, den Heer Wilson, in de Maatschij. van den Werkenden Stand, waar Anna Beukers dit daarna nog tweemaal deed. Bovendien

werkte Betsy v. Gelder nog twee keeren meê bij particuliere voorstellingen, de laatste maal in de rol van Infante in Feit's »*Ines de Castro*."

De Hr. Van Dragt geeft in dezen cursus niet langer les in Nederl. taal en Algem. Geschied. in I a en b — wat de Directeur van hem heeft overgenomen — terwijl hij daarentegen diens uren Nederl. Taal en Lett. in II, vervult. Dit ging gepaard met eene vermindering van 9 tot 5 lessen per week. — De uren van Mw. Rennefeld zijn vervallen. — De Hr. Hagedoorn geeft, niettegenstaande zijne vermindering van traktement, toch hetzelfde aantal uren (2) als vroeger. De Hr. Veth, plaatsvervanger van den leeraar in teekenen, den Hr. Van Looy, staakte zijne lessen einde September en werd sedert vervangen door den Hr. Simons, reeds leeraar in aethetica en hoogere mimiek. Deze wordt voorgedragen voor eene definitive benoeming in teekenen. Mej. Kuypers geeft hare lessen van dezen cursus af om gezondheidsredenen, slechts van October tot Juni. De Hr. Hofdijk is, door de aanwezigheid eener hoogste klasse, dit jaar weer aan de school verbonden. Ongelukkig moeten wij den grondigen kenner van het costuum met het eind van dezen cursus missen, daar hij om zijn leeftijd ontslag neemt.

Mevrouw Kleine, reeds bij den aanvang van den cursus ernstig ongesteld, stelde einde Sept. als hare plaatvervangster aan Mw. Christina Stoetz. Door den kort daarop gevolgden dood der eerste werd de laatste door de Commissie als hare tijdelijke opvolgster benoemd. Dat is zij nòg; maar na de gunstige door haar verkregen resultaten bij het voorloopig eindexamen, heeft de Voorzitter der Commissie haar meêgedeeld, dat hij haar voor eene vaste benoeming zou voordragen, — wat eerstdaags staat te gebeuren. Aanvankelijk meende de Commissie de taak der overledene tusschen haar en Mw. Cath. Beersmans te moeten deelen, vooral ook in deze voorgelicht door de volijverige Rotterdamsche afdeling v. h. Verbond. Echter kon deze artiste den haar aangeboden werkring ongelukkig door gebrek aan tijd niet aanvaarden. Mw. Stoetz blijkt in menig opzicht een waardige opvolgster harer gestorven kunstzuster te zijn. Aan ijver, belangstelling en intelligentie ontbreekt het haar allerminst; zij heeft zich de toegenegenheid harer leerlingen in sterke mate verworven en er uit weten te halen wat er in zit. Van verzuim is zelden sprake, en is zij er door hare andere verplichtingen toe gedwongen of door ongesteldheid (een enkele maal), dan haalt zij steeds in, deels aan de School zelve en herhaaldelijk door de élèves bij zich aan huis te ontvangen.

En hiermede M. M. H. H. besluit ik de *bloote mededeeling* der feiten, die de geschiedenis van ons verbond in de laatste zes maanden kenmerkten.

Het verslag werd met toegejuichingen ontvangen. De voorzitter zegt, na die toejuichingen, zich te kunnen onthouden van het vertolken van den dank der vergadering. Hij stelt de bespreking van het aangehoorde verslag aan de orde, nadat hij nog medegedeeld had, dat de HH. Lodewijk Mulder en Mr. Bloembergen schriftelijk hun leedwezen hadden betuigd over de onmogelijkheid waarin zij verkeerden, om de vergadering te kunnen bijwonen.

De Heer Ising (den Haag) vraagt daarop het woord, naar aanleiding van hetgeen in het verslag voorkomt over het plan om op het graf van mevr. Kleine een monument op te richten, en uit den wensch, dat dit verrijze, niet op het kerkhof, maar op het plein voor den Grooten Schouwburg te Amsterdam. De voorzitter betreurt, dat die wensch in strijd is met het besluit, ten vorigen jare genomen, en het hoofdbestuur aan dit besluit gehouden is. Mochten echter de bijdragen zoo mildelijk vloeien, dan zou men het eene kunnen doen zoowel als het andere.

De afgevaardigde der afdeeling Rotterdam, de heer Haverkorn van Rijsewijk, vraagt verlof om een paar opmerkingen te maken over het verslag van de vorige algemeene vergadering, opgenomen in het 1e nummer van den 15den jaargang van het Orgaan van het Verbond. Ten eerste heeft men vernomen, dat ook te Amsterdam (in strijd met wat op bld. 40 beweerd is) de 2e editie van het concept tot herziening van de inrichting der Tooneelschool tijdig is ontvangen, en Rotterdam dus niet schuldig is aan verzuim in de verzending; ten 2e wordt gevraagd of het waar is, dat de voorstelling der leerlingen van de Tooneelschool te Utrecht niet door die afdeeling bekostigd is, maar uit de kas der Vereeniging zelve; ten 3e dat de afd. bij haar voorstel tot wijziging van de verdeeling der stemmen, aan de afdeelingen toegekend, niet wilde de kleinere door de grootere laten overvleugelen, zooals in het verslag stond vermeld op blz. 39.

De eerste opmerking wordt voor kennisgeving aangenomen, De tweede beantwoordde de voorzitter met een stellige ontkenning, terwijl de secretaris verwijst naar het verslag der Utrechtsche afdeeling. Wat het derde punt aangaat, verklaart deze dat in werkelijkheid bij het mededeelen van den uitslag der stemming de zaak geconstateerd is, en herhaaldelijk in de debatten op het gevaar van overvleugeling is gewezen. De voorzitter bevestigt dat. De heer Haverkorn replicerende, verklaart, dat het geenszins in de bedoeling der Afd. Rotterdam heeft gelegen.

3o. De begrooting van het Verbond (sluitende met een tekort van f 1015) komt nu aan de orde. Op voorstel van Rotterdam wordt eerst de begrooting der Tooneelschool behandeld. Deze sluit in ontvangst en uitgaaf op een bedrag van f 13.000.

Een der afgevaardigden van Rotterdam, de heer Pikelharing, wijst bij verscheidene posten aan, dat deze hooger zijn dan vroeger en verleden jaar werd voorgespiegeld, en ook niet voldoende toegelicht. De voorzitter antwoordt hierop dat deze begrooting de uitdrukking is van de meening van 't hoofdbestuur omtrent hetgeen de Tooneelschool moet zijn. Beantwoordt de raming der ontvangsten in den loop van het jaar

aan de werkelijkheid, dan kunnen de uitgaven daarnaar worden verminderd. Betreffende achterstallige kostgelden van inwonende leerlingen dient, dat de ouders of voogden of patronen (Afdelingen van het Verbond) onderhandelden met de directrice, maar aan het einde van het jaar soms niet betaalden. Hier geldt het een veelbelovend leerling, die men niet gaarne verliezen zou. Ook is in het concept-reglement hierop gelet. Schoolbehoefden en bibliotheek werden in de laatste jaren niet voldoende behartigd. Het fonds Hacke van Mijnden eischt, dat er f60 besteed wordt aan deze zaken. Beantwoorden de ontvangsten niet aan de verwachting, dan zal ook hierop bezuinigd worden.

De afgevaardigde van Den Haag, de heer van Heyst, uit den wensch, dat de leerlingen meer geoefend worden in den zang. Naar aanleiding van dien wensch vraagt de heer Ising, hoe het staat met de vroeger in overweging gegeven samenwerking met het Conservatorium der Maatschappij van Toonkunst.

De secretaris bericht, dat de onderhandelingen niet veel verder zijn gevorderd dan door hem in het vorige jaarverslag is medegedeeld, en verwijst daarnaar. Zoolang er nog geen leerlingen in den dramatischen zang opgeleid worden, bestaat er geen aanleiding tot samenwerking.

Nog enkele opmerkingen worden gemaakt omtrent verschillende posten en door de leden van het hoofdbestuur beantwoord.

De heer Haverkorn van Rijsewijk zegt, dat tot nu de beschouwingen geloopt hebben over *détails*. De hoofdzaak is echter, dat de algemeene begrooting sluit met een tekort van f1015. Tot nu toe hebben zij telkens met financiële bezwaren te kampen gehad; de inrichting is kostbaarder dan vroeger, en toch overtreffen de leerlingen die uit de eerste periode van haar bestaan volstrekt niet. De tering moet naar de nering gezet worden. Dit zij het beginsel, en niet, zooals nu gedaen wordt, rekenen op ontvangsten, die nog in de lucht hangen. Vielen de verwachtingen eens tegen, dan zou de Tooneelschool voor zeer groote moeilijkheden kunnen komen te staan. Verleden jaar heeft de Commissie van toezicht en beheer verklaard, te hebben nagegaan, welke bezuinigingen zouden kunnen worden gemaakt zonder nadeel voor het karakter en het programma. Toch is de raming nu hooger. Men moet nu voorzichtig zijn: de behoeften van ons kleine land aan tooneelspelers moet vooral in het oog worden gehouden. Ongeveer twee leerlingen kunnen per jaar bij de gezelschappen geplaatst worden.

De vroegere leerlingen klagen nu over de verplichting om te ondergeschikte rollen te moeten vervullen. Zijn nu de kosten der school in overstemming met het resultaat, dat men bereiken moet? De afdeling Rotterdam heeft een mandaat gegeven aan zijne afgevaardigden, om te stemmen tegen de begrooting, omdat zij niet is in overeenstemming met de werkelijke, financiële krachten van het Verbond.

De heer Horn deelt mede, dat de vooruitzichten voor jeugdige, verdienstelijke tooneelspelers zeer treurig zijn. Een leeft met vrouw en kind van f13 per week; een ander zoekt eene betrekking als zanger

in een café-chantant. Men gaat dus te ver, zelfs wanneer er maar twee per jaar worden afgeleverd.

De heer A. C. Wertheim (Amsterdam) beantwoordt de beide vorige sprekers. Volgens hem kan wat zij begeeren, gelijk staan met opheffing van de Tooneelschool. Hij begrijpt niet, hoe bezuinigingen op het onderwijs mogelijk zijn. Hij beroept zich op zijne ervaring als tooneelbestuurder en verklaart, dat goede kunstenaars goed betaald worden. Die geen voldoende betaling ontvangen, zijn alleen in eigen oog goede kunstenaars. Er zijn ja, veel personen, die zich verbeelden kunstenaars te zijn, maar 't niet zijn. De besten onder hen hebben een zeer goede positie. Maar degenen die een diploma van de school hebben, hebben nog jaren noodig om zich te gewennen aan het emplot, eer ze aanspraak kunnen maken op de eerste rollen. We moeten ons deze vraag stellen: Wil men een *goede* tooneelschool, of wil men een schijn-onderwijs? In het eerste geval moet men de inrichting behouden, zooals die nu is, anders haar opheffen, en hij verwacht van de afd. Rotterdam een voorstel daartoe strekkend. Maar spr. zegt dat het tooneel alleen gebaat kan worden door vol te houden en voort te gaan in de goede richting, de cijfers te respecteeren, en te gelooven aan de toekomst. Heft men de school op door haar onmogelijk te maken, dan neemt men de *raison d'être* van het Tooneelverbond weg. Hij zou het zeer betreuren, want dan zou al hetgeen in al die jaren was besteed aan de school, weggeworpen geld zijn.

De heer Horn antwoordt met een betoog, dat dienen moet om aan te toonen dat er te veel leerlingen worden opgenomen, zelfs ongeschikte en er onder de tegenwoordige leerlingen twee zijn, die scheel zien. Verder beroept hij zich op Schimmels verklaring, dat van de Tooneelschool in haar tegenwoordigen vorm weinig te verwachten valt, tegenover de ingenomenheid van den heer Wertheim met die school.

De heer Jos. Jacobson heeft met leedwezen gehoord de verklaring van Rotterdam. Hoe men door inkrimping van uitgaven meenen kan betere resultaten te bereiken, is hem onverklaarbaar. Hij betreurt het, dat men door besnoeiingen het werk wil afbreken, waaraan men zoo lang werkt. Hij vreest, dat bij besnoeiing van de uitgaven de resultaten nog veel minder schitterend zullen zijn. Het doel van het verbond was belangstelling te wekken en leerlingen te ontwikkelen die de stukken beter zouden vertolken. Het resultaat van al die jaren is bevredigend te noemen. Hij betreurt het zeer, dat men de zuinigheid zoo ver wil drijven, hetgeen niet in 't algemeen belang kan zijn.

Na een repliek van Rotterdam en een verklaring van den Haag, dat het steeds voor vakschool gezind zal zijn, wordt de begroting der Tooneelschool aangenomen met 46 tegen 10 stemmen.

40. Haarlem wordt, op voorstel van Amsterdam, aangewezen voor het nazien der rekening

50. Aan de orde is het concept-reglement van de Tooneelschool. Hierop zijn drie amendementen ingediend door de Afd. Amsterdam, die door den secretaris worden voorgelezen. De voorzitter deelt verder mede dat een motie van Rotterdam is ingekomen, luidende:

„De vergadering overwegende :

„1°. dat bezuiniging op de uitgaven voor de Tooneelschool dringend noodzakelijk is ;

„2°. dat die bezuiniging kan geschieden :

„a. door strengere eischen van toelating der leerlingen ;

„b. door vermindering van het aantal leeraren ;

„c. door vermindering van eenige te hoog gestelde salarissen ;

„3°. dat door de afd. Rotterdam op de algemeene vergadering van 10 October ll. in dien geest voorstellen zijn gedaan tot reorganisatie der Tooneelschool ;

„4°. dat van deze voorstellen bij het ontwerpen van het concept-reglement der Tooneelschool door hoofdbestuur en commissie van B. en T. geen nota is genomen ;

»Besluit: Genoemd concept-reglement terug te zenden aan het hoofdbestuur met verzoek hare voorstellen zoo te wijzigen, dat — zonder onnoodige opdrijving der uitgaven — een degelijk onderwijs verzekerd wordt.»

De voorzitter stelt die motie, als van de wijdste strekking, het eerst aan de orde doch doet opmerken dat de twee eerste overwegingen slaan op de begrooting, welke is afgehandeld en niet op het concept-reglement, dat aan de orde is, en waarin geen sprake is van uitgaven. Hij stelt dus voor die uit de motie te laten wegvallen. Dit wordt goedgekeurd.

De afgevaardigde uit Rotterdam, de heer Haverkorn van Rijsewijk zegt dat bij de discussie over de begrooting en het debat over deze zaak in de vorige vergadering, de onderwerpen in de motie behandeld, reeds genoegzaam toegelicht zijn.

De voorzitter betreurt het, dat de afd. Rotterdam zich niet heeft laten vertegenwoordigen in de vergadering, waarin het concept behandeld is, zoodat zij zelve dan had kunnen aandringen op het aanbrenge van de gewenschte wijzigingen, en verklaart, dat zonder eenig bijbedoeling niet naar Rotterdams wensch geheel is gehandeld, maar dat toch wel degelijk daarop is gelet.

De heer Pekelharing, daartoe door de afd. aangewezen, erkent, dat dit zijne schuld is.

De heer Horn zegt dat het doel der motie van Rotterdam niet is, zich te beklagen, maar uitdrukking te geven aan het beginsel, dat de organisatie der school moet berusten op zekere grondslagen.

De heer Haverkorn van Rijsewijk treedt in eene nadere verdediging naar aanleiding van het bekende vroegere voorstel, met name wat betreft de voorwaarden van toelating op de school, en het onderwijs in de voorbereidende klassen, waarin volgens Rotterdam zeer zeker vereenvoudiging gebracht kon worden. Bij het voorstel ging men uit van de overtuiging, dat de kinderen, die behoorlijk lager onderwijs genoten hadden, beter gediend zouden zijn door een kleiner aantal leeraren op de Tooneelschool zelve. Er zijn nu te veel leeraren, die met de kinderen minder goed vertrouwd worden, er wordt ook tijd verloren ; een bezwaar vooral voor de voorbereidende klassen. Een voorbeeld van over-

bodig onderwijs: het kostuum naaien. Het voorstel vloeit voort uit de heilige overtuiging, dat met Rotterdams voorstel de Tooneelschool beter zou worden, en niet zou achteruitgaan.

De voorzitter toont aan, dat hetgeen Rotterdam wil, reeds in het ontwerp-reglement staat; waarop de heer Haverkorn v. Rijsewijk repliceert, dat o. a. een deskundige gewenscht wordt in de commissie van toelating, juist omdat het zoo moeielijk is te oordeelen over geschiktheid, hetgeen niet aan leeken kan worden overgelaten. Met het oog op de toekomst moet er nauwkeuriger geformuleerd worden.

De heer Horn acht de vorige statuten nog veel meer gepreciseerd. De voorzitter zegt, dat de geschillen inderdaad niet groot blijken te zijn. Er moet vertrouwd worden op de persoonlijke belangstelling, der commissie. Een reglement moet niet te veel binden.

De afgev. van Gouda stelt voor, over de motie te stemmen. Zij wordt verworpen met 10 stemmen voor, en 34 tegen, terwijl er 10 buiten stemming bleven; de afgevaardigde van Tiel had de vergadering verlaten.

Nu kwamen aan de orde de amendementen van Amsterdam, die door den heer Waller, namens deze, worden toegelicht. In de eerste plaats wordt voorgesteld, dat ook gewone leden en donateurs door den directeur te allen tijde toegang tot de school zullen hebben.

De voorzitter deelt mede, dat dit niet in het reglement behoeft opgenomen te worden, daar het steeds geschiedt.

Amsterdam zegt dat die verklaring in het openbaar afgelegd, voldoende is om aan het bezwaar tegemoet te komen en trekt het amendement in.

In de tweede plaats stelt Amsterdam voor, dat de jaarwedden der leeraren worden vastgesteld bij hunne benoeming door de Alg. Verg., zooveel mogelijk naar verhouding der lesuren, opdat niet ieder jaar die jaarwedden in discussie komen.

De heer Haverkorn van Rijsewijk komt hiertegen op, als in strijd met het beginsel dat de begroting eene raming zoude wezen.

De heer Krelage wijst op de vermindering van uren bij onderwijzers, die steeds mogelijk is. Ook andere leden ontwikkelden bezwaren tegen het amendement, dat na nadere verdediging wordt verworpen met 29 tegen 16 stemmen en 10 buiten stemming.

Amsterdam stelt eindelijk nog voor, dat leerlingen om te worden toegelaten, den leeftijd van 13 jaar moeten bereikt hebben, en dus te schrappen de uitdrukking, dat dit »in den regel" het geval moet zijn. Dit amendement wordt met algemeene stemmen aangenomen.

Het hoofdbestuur stelt voor een nieuw artikel 33 in te lasschen, van dezen inhoud: Voorzoover de ruimte strekt, wordt er gelegenheid gegeven tot het inwonen van leerlingen in de Tooneelschool. op voorwaarden, bij huishoudelijk reglement door de commissie van toezicht te bepalen." Dit voorstel wordt met acclamatie goedgekeurd

Het concept-reglement wordt goedgekeurd met 35 stemmen. Den Haag en Rotterdam (20 st.) houden zich buiten stemming.

6. Thans is aan de orde de benoeming van hoofdbestuurders. De

heeren Lodewijk Mulder en Bloembergen hebben geschreven, dat zij voor eene herbenoeming niet in aanmerking wenschen te komen.

De voorzitter verklaart, dat de aanwezig zijnde leden van het hoofdbestuur ook ernstig verlangen hun mandaat neder te leggen en te worden vervangen.

Gekozen worden de heeren: Prof. B. J. Stokvis, M. A. Perk, Joseph Jacobson, prof. A. G. van Hamel te Groningen, J. H. Krelage te Haarlem, met algemeene (55 stemmen), prof. J. A. Alberdingk Thijm te Amsterdam met 45, en Mr. J. E. Banck te 's Gravenhage met 52 stemmen. Tien stemmen waren op den heer Hofdijk, 1 op den heer Huf van Buren, 1 op den heer prof. Jan ten Brink uitgebracht.

De heer Perk heeft bezwaar wegens drukke bezigheden; maar daar prof. Stokvis, die inmiddels de vergadering wegens ambtsplichten verlaten en de leiding had overgedragen aan de heer Jacobson, hem verklaard had dat hij met hem zou heengaan of blijven, en om de vereerende wijze der benoeming, welke hij hoog waardeerde, neemt de heer Perk deze aan.

De heer Jacobson zou gaarne een ander in zijn plaats zien treden, maar om geen verkeerde zienswijze omtrent de houding der afd. Rotterdam te bevorderen, neemt hij de benoeming aan, onder ééne voorwaarde: dat de afdelingen beter betalen. Verscheidene kleine noemt hij, die nog in gebreke zijn, en hij verzoekt ook op dit punt gelijke welwillendheid als bij de benoeming. Als hij voor Januarij de gelden niet heeft, kan hij de betrekking niet waarnemen.

De heer Krelage verklaart zich bereid de benoeming aan te nemen.

7°. Tot leden der commissie van beheer en toezicht op tooneelschool worden benoemd de heeren Stokvis, Alberdingk Thijm, J. M. Haspels, A. Ising, Jhr. Mr. J. F. Backer, allen met algemeene stemmen.

8°. De redacteur van het tijdschrift moet nu benoemd worden. De heer Taco H. de Beer wenscht daarvoor niet in aanmerking te komen. Benoemd wordt de heer L. Simons Mz. met 35 stemmen tegen 20 op den heer De Beer.

9°. Een korte discussie volgt nog over de plaats, waar het volgende jaar de algem. vergadering zal gehouden worden. Verschillende afdelingen hadden bezwaren wegens de kosten, die de ontvangst in den laatsten tijd met zich bracht. De wensch werd geuit om deze voortaan op eenvoudiger voet in te richten. Voorloopig werd hierna Dordrecht aangewezen.

Met hartelijke dankzegging aan de afdeeling Haarlem voor de schitterende en hartelijke ontvangst, sloot daarop de waarnemende voorzitter de vergadering

Des avonds om half zes vereenigden zich hoofdbestuurders, afgevaardigden, met bestuurders en enkele leden der Haarlemsche Afdeeling aan een vriendschappelijken disch in het Hotel Funckler. Het samenzijn werd gekenmerkt door een opgewekten geest en menig hartelijken dronk getuigende van wederzijdsche waardeering en belangstelling in het streven van het Verbond. Aan Z. M. den koning werd de gebruikelijke eerbiedige heilgroet per draad overgeseind.

Des avonds tevoren werd in den Schouwburg in de Jansstraat, eene tooneelvoorstelling gegeven, die door de Haarlemsche afdeeling aan het hoofdbestuur, de heeren afgevaardigden en hare leden werd aangeboden. Het eerste stukje „Mannentranen”, naar het Fransch bewerkt door mevr. *A. Rössing-Sablairolles*, werd opgevoerd door de leerlingen uit de beide hoogste klassen van de Tooneelschool. Een van dezen, de heer *A. van der Horst*, moest wegens ongesteldheid door een oud-leerling der school, den heer *Smith*, vervangen worden. Daarna werd opgevoerd „De Acrobaat”, van *Octave Feuillet*, waarin de heer *Louis Bouwmeester* en mevrouw *Frenkel-Bouwmeester* de hoofdrollen vervulden. Tot slot kwam voor het voetlicht het nieuwe blijspel van den heer *van Eeden*, „De Student thuis”. Door de goede zorgen van het afdeeliningsbestuur, werden aan de heeren *Bouwmeester* en *Schulze* kransen en aan de dames *Frenkel-Bouwmeester*, *Stoetz*, *Lorjé*, *Chr. Poolman* en *Aug. Poolman* bouquetten aangeboden.

Na afloop van de tooneelvoorstelling werd door de Haarlemsche afdeeling in den foyer van den Schouwburg eenige ververschingen aangeboden aan de afgevaardigden, die reeds vóór de voorstelling daar bijeen waren geweest en door den voorzitter, den heer *Krelage*, begroet waren. Diens toespraak was door prof. *Stokvis* beantwoord.

TOONEELKRONIEK

15 Dec. 1885—1 Mei 1886.

Alvorens aan te vangen een enkel woord tot opheldering, tevens tot verontschuldiging:

De ruimte, die mij ditmaal voor mijn Kroniek kan worden afgestaan, was nog veel beknopter dan die welke ik in Af. 2 tot mijne beschikking kreeg. Wie de waarheid heeft ondervonden van de opmerking, dat kort zijn meer tijd en moeite kost dan breedvoerigheid zal mij om m'n taak dus niet benijden. Maar ook zal men, anders berispelijke, oppervlakkigheid van behandeling niet mij aanrekenen. Meer vragen dan dit wil ik van mijne lezers, — althans »indien er zulke zijn misschien» — op dit oogenblik niet.

A. KON. VER. HET NEDERL. TOONEEL.

Het tweede deel van dit seizoen was bij dit gezelschap ongetwijfeld minder belangrijk dan het eerste.

Dit mindere is niet toe te schrijven aan gebrek aan nieuwe opvoeringen. Integendeel brengt juist de talrijkheid van deze aan het licht, dat de meeste stukken geen groote aantrekkingskracht vermochten te oefenen op

het publiek. Van de 11 stukken, die òf geheel nieuw waren, òf als opnieuw ingestudeerd moeten worden beschouwd, haalde slechts een het cijfer van 12 opvoeringen! En dat was... *Paillass!* Daarna komen *Antoinette Rigaud*, *Verstrooid en Judith* elk met 7; *Prins Zilah*, de *Bedelares* en de *Student thuis* met 6; *Déborah*, *Oom Frederik*, de *Ghysbrecht* en de *Bruloft* ieder met 5 en eindelijk *Handelaren en Aristocraten* met *George de Jalain*, tot sluiting van den trein, elk met 4 opvoeringen. Om nu van de reprises, w. o. die van *Richard III* en *Lodewijk XI* wel de belangrijkste mochten heeten, op dit oogenblik niet in het bijzonder te gewagen.

Eene dergelijke répertoire-statistiek spreekt voor zich zelf. Zij getuigt van armoede aan belangwekkende nieuwigheden. Zij herinnert aan moeilijken arbeid voor directie en artisten. Zij wijst op een der grootste bezwaren waartegen onze gezelschappen te kampen hebben: gebrek aan publiek, vooral voor stukken van fijneren aard, althans in de hoofdstad des rijks. Zij, met geheel de achterstaande bijlage, rechtvaardigt de klachten, door den heer Schimmel achter zijne Lucretia over onze tooneeltoestanden uitgesproken. Zij levert een sterk pleidooi voor de regeling van een vaststaand repertorium der beste stukken, die jaar in jaar uit ten tooneele kwamen: een onderwerp, eene afzonderlijke bespreking overwaard.

Maar niet alleen dat de stukken in kùnstgehalte te wenschen overlieten, en we moeite zouden hebben er meer dan één aan te wijzen 't welk eenigszins een diepen indruk achterliet, er kwam bij, dat zij ook den meesten artisten weinig gelegenheid gaven uit den hoek te komen, twee eigenschappen, die elkander niet volkomen dekken. Voor den tooneelkunstenaar zijn, om waarlijk degelijke kunst te toonen, rollen noodig met een scherp geteekend karakter, of althans, in de tweede plaats, rollen met beweging en hartstocht; en zeer vaak kunnen in, voor het overige weinig beteekenende, stukken dusdanige worden aangetroffen. Welnu, ook in dit opzicht waren de laatst in den Stadsschouwburg opgevoerde voor het meerendeel van geen groote beteekenis.

Wie nu echter, op grond van deze twee algemeene opmerkingen, de tweede helft van dit seizoen zeer laag zou schatten, zou zich schuldig maken aan onrechtvaardigheid. »Niet zoo onvruchtbaar een tijd is het nochtans van deugden geweest, — mogen wij Hooft naschrijven — oft zij (hij) heeft ook stichtelijke exempelen voortgebracht.» Een van het drietal drama's in verzen met gewenschten uitslag ten tooneele gevoerd! Twee nieuwe oorspronkelijke stukken met betamelijk succès vertoond. Een Fransch blijspel en een Fransch tooneelstuk, die veel genoeg schonken, ten beste gegeven. Van de hedendaagsche Engelsche stukkenrol een der gelukkigste in onze taal overgebracht. Het treurspel van Vondelen het zangspel van Buisero den echten Amsterdammers nog steeds na aan het hart liggend gebleken. Meer dan één der kunstenaars uitmuntend door ijver. De ouderen meestal zich handhavend door althans één welgeslaagde schieping; voor de jongeren de gelegenheid geopend zich te onderscheiden, en deze daarin voor het grootste deel geslaagd. Verdiende toejuichingen zelden onthouden. Derwijze, dat zoo vroegere tijdperken ook meerder stoffe

geleverd hebben tot roemen, het laatste nog genoeg goeds heeft aangeboden, om met genoeg te worden herdacht, zoo door kunstenaars als toeschouwers.

Al was het allereerst maar omdat wij gelukkig bevrijd bleven van die philisterachtige Duitsche Possen 't Is waar, *Verstrooid* was ook niet meer dan een verwikkelingsklucht, maar zij was ten minste logisch, geestig en frisch. Het tweede bedrijf, spelend op een gemeenschappelijke trap, is in zijn soort een meesterstukje. Dan kregen wij ook de *Schoolrijdster* te genieten, een Duitsch lever de rideau, 't welk een oogeblik deed denken aan O h n e t's *Aux avant-postes*, — daar 't eveneens berust op een toevallig nachtelijk avontuur, hier alleen nog wat gedwongener en onaannemelijker, — en dat met veel genoegen werd gezien omdat het luchtig was en geestig, en keurig werd gespeeld: beschaafd en fijn, met veel schalksch vernuft. Wat grover waren de lijnen in van Eeden's oorspronkelijke klucht *de Student thuis*; er was onmiskenbare overdrijving in de teekening van dit »thuis,» er sprak te zeer de bedoeling uit om de burgerlijke bekrompenheid en aartsvaderlijke begrippen te geeselen, om niet dat doel voorbij te streven. Dat het vernuft van den schrijver van het *Sonnet* nog even vaardig was en scherp, bleek uit menig onderdeel der schets, maar de fijnere ironie van den auteur van het *Poortje* was in deze klucht niet wéer te vinden. Had hij, opzettelijk, als om zich te wreken over de koele ontvangst van dit laatste stuk, zich ditmaal den narrekap opgezet om het publiek toch vooral te doen lachen, en het aldus zijn gemis aan fijnen smaak nog eens nadrukkelijk te doen bewijzen? Hoe het zij, er vielen in de schildering van het studentenleven een niet geringe opmerkingsgave en vlugheid van doen te waardeeren, en het geheel liep, als grap, zoo zonder eenig horten of stooten af, dat het gulle gelach der toeschouwers — zoo om de satire als om de toestanden — inderdaad schier zonder ophouden weerklonk, iets waartoe het spel natuurlijk veel bijdroeg. Maar de heer v. Eeden blijft, ondanks het geschonken vermaak, ons, en zich zelf niet minder, een afgewerkt blijspel schuldig met nauwgezetter studie van de werkelijkheid en meer kunst van samenstelling. *De Student thuis* had te veel weg van een studentengrap.

Eveneens in aanraking met de studentenwereld bracht ons de Heer H u f van Buren in zijn tooneelspel *Oom Frederik*, een stuk door hem ontleend aan zijne onderhoudende novelle van dien naam, maar waarin de stof niet zelfstandig genoeg behandeld was, om een even onderhoudend tooneelspel te doen ontstaan. De figuur van den Indischen oud-gast had het middenpunt kunnen worden van een aardig blijspel in drie bedrijven, maar de breeduitgesponnen lotgevallen van zijn wilden neef en diens verloofde vermochten, ook door hun langzaam tempo, niet gedurende vijf bedrijven den toeschouwer te boeien, ondanks verschillende op zich zelf welgeslaagde tooneeltjes. Zoo zijn *succès d'estime* den schrijver niet ontmoedigd heeft, zal hij misschien dit blijspel nog eens ontwerpen en voltooien. In eik geval was hij nog gelukkiger dan *Cora*, wier vertaling van Tom T a y l o r's *New Men and old Acres* het Amsterdamsch publiek

uitermate koel liet. Ten deele was dat te wijten aan het weinig karakteristieke harer overbrenging, waarin veel van de aardigheden en eigenaardigheden van het oorspronkelijke waren opgeofferd; ten deele ook aan het specifiek nationale van dit stuk, in onderwerp, gedachten-gang en wijze van behandeling, waardoor de vertolking door vreemde acteurs (hier anders in vele opzichten zeer te roemen) en het meeleven van een vreemd publiek zeer bemoeilijkt werd. Alreeds de gekozen tegenstelling tusschen *Aristocraten* en *Parvenu's* (niet: *Handelaren*) of nog beter tusschen »arme adel en rijke ploerten" met den nobelgezinden handelsman, — om innerlijke hoedanigheden achtbaar, — tot tussenpersoon, moest minder belang inboezemen bij ons, die niet, als de Engelschen, tegelijk democraten zijn en toch in de samenleving en de politiek een afzonderlijke plaats toekennen aan den alouden adel, ja ons te goed doen aan zijn glorie. Wij gevoelen niets voor den adeltrots... geen medelij dus ook als hij geknakt wordt. Veel meer kunnen wij, door lectuur, en onophoudelijk zien in den schouwburg, deelnemen in Fransche toestanden. Daarbij weinig vatbaar voor de waardeering van uitvoerige karakteristiek, van een rustig verloop der handeling, als in het Engelsche stuk door kieskeuriger bezoekers werden geprezen, en bedorven door Fransche trucs en tooneelhandigheid, bleek ons publiek meer te genieten van *Raymond Deslandes' Antoinette Rigaud*; een stuk, waarin de stereotype figuren van *Sardou*, o. a. uit zijn *Nos intimes*, gezien werden in toestanden, sterk herinnerend aan soortgelijke door dezen modernen *Scribe* vertoond, en dat, zonder opgeluisterd te zijn door diens geestige versieringen, dan ook alleen kon bekoren door de niterst kundige wijze van samenstelling en de nieuwe groepeerings van lang bekende zaken.

Een der meest besproken stukken van het seizoen was zeker de *Prins Zilah*, een Nederlandsche bewerking van den roman van *Jules Claretie*, en aangekondigd als een oorspronkelijk stuk. Die laatste betiteling gaf aanleiding tot een levendigen pennestrijd, te heftiger daar het stuk zelf scherp veroordeeld werd. Zonder te treden op een gebied vol voetangels en klemmen, kan ik hier volstaan met te zeggen, dat in dit speciaal voor *Mevr. Frenkel* samengesteld werk inderdaad geen der gebreken gemist werden, welke steeds worden aangetroffen in elk tooneelstuk, gecondenseerd uit een uitvoerigen roman met psychologische karakterontwikkeling, en dat de dramaturg zich te weinig vrij had gemaakt van den romancier om veel oorspronkelijks te geven. Maar ook maakte de onvoldoende voorbereiding der toestanden en de weifelende tekening der personen de taak der vertolkers niet dankbaarder, en kon er, ofschoon én *Mevr. Frenkel*, én de heeren *v. Schoonhoven* en *Clois* hoogst gelukkige momenten hadden, van hooge tooneelspeelkunst geen sprake zijn. Meer bepaald als proeven van hare bekwaamheid als tragédienne dienen dan ook *Mevr. Frenkel's Deborah* en *Judith* beschouwd te worden; want al geven beide dusgenoemde stukken aanleiding tot vele bedenkingen, de hoofdpersoon is in beide toch vrij scherp gekarakteriseerd en een streven naar poëtische schepping is in beide merk-

baar. 't Hoogst staat ongetwijfeld de *Judith*, en mocht Mevr. Frenkel dan ook als *Deborah* minder gelukkig geweest zijn, zij maakte alles goed door haar opvatting van de Joodsche heldin, daar zij in die rol groote lyrische gaven en zeggingskracht aan den dag legde. Nog minder dan die van *Deborah* slaagde als geheel de reprise van de *George de Lalaing*, een stuk om de studie der historie, de geschikte bewerking van geschiedkundige gegevens, de teekening van enkele personen, den versbouw en de vaderlandsche stof indertijd als drama wel wat overschat, maar dat, nu het onderwerp zelf en enkele patriottische ontboezemingen den toeschouwer niet meer warm maken, moeite heeft het bezwaar te boven te komen, dat de held, door zijn zwakheid, weinig belangstelling vermag in te boezemen. 't Is waar, de auteur heeft gepoogd dit te verhelpen door in zijn voorrede en in zijn eerste bedrijf te wijzen op die hoedanigheden, welke *George de Lalaing* de algemeene sympathie zijner tijdgenooten deden verwerven en hem misschien ook de onze kunnen verzekeren, indien de acteur door de ridderlijkheid van zijn optreden den auteur een handje wil helpen. Dat de heer Bouwmeester zulks gedaan heeft, kan zeker niet worden beweerd; veeleer heeft hij door zijn mat en kleurloos spel den Graaf van Rennenberg nog zwakker en flauwhartiger getoond dan de schrijver hem teekende; zoodat het ongetwijfeld niet zijn schuld is, indien dit stuk nog een matig succes verwierf. Ofschoon dan nog niet geheel en al op haar gemak in het strenger keurslijf van het drama of treurspel in verzen, geleek Mevr. de Vries als *Cornelia* veelmeer op de schets van den dichter; terwijl de heer Spoor, die zelf vroeger de titelrol gespeeld had, als burgemeester *Schaffer*, en vooral Mej. van Biene als *Ida*, zich met den heer Schulze zeer verdienstelijk kweten. Maar aan de geheele opvoering, ook aan de mise en scène van het 3e en 4e tafereel ontbrak het entrain, 't welk bij de vertooning van moderne stukken, en ook van de *Judith*, hier anders zelden gemist werd. Waaraan dit is toe te schrijven weet ik niet te zeggen; de eenige aannemelijke veronderstelling zal wel wezen, dat men «achter de coulissen» noch met de *George de Lalaing*, noch met de *Deborah* bijster ingenomen was — eene *incompatibilité d'humeur* waarvan alleen kan worden verklaard, dat ze minder gewenscht dan tot op zekere hoogte verschoonbaar is. Maar zij liep hier wel wat erg hoog.

Of iets soortgelijks ook het uitstel van de reeds aangekondigde opvoeringen van de *Menschenhater* en *Koning Lear* bepaalde? Ik zou het niet durven zeggen. Wel dat velen er zich teleurgesteld door gevoelden. Maar ik ben bang, dat men vooral van het eerste stuk wat groote verwachtingen koestert. Molière goed te spelen is voor niet-Fransche artisten, die bovendien weinig gewoon zijn in het klassieke repertoire op te treden, in driedubbele mate moeielijk. Intusschen «nous verrons» en als het plan bestaat Molière weer een vaste plaats te geven op ons repertoire, doet het mogelijk minder welslagen dier eerste proeve niet zooveel af.

B. SCHOUWBURG VAN LIER.

Telt men de stukjes in één bedrĳf niet mee, dan nog blijkt het dat de heer van Lier een niet minder eerbiedwaardig aantal stukken heeft doen opvoeren, n.l. zes geheel nieuwe, en acht al reeds van ouderen datum, ongerekend ook nog die, welke een vaste plaats innemen op zijn répertoire en waarvan de meeste in de Plantage ten tooneele verschenen. Misschien ook tel ik er een bij het bekend répertoire, 't welk nieuw ingestudeerd werd; maar op zoo groote nauwkeurigheid komt 't bij eene statistiek als deze niet aan. 't »Ongeveer» is voldoende.

Intusschen, niet alleen om het aantal maar ook om de innerlijke waarde van sommige stukken, of om bijkomende omstandigheden trekt het répertoire van Lier de aandacht. Ik denk hierbij niet bepaald aan het succès, daar ik in dit geval de eereplaats zou moeten toekennen aan eene zoutelooze grap als de *Walskoning*, 't best te kenschetsen als »kermisstuk.« En daarna zou ik moeten spreken over *Blanke Slavinnen* van Louis d'A bro, een stuk minder berispelijk omdat het scheen te speculeeren op een succès de scandale wegens het onderwerp, ook niet om de onkieschheid, die gelukkig meeviel, dan wel omdat de schrijver de hoogst tragische stof misbruikt had om er een sensational melodrama op te bouwen. Het werd dan ook onmiskienbaar te goed gespeeld met het oog op zijn kunstwaarde, die miniem, tegenover de tooneelwaarde die, wat de samenstelling aangaat, vrij groot was. Maar ik gewaag liever als oneindig heuglijker verschĳnsel van het succès door Glanor's *Utgaan* en Faassen's *Manus de Snorder* behaald, een succès 't welk het eerste stuk aan de heeren Moor, Bigot en Mevr. Albrecht, maar bovenal aan Mej. Jeanne de Groot te danken had, die velen verraste door de natuurlijkheid en keurigheid van haar spel als Marie: en die vooral uitmunte in het 3e en 4e bedrĳf, waar zij aan haar opgewondenheid over haar plotselingen rĳkdom den vrijen teugel liet. Die bewegelijkheid, die haast om een japon te koopen, die coquetterie als zij haar aan heeft, waren bepaald voortreffelijk. En niet minder maakte Mej. de Groot a decided hit als Desdemona, in welk karakter zij opnieuw haar aanleg bewees voor rollen, welke liggen tusschen de ingénue en de coquette. Zij gaf ons een Desdemona te zien, zooals men haar weinig beter wenschen kon: eenvoudig, onschuldig, argeeloos, vol dwepende liefde en vleiende aanhankelijkheid; niets begrijpend van het noodlot, 't welk zij zelve op zich doet neerkomen, ter neergeslagen door Otello's ontstemdheid, aanstonds weer gelukkig met een schĳn van toenadering, en diep weemoedig door zijn heftig uitgesproken twĳfel aan haar trouw en deugd, gelijk ook bleek uit den toon van haar liedje in het 4e bedrĳf, 't welk een diepen indruk maakte. Daarbij verviel Mej. de Groot geen oogenblik in den treurtoon, maar wist zij in houding en gebaar den adel van het treurspel te bewaren: haar spel was volkomen »stĳlvol.« Niet zoo gelukkig was de heer Moor in de vervulling van de oneindig zwaarder rol van Otello. Hem ontbraken duidelijk twee eigenschappen, ten eerste het vermogen om uit te drukken wat hij

gevoelde, en ten tweede de kunst om de uitbarsting van zijn hartstocht te adelen. Vandaar dat hij kwam tot zonderling woeste gebaren, tot rauwe kreten, dat zijn stem op het plotselingst oversloeg, en hij een enkel maal den lachlust opwekte. Ongetwijfeld was dit te betreuren, daar hij Otello's opkomenden hartstocht met groote kracht afbeeldde en zijn vreeselijk zielelijden aanschouwelijk wist te maken. In het begin echter misten wij bij hem tegelijk de phantasie en de goedrontheid die ons Otello's verhouding tot Desdemona en Jago moeten verklaren. Deze laatste werd door den heer Van Schoonhoven bij ongesteldheid van den heer Veltman (enkele avonden) met veel soberheid en uitdrukking weergegeven, en Emilia vond in Mevr. Ellenberger eene niet minder uitstekende vertolkster. In het algemeen trouwens wordt het historisch en klassisch drama bij het gezelschap van Lier beter in eere gehouden dan bij dat van het Nederl. Tooneel. waar nog slechts weinigen met stijl en traditie vertrouwd zijn, gelijk omgekeerd moderne salonstukken meer thuis behooren op het Leidsche Plein. Dit bleek hier o. a. opnieuw uit de vertooning van *de Wraak eens zoons of Richelieu te Fontainebleau*, een historisch verwickelingsdrama, 't welk, ondanks den titel, niet bloederig is, en waarin o. m. de heer Veltman als Richelieu, de heer Potharst als Graaf de Penne (de wrekende en intrigerende zoon) en de heer Lageman als de chevalier d'industrie, ridder Landry, veel goeds te zien gaven. Hetzelfde kan worden getuigd van de beide eerstgenoemden als Cromwell en Rochester in Victor Hugo's *Cromwell*, waarin vooral de eerste zijne gaven als karakterspeler ten toon spreidde. Evenwel was het stuk natuurlijk niet het uitgebreide van Hugo zelf, maar de vertaling eener Duitsche bewerking, waarin veel was geschrapt en vereenvoudigd, de meeste uitspruitsels zijner romantische phantaisie waren weggesnoeid, en het geheel vervormd tot een regelmatig stuk d'histoire anecdotique, een intrigespel zonder veel hartstocht of leven, en dan ook niet bijster boeiend. Alleen het spel deed eigenlijk genieten en naast dat der reedsgecemen ook dat van den heer Blaaser, wiens Samuel Carr eene schepping was vol kracht en kleur, misschien alleen wat al teforsch.

Had het benefiet van den heer Veltman ons de *Cromwell* doen zien, dat van Mevr. Ellenberger deed ons kennismaken met Sardou's nieuwste stuk *Georgette*. 't Valt moeielijk met een paar woorden de verklaring te geven van het betrekkelijk gering succès, door deze comédie, ondanks niet geringe verdiensten, zoo te Parijs als hier behaald. De hoofdfout zal wel hierin moeten gezocht worden dat Sardou opnieuw een maatschappelijk vraagstuk wilde behandelen van onze dagen, en dit niet deed satiriek als blijspeldichter, niet bepaald dramatisch als handig dramaturg, maar meer redeneerend als wijsgeerig psycholoog, (gelijk Alex Dumas.) wat hij echter ongelukkigerwijze niet is. Daarbij kwam dat het vraagstuk, op zichzelf beschouwd, niet alleen weinig belangwekkend was, maar dat de schrijver zelf er geen andere oplossing voor wist, dan de verklaring dat het onoplosbaar is; zoodat wij inderdaad bij het einde van het stuk eigenlijk even ver waren

als bij het begin en de onderlinge verhouding van *Georgette* en haar dochter, de hoofdspil der handeling, eigenlijk niet veranderd was. Als gewoonlijk bij *Sardou*, was de karakteristiek der personen voorts uiterst oppervlakkig en hun gevoelsuiting weinig krachtig, terwijl zijn sprong van het verleden zijner heldin tot haar heden veel weg had van eene psychologische salto mortale. 't Meest voldeed ongetwijfeld het eerste bedrijf, waarin de dramatische vaardigheid van den schrijver schitterend uitkwam, evenzoo het begin van het tweede en voorts het derde met de langvoorzienne *scène à faire*, waarin *Sardou* den raisonneur een keurig pleidooi in den mond legde ten bate der moeder, en hij het middel heeft weten te vinden om den toeschouwer te boeien. Maar de 4e akte is zeer zwak.

In hoofdzak zijn hiermee de voornaamste gebeurtenissen van het 2e deel van het seizoen in het *Grand Théâtre* besproken. Met een paar woorden kan alleen nog gewezen worden op enkele vertooningen, die eenigszins de aandacht verdienen. Als zoodanig noem ik de herhaalde opvoeringen van *Janus Tulp*, het eerste en in zekeren zin nog het best gelukte van v. Maurik's grootere stukken. Dit blijspel heeft, als niet één onzer nieuwe oorspronkelijke werken, voor goed een vaste plaats op het repertoire, daar het eene rol van groote aantrekkelijkheid bevat voor een komiek. Even vermeld dient voorts de reprise van *Blonde Els*, eene oleographische, melodramatische reproductie van het visschersleven, handig van compositie en met eenige, in den stijl, lang niet onverdienselijke tooneelen en zetten, hier en daar nog al sterk aandoenlijk voor weeke gemoederen; vol onbegrijpelijkheden in de daden der personen; en vooral onwaar in den dialoog; doch door de meeste artisten met veel realisme gespeeld, iets waardoor het stuk eigenlijk niet beter werd. Want nu kwam het conventioneele in deze Peypersche schepping, die er daarom voor 't publiek niet minder om is, te schriller uit. Conventioneel: dat is afgeluisterd en afgezien van de planken, niet zelf scherp waargenomen in het leven, was ook het meeste in het oorspronkelijke stukje van *Elise*, *Jenny* getiteld. In dit *lever* had de schrijfster geen tranenverwekkende middelen gespaard en, als alle beginnelingen, te veel willen geven; althans haar heldin liet zij in uiterst korten tijd zooveel treurige gewaarwordingen ondervinden, dat het arme kind en wij moeite hadden ze te verduwen. Gelukkig, dat naast die schreiende heldin, — die aan het eind, ter wille van een opoffering welke er eigenlijk geen was, nog vergiffenis vond voor niet zelf begane zonden — naast haar vreeselijk somberen, kouden, hardvochtigen pseudo-vader, haar mede-schreiende oude kindermeid, en haar wat al te naïf-onverschilligen minnaar, bij wijze van tegenstelling de frissche figuur stond van eene jongere pseudo-zuster, eene ingénue, die inderdaad levendig geteekend was, en alleen één fout had, dat ze, evenals de heldin, verklaarde 't te zullen besterven als ze den jongen dokter niet tot man kreeg, dien ze pas drie weken kende en van wien ze niet eens wist of hij haar wel lief had. Een dergelijke naïviteit, als ernst bedoeld, brengt mij, met enkele andere gegevens, tot het besluit, dat *Elise* eene nog jeugdige dame is, wier levenservaringen zich

bepalen tot een beperkten kring en die van de betrekkelijke waarde der gevoelens harer personen nog geen helder besef heeft. In hoeverre zij later in staat zal blijken iets te schrijven, wat een groot publiek belang kan inboezemen, valt na deze bescheiden proeve nog onmogelijk te zeggen. In haar dialoog was weinig oorspronkelijks, en alleen van de lippen dier ingénue hoorden wij nu en dan iets wat de moeite waardig was. Als zij zich dus aan eene tweede proeve waagt, zij het een blijspelletje. Zij zal het er haren vertolkers ook gemakkelijker mee maken. Want diepe smart werkelijk zóó uit te drukken, dat zij den hoorder geen glimlach afperst of hem koud laat, is ongemeen moeilijk. De vertolkster van *Jenny* althans slaagde er niet in, en er zijn, vooral onder de jongeren, niet vele artisten die deze kunst verstaan. Lachen gaat gemakkelijker, en er vlug op losspelen ook. 't Bleek althans bij de opvoering van de *Rose Domino's* van *Hennequin*, het ingewikkeld, handig in elkaar gezet intrigeblijspel, waarin verschillende draden dooreen geward zijn die aan het eind te zamen losgemaakt worden: een soort van samenstelling, waarvan *Hennequin* als de uitvinder kan worden beschouwd, en die door hem ook werd toegepast in zijne *Procès Vauradieux*. Een dergelijk stuk eischt van de meeste vertooners weinig meer dan rolvastheid, en vlugheid van bewegingen en samenspel; eischen, waarbij men alleen nog die van beschaafde en gemakkelijke manieren en zuivere uitspraak der taal dient te voegen, met het oog op enkele der artisten die hier aan de eerste wel voldeden.

SALON DES VARIÉTÉS

De kortheid, die ik te betrachten heb, hindert het allerminst bij de bespreking der vertooningen in dezen kleinen Schouwburg, vermits het repertoire hier slechts weinig nieuws aanbood, ofschoon het veel meer afwisselde dan in het eerste deel van het seizoen, dank zij den benefieten, die hier niet weinig talrijk waren en elkander snel opvolgden. *De Bibliothecaris*, *Liefdadige dames*, *de Sabijnsche Maagdenroof*, *Ultimo* zijn Duitsche possen, reeds voorlang elders gezien, zoodat alleen bespreking van het spel hier gerechtvaardigd zou zijn. Maar ik vestig er liever de aandacht op, hoe vooral de oude Vaudevilles hier in eere worden gehouden en door het publiek genoten, dubbel, zoodra er in de coupletten over voorvallen en vragen van den dag wordt behandeld. Opmerkelijk is voorts ongetwijfeld dat de heer van Maurik ook hier gehuldigd werd en wel door de opvoering van zijn: *Een bittere pil*, *de Buren en Tooneelstudien*, welk laatste stukje door den heer van Biene tot zijn benefiet was gekozen. In het algemeen bleek de heer de la Mar ook nu weer een der grootste steunpilaren van dit gezelschap, daar hij steeds uitmuntte door wel overdacht spel, juiste karakteristiek, zorgvuldige grime en zich hoedde tegen overdrijving. Zoo o. a. in zijn benefietrol,

Huspelstok uit Mulder's »Kiesvereening," door hem keurig en sober getypeerd, misschien alleen wel wat al te sober met het oog op zijn publiek, waarvoor een goed deel der politieke geestigheden immers toch verloren ging. Naast hem kweten zich in dit stuk uiterst loffelijk de heeren Barendse en Ketting als *Schor* en *Marksteen* en deed de heer Charlier, die anders nog al eens neiging vertoont om zijn »droogkomiekigheid" te overdrijven, een verdienstelijken *Steekamp* zien. Minder slaagde de heer v. d. Heuvel, die over het algemeen vol ijver is en onmiskenbaar vooruitgaat, er in, ons *Valburgs* lossen zwier te vertolken, en in de vergadering kwam zijn parlementarisme niet genoeg uit, om de parodie duidelijk te maken. De dames Cohen en de Boer waren, vooral in den aanvang, weinig op dreef en het spijt mij te moeten zeggen dat de eerste door niet genoegzaam op spraak en houding te letten, den eerst gemaakten goeden indruk wel wat doet verzwakken. Vegeten mag ik voorts allerminst te vermelden dat de heer Bamberg den 18den Febr. zijn 59-jarigen en de heer de la Mar den 25sten van dezelfde maand zijn 20-jarigen tooneeldienst vierde. Al zou men den eersten ook gaarne een welverdiende rust gunnen, de ijver waarmee hij nog steeds in zijn van ouds geliefkoosde vaudevilles optreedt, verdient van de beminnaars van het genre alle waardeering. Er is dan ook inderdaad in dit *Salon* menigkeer veel goeds te zien, te meer wanneer men let op de vroeger reeds aangeduide moeilijkheden die er te overwinnen zijn.

VEREENIGDE ROTTERDAMSCH E TOONEELISTEN.

Niet zoo uitgebreid als dat van de meeste onzer gezelschappen en daardoor over het geheel van beter gehalte, aldus de indruk dien wij krijgen van het repertorium van deze vereenigde artisten. 't Is waar, de meeste opvoeringen beleefde ook hier een stuk, 't welk juist niet als een voorbeeldige proeve van tooneelschrijfkunst kan worden aangemerkt, een Duitsche Posse met bitter weinig geest, samengesteld zonder een greintje kunst, met een blijspelmasker tot kop, maar de romp gestoken in een narrenpak. Wat dan ook het Rotterdamsch publiek zooveel vermaak heeft geschonken in dat gemeenschappelijk product van de heeren von Moser en Otto Girndt, *Met Plezier* getiteld — 't welk thans, samengeperst tot drie bedrijven, onder den titel *The Pickpocket* ook in Londen wordt opgevoerd, half en half als oorspronkelijk werk — is mij een raadsel gebleven, want het was niet eenmaal in staat om ons eens aanhoudend en hartelijk te laten lachen; en het gaf den artisten niet veel gelegenheid om althans in het spel iets artistieks te doen zien. Van nog minder gehalte en dus (?) ook minder aantrekkelijk bleek een Duitsch maaksel (Duitsch, ofschoon aangekondigd als Deensch) *Bolman en zijn familie*, wat niet te verwonderen was, daar het oorspronkelijke stuk zelfs in het vaderland van den schrijver niet had kunnen voldoen. En dit zegt veel voor een blijspel van von Moser!

Grooter succes had de Directie ongetwijfeld verwacht van Blumenthal's *Ein Tropfen Gift*, een in Duitschland goed ontvangen tooneelspel van den geestigen schrijver van *Die Grosse Glocke*, waarin deze de uitwerkingen wilde schilderen van den laster. Er waren in dit stuk enkele keurig geschetste personen en goed geschreven tooneelen; maar hetgeen het voor een vreemd publiek minder boeiend maakte, was het feit, dat de handeling zelf, gegrepen uit het Duitsche politieke leven van vóór '70, een zekere mate van vertrouwdheid met en belangstelling in die bijzondere geschiedenis van Duitschlands onafhankelijkheidskrijg vorderde; terwijl de schrijver niet genoeg dramaturg is om personen en toestanden op zich zelf volkomen belangwekkend te maken. Zoo pakte het ons publiek ternauwernood, ook ondanks het verzorgde spel der vertooneers, onder wie ik Mej. Vink boven allen noem, omdat zij nog jong is, derhalve geheel aan de toekomst behoort en blijkens alle beoordeelaars een ongemeen talent aan den dag legde als *Hertha*, de dochter van den belasterde, het middenpunt der handeling. Ook heb ik van deze kunstenaars nog twee creaties te noemen en te roemen. 't Zijn die van Marie Letellier in de *Familie Fourchambault* en die van de titelrol in *Mejonkvrouw de la Seiglière*. In beide stukken kon zij zich die beschaafde en innemende comédienne toonen, die voor het gezelschap een groote steun is, ook al gaat de uitdrukking van hartstocht en diepe smart hare krachten te boven. De wederopvoering van Augier's comédie stelde voorts Mevr. Beersmans in staat de volle kracht van haar groot talent te doen uitkomen en in Dirk Haspels vond zij, als *Bernard*, haar zoon, een waardig partner. Hoe hoog deze laatste kunstenaar om zijn aanleg, studie en kunstenaarsgeweten in Rotterdam en elders gewaardeerd wordt, bleek bij de viering van zijn 25-jarig jubilé, ter welke gelegenheid hij den markies speelde in Sandau's fijn tooneelspel. Alleen de keus van rol en stuk bewees reeds, dat Haspels zijn triumpfen niet bij voorkeur zoekt bij de groote schare, en de portefeuille met 18 aquarellen, hem door Rotterdamsche schilders vereerd, was voor den kunstenaar dan ook zeker wel het meest gewaardeerde geschenk, onder de vele, die hij bij zijn feest van verschillende kanten ontving. Wat zijn leven voor merkwaardigs bood en wat zijn beteekenis is als kunstenaar, werd door verschillende pennen beschreven,¹⁾ en hijzelf legde bovendien van zijn willen en pogen eene eigenhandige verklaring af.²⁾ In het feeststuk zelf, gaf hij, uitnemend bijgestaan door Mevr. Beersmans als *Barones de Vaubert* en zijn broeder als *Destournelles*, een proeve van keurige karakterstudie, zoodat hij, terwijl hij gehuldigd werd om zijn verleden, zich tegelijk opnieuw die hulde waardig maakte door zijn heden. De opvoeringen van deze twee Fransche Comédies waren dan ook voor dit gezelschap de glanspunten van het seizoen, en dubbel betreur ik het

1) Zie Jan C. de Vos in Haagsche Courant van 11 Jan., en Portefeuille van 10 Jan.

2) In het Zondagsblad van het Rott. Nieuwblad van 10 Jan.

dat wij hier in Amsterdam niet deze twee stukken te zien kregen, in plaats van het tweemaal gegeven *Met Plezier*.

Toch werd ons hier door dit gezelschap nog iets meer geboden, en wel Faassen's nieuwste stuk de *Remplaçant*. Al aanstonds moet ik er bijvoegen, dat dit stuk, geheel in tegenstelling tot hetgeen we in de laatste jaren ten opzichte van dezen schrijver gewoon waren, weinig aantrekkingskracht oefende op het publiek. Waaraan dit is toe te schrijven, is juist daarom zoo moeilijk te verklaren, omdat de critiek, met uitzondering van *Platijn & Co.*, in de groote sympathie van de schare voor Faassen's stukken slechts half kon deelen. De kracht van dezen schrijver ligt ongetwijfeld in zijn plastiek en zijn gave om personen en tooneeltjes uit ons volksleven op humoristische wijze te schilderen. Waar hij dat doet, kan iedereen hem toejuichen, zonder voorbehoud. Maar behalve dat hij den toeschouwer weet te doen lachen, wil hij hem ook doen schreien, en als hij hierop uit is, kan hij vaak het verwijt van sentimenteel te zijn, en gebruik te maken van conventionele trucs geenszins ontgaan. Daarbij neemt hij het met de waarschijnlijkheid ook in de karakterteekening vrij luchtig op en dramatische en psychologische noodzakelijkheid worden meestal door hem alleen erkend, als zij hem niet hinderen in het bereiken van het gewenschte effect. Het uitdenken eener verwickeling en het leggen van een knoop is juist zijn fort niet; en de elkander opvolgende toestanden volgen niet altijd uit elkander. Voorts is hij een groot vriend voor edelmoedige menschen, en diegenen welke afdwaalden weet hij, vóór 't laatste bedrijf, meestal een radicale louteringskuur te doen ondergaan, waarbij voor jonge mannen een tochtje naar den Oost, als koloniaal of iets dergelijks, een geliefkoosd geneesmiddel is; vermits zij aldus gelegenheid hebben zich het, alle vlekken verhullende, lint van de Militaire Willemsorde te verwerven. Die vlekken kunnen anders wel eens leelijke moeten achterlaten, daar er soms in Faassen's stukken misdaden gebeuren, waarbij de Justitie te pas kan komen en komt. Maar men begrijpt: hoe meer crimineel de feiten, hoe dieper het berouw, hoe braver en edelmoediger sommige naturen, hoe aandoenlijker de toestanden, des te grooter het succès bij de menigte, en juist dat stuk zijner tweede periode, — aanvangend met *Anne-Mie*, eindigend voor *Platijn*, ten deele nawerkend in de *Remplaçant* — waartegen de meer kieskeurige hoorder de minste bezwaren had, *Zonder Naam*, heeft dan ook van die reeks het geringste getal opvoeringen beleefd. Dat de *Remplaçant* zijn nog kleiner aantal aan nog grooter deugden te wijten heeft, zou ik nu evenwel niet willen beweren, maar wat ik wel durf vermoeden, 't is dat de schrijver 't bij dit stuk met zich zelf oneens was en aarzelde tusschen de manier van *Platijn & Co* en die van *Anne-Mie*. Ofschoon in het 2e bedrijf op het punt aandoenlijk te worden, treedt hij halverwege terug en bewaart hij zijne dosis tranen voor het slot, want in het 3e en 4e bedrijf, de pièces de résistance van zijn stuk, laat hij twee mannen aan het woord, twee medeminnaars, die elkander bestrijden en wel in het eind nog een wedstrijd houden in edelmoedigheid,

maar toch niet schreien. Ook is hij in deze hoofdmomenten geenszins melodramatisch, en heeft hij de botsing hier flink en krachtig geteekend, zoodat dan ook deze twee bedrijven wel boeien. Maar de motieven waaruit in de eerste akten de daden der personen voortspuiten zijn bij uitstek zwak, en weinig afdoende; en de ruimte van het tweede bedrijf ware dan ook veel beter besteed geweest aan de teekening der karakters en de onderlinge verhouding van de drie hoofdpersonen. 't Minst gelukkig was de laatste akte, uitvoerig de terugkeer tekenend van den in Indië gedecoreerden en blindgeschoten held, — met al de afgezaagde trucs van doorzichtige voorbereiding der oningewijden; en gaarne zou men die akte zelfs met de vereeniging der gelieven gemist hebben, indien niet in het begin van dat bedrijf de *schrijver* Faassen den *acteur* als ouden oppasser een tooneeltje te spelen had gegeven, waarin de geheele Faassen een waren triumpf vierde. Dat het geheel, als gewoonlijk geschreven met het oog op zijn mede-artisten, goed werd gespeeld, behoeft natuurlijk niet te worden aangestipt. Zijn zoon was natuurlijk een *niais* en zijn echtgenoot een minder beschaafde maar goedhartige vrouw. De heer de Vries, die tijdelijk den heer v. Zuñlen in de hoofdrol verving, kweet zich daarbij niet onverdienstelijk.

NIEUWE ROTTERDAMSCH E SCHOUWBURG- MAATSCHAPPIJ.

Indien niet slechts de klee ren den man, maar ook het repertoire het publiek maakt, dan durf ik, afgaande op den aard der gespeelde stukken, beweren dat de Rotterdamsche zoogenaamde *Kleine Schouwburg* voor onze tweede stad is, wat de Schouwburg *Plantage* en het *Salon des Variétés* te zamen voor onze eerste koopstad zijn. Van den eerste geeft het de melodrama's, van het tweede de Duitsche kluchten.

Wie nu echter op grond van dit dubbele karakter ook dubbelen voorspoed wilde voorspellen, zou helaas, erg dwalen. Of de slechte tijden er voornamelijk schuld aan hebben, dan of meer toevallige omstandigheden het te weeg brachten, vermag ik niet te beslissen, maar een feit is het, dat de financieele toestand van dit gezelschap uiterst treurig is. De Maatschappij zelf is ontbonden en de artisten bleven inmiddels voortspelen voor eigen rekening. Heel groot is die rekening in den laatsten tijd ongelukkigerwijze niet geweest en de toekomst van dit gezelschap is zeker niet schitterend. Dat wij hierbij, behalve met een plaatselijk ook met een algemeen verschijnsel in onze tooneelwereld te doen hebben, blijkt, geloof ik, onwederlegbaar, wanneer wij letten op de groote moeilijkheden, die al onze directies ondervinden. Wij beleven op dit oogenblik een crisis, het gevolg van overbevolking op de planken. We hebben,

vergelijkerwijs voor ons zeer beperkt publiek, te veel gezelschappen, omdat we ook te veel acteurs hebben. Sinds een jaar of tien, vijftien, van het oogenblik waarop de pogingen tot verbetering van ons tooneel een aanvang namen, werd veler aandacht al meer en meer op den Schouwburg gevestigd en de stijging der tractementen droeg daartoe niet weinig bij. Van vele kanten drong men het heiligdom binnen, velen zonder eenige voorbereiding en opleiding, en zonder te begrijpen, dat die in de toekomst al meer en meer onontbeerlijk zouden blijken. Ze waanden dat hun aanleg — soms niet meer dan waan — met wat oefening en practijk voldoende waren om er te komen, en ze kwamen er dan ook wel, tot op zekere hoogte, waarna het dikwerf aan den dag kwam, dat die hoogte nog zeer laag was. Maar ze waren er eenmaal en bleven er, van dit gezelschap naar dat gezelschap trekkend, te zamen een groot leger van middelmatigheden vormend, waaruit slechts bij wijlen een enkele, die begreep dat ijverige studie en ontwikkeling hem noodig waren, zich tot hooger rang wist op te werken. En bij deze dii minores kwamen dan nog zulke leerlingen van de Tooneelschool, die haar half voorbereid of zonder opmerkelijken aanleg hadden verlaten, maar die, zoo zij zich wisten te handhaven, in ieder geval het genoten onder-richt te baat hadden, en den invloed van hun vroegeren omgang met ontwikkelden en beschaafden toonden in eene zekere distinctie van manieren en houding, in keuriger uitspraak, in vlugger opvatting, dan de meesten hunner collega's van den 3den en 4den rang.

Nog kwam zich bij dien overvloed van mindere goden en gezelschappen een ander euvel voegen, euvel althans voor de kas der directies. Terwijl het publiek zijn gewonen, — in vergelijking met het buitenland veel te lagen — toegangsprijs bleef betalen, stelde het echter zijn eischen van monterring veel hooger dan vroeger. Men wilde sierlijke en smaakvolle costumes, ameublementen en decoraties. Maar zoo werden natuurlijk de kosten zwaarder en al scheen aanvankelijk toenemend bezoek dit te vergoeden, de onderlinge concurrentie der gezelschappen en de verslechtering der tijden maakten die vergoeding langzamerhand vrijwel illusoir. Dat geen subsidies van gemeente of staat de kassen der directies kwamen stutten.... 't ware bespottelijk er in ons Vaderland melding van te maken. Alleen Z. M. de Koning, en voor een gering deel de Gemeente 's Gravenhage, boden eene behulpzame hand.

Wat van dezen zich openbarende crisis het eind zal wezen? 't Antwoord valt niet moeielijk te geven. Als bij elken strijd om het bestaan zullen de zwaksten, zoo van Directies als van artisten, het onderspit moeten delven. Voor de onder de laatsten met groote gaven bedeeden zal altijd plaats zijn. Na hen zullen komen de goeden, steunend op aanleg en studie. Van de minderen zullen dan slechts zij zich staande kunnen houden, die genoegzame eigenschappen bezitten om eene bescheiden plaats in te kunnen nemen op den achtergrond. Daarbij zal ongetwijfeld meer en meer gewicht gehecht worden aan de beschaving van vormen, spraak en houding, aan de geestelijke ontwikkeling van den tooneelspeler. En wèl mogen onze Directies dus, om

den wille der aankomelingen zelf, voor zij weer nieuwelingen toelaten op de planken, hun aanleg en ontwikkeling met ernst toetsen. Geen musicus en geen schilder, van hoeveel gaven ook, zal zich wagen aan een optreden voor het publiek zonder degelijke voorbereiding; een zanger moge nog zulk een fraai geluid hebben, hij zal eerst zijn stem muzikaal doen vormen en muziek leeren, alvorens te gaan zingen in opera of concert. Voor den tooneelkunstenaar zijn ook - blijkens het getuigenis der beste artisten zelve, o. a. van Possart en Rossi - vóór oefeningen van geest en lichaam even onontbeerlijk. Hadden ten onzent Directies en nieuwe aankomelingen slechts diezelfde eenvoudige waarheid steeds erkend - gelijk ons publiek al meer en meer begint te doen - de toevloed van »artisten" zou thans niet zoo groot, de hoedanigheid beter, de toestand van ons tooneel in het geheel gunstiger, de toekomst voor vele tooneelspelers minder ontmoedigend geweest zijn. Dat ik deze opmerkingen in het algemeen maak, geenszins bepaald met het oog op het Rotterdamsche gezelschap, maar vooral ter waarschuwing voor hen die, op gelijke wijze als hierboven beschreven, in het vervolg hun fortuin op de planken wilden gaan zoeken, zij hier ten overvloede geconstateerd.

Maar ik dien nog even stil te staan bij hetgeen door dit gezelschap onder directie van Alex Faassen werd te zien gegeven. Het meest belangrijke was wel de opvoering van Schimmel's *Schuld en Boete*, door den heer Tartaud uitgekozen voor zijn benefiet en waarin hij de oorspronkelijk voor Peters geschreven rol van *Van Vliet* speelde. Het stuk zelf heeft zich, vreemd genoeg, geen vaste plaats weten te verwerven op ons répertoire, ofschoon het den acteurs gelegenheid geeft tot artistieke creaties en het publiek moet aantrekken door effectvolle toestanden. Misschien is dit hieraan toe te schrijven dat 't te littérrair is voor het grovere en te melodramatisch voor het littérraire publiek. Maar ik geloof eer het laatste dan het eerste, en begrijp niet waarom de auteur zelf het niet nog eens door *Het Nederlandsch Tooneel* deed opvoeren; al ware het dan maar als Kassenstück, met den heer Bouwmeester in de hoofdrol. Te Rotterdam speelde voorts Mevr. Kley de rol van Mej. Van Heuvel, door Mevr. Kleine gecreëerd, en Mevr. Tartaud die van Elise. Van de heeren kweten zich daarbij nog voortreffelijk de heeren Mintters als de boekhouder Dorus, van Nieuwland als de bevende, hongerlijdende Joris Lindeman, terwijl eindelijk de heer Faassen een keurig type leverde van den boef Jakob Tol.

Onder de dames, die in het 2e bedrijf op de partij ten huize van den heer v. d. Burg verschenen, was er maar ééne - zegt de beoordeelaar in de *Kunstkroniek* - die er eigenlijk door haar manieren bleek thuis te behooren; en dat was Mej. Heyblom. Met het oog op het voorafgaande voeg ik er bij: *eene jonge dame die eenige jaren onderricht genomen heeft aan de Tooneelschool.*

Amsterdam, Mei 1886.

L. SIMONS Mz.

B I J L A G E
LIJST VAN OPGEVOERDE STUKKEN.
(15 Dec. 1885 — 1 Mei 1886.)

A. KONINKLIJKE VEREENIGING HET NEDERL. TOONEEL.

16 Dec. De Compagnon Blijsp. 4 Bedr. Ad. l'Arronge, vert. Jac. de Vos. (Amst. 2, 'sH. 3 opv.) — 19 Dec. Richard III, historisch drama W. Shakespeare, vert. J. L. Burgersdijk. [*Queen Margaret*, Mevr. de Vries; *York*, Juffr. Bos,] (repr. Amst. 2 opv.) — 21 Dec. Dr. Klaus, [*Augusta*, Juffr. Welman,] (repr. Amst. 3, 'sH. 1 opv.) — 23 Dec. *Fernande*, (repr. Amst. 2 'sH. 1 opv. Totaal Amst. 4, 'sH. 3 opv.) — 25 Dec. *Paillas*, Tooneelsp. 5 bedr. v. d'Ennery en Marc Tournier (Amst. 12 'sH. 3 opv.) — 1 Jan. Ghijssbrecht van Aemstel treurspel door Joost v. d. Vondel. (Amst. 5 opv.) [*Bode*, hr. L. Bouwmeester, *Badeloch*, Mevr. Sophie de Vries, *Reyen*, dames: Welman, Bos en Rössing) — De bruiloft van Kloris en Roosje. Zangspel in 3 Bedr. door D. Buisero (Amst. 5, 'sH. 2 opv.) [*Thomasvaer*, Hr. de Boer en Spoor, *Pieternel*, dames de Vries en Stoetz; *Kloris*, Hr. Meyndier en Schulze; *Roosje* dames Rössing en v. Biene; *Krelis*, Hr. de Jong en Clous; *Elsje* dames Frenkel en Poolman.²⁾] — 5 Jan. Invaliden in het huwelijk. ('sH. 1 opv. Totaal: Amst. 1, 'sH. 3 opv.) — 13 Jan. *Marguërite Gautier*, (Repr. Amst. 1, 'sH. 1 opv. Totaal: Amst. 3, 'sH. 4 opv.) — 15 Jan. Daniël Rochat, ('sH. 2 opv. Totaal: Amst. 8, 'sH. 4 opv.) — 16 Jan. *Deborah*, drama 9 taf. v. S. H. Mosenthal, bewerkt Lambert le Bègues, [*Deborah*, Mevr. Frenkel-Bouwmeester.] (Amst. 5, 'sH. 1 opv.) — 27 Jan. Die goede buitenlui, Tooneelsp. 5 bedr. Victor Sardou (repr.) (Amst. 1 'sH. 1 opv.) — 30 Jan. *Antoinette Rigaud*, Tooneelsp. 3 bedr. v. Raimond Deslandes, vert. Marie (Amst. 7, 'sH. 3 opv.) — Verstrooid (Tête de Linotte), kluchtsp. 3 bedr. van Th. Barrière en Edmond Gondinet, (Amst. 7, 'sH. 3 opv.) — 3 Febr. Een dienst aan mijn vriend Blanchard blijsp. 1 bedr. naar Moreau en De la Cour door F. H. Greb, (Amst. 1 'sH. 2 opv.) — 6 Febr. De Bibliothecaris, (repr.) (Amst. 1 opv.) — 17 Febr. *George de Lalaing*, hist. drama 5 bedr. (6 taf.) van D. F. Heyst, [*George de Lalaing*, Hr. L. Bouwmeester; *Cornelia*, Mevr. S. de Vries,] (Amst. 4, 'sH. 2 opv.) — 19 Feb. De Sabijnsche Maagdenroof, kluchtsp. 4 bedr. van F. v. Schönthan (repr.) (Amst. 2, 'sH. 1 opv.) — 24 Febr. Zijn meisje komt uit, Tooneelsp. 3 Bedr. v. Mr. P. Brooshooft, (repr.) (Amst. 1, 'sH. 1 opv.) — De Klepthe, Blijsp. 1 Bedr. van A. Dreyfus,

¹⁾ Bij stukken, reeds in het eerste deel dezer kroniek vermeld, wordt nu alleen de titel opgegeven, en dan tevens het totaal der opvoeringen in het seizoen. Ook bij stukken, door meer dan één gezelschap gespeeld, worden de bijzonderheden maar eenmaal opgegeven. Beperktheid van plaats ter eenerzijde en uitgebreidheid der Bijlage ter anderzide waren oorzaak dat zij niet kon worden gedrukt op de wijze als in afn. 2.

²⁾ Deze rolverdeling bij doubleering met den Haag op 1 Jan.

(repr.) (Amst. 1, 's H. 2 opv.) — 27 Febr. Prins Zilah, oorspr. Tooneelsp. 5 Bedr. naar den roman van Jules Claretie, (Amst. 6, 's H. 2 opv.) — De Schoolrijdster blijsp. 1 bedr. v. Emil Pohl, vert. A. L. J. Landré, (Amst. 6, 's H. 2 opv.) — 8 Maart, Men zegt . . . (Amst. 2, 's H. 1 opv. (totaal Amst. 16, 's H. 4 opv.) — 13 Maart. Handelaren en Aristocraten. tooneelsp. 3 bedr. uit het Engelsch van Tom Taylor en W. Dubourg vert. Cora, (Amst. 4, 's H. 2 opv.) — 19 Maart. De Buren, oorspr. kluchtsp. 1 Bedr. van Justus v. Maurik ('s H. 1 opv.) — 27 Maart. Lodewijk XI, drama 5 bedr. en in verzen, v. Casimir de la Vigne vert. H. J. Schimmel, [*Lodewijk XI* Hr. L. Bouwmeester, *Daufign*, Hr. Schwab] (repr.) (Amst. 2, 's H. 2 opv.) — 29 Maart. Een Amsterdamsche Jongen (Amst. 1, totaal Amst. 2, 's H. 1 opv.) — 3 April Judith, drama 5 bedr. v. Paolo Giacometti, metrische vert. v. Lambert le Buègues, [*Holofernes*, hr. van Schoonhoven; *Judith*, Mevr. Frenkel-Bouwmeester]. (Amst. 7, 's H. 2 opv.) — 9 April. Kean, Tooneelsp. 5 bedr. (6 taf.) v. Alex. Dumas, [*Kean*, hr. L. Bouwmeester.] (repr. 's H. 1 opv.) — 14 April. Om Frederik, oorspr. tooneelsp. 5 bedr. door Huf van Buren, (Amst. 5, 's H. 2 opv.) — De Student thuis, oorspr. blijsp. 3 bedr. door Frederik van Eeden (Amst. 6 's H. 2 opv.) — 24 April De Bedelares, drama 5 bedr. van A. Bourgeois en M. Masson, (*Jean Paul*, hr. L. Bouwmeester; *Margaretha*, Mevr. Frenkel-Bouwmeester) [Amst. 6, 's H. 1 opv.] (N. B. tot 1 Mei Amst. 4.)

B. SCHOUWBURG VAN LIER. (Amstelstraat.)

17 Dec. Théodora (7 opv. Totaal 16 opv.) — 30 Dec. Oud Mal gaat bovenal, Blijsp. 4 bedr. naar Julius Rosen door A. de Winter. (1 opv.) — 1 Jan. De Goochelaar, drama 4 bedr. naar d'Ennery en Jules Brésil (2 opv.) — 15 Jan. Maria Antoinette (1 opv. Totaal 9 opv.) — 18 Jan. Vrienden van ons. (1 opv. Totaal 3 opv.) — 20 Jan. Mijn Leopold, blijsp. met zang 6 taf. van l'Arronge, vert. door C. P. T. Bigot. (Amstelstr. 2 opv. Plant. 1 opv. Totaal 3 opv.) — 21 Jan. Janus Tulp (6 opv. Totaal 10 opv.) — 22 Jan. De wraak eens zoons of Richelieu te Fontainebleau, hist. drama 7 taf. naar t Fransch door C. J. Roobol. (Vervolg op Margot de Bloemenverkoopster) [*Graaf de Penne*, hr. Potharst, beneficiant; *Richelieu*, hr. Veltman; *Anna v. Oostenrijk*, Mevr. Ellenberger; *Hertogin de Chèvreuse*, Mej. J. de Groot; *Ridder Landry*, hr. Lageman] (Amstelstr. 5, Plant. 3 opv. Totaal 8 opv.) — 30 Jan. Blanke Slavinnen, drama, 7 taf. van Louis d'Abro, vert. C. P. T. Bigot (9 opv.) — 10 Febr. Georgette, Tooneelsp. 4 bedr. van Victor Sardou, vert. door C. P. T. Bigot, (8 opv.) — 13 Febr. Haar hart is ontwaakt (met Id.) (4 opv. Totaal 5 opv.) — 18 Febr. Olivier Cromwell, Tooneelsp. 4 bedr. naar Victor Hugo, door G. von Meijern, vert. door J. D. Haverkamp, (6 opv.) [*Cromwell*, hr. Veltman.] — 24 Febr. Haar Korporaal, (1 opv. Totaal 7 opv.) — 26 Febr. Robert en Bertrand of de Lustigge agebonden, Blijsp. met zang, 5 bedr. van G. Rähler, (3 opv.) —

27 Febr. De man met de Wassen Beelden, drama, 8 taf. naar den roman van Xavier de Montépin (3 opv.) — 2 Maart, Uitgaan, Oorspr. tooneelsp. 4 bedr. door Glanor (9 opv.) — Manus de Snorder, oorspr. tooneelsp. 1 bedr. door Rosier Faassen (8 opv.) — 10 Maart Jenny, oorspr. tooneelsp. 1 bedr. door Elise, (5 opv.) — De Rose Domino's, blijsp. 3 bedr. van Alfred de la Cour en Alfred Hennequin. vert. A. Huart (6 opv.) — 13 Mrt. De Gebochelde, groot melodrama in 8 taf. van Anicet Bourgeois, Paul Féval en Vict. Sardou (3 opv. Totaal 5 opv.) — 22 Maart De Walskoning, kluchtsp. met koren, coupletten enz. 4 bedr. naar W. Manstädt door W. N. Peijpers (16 opv.) — 9 April Martin de Kruier, tooneelsp. 3 bedr. van Cornac en Grangé (4 opv.) [*Vader Martin*, hr. Bigot; *Geneviève*, Mevr. Albregt-Engelman.] — Uit Liefde voor de Kunst. Blijsp. met zang, 1 bedr. v. G. van Moser, door J. Speyer Klerk (5 opv.) — 16 April De Wandelende Jood, drama 7 taf. en apothéose Eugène Sue, (5 opv.) — 21 April Otello, treursp. 11 taf. van W. Shakespeare, vert. Mr. Jacob v. Lennep (Amstelstr. 3, Plant. 4, Totaal 7 opv.) — 24 April, De misdad van Faverne, groot drama 6 taf. v. Barrière en Beauvallet (4 opv.) — 30 April Blonde Els, oorspr. drama 6 taf. door W. N. Peijpers (1 opv.)

C. SCHOUWBURG VAN LIER. (Plantage.)

18 Dec. Twee Weezen, drama in 8 taf. van d'Ennery en Cornon (7 opv.) — 25 Dec. Nacht en Morgen of de familie Beaufort, (Plant. 4 opv. Amstelstr. 3, Totaal 7 opv.) — 1 Jan. De Tijgerjager of de Mexicaansche Zeeroovers, drama à grand spectacle, 4 bedr. en een voorspel in 2 bedr. naar Bourgeois en Dugué (5 opv.) — 8 Jan. Nelly, (4 opv. Totaal 5 opv.) — 16 Jan. De IJzerreter, drama in 7 taf. en een voorspel, naar het Fransch (3 opv.) — 23 Jan. De Schipbreuk der Medusa, melodrama in 5 bedr. van Ch. Desnoyer en d'Ennery (4 opv.) — 30 Jan. Gerechtigheid en Wraak of De Vader rechter over zijn zoon, drama in 5 bedr. naar het Fransch (Plant. 4, Amstelstr. 1, Totaal 5 opv.) — 6 Febr. Twee Rozen (2 opv. Totaal 9 opv.) — 20 Febr. De oude Korporaal, drama 5 bedr. van Dumanoir en d'Ennery door W. Greeve en A. J. Tetroode (Plant. 4, Amstelstr. 2 opv. Totaal 6 opv.) — 27 Febr. Marie Jeanne of de Vrouw uit de Volksklasse, volksdrama in 6 taf. (3 opv.) — 6 Maart. De Roovers (4 opv. Totaal 8 opv.) — 13 Maart. Rose Michel, drama in 5 bedr. naar het Fransch (3 opv.) — 20 Maart. Katharina Howard (3 opv. totaal 6 opv.) — 27 Maart. De Schipbreuk van la Pérouse, drama 5 bedr. of 7 taf. van d'Ennery, de Jallais en Thiery (4 opv.) — 10 April. De Zwarte Dokter (zie pag. 105) (3 opv.) — 17 April. Jack Sheppard of de Ridders van den Nevel, drama 10 taf. van d'Ennery en Bourget (4 opv.)

D. SALON DES VARIÉTÉS. (Directie Bamberg en Charlier.)

15 Dec. In den Gemeenteraad (15 opv. totaal 18 opv.) — 25 Dec. De Sabijnsche Maagdenroof, blijfsp. in 5 bedr. van F. en E. Schönthan (6 opv.) — 1 Jan. De Gevolgen van een Leugen, blijfsp. 4 bedr. en de Buren, kluchtsp. in een bedr. van Justus van Maurik (6 opv.) — 6 Jan. De Schoolmeester of Een examen ten platte lande, klucht met zang, 1 bedr. [*Meester Kras*, hr. Ed. Bamberg.] (8 opv.) — Het huishouden van Jan Steen, kluchtsp. 1 bedr. [*Jan Steen*, hr. Chs. de la Mar] (3 opv.) — Papa gaf permissie, blijfsp. naar het Duitsch door Mr. v. d. Brugghe, [*Liebrecht*, hr. Charlier] (3 opv.) — 9 Jan. De Bibliothecaris, blijfsp. 4 bedr. van G. von Moser (4 opv.) — 13 Jan. Liefdadige dames, blijfsp. 4 bedr. van l'Arronge (13 Opv.) — 17 Jan. De Oude Kleerkoper of Een vriend in den nood, blijfsp. met zang 8 taf. (1 opv. repr.) — 30 Jan. De lotgevallen van een oud vrijgezel, vroolijke vaudeville in 3 bedr. (4 opv.) — 3 Febr. De laatste der maand (Ultimo), blijfsp. 5 bedr. van G. van Moser (9 opv.) — 12 Febr. Het leven te Amsterdam of de geheimen van een voddenkelder, vroolijke vaudeville à Grand spectacle met coupletten enz. 5 bedr. (4 opv.) — 16 Febr. Mijn naam is Lehman, (3 opv. Totaal 9 opv.) — 18 Febr. (tot viering van den 59-jarigen tooneeldienst van den heer Ed. Bamberg.) *Meester Kras*, de maand is om! kluchtige vaudeville 1 bedr. (7 opv.) — Twee Savoyaards, vroolijke vaudeville, 1 bedr. (5 opv.) — De zangzieke Behanger, vroolijke vaudeville in 1 bedr. (7 opv.) — 25 Febr. De Kiesvereniging van Stellendijk, blijfsp. 4 bedr. van Lod. Mulder, (5 opv.) — 2 Maart. De Salontiroler, (3 opv. + 20 opv. Totaal 23 opv. ¹⁾) — 5 Maart. Een bruidspartij met hindernissen, kluchtige vaudeville à grand spectacle, in 5 taf. met coupletten enz. (4 opv.) — 9 Maart. Een bittere pil, blijfsp. in 4 taf. van Justus van Maurik (9 opv.) — Een soldatenfamilie, blijfsp. in 1 bedr. (7 opv.) — 16 Maart. Jansen hier! Jansen daar! Jansen overal! (3 opv. Totaal 25 opv.) — 18 Maart. Amsterdammers in Parijs en Parijzenaars in Amsterdam, vaudeville in 5 bedr. naar het Hoogd. van Holteij (6 opv.) — 27 Maart. Dr. Klaus, (2 opv. Totaal 17 opv.) — 29 Maart. Met Plezier, blijfsp. 4 bedr. van Otto Girndt en G. van Moser, vert. door H. P. Boudier (11 opv.) — 7 April. Dat is Garibaldi! vroolijke vaudeville in 1 bedr. (1 opv.) 8 — April. Fadetta de tooverheks, groote vaudeville in 2 afd. van Anicet Bourgeois (3 opv.) — Bekkers Geschiedenis, komiek zangsp. in 1 bedr. naar t Hoogd. door W. N. Peijpers (6 opv.) — 15 April. Onze hedendaagsche dienstheden, groote vaudeville in 3

¹⁾ Pag. 104 is de 0 achter de 2 abusievelijk weggevallen; even zoo de 5 achter de 1 bij den datum van de 1e opv. van *Het Bloemenmeisje*. Daar staat: 1 Oct. lees 15 Oct.

bedr. (6 opv.) — De Nieuwjaarsnacht, blijsp. in 1 bedr. — 21 April. Bruno de Spinner, groote vaudeville in 2 bedr. naar het Fransch (5 opv.) — Tooneelstudiën, kluchtsp. in 1 bedrijf van Justus van Maurik (4 opv.) — 27 April. Geld! Geld! Geld! (4 opv. Totaal 20 opv.)

E. VEREENIGDE ROTTERDAMSCH E TOONEELISTEN.

Directie: LE GRAS en HASPELS.

22 Dec. De Remplaçant oorspronkelijk tooneelsp. in 4 bedr. van Ros. Faassen (Rott. 8, 's H. 2, Amst. 2.) — 5 Jan. De bruiloft van Kloris en Roosje, (2 opv.) — 11 Jan. Mejonkvr. de la Seiglière, tooneelsp. 4 bedr. van Jules Sandeau (Rott. 3, 's H. 1 opv.) (25-jarige tooneeldienst van Dirk Haspels.) — 17 Jan. Robert en Bertrand, kluchtig blijsp. 5 bedr. van G. Rähder, (Rott. 2, 's H. 2 opv.) — 31 Jan. Politiezaken, (Rott. 3 opv. Totaal 6 opv.) — 2 Febr. Een druppel vergif, tooneelsp. 4 bedr. van Oscar Blumenthal (Rott. 4 opv.) — 14 Febr. Maria Stuart, treursp. 5 bedr. van F. v. Schiller, vert. door J. J. L. ten Kate (1 opv.) — 16 Febr. Met Plezier, blijsp. 4 bedr. van G. Moser en Otto Girndt, vert. door Jan C. de Vos. (Rott. 9, 's H. 2, Amst. 2 opv.) — 12 Maart. Bolman en zijn familie, blijsp. 4 bedr. van G. v. Moser (der Bureaukrat (Rott. 4, 's H. 1 opv.) — 28 Maart. Zwarte Griet, drama 5 bedr. of 6 taf. van Rosier Faassen (Rott. 1, 's H. 1 repr.) — 30 Maart. Onze Vrouwen, blijsp. 5 bedr. van van Moser en Schönthan (Rott. 2 opv. 's H. 1 opv.) — 9 April. De familie Fourchambault, tooneelsp. 5 bedr. van Emile Augier, vert. door P. Cocheret (Rott. 4 opv.) — 18 April. Hannes, drama 5 bedr. van Rosier Faassen (1 repr.) — 25 April Ali Baba of de veertig roovers, kluchtig drama in 8 taf. met gevechten enz. (3 opv.)

F. NIEUWE ROTTERD. SCHOUWBURGMAATSCHAPPIJ.

Directie ALEX. FAASSEN.

1 Jan. De dienstboden, blijsp. met zang 3 bedr. van Grangé en Deslandes (3 opv.) — De Bruiloft van Kloris en Roosje [*Pieter net*, Mevr. Kley, *Thomasvaer*, Alex. Faassen.] — 10 Jan. Moederliefde en Heldenmoed (1 opv. totaal 2 opv.) — 12 Jan. Hoe soms de liefde heerscht (1 opv. totaal 2 opv.) — 17 Jan. Klaveren Aas (2 opv. totaal 13 opv.) — 18 Jan. Twee Weezen, melodrama van d'Ennery en Cornon (6 opv.) [*Benefiet* Mevr. Kley.] — 19 Jan. John Koke (1 opv. Totaal 3 opv.) — 22 Jan. De Salontyroler (3 opv. Totaal 62 opv.) — 24 Jan. In duizend vreezen of de Spanjaarden te Rotterdam, gesch. drama, 8 taf. van W. N. Peijpers (4 opv.) — 5 Febr. Bankroetjes, (1 opv. Totaal 4 opv.) — 7 Febr. Köpnickestrasse 12. (1 opv. Totaal 2 opv.) — 8 Febr. Andréé drama 4 bedr. van Crisafulli en Stapleaux

[benefiet Mevr. de Graaf-Verstraete.] — 21 Febr. De Bedelaarster (1 opv.) — 22 Febr. Nelly (4 opv.) [Benefiet dames Bruijn-Sablairolles, v. Korlaar en v. Dam.] — 2 Maart. De Zwarte Dokter (1 opv. Totaal 2 opv.) — 5 Maart. Olympia of Het leven van een tooneelspeelster, drama 5 bedr. (7 taf.) door d'Anicet Bourgeois en Theod. Barrière, vert. door A. v. Sprinckhuize (1 opv.) — 7 Maart. Schuine Jongens, blijsp. 4 bedr. van A. Slotko, vert. door A. v. Sprinckhuize (5 opv.) — 15 Maart. De Blinde en zijn Geneesheer, drama 5 bedr. van d'Ennery en Bourgeois (wederoptreden van den heer A. Christijn) (3 opv.) — 19 Maart. De man met de Wasen Beelden (1 opv. Totaal 4 opv.) — 23 Maart. Onze Vrouwen (1 opv.) — 28 Maart. Marguérite Gautier, 1 opv. Totaal 2 opv.) — 29 Maart. Schuld en Boete, drama in 5 bedr. van H. J. Schimmel (2 opv.) — 11 April. Schmol, Kratzer & Co. (1 opv. Totaal 9 opv.) — 13 April. Berouwhebbende Moeders tooneesp. 4 bedr. van Félicien Mallefille, vert. van Korlaar. — Zwarte Piet, blijsp. naar 't Duitsch door G. S. (2 opv.) — 25 April. De schrik der Zee, drama in 7 taf. van Leonce en Eugène Nus, vert. van Sprinckhuize (3 opv.) — 28 April. Moederzegen of de Parel van Savoye, tooneesp. met zang, 5 bedr. van d'Ennery en Lemoine (2 opv.)

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

De benoemingen, zoowel voor het Hoofdbestuur als voor de Commissie van Toezicht en Beheer over de Tooneelschool, in de onlangs te Haarlem gehouden algemeene vergadering van het Nederl. Tooneelverbond, gedaan, zijn, op één enkele uitzondering na, met goed gevolg bekroond. De benoemden hebben zich de op hen uitgebrachte keuze laten welgevallen behalve prof. J. A. Alberdingk Thym, wat het lidmaatschap van het Hoofdbestuur betreft. Dat van de Commissie van Toezicht nam hij evenwelaan.

De beide collegies zullen dus met den aanvang van het nieuwe genootschappelijk jaar (1 Oct.) aldus zijn samengesteld:

Hoofdbestuur de H.H. Mr. J. E. Banck (*den Haag*), prof. Dr. A. G. van Hamel (*Groningen*), Joseph Jacobson (*Rotterdam*), J. H. Krølage (*Haarlem*), M. A. Perk en prof. B. J. Stokvis te *Amsterdam*, met één vacature.

In de Commissie van toezicht en Beheer voor de School zullen optreden namens het Verbond, de H.H. Jhr. Mr. J. F. Backer, prof. B. J. Stokvis en prof. J. A. Alberdingk Thym, (alle drie uit Amsterdam), Arnold Ising uit den Haag en J. Haspels uit Rotterdam. Wij herinneren dat in die Commissie nog zitting hebben van wege het Hoofdbestuur van het Nut: de H.H. W. F. Loman en Mr. A. Kerdiijk, en als gedelegeerden uit het Comité der Dames—Patronessen: Mevrouwen M. E. A. Waller—Schill en O. Wüste—von Götsch.

AAN DE LEDEN VAN HET TOONEELVERBOND.

„Ik heb goeden wil, geduld en moed en met deze drie hoop ik de Kunst te dienen, waar ik een veelomvattenden arbeid aanvaard.” Zoo schreef ik in October 1879, toen ik de redactie van dit tijdschrift aanvaardde.

Ik heb alle drie in ruime mate noodig gehad en veler hulp is mij ten deel gevallen; we hebben enkele jaargangen kunnen geven, die — gelijk ook uit het debiet bleek — door velen met graagte werden ontvangen.

Nog altijd heb ik goeden wil, geduld en moed en... niet minder werklust en werkkraft dan in 1879, maar... al vraag ik na zooveel jaren nog niet «wijs mij de plaats, waar ik gezaaid heb!» ik moet wel vragen: «Wijs mij de plaats, waar ik zou kunnen zaaien!»

Reeds dit jaar werd de omvang van het tijdschrift teruggebracht tot 9 vel of 144 bladz., een omvang die wel tot 172 bladz. aangroeide, maar die in allen gevallen onvoldoende is, om van het tijdschrift te maken, wat ik er zoo gaarne van zag en waartoe het zeker veel meer dan het dubbele moest omvatten.

Bij alles wat ik te doen heb, maakte ik bezwaar, mijne krachten te wijden aan eene taak, die zeker haar nut kan hebben, maar die de mijne niet is.

Bij dezen omvang kan alleen het allernoodzakelijkste aan mededeelingen en aanstippen gegeven worden en vol belangstelling zie ik volgende jaargangen te gemoet.

Aan jongere krachten zij de arbeid toevertrouwd, die ik mij zoo gaarne eenige jaren getroostte.

De heer L. Simons Mz., dien ik dringend als mijn opvolger aanbeval, heeft voldoende bewijzen gegeven van zijne belangstelling in de zaken van het Tooneelverbond, van zijn ijver en zijn werkzaamheid, om welkom te zijn aan de Leden des Verbonds, waar hij eerlang als Redacteur van dit tijdschrift zal optreden.

Ik scheid van het Tijdschrift, maar niet van het Verbond; waar ooit in het belang van het Verbond of de Tooneelschool mijne hulp gewenscht wordt, zal ik steeds gereed zijn.

Bloeie het Verbond, bloeie de Tooneelschool!

Amsterdam, den 5. Juni 1886.

TACO H. DE BEER.

I N H O U D.

M. A. Perk. — Nederlandsch Tooneelverbond, 15e Algemeene Vergadering te Utrecht, enz.	1
S. J. Bouberg Wilson. — Programma van het onderwijs, te geven aan de Tooneelschool	48
L. Simons Mz. — Maria Johanna Kleine—Gartman.	56
Prof. Dr. B. J. Stokvis. — Op het graf van Mevr. Kleine	59
H. Binger. — Bij de uitvaart van Mevrouw Kleine—Gartman	61
Fiore de la Neve. — Maria Johanna Kleine—Gartman	63
A. Pierson. — Koning Lear	65
L. Simons Mz. — Tooneelkroniek, 1 Sept.— 15 Dec. '85	83
Dr. J. A. Worp. — De Tooneelspeelkunst in Utrecht, enz.	106
Batavus. — Een brief uit Leiden	110
Concept-Reglement van de Tooneelschool	113
K. R. Velthuys. Het tooneel te Groningen	126
Taco H. de Beer. — Het goedrecht van den Tooneelspeler	128
M. A. Perk. — Nederlandsch Tooneelverbond, 16e Algemeene Vergadering te Haarlem, enz.	129
L. Simons Mz. — Tooneelkroniek 15 Dec.—1 Mei 1886.	160
Berichten en Mededeelingen	64, 113 en 170
Taco H. de Beer. — Aan de Leden van het Tooneelverbond.	171
Inhoud	172